

JOBBDALI
LIBERTARIZMUS
ÉS MÁ S ESSZÉ K

HANS-HERMANN HOPPE

**JOBBDALI
LIBERTARIZMUS**
és más esszék

A FORDÍTÁS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ MŰVEK

The Future of Liberalism – A Plea For A New Radicalism

Előadás, elhangzott Mont Pelerin Society
találkozóján Barcelonában 1997–ben.

Democracy – A False and Vicious Idea

Megjelent a *Rothbard–Rockwell Report*
hasábjain 1996 februárjában.

*The State, the Intellectuals, and
the Role of Anti–Intellectual Intellectuals*

Előadás, elhangzott a Ludwig von Mises Institute 25.
évfordulójának ünnepségén New Yorkban
2007. október 12–13.–án.

The Intellectual Incoherence of Conservatism

Megjelent a Mises Institute weboldalán 2005. március 4.–én.

*Fallacies of the Public Goods Theory and
the Production of Security*

Megjelent a *Journal of Libertarian Studies* 1989 téli számában.

Rothbardian Ethics

Megjelent a LewRockwell.com oldalon 2002. május 20.–án.

What Must Be Done

Beszéd, elhangzott a Mises Institute által szponzorált “The
Bankruptcy of American Politics” konferencián
Kaliforniában, 1997. január 24–25.–én.

Natural Elites, Intellectuals, and the State

Röpirat, megjelent 1995–ben a Mises Institute kiadásában.

Realistic Libertarianism
Megjelent a LewRockwell.com oldalon
2014. szeptember 30.-án.

Why Socialism Must Fail
Megjelent a *The Free Market Reader* kötetben
(Llewellyn H. Rockwell, Jr. szerk., LVMI, 1988.).

Natural Order, the State, and the Immigration Problem
Megjelent a *Journal of Libertarian Studies* 2002 téli számában.

Why Mises (and not Hayek)?
Beszéd, elhangzott a Mises Institute támogatói
csúcstalálkozóján Bécsben 2011. szeptember 21.-én.

From Welfare to Health Care: Commentary on Von Studnitz
Megjelent a *Values and the Social Order, Vol 3* kötetben
(Gerard Radnitzky, szerk., Aldershot: Avebury, 1997);
elérhető a HansHoppe.com/publications weboldalon.

Why Bad Men Rule
Megjelent a LewRockwell.com oldalon
2004. november 8.-án.

The Ethics of Entrepreneurship and Profit
Előadás, elhangzott a Readingi Egyetemen 2014 júniusában.

The Ultimate Justification of the Private Property Ethic
Megjelent a *Liberty* hasábjain 1988 szeptemberében.

Marxist and Austrian Class Analysis
Megjelent a *Journal of Libertarian Studies* 1990 őszi számában.

Második kiadás
Eger, 2021

Fordította: Táborszki Bálint, Váradi István (16. fejezet)

A borítót és a kötetet tervezte: Táborszki Bálint

A kötetben használt betűtípusok:
MONTERRAT, *Sorts Mill Goudy* & CORMORANT

Ez az alkotás a Creative Commons Nevezd meg!
4.0 Nemzetközi licenc alá tartozik.
A licenc megtekintéséhez látogass el
a <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> oldalra.

TARTALOMJEGYZÉK

A liberalizmus jövője: Egy új radikalizmus védőbeszéde	11
Demokrácia: Egy hamis és gonosz eszme.....	19
Az értelmiségiek és az értelmiségellenes értelmiségiek	27
A konzervativizmus következetlensége.....	37
A közjavak elméletének tévedései és a biztonság előállítása.....	51
Rothbardi etika	91
Mi a teendő.....	115
Jobboldali libertarizmus: A realiztikus libertarizmus	146
Miért bukik meg minden szocializmus	183
A természetes rend, az Állam és a bevándorlás problémája ...	190
Miért Mises – és nem Hayek?	219
Az egészségügy megoldása 4 lépésben	224
Miért a gonosz emberek kerülnek hatalomra.....	232
A vállalkozás és a profit etikája	237
A magántulajdon etikájának végső igazolásáról.....	249
A természetes elit, az értelmiség és az Állam	259
Marxista és Osztrák osztályelemzés	277

A LIBERALIZMUS JÖVŐJE: EGY ÚJ RADIKALIZMUS VÉDŐBESZÉDE

Több mint száz éve már, hogy a klasszikus liberalizmus hanyatlik. A közügyeket a tizenkilencedik század második fele óta egyre inkább a szocialista eszmék – a kommunizmus, a fasizmus, a nemzetiszocializmus és a legkitartóbban a szociáldemokrácia (az amerikai liberalizmus és neokonzervatizmus) – alakítják.

Ami azt illeti, a szocializmus olyan elsőprő győzelmet aratott, hogy néhány neokonzervatív napjainkban a „történelem végéről” és „az utolsó ember” eljövételéről – tehát az Egyesült Államok által felügyelt globális szociáldemokrácia évezredéről – prédikál.

A liberálisok erre kétféleképp reagálhatnak. Továbbra is bizton állíthatják, hogy a liberalizmus egy helyes doktrína, a nyilvánosság pedig az igazságtartalma ellenére utasítja azt el. Vagy – és ez az, amit én fogok tenni – veheti úgy az elutasítást, hogy az a doktrína hibáiról tanúskodik.

A liberalizmus központi hibája az államelméletében rejlik.

A liberalizmus fő elemei – ahogyan azt Locke megtestesítette és Jefferson *Függetlenségi Nyilatkozata* bemutatta – az öntulajdonlás, a természetadta erőforrások eredeti birtokbavétele, a tulajdon és a szerződés, mint egyetemes emberi jogok. A fejedelmek és királyok kapcsán a jogok egyetemesiségére helyezett hangsúly a liberálisokat minden létező állam radikális ellenségévé tette. Egy liberális

számára mindenki – legyen az király vagy paraszt – az igazságosság ugyanazon egyetemes elveinek van alárendelve, és egy állam vagy a magántulajdonosokkal kötött szerződésből nyeri igazolását, vagy sehonnan. De tényleg lehetséges volna ez a szerződés?

A liberális válasz abból az igaz feltevésből indul ki, miszerint mindig lesznek gyilkosok, rablók, tolvajok, szélhámosok, stb., és a társadalmi élet lehetetlen volna, ha nem fenyegetnék őket fizikai büntetéssel. A liberális rend fenntartásához elengedhetetlen, hogy az erőszak fenyegetésével vagy alkalmazásával rendreutasítsanak bárkit, aki nem tiszteli mások életét és tulajdonát. A liberálisok azt a következtetést vonták le ebből a premisszából, hogy a jogrend fenntartása az állam egyedülálló funkciója.

Az, hogy ez a konklúzió igaz-e vagy sem, az állam definícióján múlik. Igaz, ha az állam jelentése egyszerűen bármilyen egyén vagy szervezet, akik védelmet nyújtanak az önként fizető ügyfélkörüknek. A liberálisok azonban *nem* ezt a definíciót alkalmazzák. Egy liberális számára az állam nem egy védelemre szakosodott szervezet. A liberális definíció szerint két egyedülálló jellemvonással bír az állam. Kötelező területi monopóliummal rendelkezik a döntőbíráskodás (a végérvényes döntéshozás) felett, és jogában áll adóztatni. Ha azonban az ember *ezt* az államdefiníciót fogadja el, a liberális következtetés nyilvánvalóan hamis.

Teljességgel elképzelhetetlen, hogy miért egyeznének bele a magántulajdonosok egy olyan szerződésbe, ami feljogosít egy másik szervezetet, hogy arra kényszerítsen mindenkit egy adott területen belül, hogy kizárólag hozzá forduljon védelemért és bírói döntéshozatalért. Egy ilyen monopolszerződés azt jelentené, hogy minden

magántulajdonos valaki másra ruházta a saját személyét és tulajdonát érintő végső döntéshozatalhoz való jogát. Gyakorlatilag rabszolgaságba adta magát. De senki nem egyezne bele abba, hogy végérvényesen kiszolgáltassa saját személyét és tulajdonát valaki más tetteinek. Hasonlóképp elképzelhetetlen, hogy bárki is felruházná a monopolista védelmezőjét az adóztatáshoz való joggal. Senki nem léphet vagy lépne olyan szerződésbe, ami megengedné a védelmezőjének, hogy egyoldalúan, a védelmezett fél beleegyezése nélkül eldöntse, mekkora összeget kell fizetni a védelemért.

A liberálisok úgy próbálták feloldani ezt a belső ellentmondást, hogy szükségmegoldásként „hallgatolagos” vagy „fogalmi” megállapodásokhoz, szerződésekhez vagy alkotmányokhoz folyamodtak. Ezek a próbálkozások azonban csak tovább tetőzték ugyanazt az elkerülhetetlen következtetést: hogy lehetetlen explicit szerződésekre hivatkozva igazolni az államot.

Az vezetett a liberalizmus pusztulásához, hogy elfogadta az államot, mint ami kompatibilis az öntulajdonlás, a magántulajdon és a szerződés elveivel.

A kezdeti hibából mindenekelőtt az következik, hogy a védelem kérdésére adott liberális megoldás – az alkotmányosan korlátozott állam – egy ellentmondásos elképzelés.

Amint elfogadják az állam elvét, illuzórikusnak bizonyul az államhatalom korlátozására tett mindennemű lépés. Ha – ahogyan a liberálisok javasolták – az állam valóban kizárólag a fennálló tulajdonjogok védelmezésére korlátozná a tevékenységét, akkor is felmerülne a kérdés, hogy mennyi védelmet biztosítsanak. Mivel az állami ügynököket befolyásolja az önérdék, illetve a munkavégzés-

sel járó nehézség, viszont hatalmukban áll adókat kivetni, a válasz egyöntetűen ugyanaz lesz: *maximalizálni a kiadásokat és minimalizálni a termelést*. Minél több pénzt kölhetnek, és minél kevesebbet kell dolgozniuk, annál jobb.

A bírói monopólium továbbá csökkenteni fogja a védelem minőségét. Ha mindenki kizárólag az államhoz fordulhat igazságosságért, el fogják torzítani az igazságosságot az állam javára, alkotmány ide vagy oda. Az alkotmányok és a legfelsőbb bíróságok *állami* alkotmányok és *állami* szervek, és bármilyen korlátokat is szabnak vagy alkotnak, arról a szóban forgó, korlátozni kívánt intézmény ügynökei döntenek. A tulajdon és a védelem definíciói előrelátható módon meg fognak változni, és növelni fogják a törvénykezés hatáskörét az állam javára.

Másodjára pedig az állam erkölcsi státuszával kapcsolatos hibából következik, hogy következtelen a helyi – decentralizált és kis – államok iránti liberális preferencia.

Ha elfogadják az állítást, miszerint a két személy – A és B – közötti békés együttműködés biztosításához igazolt a bírói monopólium – X – léte, abból egy kétrétű konklúzió következik. Ha több mint egy monopolista létezik – X, Y és Z – akkor mint ahogyan nem lehet béke A és B között X nélkül, úgy X, Y és Z monopolista között sem lehet béke mindaddig, amíg „anarchikus állapotok” uralkodnak közöttük. Így az egyetemes béke liberális vágyának megvalósításához szükségszerű minden politikai központosítás, végső soron pedig egy világhállam.

Végül pedig az állam elfogadásának hibájából következik, hogy zavarossá válik az egyetemes emberi jogok ősi eszméje, és a „törvény előtti egyenlőség” címszava alatt az egyenlőségelvűség eszközüvé válik.

Amint igazságosnak fogadják el az államot, és az egyetemes emberi jogokkal inkompatibilisnek bélyegzik az örökletes királyokat, felmerül a kérdés: miként egyeztessék össze az államot az emberi jogok egyetemességével. A liberálisok erre azt a választ találták, hogy mindenki előtt azonos feltételekkel megnyitották a kormányzatba vezető utat a *demokráciával*. Mindenki – nem csupán a nemesek örökletes osztálya – jogosult arra, hogy gyakorolja bármelyik állami funkciót. Viszont ez a demokratikus egyenlőség nagyon különbözik az *egyetlen* egyetemes, mindenkire mindig és mindenhol egyaránt vonatkozó törvény eszméjétől. Ami azt illeti, a régi, kifogásolt ketősség a királyokra vonatkozó felsőbbrendű törvény *vs.* az átlagos alattvalókra vonatkozó alacsonyabb rendű törvény között ugyanúgy megmarad a demokráciában a közjog *vs.* magánjog közötti különbség, illetve az előbbi elsőbbsége révén. Igaz, a demokráciában nincsenek *személyes* privilégiumok vagy kiváltságos személyek. Viszont vannak *szerepi* privilégiumok és kiváltságos szerepek. Míg hivatalos minőségükben járnak el, addig a közhivatalnokokat a közjog irányítja és védelmezi, ennélfogva kiváltságos pozíciót töltenek be azokhoz a személyekhez képest, akik pusztán a magánjog hatókörébe tartoznak. Nem tűnnek el a kiváltságok és nem szűnik meg a jogi diszkrimináció. Épp ellenkezőleg. Ahelyett, hogy a kiváltságok, a protekciók és a jogi diszkrimináció csak fedelmekre és nemesekre korlátozódna, mindenki számára elérhetőek lesznek.

Előrelátható módon, a demokratikus rendszerben megerősödik a minden monopóliumra jellemző hajlam: hogy növeljék áraikat és csökkentsék termékük minőségét. Egy uralkodó helyett, aki magántulajdonának te-

kinti az országot, egy ideiglenes gondnokot tesznek az ország vezetőjévé. A gondnok nem az ország birtokosa, de amíg hatalmon van, használhatja azt saját és pártfogoltjai javára. Az övé a haszonélvezeti jog, de nem az övé a tényleges tőkeállomány. Ez nem fogja megszüntetni a kizsákmányolást. Épp ellenkezőleg, ennek következtében csak kevésbé megfontoltan és a tőkeállományra semmi tekintettel – jelenközpontúan – fogják végezni a kizsákmányolást. Továbbá immár egyre sebesebben fog torzulni az igazságosság. Ahelyett, hogy az eddigi tulajdonjogokat védelmeznék, a demokratikus állam a tulajdonjogok újraelosztásának gépezetévé válik a hamis „társadalombiztosítás” nevében.

Mindennek fényében megválaszolhatjuk a kérdést a liberalizmus jövőjét illetően.

Az állam erkölcsi státuszával kapcsolatos hibája folytán a liberalizmus valójában hozzájárult mindannak az elpusztításához, amit óvni és védelmezni akart: nevezetesen a szabadságot és a tulajdont. A liberalizmusnak tehát jelenlegi formájában nincs jövője. Vagy inkább: *a jövője a szociáldemokrácia.*

Ha tehát azt akarjuk, hogy a liberalizmusnak legyen bármi jövője, akkor orvosolnia kell a hibáját. A liberálisoknak meg kell érteniük, hogy egyetlen államot sem lehet szerződéses alapon igazolni, és minden állam elpusztítja azt, amit óvni kívánnak. Tehát a liberalizmust át kell alakítani a magántulajdonra alapuló anarchizmussá (vagy a magánjog társadalmává), ahogyan azt mintegy 150 évvel ezelőtt megfogalmazta Gustave de Molinari, és napjainkban kidolgozta Murray Rothbard.

Ez két következménnyel járna. Egyrészt megtisztítaná a liberális mozgalmat. A liberális bőrbe bújt szociálde-

mokraták és az állami funkcionáriusok elpártolnának ettől az új mozgalomtól. Továbbá pedig az átalakulás a mozgalom radikalizálódásával járna. Azoknak a régi liberálisoknak, akik még mindig vallják az egyetemes emberi jogok elképzelését, akik az öntulajdonlást, a magántulajdont feljebbvalónak gondolják az államnál, az átalakulás csupán egy apró lépés volna. A magántulajdonra alapuló anarchizmus nem több mint a következetes liberalizmus – vagy a liberalizmus, amely visszatért az eredeti szándékához. Ez az apró lépés viszont hatalmas következményeket vonna maga után.

Amikor megteszik ezt a lépést, azzal a liberálisok illegitimnek bélyegzik a demokratikus államot, és visszakövetelik a jogot az önszerveződő védelemhez. Politikailag visszatérnének a liberalizmus kezdetéhez, a forradalmi gyökerekhez. Azzal, hogy tagadták az örökletes kiváltságok érvényességét, a klasszikus liberálisok lényegében ellenszegültek minden regnáló államnak. A liberalizmus legnagyobb diadala – az amerikai forradalom – egy szakadár háború eredménye volt. És a *Függetlenségi Nyilatkozatban* Jefferson kijelentette, hogy *„ha bármikor, bármely kormányforma pusztítóvá válik az élethez, a szabadsághoz és a boldogságra törekvéshez való jogokra, a nép joga, hogy az ilyen kormányzatot megváltoztassa vagy eltörölje”*. A magántulajdonpárti anarchisták csak megerősíteni tudják ezeket a klasszikus liberális jogokat ahhoz, hogy *„megszabaduljanak egy ilyen kormányzattól és új módon gondoskodjanak a jövőbeli biztonságról.”*

A liberális mozgalom megújult radikalizmusa önmagában persze aligha volna elég. Ami ténylegesen megdöntheti a szociáldemokrácia gépezetét, az a jelenlegi rendre adott alternatív megoldás inspiráló víziója. A

nemzetközi politikai integráció, a világszintű állam, alkotmányok, bíróságok, bankrendszer és pénz helyett az anarchista liberálisok a nemzetállam lebontását javasolják. A klasszikus elődjeikhez hasonlóan az új liberálisoknak sem az a célja, hogy megragadják az államhatalmat. Azt akarják, hogy az állam figyelmen kívül és békén hagyja őket, és kiszakadnak a hatóköre alól, hogy megszervezzék a saját védelmüket. Az elődeikkel ellentétben, akik csupán egy kisebb államra szerették volna cselelni a nagyobb államot, az új liberálisok elvezetik az elszakadás elvét a logikai végkövetkeztetéséig. Korlátlan elszakadást javasolnak, tehát a független, szabad területek korlátlan szaporodását, míg végül el nem hal az állam törvénykezési hatóköre. E célból – és az „európai integráció”, illetve az „Új Világrend” államista projektjeivel teljes ellentétben – a szabad megyék, területek és kantonok százezreinek, a többszázezer szabad városnak a vízióját támogatják – mint napjainkban Monaco, Andorra, San Marino, Liechtenstein, (régebben) Hongkong és Szingapúr különös országai – és ennél is több szabad körzetet, kerületet és szomszédságot, amelyeket összeköt a szabad kereskedelem gazdasági rendszere (minél kisebb egy terület, annál nagyobb gazdasági nyomás készíti arra, hogy a szabad kereskedelmet válassza!), illetve egy nemzetközi, aranyalapú pénz.

Ha és amikor népszerűsége tesz szert ez a vízió a közvéleményben, el fog érkezni a szociáldemokratikus „történelem vége”, és be fog köszönteni a liberális reneszánsz.

DEMOKRÁCIA: EGY HAMIS ÉS GONOSZ ESZME

Képzeljünk el egy világkormányt, amelyet demokratikusan választottak az egy ember–egy szavazat elve alapján. Mi lenne a valószínű következménye ennek a választásnak? Valószínűleg egy kínai–indiai koalíciós kormányt kapnánk. És mi volna a legvalószínűbb intézkedése ennek a kormánynak, hogy kielégítse a támogatóit és ismét megválasszák? Valószínűleg úgy találná, hogy a nyugati világnak túl sok vagyona van, a világ többi részének – kiváltképp Kínának és Indiának – pedig túl kevés, így elrendelne egy szisztematikus vagyonúraelosztást a gazdag nyugattól a szegény kelet számára.

Vagy képzeljük el, hogy az Egyesült Államokban a hétéveseknek is szavazati jogot adnak. Míg a kormányt valószínűleg nem gyermekek alkotnák, az intézkedéseik kétségtelenül tükröznék a gyermekek „jogos aggályait” aziránt, hogy „megfelelő” és „egyenlő” mértékben jussanak „ingyenes” hamburgerekhez, üdítőitalokhoz és mesékhez.

Ezek a gondolat kísérletek bemutatják, milyen következményekkel járt a demokrácia meghonosításának folyamata. Ez a folyamat a tizenkilencedik század második felében kezdődött Európában és az Egyesült Államokban, és az I. Világháború végén érte el betetőzését. A választójog sikeres kiterjesztése, végül pedig a felnőttek általános választójoga pontosan azt tette minden országban, mint amit egy világszintű demokrácia tenne a teljes bolygóval: útjára indított egy látszólag permanens vagyon- és jövedelem-úraelosztást.

Az egy ember–egy szavazat rendszere, a kormányba való „szabad belépéssel” kombinálva – tehát a demokrácia – maga után vonja, hogy mindenki magántulajdona szabad préda mindenki más számára. Azzal, hogy látszólag mindenki előtt megnyitotta a politikai hatalomhoz vezető kaput, a demokrácia megteremtette a politikai hatalom „közlegetők tragédiáját”, amelyben senki sem szeretné, hogy korlátozzák a hatalmat, hiszen egyszer talán saját – vagy kedveltjei – kezébe kerülhet. Ezzel ellentétben a nyugat „abszolút” monarchiáinak rendszerében szinte semmi esélye nem volt hatalomra kerülni azoknak, akik nem tartoztak az uralkodó osztályba, így mindenki elkötelezetten ellenezte a király hatalmának bárminemű növelését.

A demokráciában viszont arra lehet számítani, hogy a „nincstelenek” tömegei megállás nélkül megpróbálják a „tehetősök” kárára gazdagítani magukat. Ez nem azt jelenti, hogy csupán két osztályra bomlik a társadalom: egy „nincstelen” és egy „tehetős” osztályra, és hogy az újraelosztás egyöntetűen a gazdagoktól a szegények felé fog folyni. Épp ellenkezőleg, míg a gazdagoktól a szegények felé folyó újraelosztás mindig és mindenhol előkelő szerepet fog játszani, szociológiai tévedés volna azt feltételezni, hogy ez lesz az újraelosztás egyetlen, vagy akár a legfőbb formája. Végtére is a „permanensen” gazdagok és a „permanensen” szegények általában okkal gazdagok vagy szegények.

A gazdagok jellemzően okosak és szorgalmasok, míg a szegények jellemzően ostobák, lusták vagy mindkettő. Nem túl valószínű, hogy az ostobák – ha többséget is képeznek – sikeresen túljárnak a kisebbséget alkotó okos és energetikus emberek eszén, hogy a kontójukra gazdagodjanak. A legtöbb újraelosztás sokkal inkább a „nem-

szegények” csoportján *belül* fog zajlani, és az lesz a gyakori, hogy a tehetősebbek és sikereesebbek fogják magukat támogatni a sikertelenebbek kárára. Gondoljunk csak az „ingyenes” felsőoktatás szinte általános jelenségére, ahol a munkásosztályt – akinek a gyerekei ritkán járnak egyetemekre – kényszerítik arra, hogy fizesse a középosztály gyermekeinek az oktatását.

Továbbá számíthatunk arra, hogy a demokráciában felbukkan számos versengő csoport és koalíció, akik megpróbálnak mások kárára haszonhoz jutni. Folyton változni fog a kritérium, ami alapján valakit a „tehető” (kifosztást érdemlő) kategóriába, másokat pedig a „nincstelen” (a zsákmányra jogosult) kategóriába sorolnak. Ugyanekkor az emberek egyszerre fognak a „tehetősek” és a „nincstelenek” számos csoportjába tartozni, és az egyik területen veszteségeket szenvednek, míg a másik területen nyernek; ezzel néhányuk az újraelosztás nettó győztese, mások a nettó vesztese lesznek.

Ha elkezdünk úgy tekinteni a demokráciára, mint a vagyon és jövedelem újraelosztásának népszerű gépezetére, illetve ha hozzávesszük a közgazdaságtan egyik legalapvetőbb elvét – miszerint mindig többet kapunk abból, amit támogatunk – akkor végre megérthetjük a kort, amiben élünk.

Minden újraelosztás – függetlenül attól, hogy milyen elvek mentén történik – abból áll, hogy elvesznek az eredeti tulajdonosoktól és termelőktől (a „tehetősektől”) és odaadják azt a nem-tulajdonosoknak és a nem-termelőknek (a „nincsteleneknek”). Ezzel megfoszthatjuk annak az ösztönzője, hogy valaki a szóban forgó dolog eredeti tulajdonosa vagy termelője legyen, és megnövekedik az ösztönzője annak, hogy valaki nem-tulajdonos és nem-termelő legyen.

Ennek megfelelően, amikor azért támogatják az embereket, mert szegények, többet kapunk a szegénységből. Amikor azért támogatják az embereket, mert munkanélküliek, több munkanélküliséget teremtenek. Amikor adókból támogatják az egyedülálló anyákat, megszaporo-
dik az egyedülálló anyaság, a házasságon kívüli szülés és sokasodnak a válások.

Néha egymással ellentétes hatásokat is kiválthatnak ezek az intézkedések. Amikor megtiltják a gyermekun-
kát, akkor a jövedelmeket a gyermekes családoktól a gyermektelen családokra ruházzák (mivel a munkaerőkí-
nálát állami korlátozása következtében növekednek a bé-
rek). Ennek megfelelően zuhanni fog a születések száma. Másrészt viszont ha támogatják a gyermekek oktatását, a
gyermektelenektől és a csupán néhány gyermekes csalá-
doktól a sokgyermekes családokra ruházzák a jövedelme-
ket. Ennek megfelelően emelkedni fog a születések
száma. Viszont az úgynevezett társadalombiztosításnak
köszönhetően ismét zuhanni fog a gyermekek értéke és
csökkenni fog a születések száma; hiszen amikor a jelen-
legi keresőkre kivetett adókból támogatják a nyugdíjaso-
kat, azzal szisztematikusan gyengítik a család intézmé-
nyét – az intergenerációs kapcsolatot a szülők, a nagyszü-
lők és a gyermekek között.

Az időseknek többé nem kell a gyermekeik segítsé-
gére támaszkodniuk, ha nem gondoskodtak a saját öreg-
korukról, és a fiataloknak (kiknek jellemzően kevesebb
felhalmozott vagyonuk van) kell támogatniuk az időse-
ket (kiknek jellemzően több felhalmozott vagyonuk van)
ahelyett, hogy ez fordítva történne, mint ahogy az nor-
mális a családokban. Ennek következtében csökken a
szülők vágya a gyermekek iránt és csökken a gyermekek

vágya a szülők iránt, elterjed a családok szétbomlása, illetve csökkenni fog a megtakarítás és a tőkefelhalmozás, míg emelkedni fog a fogyasztás.

Ha a biztosítási rendszer szabályozásával támogatják a szimulánsokat, a neurotikusokat, a gondatlanokat, az alkoholistákat, a drogfüggőket, a HIV-fertőzötteket, illetve a fizikailag és szellemileg „fogyatékosokat”, több lesz a betegségekből, a szimulánsokból, a neurózisból, a gondtalanságból, az alkoholizmusból, a drogfüggőségéből, a HIV-fertőzöttségből, illetve a fizikai és szellemi fogyatékoságból.

Azzal, hogy a nem-bűnözőket – beleértve a büntettek áldozatait – arra kényszerítik, hogy finanszírozzák a bűnözők bebörtönzését (ahelyett, hogy a bűnözőket kényszerítenék arra, hogy kártérítést fizessenek az áldozataiknak, illetve állják a letartóztatásuk és bebörtönzésük teljes költségét), növekedni fog a bűnözés.

Azzal, hogy „pozitív diszkriminációs” és „diszkriminációellenes” törvényekkel kényszerítik a vállalkozókat, hogy több nőt, homoszexuálist, feketét vagy más „kisebbséget” foglalkoztassanak, mint amennyit szeretnének, több lesz a foglalkoztatott kisebbség, kevesebb lesz a foglalkoztatók száma, illetve kevesebb lesz a foglalkoztatott heteroszexuális fehér férfiak száma.

Azzal, hogy környezetvédelmi törvényekkel arra kényszerítik a magán földtulajdonosokat, hogy védelmezzék – tehát támogassák – a földjükön tartózkodó „veszélyeztetett fajokat”, az állatok megsokasodnak és jobb életet élvezhetnek, az emberek pedig megfogyatkoznak és rosszabb életet élvezhetnek.

Ami pedig a legfontosabb, azzal, hogy arra kényszerítik a magántulajdonosokat és a piaci bérkeresőket – tehát

a termelőket – hogy támogassák a politikusokat, a politikai pártokat és az állami hivatalnokokat (a politikusok és az állami alkalmazottak nem fizetnek adót, hanem *adókból fizetik őket*), kevesebb lesz a vagyonteremtés, a termelés és a produktivitás, míg egyre több lesz a pazarlás, egyre szaporodnak a paraziták és egyre terjed a parazitizmus.

Kevesebb, mint száz év demokrácia és újraelosztás után az eredmény nyilvánvaló. Szinte teljesen kimerült a vagyon és a tőke „tartálékalapja”, amit az elmúlt évszázadok viszonylagosan szabadpiaci rendszerében végzett produktív tevékenységektől örököltünk. A reáléletszínvonal a nyugaton már számos évtizede, az 1960-as évek vége és az 1970-es évek eleje óta stagnál vagy zuhan. Az államadósság, illetve a jelenlegi társadalombiztosítási és egészségügyi rendszer költsége egy közelgő gazdasági összeomlás veszélyével fenyeget. Ugyanekkor megszapordott szinte minden nem kívánatos viselkedés – a munkanélküliség, a segélyfüggőség, a gondatlanság, a felelőtlenység, a civilizálatlanság, a pszichopátia, a hedonizmus és a bűnözés – a társadalmi konfliktusok pedig veszélyes méreteket öltöttek. Ha a jelenlegi trendek tovább folytatódnak, biztosra vehetjük, hogy a nyugati jóléti állam – a szociáldemokrácia – épp úgy össze fog omlani, ahogyan a keleti – az orosz mintájú – szocializmus összeomlott az 1980-as évek végén.

A gazdasági összeomlás sajnos nem vezet automatikusan javuláshoz. A helyzet rosszabbra is fordulhat. Amire szükség van a krízis érkeztekor, az az eszmék – és az emberek, akik képesek megérteni és a gyakorlatba ültetni őket, amikor lehetőség nyílik arra. A történelem menetét végső soron az eszmék határozzák meg – legyenek azok

igazak vagy hamisak – és az emberek, akiket az inspiráció cselekvésre buzdít.

A jelenlegi káosz úgyszintén az eszmék következménye. A jelenkort annak köszönhetjük, hogy a közvélemény elsőprő mértékben elfogadta a demokrácia eszméjét. A katasztrófa mindaddig elkerülhetetlen, amíg uralkodik ez az elfogadás, és a válság beköszönté után sem reménykedhetünk a javulásban. Ha viszont az emberek ráébrednek arra, hogy a demokrácia eszméje hamis és gonosz – és az eszmék elviekben szinte azonnal változhatnak – elkerülhető a katasztrófa.

Azoknak, akik szeretnék megfordítani az események irányát, és szeretnék megakadályozni a civilizáció teljes összeomlását, központi feladata delegitimálni a demokrácia eszméjét – demonstrálni, hogy a demokrácia az oka napjaink egyre fokozódó decivilizálódásának. Ennek érdekében először arra kell rámutatni, hogy a politikaelmélet történelmében igen nehezen bukkanhatunk a demokrácia támogatóira. Az összes főbb gondolkodó szinte csupán megvetést tanúsított a demokrácia iránt. Még az amerikai Alapító Atyák – kiket manapság hibásan a demokrácia védelmezőinek tartanak – is szigorúan elleneztek. Kivétel nélkül egyetértettek Arisztotelésszel, aki szerint a demokrácia nem több a csőcselék uralmánál. Sokkal inkább pártolták Thomas Jefferson elméletét a „természetes arisztokráciáról”, mely tagjainak tartották magukat, és ennek megfelelően egy arisztokratikus köztársaságot pártoltak.

A politikai bölcsélet történelmében még a demokrácia néhány elméleti védelmezőjénél – mint Rousseau-nál – is lehetetlen mást találni, mint azt, hogy a demokráciát csupán a rendkívül apró közösségek esetén támogatják. Az igazság az, hogy a falvakban és a kisvárosokban, ahol

mindenki személyesen ismer mindenkit, a legtöbb embernek muszáj elismernie, hogy a „tehetősek” pozíciója jellemzően felsőbbrendű személyes teljesítményüknek köszönhető, míg a „nincstelenek” pozícióját jellemzően személyes hiányosságaikkal és alsóbbrendűségükkel lehet magyarázni. Ilyen körülmények között sokkal nehezebb megúszni, hogy valaki megpróbáljon a saját hasznára kifosztani másokat. Ezzel éles ellentétben, a nagy területeken, amelyek milliőkat vagy akár százmilliókat ölelnek magukba, ahol a potenciális fosztogatók és áldozataik nem ismerik egymást, szinte semmi sem korlátozza a vágyat arra, hogy az ember mások kárára gazdagodjon.

Ami pedig ennél is fontosabb, világossá kell tenni, hogy a demokrácia eszméje erkölcsileg épp úgy gonosz, mint ahogy gazdaságilag tarthatatlan. A többség uralmának erkölcsi státusza kapcsán rá kell mutatni arra, hogy lehetővé teszi, hogy A és B összefogjon, hogy kirabolják C-t, aztán C és A fog össze, hogy kifosszák B-t, majd B és C szövetkezik A ellen, és így tovább. Ez nem igazságosság, hanem erkölcsi botrány – és ahelyett, hogy tisztelettel tekintenénk a demokráciára és a demokratákra, nyílt megvetéssel kell viszonyulnunk hozzájuk és ki kell gúnyolnunk őket, mint akik nem többek erkölcsi szélhámosoknál.

AZ ÉRTELMISÉGIEK ÉS AZ ÉRTELMISÉGELLENES ÉRTELMISÉGIEK

„Az állam az a nagy fikció,
amely által mindenki
mások kontójára akar élni.”
Frédéric Bastiat

Hadd kezdjem az állam definíciójával. Mire kell egy szervezetnek képesnek lennie ahhoz, hogy államnak minősüljön? Képesnek kell lennie elérni, hogy egy adott terület minden lakosa hozzá forduljon a végső döntéshozatalért, vagy minden lakos alá legyen rendelve az ő végső ítéletének. Kiváltképpen pedig, ennek a szervezetnek el kell érnie, hogy ő – vagy ügynökei – ítélkezzenek minden olyan konfliktusban, amelyben maga is érintett. A hatalom pedig, ami ahhoz kell, hogy kizárjon mindenki mást a végső döntőbíró szerepköréből, magával vonja az állam második meghatározó jellemvonását: az adóztatáshoz való hatalmát. A hatalmat arra, hogy egyoldalúan határozza meg az árat, amit az igazságszolgáltatást követelőknek fizetniük kell.

Ha figyelembe vesszük az állam e definícióját, könnyen megérthetjük, miért vágyakoznak egyesek az állam irányítására. Hiszen az, aki a végső döntőbíráskodás monopolistája egy adott területen belül, törvényeket *alkot*hat. És a *törvényhozó* egyben *adóztathat* is. Ez kétségtelenül egy irigylésre méltó pozíció.

Azt viszont nehezebb megérteni, hogy hogyan tudja bárki elintézni és megúszni azt, hogy irányítson egy államot. Miért tűrnének el mások egy ilyen intézményt?

Közvetetten szeretném megközelíteni a választ erre a kérdésre. Tegyük fel, hogy te és a barátaid éppenséggel egy ilyen rendkívüli intézmény irányítói vagytok. Mit tennél, hogy megőrizd a pozíciódat (feltéve persze, hogy nincsenek erkölcsi gátlásaid)? Kétségtelenül arra használnád az adóbevételed egy részét, hogy felbérelj néhány verőlegényt. Elsősorban azért, hogy békét teremts az alattvalóid között, hogy produktívak maradhassanak és a jövőben is legyen mit megadóztatni. De ami ennél is fontosabb: azért, mert talán szükséged lesz ezekre a verőlegényekre a *saját* védelmedhez, ha az emberek netán feleszmélnék dogmatikus szendergésükből és ellened szegülnek.

Ez viszont édeskevés lesz – főleg akkor, ha te és a barátaid csak egy apró kisebbség vagytok az alattvalóitok létszámához képest. Hiszen egyetlen kisebbség sem tudja hosszútávon pusztán nyers erővel uralni a többséget. A „véleményen” keresztül kell uralkodnia. Rá kell vened a populáció többségét, hogy *önként* elfogadják az uralmat. Ez nem azt jelenti, hogy a többségnek egyet kell értenie minden egyes intézkedéssel. Ami azt illeti, akár úgy is gondolhatják, hogy a legtöbb intézkedésed hibás. Viszont hinniük kell az állam, *mint olyan*, legitimitásában, és ennél fogva ha egy-egy intézkedés talán rossz is, ezek a hibák csupán „véletlenek,” amiket el kell tűrni az állam által biztosított valamiféle nagyobb jó érdekében.

De hogyan lehet meggyőzni erről a populáció többséget? A válasz: kizárólag az értelmiségiek segítségével.

Hogyan veheted rá az értelmiségieket, hogy neked dolgozzanak? A válasz egyszerű. Az értelmiségi szolgáltatók iránti piaci kereslet nem kimondottan magas és stabil. Az értelmiségiek a tömegek múló értékítéletének volnának kiszolgáltatva, a tömegeket pedig nem érdeklik az intellektuális és filozófiai ügyek. Az állam viszont ott-hont adhat az értelmiségiek jellemzően túlinflált egojának, és meleg, biztos és permanens kvártélyt nyújthat nekik az apparátusában.

Vizont nem elegendő, ha csak *néhány* értelmiségit bérelsz fel. Lényegében fel kell bérelned *az összeset* – még azokat is, akik olyan területeken tevékenykednek, amelyek távol állnak azoktól, amik neked igazán fontosak: tehát a filozófiától, a társadalomtudományoktól és a bölcsészettől. Hiszen akár még a matematika vagy a természettudományok területén dolgozó értelmiségiek is elkezdhetnek önállóan gondolkodni és ezáltal veszélyessé változhatnak. Tehát fontos biztosítanod, hogy ők is lojálisak legyenek az államhoz. Másként fogalmazva: *monopolistává* kell válnod. Ezt pedig úgy lehet a legjobban elérni, ha állami irányítás alá kerül minden „oktatási” intézmény az óvodától az egyetemekig, és ha minden tanár és kutató „államilag elismert”.

De mi van akkor, ha az emberek nem akarnak önként átesni ezen az „oktatáson?” Ezesetben kötelezővé kell tenni az „oktatást”; és ahhoz, hogy az alattvalók a lehető leghosszabb ideig legyenek kitéve az állami oktatás hatásának, mindenkit egyformán „fogékonynak” kell nyilvánítani. Az értelmiségiek persze tudják, hogy az efféle egalitarizmus hamis. Vizont zene a tömegek füleinek, hogy „mindenki egy potenciális Einstein, ha jó oktatásban részesül”, ráadásul szinte korlátlan keresletet teremt az értelmiségi szolgáltatásokra.

Természetesen mindez egyáltalán nem *garantálja* a „helyes” államista gondolkodást az értelmiségi körökben. Viszont kétségtelenül *segíti* a „helyes” konklúziók kialakítását, ha az ember ráeszmél, hogy az állam nélkül esetleg nem lenne munkája – sőt lehet, hogy a kézi pumpa működtetésével kellene szerencsét próbálnia ahelyett, hogy olyan sürgető kérdésekkel foglalkozna, mint az elidegenedés, az egyenlőség, a kizsákmányolás, a nemi szerepek dekonstrukciója vagy az eszkimók, a hopik és a zuluk kultúrája.

Mindenesetre még ha az értelmiségiek úgy is érzik, hogy te – azaz egy *konkrét* kormány – nem becsülöd meg őket, nagyon jól tudják, hogy egyedül egy *másik* kormány válthatja meg őket, nem pedig egy maga az állam, mint intézmény ellen indított intellektuális támadás. Ennél fogva aligha meglepő, hogy az értelmiségi réteg elsöprő többsége – beleérve a legtöbb konzervatív, úgynevezett szabadpiaci értelmiségit – napjainkban tulajdonképpen alapvetően és filozófiailag államista.

Vajon kifizetődött-e az államnak az értelmiségiek munkája? Én úgy gondolom, igen. Ha megkérdezik az emberektől, hogy szükséges-e az állam intézménye, nem gondolom, hogy túlzás lenne azt állítani, hogy 99% habozás nélkül igennel válaszol. Ez a siker ugyanakkor ingatag talajon áll, és a teljes államista fellegvár lerombolható, ha az értelmiségiek munkáját hátrítják az értelmiségellenes értelmiségiek, ahogyan nevezni szeretem őket.

Az állam támogatóinak elsöprő többsége nem *filozófiailag* államista; azaz nem azért államisták, mert *átgondolták* a kérdést. A legtöbben egyáltalán semmit nem gondolnak át „filozófiailag”. Élik a mindennapjaikat, és ennyi. Tehát a legtöbb támogatás abból a pusztán tényből fakad, hogy *létezik* az állam, és mindig is létezett, ameddig

az ember vissza tud emlékezni (és ez jellemzően nem több mint az ember saját élettartama). Tehát az államista értelmiségiek legnagyobb vívmánya az a tény, hogy segítettek kibontakoztatni a tömegek természetes intellektuális lustaságát (vagy alkalmatlanságát), és sosem engedték, hogy felmerüljön „a kérdés” komoly megvitatásra. Az államot a társadalom megkérdőjelezhetetlen részének tartják.

Az értelmiségellenes értelmiségiek első és legfontosabb feladata tehát ellenszegülni a tömeg dogmatikus szendergésének azzal, hogy megfogalmazzák az állam pontos definícióját – ahogyan azt a kezdetekkor tettem – majd felteszik a kérdést, hogy nem-e figyelemreméltó, furcsa, különleges, kellemetlen, nevetséges, sőt, egyenesen örületes egy olyan intézmény, mint ez. Biztos vagyok abban, hogy ez az egyszerű, definícióalapú munka fel fogja ébreszteni a legelső – viszont nagyon komoly – kétséget azzal az intézménnyel kapcsolatban, amit eddig magától értetődőnek vettek – és ez egy jó kezdet.

Ezután, a kevésbé szofisztikált (viszont a – nem véletlenül – népszerűbb) állampárti érvektől a szofisztikáltabb érvekig haladva: Amennyiben az értelmiségiek szükségesnek tartották, hogy egyáltalán *érveljenek* az állam mellett, a legnépszerűbb érvük, amivel már óvodás korban találkozhat az ember, valahogy így szól: Rámutatnak az állam néhány tetteire: az állam utakat, óvodákat, iskolákat épít; leveleket kézbesít és rendőröket rak az utcákra. Képzeld el, hogy nincs állam. Akkor ezek a dolgok sem lennének. Tehát az állam szükségszerű.

Az egyetemi szinten ugyanezt az érvet prezentálják, bár kissé kifinomultabb változatban. Így hangzik: Igaz, a piacok a legjobbak abban, hogy biztosítsanak számos, ha nem a legtöbb dolgot; de vannak más javak, amiket a piac nem tud, vagy nem tud elegendő minőségben vagy

mennyiségben biztosítani. Ezek az úgynevezett „közjavak” olyan javak, amikből azok is hasznot húznak, akik nem az előállítói vagy nem fizettek értük. Ezek közül a javak közül a legkiemelkedőbb általában a „kutatás és oktatás”. A „kutatás és oktatás” – mondják – extrém módon értékes javak. Viszont alultermelnék őket a „potyautasok” miatt, azaz az olyan „csalók” miatt, akik hasznot húznak a „kutatásból és oktatásból” – az úgynevezett szomszédsági hatás következtében – anélkül, hogy fizetnének érte. Tehát kell az állam, hogy biztosítsa azokat a javakat, amiket máskülönben nem termelnének meg vagy alultermelnének, mint az oktatást és a kutatást.

Ezeket az államista érveket meg lehet cáfolni három alapvető észrevétel kombinációjával: Egy, az óvodai érv esetében, abból a tényből, hogy az állam utakat és iskolákat biztosít, nem következik, hogy *egyedül* az állam biztosíthatja ezeket a javakat. Az emberek könnyen meglátják, hogy ez egy logikai hiba. Abból a tényből, hogy a majmok bicikliznek, nem következik, hogy *egyedül* a majmok tudnak biciklizni. És a második, ami közvetlenül következik, emlékeznünk kell arra, hogy az állam egy olyan intézmény, aminek hatalmában áll a törvényhozás és az adóztatás; így kevés ösztönző készíti az állam ügynökeit arra, hogy hatékonyan termeljenek. Az állami utak és az állami iskolák csupán költségesebbek lesznek, minőségük pedig alacsonyabb. Hiszen az állam ügynökei mindig hajlamosak lesznek a tevékenységük során annyi erőforrást felhasználni, amennyit csak lehetséges – miközben olyan keveset dolgoznak, amennyit csak lehet.

Harmadik, a kifinomultabb államista érvek kapcsán: ezek ugyanazt a logikai hibát tartalmazzák, amivel az óvodai szinten is találkozhatunk. Hiszen ha az ember el is fogadja az érv többi részét, még mindig hiba levonni abból,

hogy az államok biztosítják a közjavakat azt a következtetést, hogy *kizárólag* az államok biztosíthatják őket.

Ami pedig ennél is fontosabb, rá kell mutatni arra, hogy ez a teljes érv tudatlanságot tanúsít az emberi élet legalapvetőbb tényéről: nevezetesen a szűkösségről. Igaz, a piacok nem fognak biztosítani minden vágyott dolgot. Mindaddig, amíg nem az Édenkertben élünk, mindig lesznek kielégítetlen vágyak. De ahhoz, hogy meg–nem–termelt javakat hozzanak létre, szűkös erőforrásokat kell felhasználni, amelyeket így nem lehet felhasználni arra, hogy előállítsanak más, úgyszintén vágyott dolgokat. Ilyen tekintetben nem számít, hogy a közjavak a magánjavak mellett léteznek – a szűkösség ténye változatlan marad: több „köz”–jószág *kizárólag* kevesebb „magán” jószág árán jöhet létre. Viszont amit demonstrálni kell, az az, hogy az egyik jószág fontosabb és értékesebb, mint a másik. Ezt jelenti a „gazdálkodás”.

Képes–e viszont az állam jól gazdálkodni a szűkös erőforrásokkal? Ez az a kérdés, amit meg kell válaszolni. Az igazság az, hogy végérvényes bizonyítékunk van arra, hogy az állam *nem* gazdálkodik és nem képes gazdálkodni: Hiszen ahhoz, hogy előállítson bármit, adóztatáshoz (vagy törvényhozáshoz) kell folyamodnia – ami cáfolhatatlanul demonstrálja, hogy az alattvalói *nem* azt akarják, amit az állam termel, hanem helyette *valami mást* preferálnak – más *fontosabb* nekik. A gazdálkodás helyett az állam csak újraelosztani tud: többet tud termelni abból, amit *ő* akar, és kevesebbet abból, amit az emberek akarnak – és emlékezzünk vissza, hogy amit az állam termel, azt hatékonytalanul van termelve.

Végül pedig röviden meg kell vizsgálni a legszofisztikáltabb állampárti érvet. Ezt Hobbestől kezdve végtelen-

szer elismételték. A következőképp hangzik: A természetes állapotban – egy állam megalapítása előtt – permanens konfliktus uralkodik. Mindenki jogot formál mindenre, és ez elfojthatatlan háborúhoz vezet. Semmilyen megállapodással nem lehet kiszabadulni ebből a helyzetből; hiszen ki *juttatná érvényre* ezeket a megállapodásokat? Valamelyik fél azonnal megszegné a megállapodást, amint az érdekében áll. Tehát az emberek belátták, hogy egyetlen megoldás teremthet békét: egy állam – tehát egy harmadik, független, végső bírói és végrehajtói feladatok ellátó fél – felállítása megállapodás útján. Viszont ha ez a tézis igaz, és valóban külső végrehajtó kell ahhoz, hogy kötelező érvényűvé tegye a megállapodásokat, akkor sosem jöhet létre a megállapodással megteremtett állam. Hiszen ahhoz, hogy végrehajtsák (hogy kötelező érvényűvé tegyék) azt a megállapodást, ami az állam megalakításához vezet, már léteznie kell egy másik, kívülálló végrehajtónak, egy előző államnak. És ahhoz, hogy létrejöjjön ez az állam, egy újabb, korábbi államot kell feltételezni, és így tovább egy végtelen cikluson át.

Másrészről, ha elfogadjuk, hogy léteznek államok (persze, hogy léteznek), akkor ez a tény önmagában elmentmond a Hobbesi történetnek. Maga az állam bármiféle külső végrehajtó *nélkül* jött létre. Feltételezhetően az állítólagos megállapodás előtt nem létezett előző állam. Továbbá amint létezik egy megállapodással megteremtett állam, az ebből fakadó társadalmi rend még mindig – úgymond – önfenntartó. Igaz, hogy ha immár A és B megállapodnak valamiről, a megállapodásukat kötelező érvényűvé teszi egy harmadik fél. Viszont *magát az államot* nem köti bármiféle kívülálló végrehajtó. Semmilyen külső, harmadik fél nincsen az állam ügynökei és az állam

alattvalói közötti konfliktusok esetén; és hasonlóképpen, semmilyen külső harmadik fél nincs a különböző állami ügynökök és szervezetek közötti konfliktus esetén. Az olyan megállapodások, amelyeket az állam és egy polgár között, vagy két különböző állami szervezet között kötöttek, csupán akkor lehetnek kötelező érvényűek, ha az Állam *önmagát* kötelezi. Az államot semmi sem korlátozza, csupán azok a szabályok, amiket maga elfogad és érvényre juttat, tehát azok a korlátok, amiket önmagára szab. Az állam saját magával kapcsolatban még mindig egy természetes, anarchikus állapotban van, amit az önmaga feletti uralom és az önmagára irányuló végrehajtás jellemez, mivel nincs magasabb rendű állam, ami korlátozná.

Továbbá ha elfogadjuk a Hobbesi nézetet, miszerint a kölcsönösen elfogadott szabályok érvényre juttatása *igenis* megkövetel valami független, harmadik felet, ez valójában kizárná egy állam megalapítását. Ami azt illeti, ez egy perdöntő érvnek minősülne az állam intézménye – azaz a végső döntéshozatal és a döntőbíráskodás monopolistája – *ellen*. Hiszen akkor kellene egy másik független, harmadik fél ahhoz, hogy döntőbíráskodjon a köztem (magánszemély) és az állam ügynökei közötti konfliktusokban. Illetve ennek megfelelően lennie kellene egy független, harmadik félnek minden államok közötti konfliktus megoldására (és így tovább, lennie kell egy újabb független harmadik félnek a különböző független harmadik felek közötti konfliktusokban). Ez azonban természetesen azt jelenti, hogy az efféle „állam” (vagy bármelyik független harmadik fél) nem is állam lenne, ami megfelel a korábbi definíciónak, hanem csupán egyike a számtalan szabadon versengő konfliktusbíróknak.

Hadd vonjam le tehát a végkövetkeztetést: az intellektuális érv az állam ellen látszólag világos és egyszerű. De ez nem jelenti azt, hogy a gyakorlatban is egyszerű. Ami azt illeti, szinte mindenki meg van győződve arról, hogy az állam egy szükséges intézmény a fenti okok miatt. Tehát igen kétséges, hogy olyan könnyen meg lehet nyerni a háborút az államizmus ellen, mint amennyire könnyűnek látszik a tisztán elméleti, intellektuális szinten. Viszont ha ez lehetetlennek is bizonyulna – legalább szóra-kozzunk egy kicsit az államista ellenségeink kontójára.

Ehhez pedig azt javaslom, hogy mindig és kitartóan vedd fel nekik a következő talányt. Tétélezzünk fel egy csoport embert, akik tisztában vannak azzal, hogy lehetséges a konfliktus közöttük. Valaki aztán azt a megoldást javasolja erre az emberi problémára, hogy legyen ő (vagy valaki) a végső döntőbíró minden konfliktus esetén, beleértve azokat a konfliktusokat is, amelynek ő is része. Elfogadnád-e ezt az egyezséget? Biztos vagyok benne, hogy ezt az embert vagy tréfamesternek, vagy elmebetegnek tartanák. Viszont pontosan ez az, amit minden államista javasol.

A KONZERVATIVIZMUS KÖVETKEZETLENSÉGE

A modern konzervativizmus az Egyesült Államokban és Európában torz és zavaros. A képviselői demokrácia befolyása alatt, illetve miután az Egyesült Államok és Európa tömegdemokráciává változott az Első világháborút követően a konzervativizmus átalakult egy anti–egalitárius, arisztokratikus, államizmus–ellenes ideológiai erőből a kulturálisan konzervatív államisták mozgalmává: a szocialisták és a szociáldemokraták jobboldalává.

A legtöbben, akik manapság konzervatívnak nevezik magukat, aggódnak – helyesen – a család felbomlása, a válások, a házasságon kívüli gyermekek, a tekintélyvesztés, a multikulturalizmus, a társadalmi bomlás, a szexuális szabadosság és a bűnözés miatt. Ezeket a jelenségeket mind a természetes rendtől – vagy a normálistól – való eltérésnek látják.

Viszont napjaink legtöbb konzervatívja (legalábbis a konzervatív *establishment* legtöbb szószólója) vagy nem érti meg, hogy a normális állapotokhoz való visszatérés megköveteli a legdrasztikusabb, egyenesen forradalmi államellenes társadalmi változásokat, vagy (ha tudnak erről) aktívan elárulják a konzervativizmus kulturális céljait, hogy egy teljesen más programot valósítsanak meg.

Nem szükséges részletezni, hogy ez nagyrészt igaz az úgynevezett neokonzervatívokra. Ami azt illeti, ha a vezetőikre tekintünk, azt gyaníthatjuk, hogy a legtöbbjük az utóbbi kategóriába tartozik. Nem érdekik őket igazából a kulturális kérdések, de tudják, hogy fel kell öltetniük a kulturális konzervativizmus álcáját, nehogy elveszítsék

a hatalmukat, miközben a globális szociáldemokrácia megvalósításán dolgoznak. Az amerikai neokonzervativizmus alapvetően államista jellemét a legjobban annak egyik vezető intellektuális bajnoka, Irving Kristol foglalta össze:

A konzervatív jóléti állam mögött meghúzódó alapelv egyszerű: ahol csak lehet, hagyni kell, hogy az emberek megtartsák a saját pénzüket ahelyett, hogy adókkal az államhoz kerülne – feltéve, hogy bizonyos meghatározott dolgokra használják azt. [Two Cheers for Capitalism, 119. o.]

Ez az álláspont lényegében megegyezik a modern, poszt-marxista európai szociáldemokraták nézetével. Például a német szociáldemokrata párt 1959-es Godesberg Programjának az volt a központi mottója: „annyi piac, amennyi lehetséges, annyi állam, amennyi szükséges.”

A kortárs amerikai konzervativizmus második, viszonylag öregebb, de manapság szinte megkülönböztethetetlen ágát az új (Második világháború utáni) konzervativizmus képviseli, amelyet a CIA segítségével Willaim Buckley és a *National Review* c. folyóirata indított útjára és terjesztett el. Míg a régi (a Második világháború előtti) amerikai konzervativizmust a nyíltan anti-intervencionista külpolitikai nézetek jellemezték, Buckley új konzervativizmusának [neokonzervativizmus] védjegye a megveszekedett militarizmus és az intervencionista külpolitika.

A *Commonweal* hasábjain 1952. január 25-én közölt „A Young Republican’s View” című cikkében, három évvel a *National Review* elindítása előtt Buckley összefoglalta azt, ami később az új konzervatív hitvallássá lett:

A Szovjetunió által képviselt fenyegetés fényében „nekünk [az új konzervatívoknak] ideiglenesen el kell fogadnunk az erős államot – hiszen csak egy belföldi totalitárius bürokrácia segítségével vívhatunk offenzív vagy defenzív háborút.”

A konzervatívoknak – írta Buckley – kötelességük támogatni „a széleskörű és produktív adótörvényeket, amelyek elengedhetetlenek egy erőteljes antikommunista külpolitika támogatásához”, illetve „a nagy hadseregeket és a légi erőket, az atomenergiát, a központi hírszerzést, a háborús hivatalokat és a hatalom ezzel járó washingtoni központosítását.”

Nem meglepő módon, a Szovjetunió összeomlása óta lényegében semmi sem változott ebben a filozófiában. Napjainkban az amerikai háborúskodó jóléti állam fenntartását és további növelését egyszerűen azzal igazolják az új- és a neo-konzervatívok, hogy más külföldi ellenségekre és veszélyekre hivatkoznak: Kína, iszlám fundamentalizmus, Saddam Hussein, „laktor államok” és a „globális terrorizmus”.

Viszont az is igaz, hogy számos konzervatív őszintén aggódik a családok szétbomlása vagy diszfunkciója és a kulturális hanyatlás miatt. Itt főleg arra a konzervativizmusra gondolok, amit Patrick Buchanan és a mozgalma képvisel. Buchanan konzervativizmusa egyáltalán nem különbözik annyira a konzervatív Republikánus párt nézeteitől, amennyire ő és a követői állítják. Egy kritikus kérdésben a konzervativizmusuk tökéletesen egyetért a republikánus konzervativizmussal: mindketten államisták. Különböző nézeteket vallanak arról, hogy mit is kell tenni pontosan a normalitás visszaállításáért, de abban egyetértenek, hogy az államnak kell tennie azt. Egyikben sincs egy árnyalatnyi államellenesség sem.

Hadd illusztráljam ezt azzal, hogy Samuel Francist idézem, aki a Buchanani mozgalom egyik vezető teoretikusa és stratégiája volt. Miután megveti a „fehérellenes” és „nyugatellenes” propagandát, a „militáns szekularizmust, a nyereség-hajhász egoizmust, a gazdasági és politikai globalizmust, a demográfiai áradatot és a zabolátlan állami központosítást,” hangot ad egy új, „America First” szellemiségnek, melynek célja „nem csupán előbbre helyezni a saját nemzetünk érdekeit más nemzetek érdekeinél vagy olyan absztrakcióknál, mint a ’világvezetés’, a ’globális harmónia’ és az ’Új Világrend’, hanem előbbre helyezni a nemzetet az egyéni kielégülésnél és a nemzet belüli érdekeknél is.”

Mit javasol az erkölcsi romlás és a kulturális hanyatlás megoldására? Egyáltalán nem ismeri el, hogy az oktatás természetes rendje azt jelenti, hogy az államnak semmi köze hozzá. Az oktatás teljességgel a családra tartozik, és azt a piacgazdaság keretein belül kell előállítani és biztosítani.

Továbbá azt sem látja, hogy az erkölcsi züllésnek és a kulturális hanyatlásnak mélyebb okai is vannak, és nem lehet egyszerűen orvosolni az állam által kikényszerített tanterv megváltoztatásával, korholással vagy szónoklatokkal. Épp ellenkezőleg, Francis azt állítja, hogy a kulturális fordulatot – a normalitás visszaállítását – anélkül is el lehet érni, hogy alapvető változásokat eszközölnének a modern jóléti államban. Valójában Buchanan és az ideológusai kimondottan védik a jóléti állam három központi intézményét: a társadalombiztosítást, az állami egészségbiztosítást és a munkanélküli segélyeket. Sőt, növelni szeretnék az állam „társadalmi” felelősségeit azzal, hogy megbíznák az amerikai munkahelyek „védelme-

zésének” feladatával – az importok és az exportok korlátozásával – és „az amerikai bérek ’elszigetelésével’ olyan külföldi munkásoktól, akiknek egy dolláros órabérért kell dolgozniuk.”

Igazából Buchananék nyíltan elismerik, hogy államisták. Megvetik és gúnyolják a kapitalizmust, a laissez-faire-t, a szabadpiacot, a kereskedelmet, a vagyont, az eliteket és a nemességet; és egy új populista – sőt, proletár – konzervativizmust pártolnak, amely egyesíti a társadalmi és kulturális konzervativizmust, illetve a szocialista gazdaságpolitikát. Így – folytatja Francis,

míg a baloldal el tudta nyerni az amerikai középosztály támogatását a gazdasági intézkedéseivel, elvesztette őket a szociális és kulturális radikalizmusával, és míg a jobboldal magához tudta vonzani az amerikai középosztályt a rendpárti retorikával, illetve a szexuális normalitás, a konvencionális erkölcs és a vallás, a hagyományos társadalmi intézmények védelmével, a nacionalizmus és a patriotizmus hangoztatásával, elvesztette őket, amikor ismételni kezdte a régi, burzsoá gazdasági nézeteket.

Tehát kombinálni kell a baloldal gazdaságpolitikáját, illetve a jobboldal nacionalizmusát és kulturális konzervativizmusát, hogy megalkossanak egy „új identitást, ami egy különálló és egyesített politikai mozgalomban szintetizálja a proletarizált középosztály gazdasági érdekeit, illetve kulturális–nemzeti hovatartozását.” Az efféle konzervativizmusnak neve is van, de nyilvánvaló okokból nem használják: a neve szociális nacionalizmus vagy nemzetiszocializmus.

(Az úgynevezett keresztény jobboldal legtöbb vezetője egyszerűen szeretné leváltani a jelenlegi balliberális

elitet és a saját kezébe venni az állami oktatást. A következő szavakkal kritizálta Robert Nisbet ezt az álláspontot: „Burke óta a konzervativizmus egy tétele és Auguste Comte óta szociológia elv az, hogy a családi kötelékek – vagy bármelyik létfontosságú társadalmi csoport – meggyengítésének legjobb módja, ha az állam átveszi és monopolizálja a család történelmi szerepét.” Ezzel ellentétben a jobboldalt napjainkban „sokkal kevésbé érdekli az állammal szembeni Burke-féle immunitás, és sokkal inkább szeretné a leghatalmasabb államhatalmat adni azok kezébe, akik megbízhatók. A hatalom irányítása, nem pedig a hatalom csökkentése az, amit fontosnak tartanak.”)

Itt nem foglalkoznék azzal, hogy képes-e Bunchanan konzervativizmusa elnyerni a tömegeket, és szociológiaiilag helyes-e az amerikai politikáról felállított diagnózisa. Kétlem, hogy az volna, és Bunchanan teljesítménye az 1995-ös és a 2000-es republikánus előválasztásokon nem azt mutatja, hogy tévednék. Ehelyett az alapvetőbb kérdésekkel szeretnék foglalkozni: feltételezve, hogy igenis képes elnyerni a tömegeket; tehát feltételezve, hogy pszichológiaiilag kombinálható a kulturális konzervativizmus és a szocialista gazdaságpolitika (azaz vallhatják mindkét nézetet egyszerre az emberek kognitív diszsonancia nélkül), lehet-e őket hatásosan és praktikusán (gazdasági és praxeológiai értelemben) kombinálni? Fenn lehet-e tartani a gazdasági szocializmus jelenlegi szintjét (társadalombiztosítás, stb.) és ezzel egyidőben vissza lehet-e állítani a normális kulturális állapotokat (a természetes családokat és a normális magatartást)?

Buchanan és a teoretikusai nem tartják szükségesnek feltenni ezt a kérdést, mivel úgy hiszik, hogy a politika kizárólag az akarat és a hatalom kérdése. Nem hisznek

olyan dolgokban, mint a gazdasági törvények. Ha az emberek valamit igazán akarnak, és rendelkeznek az akaratuk megvalósításához szükséges hatalommal, minden elérhető. Ludwig von Mises, akit Buchanan gúnyosan „halott osztrák közgazdászként” emlegetett az elnöki kampányai során, „historicizmusnak” nevezte ezt a hitet, a német *Kathedersozialisten*, az akadémiai szocialisták intellektuális álláspontját, akik igazoltak minden és bármely államista intézkedést.

De a gazdaságelmélet iránt tanúsított historicista megvetés és tudatlanság nem változtatja meg a tényt, hogy igenis vannak kérlelhetetlen gazdasági törvények. Például az nem lehet, hogy az ember egyszerre megegye és félretegye a tortáját. Vagy amit az ember elfogyaszt a jelenben, azt nem fogyaszthatja el ismét a jövőben. Vagy ha egy jószágból többet termelnek, akkor kevesebbet kell termelni egy másikból. Semmilyen vágyvezérelt gondolkodás nem teheti semmissé ezeket a törvényeket. Ha valaki másképp gondolja, az egyedül gyakorlati kudarcot eredményezhet. „Ami azt illeti – mondta Mises – a gazdaságtörténelem azoknak a politikai intézkedéseknek a hosszú jegyzéke, amelyek elbuktak, mert a megalkotásukkor merészen semmibe vették a közgazdaságtan törvényeit.”

Az elemi és kérlelhetetlen gazdasági törvények fényében a szociális nacionalizmus buchานani programja nem több mint egy újabb merész és lehetetlen álom. Semmilyen vágyvezérelt gondolkodás nem változtathatja meg a tényt, hogy a jelenlegi jóléti állam fő intézményeinek megtartása, illetve a hagyományos családokhoz, normákhoz, magatartáshoz és kultúrához való visszatérés vágya inkompatibilis célok. Az ember választhatja az egyiket –

a szocializmust (a segélyezést) – vagy a másikat – a hagyományos erkölcsöket – de nem mindkettőt, hiszen a jelenlegi jóléti állam – tehát az, amit a szociális nacionalista gazdaságpolitika érintetlenül akar hagyni – pontosan a kulturális és szociális anomáliák okozója.

Ahhoz, hogy ezt tisztázzuk, elég emlékeznünk a gazdaságtan egyik legalapvetőbb törvényére, miszerint a vagyon vagy jövedelem kényszerrel történő újraelosztása – függetlenül attól, hogy milyen elvek mentén történik az újraelosztás – azzal jár, hogy elvesznek bizonyos emberektől – a birtokosoktól – és odaadják másoknak – a nem-birtokosoknak. Ennek megfelelően csökken annak az ösztönzője, hogy valaki birtokos legyen, és növekszik annak az ösztönzője, hogy valaki nem-birtokos legyen. Ami a birtokosok tulajdonában van, az olyasvalami, amit „jónak” tartanak, és ami nincs a nem-birtokosok tulajdonában, az olyasvalami, amit „rossznak” vagy hiányosságnak tartanak. Ami azt illeti, minden újraelosztás mögött meghúzódó gondolat a következő: néhányaknak túl sok jutott a jóból, míg másoknak nem elég. És minden újraelosztás eredménye az, hogy az emberek kevesebbet fognak termelni a jóból, és egyre többet a rosszból, tehát kevesebb lesz a tökéletesség és több lesz a hiányosság. Azzal, hogy adókból származó (másoktól elvett) pénzzel támogatják a szegényeket, több szegénységet fognak teremteni. Azzal, hogy támogatják a munkanélkülieket, több munkanélküliséget fognak teremteni. Azzal, hogy támogatják a férjezetlen anyákat, több férjezetlen anya és több házasságon kívüli gyermek lesz, stb.

Ez az alapvető tény nyilvánvalóan érvényes egész úgynevezett társadalombiztosítási rendszerre, amit Nyugat-Európában 1880-óta, és az Egyesült Államokban 1930 óta

a gyakorlatba ültettek: a kötelező állami nyugdíjra, egészségbiztosításra és munkahelyi balesetbiztosításra, a munkánélküli segélyre, a szegényeknek nyújtott segélyekre, és a többi. Ha ehhez hozzávesszük a kötelező közoktatás ennél is régebbi rendszerét, ezeknek az intézményeknek és gyakorlatoknak az összessége nem más, mint a család intézménye ellen és a személyes felelősség ellen indított hatalmas támadás.

Azzal, hogy felmentik az egyént a kötelesség alól, hogy biztosítson magának saját jövedelmet, gondoskodjon a saját egészségéről, biztonságáról, öregkoráról és gyermekei oktatásáról, beszűkül az öngondoskodás időhorizontja, és csökken a házasság, a család, a gyermekek és a közösségi kapcsolatok értéke. Ez ösztönzi a felelőtleniséget, a rövidtávú gondolkodást, a hanyagságot, a betegséget és akár a pusztítási hajlamot is, míg bünteti a felelősséget, a hosszútávú gondolkodást, a szorgalmat, az egészséget és a konzervativizmust.

A kötelező nyugdíjrendszer, amelyben a visszavonulatak (az időseket) a jelenlegi jövedelemkeresőkre (a fiatalokra) kirótt adókból támogatják, különösen egy olyan intézmény, amely szisztematikusan meggyengítette a természetes intergenerációs kapcsolatot a szülők, a nagyszülők és a gyermekek között. Az időseknek többé nem kell a gyermekeik támogatására támaszkodniuk, ha nem gondoskodtak a saját idősorukról; és a fiataloknak (akik rendszerint kevés megtakarított vagyonnal rendelkeznek) támogatniuk kell az időseket (akik rendszerint több megtakarított vagyonnal rendelkeznek) ahelyett, hogy a fordítottja történne, mint ahogyan az jellemző a családokban.

Ennek köszönhetően nem csupán kevesebb gyermeket akarnak az emberek – és valóban, a születési ráták a

felére zuhantak a modern társadalombiztosítási rendszer (segélyezés) bevezetése óta – hanem a tisztelet is lecsökkent, amivel a fiatalok hagyományosan az időseket illeték, és megnövekedett a család felbomlásának minden jele, mint a válások, a házasságon kívüli szülés, a gyermekbántalmazás, a szülőbántalmazás, a házastársak bántalmazása, az egyedülálló szülőség, a szingliség, az alternatív életstílusok és az abortuszok.

Továbbá az egészségügyi rendszer államosítása és a biztosításpár szabályozása következtében (olyan szabályozások következtében, amelyek korlátozzák a biztosító elutasításhoz való jogát: hogy biztosíthatatlannak titulálva elutasítson bármely kérelmet, és szabadon, a biztosítási matematika szerint diszkrimináljon a különböző csoportkockázatok között), egy rettenetes jövedelem- és vagyonújraelosztási gépezetet teremtettek a felelős egyének és az alacsony kockázatú csoportok kárára, és a felelőtlen egyének, illetve a magas kockázatú csoportok javára. A betegeknek, az egészségteleneknek és a rokkantaknak adott támogatások még több betegséget, egészségtelenséget és rokkantságot teremtenek, és elgyengítik a vágyat ahhoz, hogy az emberek dolgozzanak és egészséges életet éljenek. A legjobb, amit az ember tehet, hogy ismét idézi a „halott osztrák közgazdászt”, Ludwig von Misest:

Betegnek lenni nem a tudatos akarattól és a tudatlanban működő lelki erőktől független jelenség. Egy ember alkalmassága nem pusztán fizikai állapotának eredménye; javarészt elméjén és akaratán múlik. [...] A baleset- és egészségbiztosítás pusztító mivolta végső soron abban a tényben rejlik, hogy az efféle intézmények ösztönzik a sérüléseket és a betegségeket, gátol-

ják a felépülést és gyakran előidézik – de legalábbis fokozzák és hosszabbítják – azokat a működészavarokat, amelyek betegséget vagy sérülést követnek [...] Egészen más dolog egészségesnek érezni magát és orvosi értelemben egészségesnek lenni, és egy ember munkaképessége javarészt független az egyéni szerveinek fiziológiailag mérhető és megállapítható működésétől. [...] Az egészség és a munkaképesség vágyának gyengítésével vagy teljes elpusztításával a társadalombiztosítás betegséget és munkaképtelenséget teremt; megteremt a panaszkodás szokását – ami önmagában is egy neurózis – és egyéb neurózisokat. Röviden, ez egy intézmény, ami hajlamos ösztönözni a betegséget, nem beszélve a balesetekről, és jelentősen fokozza a balesetek és betegségek fizikai és pszichés eredményeit. Társadalmi intézményként az embereket testileg és lelkiileg megbetegíti, vagy legalábbis segíti a betegségek sokszorozódását, meghosszabbodását és fokozódását. [...] A társadalombiztosítás tehát egy veszélyes járvánnyá változtatta a biztosítottak neurózisát. Ha kiterjesztik és tovább fejlesztik ezt az intézményt, terjedni fog ez a járvány. Ezen semmilyen reform nem segíthet. Nem gyengíthetjük meg vagy pusztíthatjuk el az egészség akarását anélkül, hogy ne teremtsünk betegséget.

Itt nem szeretném kifejtetni, hogy miért ostobaság Buchanan és teoretikusainak protekcionista gazdaságpolitikája (az amerikai bérek védelmezése). Ha igazuk lenne, a gazdasági protekció melletti érvük felérne minden kereskedelem elutasításával és annak az állításnak a védelmezésével, miszerint minden család jobban járna, ha sosem kereskedne másokkal. Kétségtelen, hogy ez esetben senki sem veszíthetné el a munkáját és nullára csökkenne az „igazságtalan” versenynek köszönhető munkanélküliség.

Viszont egy ilyen teljes-foglalkoztatottság társadalom nem volna gazdag és erős: olyan emberekből (családokból) állna, akik bár napkeltétől napnyugtáig dolgoznak, szegénységre és éhezésre vannak ítélve. Buchanan nemzetközi protekcionizmusa – míg kevésbé pusztító hatású, mint a személyek vagy a területek közötti protekcionizmus – pontosan ugyanezt eredményezné. Ez nem konzervativizmus (a konzervatívok azt szeretnék, hogy a családok gazdagok és erősek legyenek). Ez gazdasági pusztítás.

Mindenesetre annak világosnak kell lennie, hogy a minket körülvevő erkölcsi degeneráció és kulturális hanyatlás – a decivilizálódás jelei – többnyire, ha nem teljesen a jóléti állam és legfőbb intézményeinek elkerülhetetlen és szükségszerű következményei. A klasszikus, régivágású konzervatívok tudták ezt, és elszántan ellenezték a közoktatást és a társadalombiztosítást. Tudták, hogy az államok – saját hatalmuk növelése és erősítése végett – mindenhol arra törekednek, hogy megtörjék és végül elpusztítsák a családokat, illetve a tekintély intézményeit, rétegeit és hierarchiáit, amelyek a családalapú közösségek természetes folyamányai. Tudták, hogy ennek megvalósításához az államoknak ki kell használniuk a szülői tekintély ellen tanúsított természetes, kamaszkori lázadást. És tudták, hogy az államosított oktatás és a társadalmasított felelősség fogja megvalósítani ezt a célt.

Az államosított oktatás és a társadalombiztosítás lehetővé teszi, hogy a lázadó fiatalok elszökjenek a szülői tekintély elől (hogy megússzák a folyamatos helytelen viselkedést). A régi konzervatívok tudták, hogy ezek az intézkedések felszabadítanak az egyént a szülők és a közösségi élet által kiszabott fegyelem alól, hogy helyette az állam közvetlen és azonnali irányítása alá vonják.

Továbbá tudták – vagy legalábbis sejtették – hogy ez a társadalom szisztematikus infantilizációjához vezetne – az érzelmi és mentális regresszióhoz a felnőttkorból a kamaszkorba vagy a gyermekkorba.

Ezzel ellentétben Buchanan populista–proletár konzervativizmusa – szociális nacionalizmusa – mindezzel a legkevésbé sincs tisztában. Lehetetlenség, és ennél fogva gazdasági ostobaság kombinálni a kulturális konzervativizmust és a jóléti államizmust. A jóléti állam – a társadalombiztosítás bármilyen formája – erkölcsi és kulturális hanyatlást és elkorcsosulást eredményez. Tehát ha az embert valóban aggodalommal tölti el a társadalom erkölcsi hanyatlása, és szeretné visszaállítani a normalitást a társadalomban és a kultúrában, elleneznie kell a modern szociális jóléti állam minden aspektusát. A normalitáshoz való visszatérés nem kevesebbet követel, mint a jelenlegi társadalombiztosítási rendszer teljes eltörlését: a munkanélküli segély eltörlését, a társadalombiztosítás eltörlését, az állami egészségügy eltörlését, a közoktatás eltörlését, és így tovább – ennél fogva a jelenlegi államparátus és kormányhatalom szinte teljes lebontását. Ahhoz, hogy valaha visszatérjen a normalitás, az állami költségvetésnek és hatalomnak a tizenkilencedik századi szintre, vagy annál is lejjebb kell zuhannia. Így az igazi konzervatívoknak keményvonalas libertáriusoknak (álmelleneseknek) kell lenniük. Buchanan konzervativizmusa hamis: szeretne visszatérni a tradicionális morálitáshoz, de ezzel egyidőben meg akarja tartani azokat az intézményeket, amelyek felelősek a hagyományos morálitás pusztításáért.

Tehát a legtöbb kortárs konzervatív – főleg a média kedvencei – nem konzervatívok, hanem szocialisták –

vagy a nemzetközi fajta (az új és neokonzervatív háborúskodó jóléti állami hívei és globális szociáldemokraták), vagy a nacionalista fajta (a Buchanan-i populisták). Az igaz konzervativizmusnak mindkettőt elleneznie kell. Ahhoz, hogy visszaállítsák a társadalmi és kulturális normákat, az igazi konzervatívok csak radikális libertáriusok lehetnek, és követelniük kell az intervencionista állam teljes lerombolását, mint ami egy erkölcsi és gazdasági szörnyszülött.

A KÖZJAVAK ELMÉLETÉNEK TÉVEDÉSEI ÉS A BIZTONSÁG ELŐÁLLÍTÁSA

1849-ben, amikor az uralkodó ideológiai erő még mindig a klasszikus liberalizmus volt, a „közgazdász” és a „szocialista” szavakat pedig általában antonímiának tartották, Gustave de Molinari, egy nevezetes belga közgazdász így írt:

Ha van jól megalapozott igazság a politikai gazdaságtanban, akkor az ez: minden esetben, az összes árucikk kapcsán, amely a fogyasztó megfogható vagy megfoghatatlan szükségét elégíti ki, a fogyasztó elsődleges érdeke, hogy szabad maradjon a munka és a kereskedelem, mivel a munka és a kereskedelem szabadsága szükségszerűen és végérvényesen az ár maximális csökkenését eredményezi. Valamint ez: bármely árucikkről legyen szó, mindig a vásárló érdekének kell érvényesülnie a termelő érdekei felett. Nos, ezeknek az elveknek a követése során az ember a következő megkerülhetetlen következtetésre jut: a biztonság termelését – e megfoghatatlan árucikk fogyasztói érdekében – alá kell vetni a szabad verseny törvényének. Amelyből az következik, hogy egyetlen kormánynak sem állhatna jogában megakadályozni, hogy egy másik kormány versenybe szálljon vele, vagy megkövetelni a biztonság fogyasztóitól, hogy kizárólag hozzá forduljanak ezért az árucikkért.¹

¹ Gustave de Molinari, *The Production of Security*, J. Huston McCulloch (ford.) (New York, 1977) 3. o.

Mindehhez az érveléshez ezt a megjegyzést fűzi: „Ez vagy logikus és igaz, vagy az elvek, amelyekben a gazdaságtudomány alapszik, érvénytelenek.”²

Nyilvánvalóan egyetlen út vezet kifelé ebből a (legalábbis minden szocialistának) kellemetlen következtetésből: úgy érvelni, hogy vannak bizonyos javak, amelyekre valami különleges oknál fogva nem vonatkozik a fenti gazdasági érvelés. Ennek bizonyítására vállalkoztak az úgynevezett közjóság–teoretikusok.³ Viszont demonstrálni fogom, hogy valójában nem létezik semmilyen különleges jószág vagy különleges ok, illetve hogy a biztonság termelése nem jelent különösebb problémát, mint bármely más jószág vagy szolgáltatás termelése; legyen az ház, sajt vagy biztosítás. Számptalan követője ellenére a teljes közjóság–elmélet hibás, felcifrázott érvelés belső következtetlenségekkel és non sequitur hibákkal teltüzdelve, ami a népszerű előítéletekre és a feltételezett hiedelmekre apellál és velük játszik, de teljesen nélkülözi a tudományos minőséget.⁴

² uo. 4. o.

³ A közjóság–teoretikusok különböző megközelítéséért lásd James M. Buchanan és Gordon Tullock, *The Calculus of Consent* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962); James M. Buchanan, *The Public Finances* (Homewood, Ill.: Richard Irwin, 1970); ua. *The Limits of Liberty* (Chicago: University of Chicago Press, 1975); Gordon Tullock, *Private Wants, Public Means* (New York: Basic Books, 1970); Mancur Olson, *The Logic of Collective Action* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1965); William J. Baumol, *Welfare Economics and the Theory of the State* (Cambridge: Harvard University Press, 1952).

⁴ A következőkről lásd Murray N. Rothbard, *Man, Economy and State* (Los Angeles: Nash, 1970), 883. o.; ua. „The Myth of Neutral Taxation,” *Cato Journal* (1981); Walter Block, „Free Market Transportation: Denationalizing the Roads,” *Journal of Libertarian Studies* 3, 2.

Hogyan fest tehát a menekülőút, amit a szocialista közgazdászok Molinari következtetésének elkerülésére találtak ki? Molinari kora óta általánosabb igennel válaszolni a kérdésre, hogy vannak-e javak, amelyekre különböző gazdasági elemzés vonatkozik. Ami azt illeti, szinte lehetetlen akár csak egyetlen olyan kortárs gazdaságtani tankönyvet találni, ami nem hangsúlyozza ki a megkülönböztetés alapvető fontosságát a magánjavak között – amelyekre vonatkozóan általában elismerik a kapitalista rend gazdasági felsőbbrendűségét – és a közjavak között, amelyekre vonatkozóan általában tagadják azt.⁵ Azt mondják, bizonyos javak és szolgáltatások (a biztonságot beleértve) különlegesek, mivel élvezetüket nem lehet azokra korlátozni, akik ténylegesen finanszírozták a termelésüket. Ehelyett azok is hasznot húznak belőlük, akik nem vesznek részt a finanszírozásukban. Az ilyen javakat közjavaknak vagy közszolgáltatásoknak nevezik (a magánjavakkal vagy magánszolgáltatásokkal szemben, amelyek kizárólag azoknak nyújtanak hasznot, akik ténylegesen fizetnek értük). Úgy érvelnek, hogy a közjavak e különleges vonása miatt a piac képtelen megtermelni őket, vagy legalábbis nem elegendő mennyiségben és minőségben; ebből fakadóan megkövetelt a kompenzációs állami cselekvés.⁶

szám (1979); ua. „Public Goods and Externalities: The Case of Roads,” *Journal of Libertarian Studies* 7, 1. szám (1983).

⁵ Lásd például William J. Baumol és Alan S. Blinder, *Economics, Principles and Policy* (New York: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1979), 31. fejezet.

⁶ Egy másik gyakran használt kritérium a közjavakra a „nem vetélkedő fogyasztás.” Általában mindkét kritérium egybeesik: Amikor nem lehet kizárni a potyautasokat, lehetséges a nem vetélkedő fogyasztás; és amikor ki lehet zárni őket, a fogyasztás vetélkedővé válik, vagy legalábbis úgy tűnik. Viszont ahogy a közjóság–teoretikusok érvelnek, ez az egybeesés nem tökéletes. Azt mondják, lehetséges, hogy

A példák, amiket a különböző szerzők nyújtanak az állítólagos közjavakra, jelentősen eltérnek. A szerzők gyakran egyazon jószágot vagy szolgáltatást másképp osztályozzák, vitatva szinte minden jószág besorolását, ami világosan előre sejteti a teljes megkülönböztetés illuzórikus jellegét.⁷ Ennek ellenére néhány példa, ami közjószágként népszerűségnek örvend: a tűzoltóság, ami megakadályozza, hogy lángra kapjon egy szomszéd háza, így a szomszéd is profitál az én tűzoltóságomból, függetlenül attól, hogy nem járult hozzá semmivel annak finanszírozásához; vagy a rendőrség, ami azzal, hogy a tulajdonom körül járőrözik, a szomszédom tulajdonától is elijeszti a lehetséges betörőket, bár a szomszéd nem segített finanszírozni a járőröket; vagy a világítótorony – egy példa, ami kifejezetten kedves a közgazdászoknak⁸ – ami segít

noha kizárhatók a potyautasok, bevonásuk semmilyen további költséggel nem jár (azaz a potyautasok beengedésének határköltsége nulla), és nem fog csökkenést eredményezni a másoknak elérhető jószág fogyasztásában, ha beengedik a potyautast. Az ilyen jószág is közjószágnak minősülne. És mivel a szabadpiacon gyakorolnák a kizárást, a jószág pedig nem volna elérhető nem vetélkedő fogyasztásra mindenkinek, akinek máskülönben lehetne – hiába nem járna ez semmilyen további költséggel – ez az államista–szocialista logika szerint egy piaci kudarcnak, azaz szuboptimális fogyasztási szintnek minősülne. (Egy mozi például lehet csak félig tele – tehát „költségmentes” lehet a további nézők díjtalan beengedése – és az, hogy ők nézik a filmet, úgyszintén nem befolyásolná szükségszerűen a fizető nézőket; így a film közjószágnak minősülne. Viszont mivel a mozi tulajdonosa kizárást gyakorolna ahelyett, hogy hagyja a potyautasokat élvezni egy „költségmentes” előadást, a mozik megérették az államosításra.) A számos tévedéssel kapcsolatban, amit a közjavak a nem vetélkedő fogyasztás tekintetében történő definiálása magába foglal, lásd a 12. és 17. jegyzetet lent.

⁷ Erről a témáról lásd Walter Block, „Public Goods and Externalities.”

⁸ Lásd például Buchanan, *The Public Finances*, 23. o.; Paul Samuelson, *Economics* (New York: McGraw Hill, 1976), 166. o.

egy hajónak megtalálni az útját, bár a hajó tulajdonosa egy fillérrel sem járult hozzá annak megépítéséhez vagy fenntartásához.

Mielőtt folytatnánk a közjavak elméletének bemutatását és kritikus vizsgálatát, ki fogom nyomozni, mennyire használható a magánjavak és a közjavak közötti különbségtétel annak eldöntésében, hogy mit termeljenek magán úton és mit biztosítson, vagy minek segítse a biztosítását az állam. Még a legfelületesebb vizsgálat sem tudná elkerülni annak megvilágítását, hogy az állítólagos kizárhatatlanság-kritérium ahelyett, hogy ésszerű megoldást adna, komoly bajba keveri az embert. Míg első látásra úgy tűnhet, hogy az állam által biztosított javak és szolgáltatások közül néhány valóban közjóságnak minősülhet, az semmiképpen sem nyilvánvaló, mennyi kerülhet a közjavak címsora alá az államok által ténylegesen termelt javak és szolgáltatások közül. A vasutak, a postai szolgáltatások, a telefon, az utcák és a hasonlók használata látszólag korlátozható azokra az emberekre, akik ténylegesen finanszírozzák őket, így magánjóságnak tűnnek. És úgy fest, ugyanez a helyzet a többdimenziós, „biztonság” nevű jóság számos elemével is: magánjóságnak kell minősülnie mindennek, amire biztosítást lehet kötni. Viszont ez nem elegendő. Mint ahogy az állam által biztosított javak közül számos magánjóságnak tűnik, úgy látszólag számos magánúton termelt jóság is a közjavak kategóriájába tartozik. Szomszédjaim nyilván profitálnának a jól gondozott rózsakertemből – anélkül élvezhetik a látványát, hogy valaha is segítenének nekem kertészkedni. Ugyanez igaz mindenféle fejlesztésre, amit az ingatlanommal végezhetnék, ami a szomszédos ingatlanok értékét is növelné. Még azok is profitálnak egy ut-

cai zenész előadásából, akik nem dobnak pénzt a kalapjába. Azok az utastársak is profitálnak a dezodoromból, akik nem segédkeztek megvenni azt. És mindenki, aki valaha találkozik velem, profitál a pénzügyi segítségük hiányában tett erőfeszítésből, hogy a leginkább szerethető emberré változtassam magam. Nos, tehát mindezen javakat – rózsakerteket, ingatlanfejlesztéseket, utcai zenét, dezodorokat, személyiségfejlődéseket – mivel világosan a közjavak jellemzőivel rendelkeznek, az államnak, vagy az állam segítségével kell biztosítani?

Ahogy a magánúton termelt javak példája mutatja, valami komoly probléma van a közjóság-teoretikusok tézisével, miszerint a közjavakat nem lehet magánúton termelni, hanem az állami beavatkozás szükséges hozzájuk. Nyilván biztosíthatják őket a piacok. Ráadásul a történelmi bizonyíték azt mutatja, hogy egyszer a múltban valójában magánvállalkozók biztosították, vagy akár ma is biztosítják egyik vagy másik országban azokat az úgynevezett közjavakat, amiket most államok biztosítanak. Például a postai szolgáltatás egyszer szinte mindenhol magán volt; az utcákat magánúton finanszírozták és néha mind a mai napig ezt teszik; eredetileg még a hőn szeretett világítótornyok is magánvállalkozás eredményei voltak;⁹ léteztek magánrendőrségek, nyomozók és arbitrátorok; és a betegek, a szegények, az öregek, az árvák és az özvegyek megsegítése hagyományosan a jótékonyági magánszervezetek feladata volt. Tehát azt, hogy az efféle dolgokat nem képes megtermelni egy tiszta piaci rendszer, százszorosán megcáfolta a tapasztalat.

Ettől eltekintve más nehézségek is felmerülnek, amikor a közjavak–magánjavak különbségtételt használják

⁹ Lásd Ronald Coase, „The Lighthouse in Economics,” *Journal of Law and Economics* 17 (1974).

annak eldöntésére, hogy mit és mit ne hagyjanak a piacon. Például mi van akkor, ha az úgynevezett közjavak termelése nem pozitív, hanem negatív következményekkel jár másokra nézve, vagy ha a következmények pozitívak néhányaknak és negatívak másoknak? Mi van akkor, ha a szomszéd, akinek az én tűzoltóim megmentették a házát a leégéstől, arra vágyott (talán mert túlbiztosították), hogy leégjen; vagy ha a szomszédjaim gyűlölik a rózsákat, vagy az útitársaim undorítónak találják a dezodorom illatát? Emellett a technológiai változások megváltoztathatják egy adott jószág jellemét. Például a kábel-tévé kifejlesztésével egy jószág, ami korábban (látszólag) közjószág volt, magánjózággá vált. És ugyanígy megváltoztathatja egy jószág magán- vagy közjellegét a tulajdonra – a tulajdon birtokbavételére – vonatkozó törvények változása. A világítótorony például csak annyiban közjószág, amennyiben a tenger köz- (nem pedig magán-) tulajdonban van. De ha megengedett lenne az óceán darabjainak a magántulajdonlása, ahogy egy tisztán kapitalista társadalmi rendszerben volna, akkor – mivel a világítótorony csak egy korlátozott területet világít be – nyilván lehetséges lenne kizárni a nemfizetőket a szolgáltatás élvezetéből.

Elhagyva a téma tárgyalásának e valamelyest felületes szintjét és alaposabban megvizsgálva a magánjavak és a közjavak közötti különbséget felfedezzük, hogy a különbségtétel teljesen illuzórikus. Nincsen világos dichotómia a magán- és a közjavak között, lényegében pont ezért van annyi nézeteltérés egy adott jószág besorolásáról. Minden jószág többé-kevésbé magán- vagy közjószág, magán/köz- volta pedig folyamatosan változhat – illetve változik is, amint az emberek értékei és értékítéletei változnak és amint a népesség összetételében változás

megy végbe. Annak megértéséhez, hogy sosem esnek egyszer s mindenkorra az egyik vagy a másik kategóriájába, az embernek fel kell idéznie, hogy mi tesz valamit jószággá. Ahhoz, hogy valami jószág legyen, valakinek szűkösként kell tekintenie rá és szűkösként kell kezelnie azt. Valami nem jószág, mint olyan – ami azt jelenti, hogy a javak kizárólag a szemlélő szemében javak. Semmi sem jószág, hacsak legalább egyvalaki szubjektíven annak nem értékeli. De ebben az esetben – ha a javak sosem javak–mint–olyan; ha semmilyen fizikai–kémiai elemzés nem azonosíthat valamit gazdasági jószággként – nyilvánvalóan nincsenek rögzített, objektív kritériumai a javak köz– vagy magánjószággként való besorolásának. Sosem lehetnek magánjavak vagy közjavak mint olyan. Magán– vagy közjellegük attól függ, milyen kevés vagy milyen sok ember tartja őket javaknak, annak a foka pedig, hogy mennyire magán vagy közjavak, úgy változik, ahogyan ezek az értékítéletek változnak és terjednek egytől a végtelenig. Tehát még a látszólag teljesen magán dolgok is lehetnek közjavak, mint a lakásom belső elrendezése vagy az alsónadrágom színe, amint valaki más elkezd törődni velük.¹⁰ És a látszólag közjavak, mint a házam külseje vagy a felsőm színe is szélsőségesen magánjavakká változhatnak, amint azok megszűnnek érdekelni más embereket. Ráadásul minden jószág újra és újra megváltoztathatja jellegét; sőt, egy köz– vagy magánjószág akár köz– vagy magán „rosszá” is átváltozhat, vagy fordítva, kizárólag e törődéstől vagy nemtörődéstől függően. Ha ez így van, akkor semmilyen döntést nem lehet a javak

¹⁰ Lásd például a Block által felhozott ironikus érvet amellett, hogy a zoknik közjavak a „Public Goods and Externalities” tanulmányban.

magán vagy köz besorolására alapozni.¹¹ Ami azt illeti, ha így tennénk, akkor szükségessé válna megkérdezni gyakorlatilag minden egyént minden egyes jószággal kapcsolatban, hogy törődik-e azzal – pozitívan vagy negatívan, és talán, hogy mennyire – annak meghatározása végett, hogy ki profitálna miből, és ebből következően ki nek kellene részt vennie a jószág finanszírozásában. (És honnan tudhatná az ember, hogy igazat mondanak?) Úgyszintén szükséges lenne folyamatosan nyomon követni az összes értékítélet minden változását, eredményképp egyetlen végleges döntést sem lehetne hozni bármi megtermeléséről, és az abszurd elmélet következményeképp mindannyian rég halottak volnánk.¹²

¹¹ Bármi félreértést elkerülendő, minden egyes termelő és a termelők minden közös döntést hozó szövetkezete bármikor dönthet arról, hogy termeljen-e vagy ne egy jószágot az adott cikk magánságára vagy községére alapozva. Valójában folyamatosan hoznak döntéseket arról, hogy termeljenek-e egy közjószágot magán úton vagy sem egy piacgazdaság keretein belül. Ami lehetetlen, az eldönteni, hogy figyelmen kívül hagyjuk-e a szabadpiac működését egy jószág magánságának vagy községének értékelésére alapozva.

¹² Valójában tehát a magán és a közjavak közötti különbségtétel a közgazdaságtan pre-szubjektivista korába való visszazuhanás. A szubjektivista közgazdaságtan nézőpontjából nem létezik jószág, amit objektíven a magán vagy a köz kategóriába lehet sorolni. Lényegében ezért bukik el a közjavak második felvetett kritériuma is – a nem vetélkedő fogyasztás megengedése (lásd 6. lábjegyzet). Hiszen hogyan volna képes egy kívülálló megfigyelő meghatározni, hogy egy további potyautas díjnélküli beengedése valóban nem vezetne-e jószág mások általi fogyasztásának csökkenéséhez? Nyilván sehogy nem volna képes objektíven megállapítani. Igazából megeshet, hogy jelentősen lecsökkentené egy ember filmnézésének vagy vezetésének az élvezeti értékét, ha többeket engednének be a moziba vagy az útra. Ismét, annak megállapításához, hogy ez-e a helyzet, az embernek meg kellene kérdeznie minden egyént – és lehet, hogy nem egyezne bele mindenki (akkor mi lenne?). Továbbá mivel még a nem vetélkedő fogyasztást

De ha az ember figyelmen kívül hagyná az összes iménti nehézséget, és hajlandó volna elismerni az érv kedvéért, hogy megállja a helyét a magánjóság–közjóság különbségétel, az érv nem bizonyítaná, amit bizonyítani kellene. Arra sem biztosít perdöntő okokat, hogy miért kellene a közjavakat – feltételezve hogy a javak külön kategóriájaként léteznek – egyáltalán megtermelni, vagy miért az állam termelje őket magánvállalatok helyett. Lényegében ezt mondja a közjavak elmélete, az imént említett fogalmi megkülönböztetést bevezetve: a közjavak pozitív hatásai azokra, akik semmivel sem járultak hozzá a termelésükhöz vagy a finanszírozásukhoz azt bizonyítják, hogy ezek a javak kívánatosak. De nyilvánvalóan nem termelnék meg őket, vagy legalábbis nem elégséges mennyiségben és minőségben egy szabad, kompetitív piacon, mivel nem járulna mindenki pénzügyileg a termelésükhöz, aki profitál belőle. E javak megtermelése érdekében (amelyek nyilvánvalóan kívánatosak, de máskülönben nem termelnék meg őket) be kell ugrania az államnak és segítenie kell a termelésüket. Az efféle érvelés, ami megtalálható szinte minden gazdaságtani tankönyvben (Nobel díjasokat beleértve),¹³ két szempontból teljesen téves.

lehetővé tevő jóság sem szabad jóság, előbb–utóbb „zsúfolódás” következne be további potyautasok beengedése következtében, tehát mindenkit meg kellene kérdezni a megfelelő „határról.” Ráadásul az én fogyasztásomat vagy befolyásolja, vagy nem, hogy ki az akit díjtalanul engednek be, tehát erről is meg kellene kérdezni. Végül pedig az idő múlásával mindenki megváltoztathatja a véleményét minderről. Tehát ugyanúgy lehetetlen eldönteni a nem vetélkedő fogyasztás alapján, hogy egy jóságot államilag kell-e termelni (a magántermelés helyett), mint a kizárhatatlanság alapján (lásd még 17. lábjegyzet).

¹³ Lásd Paul Samuelson, „The Pure Theory of Public Expenditure,” *Review of Economics and Statistics* (1954); ua. *Economics*, 8. fejezet; Milton Friedman, *Capitalism and Freedom* (Chicago: University of

Egyrészt, hogy arra a következtetésre jusson, hogy az államnak kell biztosítania a közjavakat, amiket máskülönben nem termelnének, az embernek be kell csempésznie egy normát az érvláncolatába. Máskülönben abból az állításból, hogy bizonyos különleges jellemvonásuk miatt nem termelnének meg bizonyos javakat, az ember sosem tudná elérni a konklúziót, miszerint meg *kell* termelni ezeket a javakat. De ha egy normára támaszkodnak a következtetésük igazolásához, a közjóság–teoretikusok nyilvánvalóan elhagyták a közgazdaságtan mint pozitív, *wertfrei* tudomány határait. Ehelyett átléptek a moralitás vagy az etika birodalmába, az ember pedig azt várna, hogy felkínálnak neki egy etikai elméletet, hogy legitim módon tegyék amit tesznek, és igazoltan vonják le következtetésüket. De nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a közjóság–elmélet irodalmában sehol nem lelni semmi olyasmit, ami csak halványan hasonlít egy efféle etikaelméletre.¹⁴

Chicago Press, 1962), 2. fejezet; F.A. Hayek, *Law, Legislation and Liberty* (Chicago: University of Chicago, 1979), 3. kötet, 14 fejezet.

¹⁴ Az utóbbi években a közgazdászokat – főképp a chicagói iskolát – egyre inkább érdekelni kezdte a tulajdonjogok elemzése. Harold Demsetz, „The Exchange and Enforcement of Property Rights,” *Journal of Law and Economics* 7 (1964); ua. „Toward a Theory of Property Rights,” *American Economic Review* (1967); Ronald Coase, „The Problem of Social Cost,” *Journal of Law and Economics* 3 (1960); Armen Alchian, *Economic Forces at Work* (Indianapolis: Liberty Fund, 1977), 2. rész; Richard Posner, *Economic Analysis of the Law* (Boston: Brown, 1977). Viszont az efféle elemzéseknek semmi közük nincs az etikához. Épp ellenkezőleg, arra törekvő próbálkozásokat képviselnek, hogy a gazdasági hatékonysággal kapcsolatos megfontolásokkal helyettesítés az igazolható etikai elvek felállítását [az efféle célkitűzések kritikájáért lásd Murray N. Rothbard, *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1982), 26. fejezet; Walter Block, „Coase and Demsetz on Private Property Rights,” *Journal of*

Tehát már az elején ki kell jelteni, hogy a közjószág-teoretikusok visszaélnék bármilyen tekintéllyel, amivel pozitív közgazdászként rendelkeznek, amikor

Libertarian Studies 1, 2. szám (1977); Ronald Dworkin, „Is Wealth a Value,” *Journal of Legal Studies* 9 (1980); Murray N. Rothbard, „The Myth of Efficiency,” In Mario Rizzo (szerk.) *Time, Uncertainty and Disequilibrium* (Lexington, Mass.: D.C. Heath, 1979)]. Végső soron minden hatékonysággal kapcsolatos érv irreleváns, mivel egyszerűen nincsen nem-önkényes módja a tulajdonjogok valamiféle kiosztásából fakadó egyéni hasznok és kényelmetlenségek mérésének, súlyozásának és aggregálásának. Tehát minden javaslat, ami a tulajdonjogok egy bizonyos kiosztásának rendszerét ajánlja az állítólagos „társadalmi jólét” maximalizálása végett, egy áltudományos szélhámosság. Lásd kiváltképp Murray N. Rothbard, *Toward a Reconstruction of Utility and Welfare Economics* (New York: Center for Libertarian Studies, Occasional Paper Series No. 3, 1977); illetve Lionel Robbins, „Economics and Political Economy,” *American Economic Review* (1981).

Úgyszintén nem szabad egy valódi etikai elvvel összekeverni az „egyhangúság elvét,” amit Buchanan és Tullock, Knut Wicksell (*Finanztheoretische Untersuchungen*, Jena: Gustav Fischer, 1896) nyomán ismételtlen a gazdaságpolitika útmutatójának ajánlottak. Eszerint az elv szerint csak olyan politikát szabadna a gyakorlatba ültetni, ami egyhangú beleegyezésre lel – ami kétségtelenül vonzónak hangzik; viszont *mutatis mutandis* úgyszintén meghatározza, hogy fennmarad a status quo, ha az egyhangúnál kevesebb az egyetértés bármilyen változtatási javaslattal kapcsolatban – ez pedig sokkal kevésbé hangzik vonzónak, mivel magába foglalja, hogy a tulajdonjogok kiosztásának bármely adott, jelenlegi állapotát legitím kiindulópontnak vagy folytatandó állapotnak kell tekinteni. Viszont a *public choice* teoretikusok semmi igazolást nem adnak egy normatív tulajdonjog-elmélet képében erre a merész állításra, ahogyan pedig kellene. Tehát az egyhangúság elve végső soron etikailag alaptalan. Ami azt illeti, mivel legitímálna bármilyen elképzelhető status quo-t, a buchananiták legkedvesebb elve nem kevesebb, mint nyilvánvaló abszurditás erkölcsi kritériumként. Lásd erről Rothbard *The Ethics of Liberty* 26. fejezet; ua. „The Myth of Neutral Taxation”.

Bármi is maradt az egyhangúság elvéből, Buchanan és Tullock – ismét Wicksell vezetését követve – végül elárulja magát, amikor a gyakorlatban „relatív” vagy a „kvázi” egyhangúságra redukálja.

olyan ügyekben szólalnak fel, amelyekben – ahogy arról saját írásaik tanúskodnak – semmi tekintélyük nincsen. De lehetséges volna, hogy véletlenül valami igazra bukkantak anélkül, hogy aládúcolták volna egy kidolgozott morális elmélettel? Amint az ember explicit módon megfogalmazza a normát, ami a konklúzió eléréséhez szükséges, mely szerint az államnak segédkeznie kell a közjavak biztosításában, nyilvánvalóvá válik, hogy semmi sem állhatna távolabb az igazságtól. A fenti konklúzió eléréséhez kellő norma a következő: bármikor, amikor az ember egy adott jószágról vagy szolgáltatásról valahogy be tudja bizonyítani, hogy pozitív hatással van valakire, de egyáltalán nem termelnék, vagy nem termelnék egy meghatározott mennyiségben vagy minőségben, hacsak bizonyos személyek nem vesznek részt a finanszírozásában, akkor megengedett az agresszív erőszak használata ezek ellen a személyek ellen vagy közvetlenül, vagy az állam segítségével közvetetten, ezek az emberek pedig kényszeríthetők a szükséges pénzügyi teher viselésére. Nem sok kommentár kell annak bemutatásához, hogy ez a szabály a gyakorlatba ültetve káoszt eredményezne, hiszen azzal ér fel, hogy bárki bárkit megtámadhat, amikor kedve szottyan. Továbbá – ahogyan azt másutt részletesen demonstráltam¹⁵ – soha nem lehetne igazolni, hogy ez a norma igazságos. A mellette érveléshez – ami azt illeti, egyáltalán bármi mellett vagy ellen érveléshez, legyen az erkölcsi, nem-erkölcsi, empirikus vagy logiko-analiti-

¹⁵ Hans-Hermann Hoppe, „From the Economics of Laissez Faire to the Ethics of Libertarianism” In Walter Block and Llewellyn H. Rockwell, Jr., szerk., *Man, Economy, and Liberty: Essays in Honor of Murray N. Rothbard* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1988); uo. 8. fejezet.

kus álláspont – előfeltételezni kell, hogy – ellentétben azal, amit a norma valójában mond – biztosított minden egyén – mint fizikailag független döntéshozó egység – sértetlensége. Hiszen csak akkor lehet bármivel kapcsolatban először mondani valamit, majd lehetséges egyetértésre vagy nézeteltérésre jutni, ha mindenki mentes a mindenki más általi fizikai agressziótól. A non–agresszió elve tehát az argumentáció és a lehetséges egyetértés szükségszerű előfeltétele, így védelmezhető annak igazságossága az a priori érvelés eszközével.

De a közjavak elmélete nem csak az implikált, hibás erkölcsi érvelés miatt fullad kudarcba. Még a benne foglalt haszonelvű gazdasági érvelés is égbekiáltóan hibás. Ahogyan a közjavak elmélete is állítja, a közjavak létezése lehet, hogy jobb, mint a nemlétezésük – bár nem szabad elfelejteni, hogy semmi *a priori* ok nem létezik, ami szerint ez szükségszerűen így van (ami ezen a ponton véget is vetne a közjószág–teoretisták érvelésének). Hiszen nyilvánvalóan valószínű – valójában ismert tény – hogy vannak anarchisták, akik annyira gyűlölik az állami tevékenységeket, hogy előnyben részesítenék, ha egyáltalán nem volnának az úgynevezett közjavak, minthogy azokat az állam biztosítsa.¹⁶ Mindazonáltal, ha egészen eddig el is ismerjük az érvek igazát, az ugrás az állítástól – miszerint a közjavak kívánatosak – az állításra, miszerint ebből fakadóan az államnak kell biztosítani őket, minden, csak nem perdöntő, hiszen ez semmi esetre sem az a döntés, amivel az ember szembetalálja magát. Mivel a pénzt vagy más erőforrásokat lehetséges alternatív használatról kell

¹⁶ Erről az érvről lásd Rothbard, „The Myth of Neutral Taxation,” 533. o. Mellékesen egyetlen anarchista léte úgyszintén érvénytelenít minden hivatkozást a Pareto optimalitásra, mint a gazdaságilag legitim állami tevékenység kritériumára.

elvonni az állítólagosan kívánatos közjavak finanszírozásához, az egyetlen releváns és megfelelő kérdés az, hogy ezek az alternatív használatok (azaz a magánjavak, amiket be lehetett volna szerezni, viszont immár nem lehet megvásárolni, mert helyettük a közjavakra költik a pénzt), amikbe a pénz fektethető, értékesebbek-e – sürgetőbbek-e – mint a közjavak. Erre a kérdésre pedig teljesen nyilvánvaló a válasz. A fogyasztói értékítéletek szempontjából – abszolút szintjük bármilyen magas legyen is – a közjavak értéke viszonylag alacsonyabb, mint a velük versengő magánjavaké, mivel ha az ember a fogyasztókra hagyja a döntést (és nem kényszeríti rájuk az egyik alternatívát), nyilvánvalóan előnyben részesítik másképpen elkölteni a pénzüket (máskülönben semmi erőszakra nem volna szükség). Ez minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy elpazarolják a közjavak biztosítása során felhasznált erőforrásokat, mivel olyan javakat és szolgáltatásokat nyújtanak a fogyasztóknak, amelyek a legjobb esetben is csak másodlagos fontosságúak. Röviden, még ha az ember feltételezi is, hogy vannak közjavak, amiket világosan meg lehet különböztetni a magánjavaktól, és ha elfogadjuk, hogy egy adott közjószág hasznos lehet, a közjavak még mindig a magánjavakkal versengenének. És csak egy módon deríthető ki, hogy sürgetőbb szükség van-e rájuk; hogy mennyivel sürgetőbb ez a szükség; vagy hogy *mutatis mutandis* termelésük a sürgetőbb magánjavak nem-termelését vagy csökkent termelését eredményezné-e, s mekkora fokon: ha mindent a szabadon versengő magánvállalatok biztosítanak. Tehát a közjószág-teoretikusok által elért konklúzióval ellentétben, a logika annak elfogadására kényszeríti az embert, hogy kizárólag egy tisztán piaci rendszer garantálhatja a közja-

vak megtermelése melletti döntés racionalitását – a fogyasztó nézőpontjából. Illetve kizárólag egy tiszta kapitalista rendszerben biztosítható, hogy a döntés arról, mennyit termeljenek egy közjóságból (feltéve, hogy egyáltalán termelnek belőle), úgyszintén racionális lesz.¹⁷ Nem kevesebb, mint egy igazán orwelli mértékű

¹⁷ Lényegében ugyanaz az érvelés, amely az embert ahhoz vezeti, hogy elutasítja a kizárhatatlanság kritériuma alapján definiált közjavak állítólagos egyedi jellemzőjére épített szocialista–államista elméletet, ugyanúgy érvényes akkor, amikor ezeket a javakat a nem vetélkedő fogyasztás kritériuma alapján definiálják (lásd a 6. és 12. lábjegyzetet). Hiszen egyrészt ahhoz, hogy levonja a következtetést, miszerint azokat a javakat, amiknél lehetséges a nem vetélkedő fogyasztás, *fel kellene ajánlani* annyi fogyasztónak, amennyinek lehetséges, abból a tényből, hogy egy szabadpiacon *nem ajánlanák fel* őket, ez az elmélet ugyanúgy szembetalálja magát az igazolható etika szükségességének problémájával. Továbbá a haszonelvű érvelés is égbekiáltóan hibás. Úgy érvelni – ahogyan a közjóság–teoretikusok teszik – hogy a potyautasok olyan javak élvezetéből való kizárásának szabadpiaci gyakorlata, amelyek nulla határköltséggel lehetővé teszik a nem vetélkedő fogyasztást, a társadalmi jólét szuboptimális szintjét jelenti és ebből következően megköveteli a kompenzációs állami cselekvést, két szempontból is hibás. Egyrészt, a költség egy szubjektív kategória és soha, egyetlen kívülálló megfigyelő számára sem lehetséges az objektív mérése. Tehát teljesen elfogadhatatlan azt mondani, hogy költségmentesen be lehetne engedni további potyautasokat. Valójában ha tényleg nulla lenne a többi fogyasztó beengedésének a szubjektív költsége, akkor a szóban forgó, privát tulajdonos–termelő így tenne. Ha nem teszi, azzal azt mutatja, hogy a költség számára nem nulla. Ennek az oka lehet a hit, hogy a beengedés csökkentené a többi fogyasztó elégedettségét, s így csökkentené a terméke árát; vagy lehet egyszerűen az, hogy nem kedveli a potyautasokat, mint például amikor én ellenzem azt a felvetést, hogy adjam át nem teljesen tömött nappalimat különböző, hívatlanul érkező vendégeknek a nem vetélkedő fogyasztás céljából. Akárhogy is, mivel a költség bármilyen oknál fogva nem feltételezhető nullának, hibás piaci kudarcról beszélni akkor, amikor bizonyos javakat nem adnak oda díjmentesen. Másrésztől a

szemantikai forradalom kellene ahhoz, hogy az ember más eredményre jusson. Csak akkor lehetne igazán „bizonyítva” a közjóság–teoretikusok álláspontja, ha az ember hajlandó valaki „nem”-jét valójában „igen”-nek venni, „valami nem–vásárlását” úgy venni, mintha valójában azt jelentené, hogy azt a valamit „előnyben részesíti azzal szemben, amit a nem–vásárló személy vásárlás helyett tesz;” a „kényszert” „szabadságnak”, a „nem–szerződést” pedig „szerződésnek” venni, és így tovább.¹⁸

jólét csökkenése valóban elkerülhetetlen lenne, ha az ember elfogadná a közjóság–teoretikusok ajánlatát, miszerint hagyni kell, hogy az állam biztosítsa azokat a javakat, amelyek esetében lehetséges a díjtalan nem vetélkedő fogyasztás. Az ebbe a kategóriába tartozó dolgok kiválasztásának megoldhatatlan feladata mellett az államnak – mivel független az önkéntes fogyasztói választásoktól – először azzal az ugyanúgy megoldhatatlan problémával kellene megküzdenie, hogy racionálisan eldöntse, mennyit termeljenek a közjavakból. Nyilvánvalóan – mivel a közjavak nem szabad jószágok, hanem a használat valamilyen szintjén őket is sújtja a „zsúfoltság” – az államnak sehol nem kell megállnia, mivel mindig, a kínálat bármilyen szintjén lesznek használók, akiket ki kellene zárni és akik magasabb kínálat esetén élvezhetnék a potyautazást. De ha csodával határos módon meg is lehetne oldani ezt a problémát, a nem vetélkedő fogyasztás céljából díjmentesen biztosított közjavak (szükségszerűen inflált) termelési és működtetési költségeit adókból kellene kifizetni. Ez tehát – a tény, hogy a fogyasztókat kényszeríteni kell potyautazásuk élvezetére – ismét minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy ezek a közjavak alósbrendűek a fogyasztók szemszögéből, mint a versengő magánjavak, amiket immár nem tudnak megszerezni.

¹⁸ Az orwelli halandzsa legkiemelkedőbb modern bajnokai Buchanan és Tullock (lásd a 3. lábjegyzetben hivatkozott munkáikat). Azt állítják, hogy a kormány egy „alkotmányos szerződésen” alapszik, amiben mindenki „fogalmilag beleegyezik” abba, hogy megadja magát a kormány kényszerítő hatalmának, belátva, hogy mindenki más is az alárendeltje. Tehát a kormány csak látszólag kényszerítő, de valójában önkéntes. Ezzel az érdekes érveléssel szemben számos nyilvánvaló ellenvetés fogalmazható meg. Először, egyáltalán semmilyen empirikus bizonyíték nem létezik annak az állításnak az alátámasztására,

De akkor honnan tudhatnánk biztosra, hogy tényleg azt értik, mint amit látszólag értenek, amikor azt mondják, amit mondanak, és nem inkább a pontos ellentétét, vagy valami olyat, aminek egyáltalán nincs meghatározott tartalma, csupán pusztá gügyögés? Sehonnan. Murray N. Rothbardnak tehát teljesen igaza van, amikor megjegyzést fűz a közjóság–ideológok törekvéseihez, amelyekkel a közjavak nem-termelésének, vagy azok mennyiségileg vagy minőségileg „hiányos” termelésének köszönhető „piaci kudarcok” létezését próbálják bizonyítani. Azt írja:

miszerint minden érintett valaha önként elfogadta volna bármelyik alkotmányt. Ami ennél is rosszabb, maga az elképzelés, hogy mindenki önként kényszeríti magát, egyszerűen elképzelhetetlen, mint ahogy az ellentmondás törvényének a tagadása is elképzelhetetlen. Hiszen ha az önként elfogadott kényszer önkéntes, akkor lehetséges visszavonni az alkotmány elfogadását, és az állam nem lenne több, mint egy önkéntesen csatlakozott tagokból álló klub. Ha viszont az embernek nem áll „jogában ignorálni az államot” – az, hogy az embernek nincsen ilyen joga, természetesen karakterisztikus vonása az államnak egy klubhoz viszonyítva – akkor logikailag megengedhetetlen azt állítani, hogy az állami kényszer elfogadása önkéntes. Továbbá, ha mindez igaz is volna, az alkotmányos szerződés még mindig nem kötelezne senki mást, csak az alkotmány eredeti aláíróit.

Hogyan rukkolhat elő Buchanan és Tullock ilyen abszurd elképzelésekkel? Egy szemantikai trükkel. Ami „elképzelhetetlen” és „bele nem egyezés” volt az orwelli beszéd előtti időkben, az számukra „fogalmilag lehetséges” és „fogalmi beleegyezés.” Az efféle, ugrásokkal és ferdtetésekkel telített érvelés egy igazán tanulságos rövid példájáért lásd James Buchanan, „A Contractarian Perspective on Anarchy,” In *Freedom in Constitutional Contract*, (College Station: Texas A&M University Press, 1977). Ebből megtudjuk (17. o.), hogy még az ötvenöt mérföld/órás sebességhatár elfogadása is valószínűleg önkéntes (Buchanan nem egészen biztos), mivel az alapját lényegében az képezi, hogy mindannyian fogalmilag beleegyezzünk az alkotmányba, és hogy Buchanan valójában nem államista, hanem igazából anarchista (11. o.).

Ez a nézet teljesen félreértelmezi azt, ahogyan a gazdaságtudomány érti, amikor kijelenti, hogy a szabadpiaci tevékenység *mindenkor* optimális. Optimális – nem egy közgazdász személyes etikai nézőpontjából, hanem a szabad, önkéntesen cselekvő résztvevők és a fogyasztók szabadon kifejezett szükségletének kielégítése szempontjából. Az állami beavatkozás tehát szükségszerűen és mindig *elmozdít* ettől az optimumtól.¹⁹

Való igaz: az érvek, amelyek állítólag a piaci kudarcokat bizonyítják, a nyilvánvaló abszurditással egyenrangúak. Ha letépjük róluk a technikai zsargon álcáját, egyedül ezt bizonyítják: A piac nem tökéletes, mivel a non-agresszió elvét alkalmazza olyan körülményekre, amelyeket szűkösség jellemez; így bizonyos dolgokat, amiket csak akkor lehetne megtermelni és biztosítani, ha engedélyezve volna az agresszió, nem fognak megtermelni. Való igaz, de ezt egyetlen piaci gondolkodó sem merné letagadni. Viszont – és ez döntő fontosságú – a piac e „tökéletlensége” védelem alá vehető mind morális, mind gazdasági tekintetben, míg a piacok a közjóság–teoretikusok által propagált „tökéletessége” nem.²⁰

¹⁹ Rothbard, *Man, Economy and State*, 887. o.

²⁰ Mindenekelőtt ezt kellene észben tartani, amikor az embernek olyan államista–intervencionista érvek érvényességét kell kiértékelnie, mint a következő John Maynard Keynestől („The End of Laissez Faire,” In *Collected Writings*, IX. köt., London: Macmillan, 1972. 291. o.):

Az állam legfontosabb agendája nem azokra a tevékenységekre vonatkozik, amelyeket a magánszemélyek már elvégeznek, hanem azokra, amelyek az egyének szféráján kívül esnek, azokra a döntésekre, amelyeket senki nem fog meghozni, ha az állam nem hozza meg őket. A kormány számára a fontos dolog nem azokat tenni, amiket már tesznek az

Az is igaz, hogy a közjavak biztosításának jelenlegi, állami gyakorlatának beszüntetése változásokat vonna magával a fennálló társadalmi szerkezetben és a vagyoneelosztásban. Ez az újrendeződés néhány embernek kétségtelenül nehézségeket okozna. Ami azt illeti, pontosan ezért ütközik széleskörű közellenállásba az állami funkciók privatizálásának politikája, függetlenül attól, hogy ez a politika hosszútávon megnövelné a teljes társadalmi vagyont. Viszont ezt a tényt nyilván nem lehet a piac kudarcát bizonyító érvényes érvként elfogadni. Ha egy embernek eddig megengedték, hogy fejbe verjen másokat, most pedig megtiltják neki e gyakorlat folytatását, ezt kétségtelenül fájlalja. De ezt aligha fogadná bárki is el a régi (ütlegelő) szabályok fenntartása melletti érvényes kifogásként. Ez az ember károsul, az ő károsítása ugyanakkor azt jelenti, hogy a rendszert, amelyben bizonyos fogyasztóknak jogában áll eldönteni, hogy más fogyasztóknak milyen tekintetben tiltott jogosan megszerzett és a rendelkezésükre álló eszközeikkel megvenni azt, amit szeretnének, egy olyan társadalmi renddel helyettesítik, amelyben minden fogyasztónak egyenlő mértékben áll jogában eldönteni, mit és mennyit termeljenek bármiből. Kétségtelen, hogy ez a helyettesítés előnyben részesítendő az összes fogyasztó, mint önkéntes fogyasztó szempontjából.

Az embernek a logikai érvelés erejénél fogva el kell fogadnia Molinari következtetését, miszerint a fogyasztók érdekében minden jószágot és szolgáltatást a piacoknak

egyének, és kicsit jobban vagy rosszabbul tenni őket; hanem azokat a dolgokat tenni, amiket egyáltalán nem végeznek el.

Ez az érvelés nem csak *látszólag* hamis, valóban az.

kell biztosítania.²¹ Nem pusztán hamis az, hogy vannak a javaknak világosan elkülöníthető kategóriái, amelyek szükségessé teszik, hogy speciális módosításokat toldjanak a kapitalizmus gazdasági felsőbbrendűségének általános téziséhez, de ha volnának is ilyenek, semmi különleges ok nem található arra, hogy miért ne a magán vállalkozások állítsák elő ezeket az állítólag különleges közjavakat – mivel változatlanul a magánjavakkal versenge-

²¹ Néhány libertárius minarchista azt az ellenvetést fogalmazza meg, hogy egy piac létezése előfeltételezi egy általános jogrendszer elismerését és érvényre juttatását, és ebből fakadóan egy kormányt a monopolisztikus bíró és végrehajtó szerepében. (Lásd például John Hospers, *Libertarianism* [Los Angeles, Nash, 1971]; Tibor Machan, *Human Rights and Human Liberties* [Chicago: Nelson-Hall, 1975].) Nos, kétségtelenül igaz, hogy egy piac előfeltételezi a műveletei alapjául szolgáló szabályok elismerését és végrehajtását. De ebből nem következik az, hogy ezt a feladatot egy monopolisztikus ügynökségre kell bízni. Ami azt illeti, egy piac úgyszintén előfeltételez egy közös nyelvet vagy jelrendszert; de aligha tartaná az ember meggyőzőnek ebből azt a következtetést levonni, hogy a kormánynak kell betartatnia a nyelvi szabályokat. Tehát akárcsak a nyelvrendszer, a piaci viselkedés szabályai is spontán emelkednek ki és érvényre juttathatók az önérdék „láthatatlan keze” által. A beszéd általános szabályainak betartása nélkül az emberek nem élvezhetnék a kommunikációból származó előnyöket, az általános magatartási szabályok betartása nélkül pedig nem élvezhetnék a munkamegosztásra alapuló cseregazdaság magasabb termelékenységéből fakadó előnyöket. Emellett ahogyan azt fentebb is jeleztem, a piaci műveletek alapjául szolgáló non-agresszió elve bármilyen kormánytól függetlenül, a priori védelem alá vehető, mint ami igazságos. Továbbá – ahogyan e fejezet konklúziójában érvelni fogok – pontosan a kompetitív rendszer gyakorolja a lehető legnagyobb ösztönzöt a törvény-igazgatásra és a törvény-végrehajtásra, hogy olyan magatartási szabályokat dolgozzanak ki és alkalmazzanak, amelyek a lehető legnagyobb mértékű konszenzust érik el. Természetesen pontosan azok a szabályok érik ezt el, amelyekről az a priori érvelés megállapítja, hogy az argumentáció és az argumentatív megegyezés logikailag szükségszerű előfeltevései.

nek. Ami azt illeti, a közjóság–teoretikusok összes propagandája ellenére, egyre több és több közjóság esetén elismerik a piacok nagyobb hatékonyságát az állammal szemben. A mindennapi tapasztalat tükrében szinte senki nem tagadhatná, aki komolyan tanulmányozza ezeket a kérdéseket, hogy manapság a piacok sokkal hatékonyabban, azaz sokkal inkább a fogyasztók tetszése szerint elő tudnák állítani a postai szolgáltatásokat, a vasutakat, az elektromosságot, a telefonszolgáltatást, az oktatást, a pénzt, az utakat és a többi. Viszont az emberek általában megriadnak attól, hogy egy bizonyos szektort elfogadjanak, amit a logika rájuk kényszerít: a védelem előállítását. Ennélfogva a fejezet többi részében ezen a bizonyos területen fókuszálok a kapitalista gazdaság felsőbbrendű működésének magyarázatára – a felsőbbrendűsége, amelynek logikai alátámasztása mostanra megfogalmazásra került, de meggyőzőbbé tehető, ha hozzáadunk néhány empirikus anyagot az elemzéshez és önálló kérdés-ként tanulmányozzuk.²²

²² Mellékesen ugyanaz a logika, amely arra kényszeríti az embert, hogy elfogadja a védelem magánvállalkozások általi előállításának gondolatát, mint a gazdaságilag legjobb megoldást a fogyasztói elégedettség problémájára, arra is kényszeríti az embert, hogy – a morális-ideológiai álláspontok tekintetében – elhagyja a klasszikus liberalizmus politikai elméletét és megtegye az apró, de ennek ellenére döntő lépést (onnan) a libertarizmus, vagy a magántulajdon–anarchizmus elméletéhez. A klasszikus liberalizmus – Ludwig von Mises–szel, a huszadik századbeli legfőbb képviselőjével – a non–agresszió elvére alapuló társadalmi rendszert pártolja. A libertarizmus is ugyanezt támogatja. Viszont a klasszikus liberalizmus azt szeretné, hogy ezt az elvet egy monopolisztikus ügynökség (a kormány, az állam) juttassa érvényre – egy szervezet, amely nem kizárólagosan a saját szolgáltatását fogyasztóinak önkéntes, szerződéses támogatásától függ, hanem ehelyett jogában áll egyoldalúan meghatározni saját jövedelmét, azaz a fogyasztókra kivetett adókat a munkája elvégzése érdekében a védelem

Hogyan működne a védelem nem monopolisztikus, versengő termelőinek a rendszere? Már az elején világosnak kell lennie, hogy ennek a kérdésnek a megválaszolásakor az ember elhagyja a tisztán logikai analízis birodalmát, ennél fogva a válaszokból szükségszerűen hiányozni fog a bizonyosság, a közjavak elméletének érvényességével kapcsolatos kijelentések apodiktikus jellege. A szóban forgó probléma pontosan megegyezik azzal a kérdéssel, hogy hogyan oldaná meg a piac a hamburgertermelés problémáját – főleg, ha a hamburgereket mindaddig kizárólag az állam termelte volna, tehát senki sem hivatkozhatna a múltbéli tapasztalatokra. Pusztán feltételezett válaszokat lehet megfogalmazni. Senki nem tudhatná a hamburgeripar pontos szerkezetét – hogy hány versengő vállalat fog létrejönni, az iparág mennyire lesz fontos a

előállítására területén. Nos, bármennyire hihetően is hangzik, nyilvánvalónak kell lennie, hogy ez inkonzisztens. Vagy érvényes a non-agresszió elve és ebben az esetben az állam, mint kiváltságos monopolista, immorális, vagy az agresszió – a kényszer használatán és az erőforrások nem-szerződéses módon történő megszerzésén – alapuló vállalkozás érvényes, ebben az esetben az embernek ki kell hajítania az első elméletet. Lehetetlen fenntartani mindkét állítást és elkerülni a következetlenséget, hacsak – természetesen – az ember nem tud egy mind a non-agresszió elvével, mind az állam agresszív erőszakhoz való jogánál alapvetőbb elvvel előrukkolni, amelyből mindkettő logikusan levezethető az érvényességük területére vonatkozó korlátozásokkal együtt. Viszont a liberalizmus sosem fogalmazott meg ilyen elvet, és soha nem is lesz rá képes, mivel az, hogy az ember valami mellett érvel, előfeltételezi a jogát ahhoz, hogy mentes legyen az agressziótól. Tehát annak a ténynek a tükrében, hogy az érvényességének hallgatolagos elismerése nélkül nem lehet argumentatív módon vitatni a non-agresszió elvének morális érvényességét, a logika erejénél fogva az ember köteles elhagyni a liberalizmust és elfogadni radikálisabb gyermekét: a libertarizmust, a tiszta kapitalizmus filozófiáját, amely megköveteli, hogy a védelem előállítását és magánvállalatok végezzék.

többihez képest, hány különféle hamburger fog megjelenni a piacon, vagy esetleg eltűnni a kereslet hiánya következtében, stb. Senki sem tudhatná az összes körülményt és változást, ami befolyásolná a teljes hamburgeripar szerkezetét – a különböző fogyasztócsoportok keresletében beálló változást, a technológiai változásokat, a termelést közvetlenül vagy közvetetten befolyásoló javak árainak változását, stb. Ki kell hangsúlyozni, hogy – bár hasonló problémák merülnek fel a védelem magántermelésével kapcsolatban is – ez semmiképp nem jelenti azt, hogy semmi biztosat nem lehet elmondani róla. A védelmi szolgálatok iránti kereslet bizonyos általános állapotait feltételezve (amelyek többé-kevésbé realiztikusan tükrözik a jelen világot), el lehet, és el fogjuk mondani, hogy milyen különbségekkel fognak reagálni a védelem termelésének különböző, más-más szerkezeti kötöttségek alatt működő társadalmi rendjei.²³ Hadd elemezzem először a védelem monopolisztikus, állami termelésének a sajátosságait – hiszen ennek kapcsán legalább bőségesen rendelkezésre álló bizonyítékhoz fordulhat az ember az elért következtetések érvényességével kapcsolatban – aztán hadd hasonlítsam ez a rendszert ahhoz, amire számíthatnánk, ha egy nem monopolisztikus szisztéma venné át a helyét.

Még ha közjóságnak is tekintjük a védelmet, más javakkal kell versengenie a szűkös erőforrások allokációjá

²³ A védelem kompetitív előállításával kapcsolatban lásd Gustave de Molinari, *Production of Security*; Murray N. Rothbard, *Power and Market* (Kansas City: Sheed Andrews and McMeel, 1977), 1. fejezet; ua. *For a New Liberty* (New York: Macmillan, 1978), 12. fejezet; W.C. Woolridge, *Uncle Sam the Monopoly Man* (New Rochelle, N.Y.: Arlington House, 1970), 5–6. fejezet; Morris és Linda Tannehill, *The Market for Liberty* (New York: Laissez Faire Books, 1984), 2. rész.

során. Amit a védelemre költenek el, azt többé nem költhetik más, a fogyasztók elégedettségét szintén növelő javakra. Továbbá a védelem nem egyedülálló, homogén jószág, hanem számos komponensből és alkotóelemből áll. Nem csupán a bűnmegelőzésről, a bűnözők leleplezéséről és a törvény érvényre juttatásáról beszélhetünk, hanem a rablók, erőszaktevők, szennyezők, természeti katasztrófák és társaik elleni védelemről is. Továbbá a védelmet nem egy „pakkban” termelik; marginális egységekben biztosítható. Ráadásul más–más emberek más–más fontosságot tulajdonítanak a teljes védelemnek, illetve a védelem különböző komponenseinek a személyes jellemvonásaiktól, a különböző veszélyforrásokkal kapcsolatos múltbéli tapasztalataiktól, illetve a tértől és az időtől függően, amelyben éppen élnek.²⁴ Itt felhívom a figyelmet a szűkös erőforrások versengő használati módokra történő elosztásának alapvető gazdasági problémájára. Hogyan képes az állam – egy szervezet, amit nem kizárólag önkéntes hozzájárulásokból és termékeladásokból pénzelnek, hanem részben, vagy akár teljes egészében adókból – eldönteni, mennyi védelmet termeljenek, a számtalan összetevőiből egyenként mennyit: kinek és hol biztosítsanak mennyi micsodát? A válasz az, hogy nincsen racionális módja a kérdés megválaszolásának. A fogyasztók nézőpontjából a védelmi követeléseikre adott válaszát önkényesnek kell tekinteni. Egy rendőrrre és egy bíróra van szükségünk, vagy mindegyikből százezerre? Havonta száz dollár fizetést kapjanak, vagy tízezret? Az utcákon járőrözéssel, a rablók üldözésével és a lopott vagyonok visszaszerzésével töltsenek több időt a rendőrök – bármennyien legyenek is, – vagy kémkedjenek az olyan,

²⁴ Lásd Manfred Murck, *Soziologie der Öffentlichen Sicherheit* (Frankfurt: Campus, 1980), 198o.

áldozat nélküli büntettek résztvevői után, mint a prostitúció, a droghasználat vagy a csempészet? És a bírók a váloperek, a közlekedési szabálysértések, a bolti lopások, a gyilkosságok, vagy az antitröszt ügyek meghallgatásának szenteljenek több időt és energiát? Valahogy nyilvánvalóan meg kell válaszolni az összes ilyen kérdést, mivel mindaddig, amíg szűkösség áll fenn és nem az Édenkertben élünk, az egyik bizonyos dologra szentelt időt és pénzt nem lehet valami másra fordítani. Az államnak is meg kell válaszolnia ezeket a kérdéseket, de akármit is tesz, azt a nyereség–és–veszteség kritériumnak való alávetettség hiányában teszi. Tehát a döntése önkényes, és a fogyasztók nézőpontjából számtalan esetben szükségszerűen az erőforrások pazarló felhasználásával jár.²⁵ A

²⁵ Azt mondani, hogy az erőforrások allokációjának folyamata önkényessé válik a nyereség–veszteség kritérium effektív működése nélkül, nem jelenti azt, hogy a meghozandó döntések szintiszta szeszélyen alapulnak, tehát nem ütköznek korlátokba. Nem pusztán szeszélyen alapulnak, és mindegyik ilyen jellegű döntés bizonyos, a döntéshozót sújtó korlátokba ütközik. Ha például demokratikusan döntenek el a termelési tényezők allokációját, akkor annak nyilván meg kell felelnie a többség elképzeléseinek. De attól, hogy a döntés efféle korlátokba ütközik vagy más módon hozzák meg, az még mindig önkényes az önként vásárló vagy nem–vásárló fogyasztók szempontjából.

A demokratikusan irányított allokációk kapcsán számos tökéletlenség nyilvánvalóvá vált. Mint ahogyan például James Buchanan és Richard E. Wagner írják (*The Consequences of Mr. Keynes* [London, Institute of Economic Affairs, 1978], 19. o.):

A piaci verseny folyamatos; egy fogyasztó minden vásárláskor választhat a versengő eladók közül. A politikai verseny időszakos; egy döntés általában megszabott számú éven keresztül jogerős. A piaci verseny lehetővé teszi, hogy több versengő fél maradjon egyszerre fenn. [...] A politikai verseny egy mindent–vagy–semmit eredményhez vezet. [...] A piaci versenyben a fogyasztó ésszerű keretek között biztosra

védelem közalkalmazott termelői azt csinálnak, amit szeretnének, a fogyasztói kívánságok nagy részétől függetlenül. Lófrálnak ahelyett, hogy csinálnának valamit – és ha dolgoznak is, a legkönnyebb munkát választják, vagy a hatalmukat fitogtatják ahelyett, hogy a fogyasztókat szolgálják. A rendőrök sokat autóznak körbe-körbe, piti közlekedési szabálysértőket zaklatnak, hatalmas összegeket költenek olyan áldozat nélküli bűncselekmények kivizsgálására, amelyek sokaknak (azoknak, akik nem vettek részt benne) nem tetszenek, viszont ami elleni küzdelemre kevesen volnának hajlandók pénzt költeni, mert

veheti, hogy mit kap, amikor vásárol. A politikai versenyben a vásárló gyakorlatilag egy olyan ügynök termékét vásárolja meg, akit nem kötelezhet. [...] Továbbá mivel egy politikusnak szüksége van a politikusok többségének együttműködésére, kevésbé világos, mit jelent egy politikusra szavazni, mint „szavazni” egy magáncégre.

Lásd még James M. Buchanan, „Individual Choice in Voting and the Market,” In *Fiscal Theory and Political Economy* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1962), 1962; a probléma általánosabb elemzéséért lásd Buchanan és Tullock, *The Calculus of Consent*.

Viszont általában mind közül a legfontosabb hiányosságot hagyják figyelmen kívül – főleg azok, akik erényt igyekeznek kovácsolni abból, hogy a demokrácia mindenkinek egyenlő szavazójogot biztosít, míg a fogyasztói szuverenitás rendszerében egyenlőtlenek a „szavazatok:” – A fogyasztói szuverenitás rendszerén belül az emberek talán egyenlőtlenül szavaznak, de minden esetben kizárólag olyan dolgok felett gyakorolnak uralmat, amelyre eredeti birtokbavétel vagy szerződés útján tettek szert; tehát arra kényszerültek, hogy erkölcsösen viselkedjenek. A demokratikus termelés rendszerében mindenkiről feltételezik, hogy beleszólása van olyan dolgokba, amiket nem ily módon szerzett meg; tehát az embernek állandóan alkalma kínálkozik nem pusztán jogi instabilitást teremteni – annak a tőkeképződésre gyakorolt összes negatív hatásával – hanem immorálisan cselekedni is. Erről lásd Ludwig von Mises, *Socialism* (Indianapolis: Liberty Fund, 1981), 31. fejezet.

közvetlenül nem érinti őket. Viszont ami a fogyasztók legsürgetőbb kívánságát illeti – a hardcore bűncselekmények (az áldozattal járó bűncselekmények) megelőzését, a hard-core bűnözők letartóztatását és hatékony büntetését, a zsákmány visszaszerzését és az elkövető általi kártérítés biztosítását a bűntények áldozatainak – a rendőrség hírhedten eredménytelen, a ráfordított egyre nagyobb állami kiadás ellenére.

Továbbá akármibe is fogjanak az államilag alkalmazott rendőrök vagy bírók (szükségszerűen önkényesen), azt hajlamosak rosszul csinálni, mivel a jövedelmük többé-kevésbé független szolgáltatásuk fogyasztói értékelésétől. Így válik az ember a rendőri önkény és brutálitás, illetve a bírósági eljárás lassúságának szemtanújává. Továbbá figyelemreméltó, hogy sem a rendőrség, sem az igazságszolgáltatási rendszer nem biztosít a fogyasztóinak semmit, ami csak egy kicsit is emlékeztetne egy szerződésre, amelyben világosan fogalmazva meghatározzák, milyen eljárásra számíthat a fogyasztó az egyes helyzetekben. Ehelyett mindkettő egy szerződési hézagban tevékenykedik, ami lehetővé teszi, hogy idővel önkényesen megváltoztassák az eljárási szabályaikat – és magyarázatot ad arra az igazán nevetséges tényre, hogy az egyik oldalon a rendőrség és a bírók, a másik oldalon magánszemélyek közötti viták rendezését nem egy független harmadik félre bízzák, hanem egy másik rendőrré vagy bíróra, akinek ugyanaz a munkaadója, mint a vita egyik érintettjének – az állam.

Harmadjára, akárki, aki valaha látott államilag üzemeltetett rendőrállomásokat és bíróságokat – nem beszélve a börtönökről – nagyon jól tudja az igazságot arról, hogy mennyire túlhasználtak, rosszul karbantartottak és

mocskosak a védelmünk efféle biztosítására használt termelési tényezők. Mivel egyik használója sem tulajdonolja ténylegesen ezeket a termelési tényezőket (senki sem adhatja el őket és tarthatja meg az eladásból származó bevételt), tehát társadalmasítottak a használt tőkében megtettesülő veszteségek (illetve nyereségek), mindenki hajlamos lesz e tényezők használatával megkísérelni saját magánjövedelmének megnövelését, a tőkeérték csökkenésének kárára. Tehát a marginális költségek egyre fokozottan hajlamosak lesznek meghaladni a marginális termék értékét, és a tőke túlhasználata fog bekövetkezni. Ha pedig ez kivételesen nem következik be és a túlhasználat nem válik nyilvánvalóvá, akkor ez csak olyan költségekkel lehetséges, amelyek viszonylag nagyobbak, mint bármely hasonló magánvállalkozás költségei.²⁶

Kétségtelen, hogy a védelem monopolisztikus termeléséből adódó problémák viszonylag egyszerűen megoldódnának, amint a védelmi szolgáltatások adott keresletét egy kompetitív piac elégítené ki a termelők teljesen különböző ösztönzőrendszerével. Ez nem azt jelenti, hogy „tökéletes” megoldást találnának a védelem prob-

²⁶ Ahogyan Molinari összefoglalja, *Production of Security*, 13–14. o.:

Ha ... a fogyasztó nem vásárolhat szabadon védelmet onnan, ahonnan szeretne, azonnal egy hatalmas szakma nyílik meg, ami elkötelezett az önkényesség és a rossz vezetés mellett. Az igazságszolgáltatás lassúvá és költségessé válik, a rendőrség dühítő lesz, többé nem tisztelik az egyéni szabadságot, a védelem árát visszaélésszerűen elinflálják és méltánytalanul felosztják ennek vagy annak a fogyasztói osztálynak a hatalmához és befolyásához mérten.

lémájára. Még mindig lennének rablások és gyilkosságok; nem szereznének vissza minden zsákmányt, nem kapnának el minden gyilkost. De a fogyasztók értékítéletének szempontjából a helyzet addig a fokig javulna, ameddig az ember természetéből fakadóan javulhat. Először is mindaddig, amíg kompetitív rendszer működik (azaz amíg a védelmi szolgáltatások termelői önkéntes vásárlásoktól függnék; többnyire valószínűleg a fenyegetettség vagy agresszió tényleges „előfordulása” előtt megkötött szolgáltatási és biztosítási szerződések formájában), addig egyetlen termelő sem növelheti jövedelmét anélkül, hogy fejlesztené a szolgáltatásán vagy terméke fogyasztók megítélése szerinti minőségén. Továbbá a védelem összes termelője együttvéve sem volna képes az iparáguk jelentőségét növelni, hacsak a fogyasztók valamilyen okból nem kezdik ténylegesen többre értékelni a védelmet, mint más javakat – így biztosítva, hogy a védelem termelése soha nem fogja – tegyük fel – a sajt, mint versengő magánjóság nem-termelését vagy csökkent termelését okozni. Emellett a védelmi szolgáltatások termelői ajánlataikat jelentős mértékben diverzifikálni kényszerülnének, mivel fogyasztók millióinak és millióinak védelmi termékek iránti kereslete nagyon változatos. Mivel közvetlenül az önkéntes fogyasztók támogatásától függnék, pénzügyileg azonnal károsítaná őket, ha nem reagálnának megfelelően a fogyasztók különböző kívánásaira vagy a kívánásaik változására. Tehát minden fogyasztó közvetlenül – habár kis mértékben – befolyásolhatná a védelem piacán megjelenő, vagy az onnan eltűnő javak kibocsátását. Ahelyett, hogy egyetlen uniform „védelmi csomagot” kínálnának mindenkinek – ami az állami termelési irányelvek jellemzője – szolgáltatáscsoma-

gok sokasága jelenne meg a piacon. A különböző emberek különböző védelmi szükségleteire lennének szabva, figyelembe véve a különböző foglalkozásokat, a különböző kockázatvállaló magatartásokat, a védelem és a biztosítás különböző mértékű szükségességét és az különböző eltérő földrajzi helyeket és időkorlátokat.

Ez azonban messze nem minden. A diverzifikáció mellett a termék minősége és tartalma is javulna. Nem csupán a védelmi vállalatok alkalmazottjai bánnának azonnal jobban a fogyasztókkal, hanem végső soron eltűnne a jelenlegi rendőri és bírósági rendszer „egyáltalán-nem-érdekel” attitűdje, önkényessége és brutálitása, hanyagsága és a lustasága is. Mivel a rendőrök és a bírók az önkéntes fogyasztói támogatástól függenének, a fogyasztókkal való helytelen bánásmód, az udvariatlanság vagy az alkalmatlanság minden esete a munkájukba kerülhet. Továbbá szinte biztosan eltűnne az a furcsaság, hogy egy kliens és az üzleti partnere közötti vita rendezését kizárólag az utóbbi ítéletére bízzák, az alapértelmezett eljárás pedig a védelem termelői által felajánlott független bíróság lenne. És ami a legfontosabb: ahhoz, hogy magukhoz vonzzák és megtartsák a fogyasztókat, az ilyen szolgáltatások termelőinek olyan szerződéseket kellene ajánlaniuk, amelyek tudatják a fogyasztóval, mit vásárol, és lehetővé teszik, hogy érvényes, interszubjektíven ellenőrizhető panaszt tehessen, ha a védelem termelőjének tényleges teljesítménye nem felel meg a szerződésben foglaltaknak. Pontosabban, amennyiben nem egyéni szolgáltatási szerződésekről van szó – ahol a fogyasztó kizárólag saját kockázatainak fedezetét fizeti – hanem biztosítási szerződésekről – amelyek megkövetelik az egyén kockázatainak összevonását másokéval – ezek a szerződés-

sek – a jelenlegi államista gyakorlattal ellentétben – kétségtelenül nem foglalnának magukba semmilyen szándékosan beépített újraelosztó sémát, ami az egyik csoportnak egy másik kárára kedvez. Máskülönben, ha valaki úgy érezné, hogy a neki felajánlott szerződések mások egyéni szükségleteinek és kockázatainak kifizetését követelik tőle – azaz olyan lehetséges veszélyforrásokét, amikről nem feltételezi, hogy a saját esetére vonatkoznak – akkor egyszerűen nem írja alá ezeket a szerződéseket, vagy megszüntetné a befizetést.

Ám miután mindez elhangzott, elkerülhetetlenül felmerül a kérdés: „Nem okozna szükségszerűen örökös társadalmi konfliktust, káoszt és anarchiát a védelem természetének kompetitív rendszere?” Sokféleképp meg lehet válaszolni ezt a kérdést. Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy ez a félelem semmilyen összhangban nem áll az empirikus történelmi bizonyítékokkal. Különböző helyeken, (mint például az ősi Írországból, valamint a Hanza-szövetség idején) a modern nemzetállam eljövetele előtt létezett a versengő bírók rendszere, és amennyire tudjuk, jól működtek.²⁷ Az akkori bűnözési ráta (egy főre eső bűncselekmények száma) alapján ítélve az úgynevezett Vadnyugat magánrendőrsége (ami melleleg nem volt olyan vad, amennyire egyes filmek ábrázolják) aránylag sikeresebb volt, mint napjaink állami rendőrsége.²⁸ A kortárs példákat tekintve még ma is millió és millió nem-

²⁷ Lásd a 22. lábjegyzetben hivatkozott irodalmat; illetve lásd Bruno Leoni, *Freedom and the Law*, (Princeton, N.J.: D. Van Nostrand, 1961); Joseph Peden, „Property Rights in Celtic Irish Law,” In *Journal of Libertarian Studies*, 1, 2. szám (1977).

²⁸ Lásd Terry L. Anderson and Peter J. Hill, „The American Experiment in Anarcho-Capitalism: The Not So Wild, Wild West,” In *Journal of Libertarian Studies* 3, 1. szám (1980).

zetközi szerződés van érvényben – kereskedelmi és utazási szerződések – és nyilvánvaló túlzásnak tűnik azt állítani például, hogy ezen a területen több csalást, büntettet és szerződésszegést hajtanak végre, mint belföldi viszonylatban. Szintén meg kell említeni, hogy ez egy nagy, monopolisztikus védelemtermelő és törvényhozó hiányában működik. Végül pedig nem szabad elfelejteni, hogy számos országban vannak különböző privát védelemszolgáltatók az állam mellett: magánnyomozók, biztosítói detektívek és magánarbitrátorok. A munkájuk alátámasztani látszik a tézist, mely szerint sikeresebbek, nem pedig sikertelenebbek a társadalmi konfliktusok megoldásában, mint állami megfelelőik.

Viszont ez a történelmi bizonyíték nagymértékben vitatható, főképp arra vonatkozóan, hogy le lehet-e belőle vonni bármiféle általános információt. Viszont a kérdésben rejlő félelem alaptalanságára szisztematikus magyarázat is adható. Tűnjön bármilyen ellentmondásosnak, a védelemtermelők kompetitív rendszerének felállítása egy olyan ösztönzőstruktúra gyakorlatba ültetésével jár, amely a jogrend és a törvény végrehajtásának oly módú előállítására készíti őket, hogy a konfliktusmegoldás kérdését illető lehető legnagyobb konszenzust testesítse meg. Egy ilyen struktúra kevesebb, nem pedig több társadalmi felfordulást és konfliktust fog generálni annál, amennyi egy monopólium védőszárnyai alatt jelenne meg.²⁹ E paradoxon megértéséhez közelebbről meg kell vizsgálnunk az egyetlen tipikus szituációt, ami a szkeptikusokat aggasztja – és ami megengedi nekik, hogy a monopolisztikusan megszervezett rend- és védelemtermelés felsőbbrendűségében higgyenek: amikor felmerül egy

²⁹ A következőkről lásd Hans–Hermann Hoppe, *Eigentum Anarchie, und Staat*, (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1986), 5. fejezet.

konfliktus A és B között és mindkettőt különböző cégek biztosítják, a cégek nem tudnának azonnali egyetértésre jutni a saját klienseik által megfogalmazott, ellentmondó állítások érvényességével kapcsolatban. (Semmi probléma nem lenne, ha egyetértésre jutnának, vagy ha mindkét klienst egyazon cég biztosítaná – legalábbis a probléma semmiképpen nem különbözne attól, ami egy államista monopólium esetén merül fel.) Nem végződne-e mindig lövöldözéssel az ilyen helyzetek? Ez igen valószínűtlen. Mindenekelőtt, a cégek közötti bármilyen erőszakos konfliktus költséges és kockázatos lenne – főleg akkor, ha ezek a cégek jelentős méretre tettek szert (amit fontos annak érdekében, hogy a lehetséges kliensek szemében a védelem hatékony biztosítójának tűnjenek). Ami még fontosabb: egy kompetitív rendszerben, ahol minden cég az önkéntes fogyasztói befizetések folytatólágosságától függ, minden csatát szándékosan támogatnia kell mindkét cég minden egyes fogyasztójának. Ha volna csak egyetlen személy, aki visszavonná a befizetéseit, mert nincs meggyőzve arról, hogy a szóban forgó konfliktusban szükséges a csata, azonnali gazdasági nyomás nehezedne a cégre, ami arra készítené, hogy a konfliktus békés megoldási módja után nézzen.³⁰ Tehát a védelem minden kompetitív termelőjének nagyon óvatosnak kellene lennie a konfliktusmegoldásban alkalmazott erőszakkal kapcsolatban. Ehelyett amennyiben a fogyasztók a békés megoldást pártolják, minden és mindegyik védelemtermelő nagy erőfeszítéseket fog tenni

³⁰ Hasonlítsd ezt össze az állammal, ami csatákba keveredhet mindenki szándékos támogatása nélkül, mivel jogában áll megadóztatni az embereket; és tedd fel magadnak a kérdést: magasabb vagy alacsonyabb volna-e a háború kockázata, ha az embernek jogában állna megszakítani az adóbefizetéseit, amikor úgy érzi, hogy az állam nem az izlése szerint kezeli a külügyeit?

azért, hogy megadja ezt ügyfeleinek, és előzetesen mindenkit tájékoztat az arbitrációs folyamatokról, amiknek az ellentmondó állítások kiértékelése kapcsán felmerülő nézeteltérések esetén hajlandó alávetni magát és az ügyfeleit. És mivel egy ilyen tervezetet más cégek ügyfelei csak akkor vélnének működőképesnek, ha az efféle arbitrációs intézkedések kapcsán egyetértés uralkodna, természetes módon kifejlődne egy, az összes versengő védelemtermelő cég ügyfelei szerint elfogadható jogrendszer, ami irányítaná a cégek közötti kapcsolatot. Sőt, a konszenzussal összhangban lévő szabályok megalkotását sürgető gazdasági nyomás a konfliktusok helyénvaló kezelését illetően még ennél is nagyobb. Egy kompetitív rendszerben a független arbitrátorok – akiket a konfliktusok békés rendezésével bíznanak meg – a vitában álló két cég folytatólagos támogatásától függenének, amennyiben a cégek választhatnának – és választanának is – más bírókat, ha valamelyikük elégedetlen az arbitrációs munka eredményével. Tehát ezekre a bírókra nyomás nehezedne, hogy olyan megoldásokat találjanak a rájuk bízott problémákra, amelyek – ez esetben nem a törvényes eljárás, hanem a tartalom tekintetében – az érintett cégek összes kliense szerint elfogadhatók.³¹ Máskülönben az egyik vagy mindegyik cég vásárlókat veszítene, ami arra késztetné ezeket a cégeket, hogy más arbitrátorokhoz forduljanak, amikor szükségük van egyre.³²

³¹ Itt ismét megjegyezhető, hogy a lehető legmagasabb konszenzust élvező normák természetesen azok, amelyeket előfeltételez az argumentáció, és amelyek elfogadása egyáltalán lehetővé teszi a bármire vonatkozó konszenzust, amint azt fentebb vázoltam.

³² Ismét, vedd össze ezt az állami bírókkal, akik – mivel adókból fizetik őket, így viszonylag függetlenek a fogyasztók elégedettségétől – hozhatnak olyan ítéleteket, amelyeket nyilvánvalóan nem fogadhat

De nem volna vajon lehetséges a védelem előállításának kompetitív rendszerében, hogy egy védelemtermelő cég törvényen kívüli vállalattá váljon – azaz olyan vállalattá, amely – ügyfelei támogatásával – agresszorként viselkedik másokkal? Nyilván tagadhatatlan, hogy ez lehetséges – bár ismét ki kell hangsúlyozni, hogy az empirikus társadalomtudományok birodalmában időzik az ember, és soha senki nem tudhatná ezt biztosra. Az a hallgatólagos kijelentés azonban, hogy egy védelmi cég törvényen kívüli vállalattá válásának lehetősége valahogyan a tisztán kapitalista társadalmi rend filozófiájának és gazdasági elméletének súlyos hiányosságát bizonyítja, hibás.³³

Először is emlékezzünk arra, hogy minden társadalmi rend folytatólagos fennmaradása – egy államista társadalmi rendé éppúgy, mint egy szintiszta piacgazdaságé – a közvéleménytől függ, a közvélemény egy adott állapota pedig mindig korlátozza, hogy mi történhet vagy mi nem, illetve mi történik több vagy kevesebb valószínűséggel meg. A közvélemény jelen állapota Nyugat–Németországban például igen valószínűtlenné, vagy akár lehetetlenné teszi azt, hogy a jelenlegi Szovjet típusú államista–szocialista rendszert a nyugat–német közösségre kényszerítsék. Egy ilyen rendszer támogatásának hiánya bu-

mindenki el igazságosként; és tegye fel magának a kérdést, hogy magasabb vagy alacsonyabb lenne–e annak kockázata, hogy az igazságot nem derítik fel egy adott ügyben, ha az embernek mindig lehetőségében áll gazdasági nyomást gyakorolni, amikor úgy érzi, hogy egy bíró – aki egy nap talán az ő ügye felett fog bíraskodni – nem volt elég óvatos az ügy tényeinek összegyűjtésében és bírálatában, vagy nyíltan gazember volt.

³³ A következőkről lásd kivéltképp Rothbard, *For a New Liberty*, 233. oldaltól.

kásra és összeomlásra ítélné azt. Az amerikai közvéleményt figyelembe véve még valószínűtlenebb, hogy egy hasonló próbálkozás valaha sikerrel járjon. Tehát ahhoz, hogy helyesen értelmezzük a törvényen kívüli vállalatok problémáját, a fenti kérdést a következőképpen kell megfogalmazni: Mennyire valószínű, hogy ilyesmi történne egy adott társadalomban az ottani közvélemény specifikus állapotában? Így megfogalmazva nyilvánvaló, hogy a válasznak különbözőnek kell lennie a különböző társadalmak esetén. Néhány helyen, ahol a szocialista eszme mélyen gyökeret vert a publikumban, nagyobb a valószínűsége az efféle agresszor vállalatok újbóli felbukkanásának, míg más társadalmakban sokkal kisebb az esélye. De akkor bármely adott esetben az államista rendszer folytatásánál jobb vagy rosszabb kilátásokkal kecsegtet a védelem előállításának kompetitív rendszere? Vegyük például az Egyesült Államokat. Tételezzük fel, hogy az állam egy rendelettel eltörli saját jogát az adókból finanszírozott védelem biztosítására, és bevezetik a védelem előállításának kompetitív rendszerét. A közvélemény adott állapotában mekkora lenne annak a valószínűsége, hogy törvényen kívüli termelők bukkannak fel, és mi történne, ha megjelennének? A válasz nyilvánvalóan azon múlna, hogyan reagál a nyilvánosság erre a megváltozott helyzetre. Tehát először azt kell válaszolni azoknak, akik megkérdőjelezzik a védelem magánpiacát: Mi a helyzet veled? Mi lenne a te reakciód? Azt jelenti a törvényen kívüli vállalatoktól való félelmed, hogy ilyen helyzetben üzletet kötnél egy olyan védelem-termelővel, amely agresszor-ként viselkedett más személyek és a tulajdonuk ellen és tovább támogatnád, ha így tenné? A kritikus nyilván hallgatásba burkolózna ezen ellentámadás hallatán. De

az ebben a személyes ellentámadásban rejlő szisztematikus kihívás még ennél is fontosabb. A helyzetben bekövetkező, felvázolt változás nyilvánvalóan változást idézne elő abban a költség–haszon struktúrában is, amivel minden döntéshozónak szembesülnie kell. A védelemtermelés kompetitív rendszerének bevezetése előtt törvényes volt az (állami) agresszióban való részvétel és annak támogatása. Most illegális lenne ez a tevékenység. Tehát az egyén lelkiismeretét figyelembe véve – ami minden döntést többé vagy kevésbé költséges színben tüntet fel (azaz az ember helyes viselkedésről vallott nézeteivel többé vagy kevésbé összhangban állóként) – költségesebbé válna egy olyan cég támogatása, ami kizsákmányolja azokat, akik nem hajlandóak önként támogatni a cselekedeteit. Ezt a tényt figyelembe véve feltételezni kell, hogy mindenhol, ahol kipróbálják ezt a társadalmi kísérletet, megnövekedne azoknak a száma (még azokat is beleértve, akik máskülönben készséggel támogatnák az államot) akik immár egy olyan cég támogatására költenék a pénzüket, amelyik elkötelezte magát a becsületes üzleti tevékenység mellett. Ezzel szemben zuhanna azoknak a száma, akik még mindig elköteleződnének a kizsákmányolás – a mások kárára történő haszonszerzés – irányelvei mellett. Az, hogy ez a hatás mennyire lenne drasztikus, természetesen a közvélemény állapotán múlna. A szóban forgó példa – az Egyesült Államok – esetében, ahol extrém széles körben elterjedt és mint magánerkölcs elfogadott a természetes tulajdonelmélet; ahol lényegében a libertárius filozófia az ország alapját képező ideológia és az oka annak, hogy olyan magaslatokat ért el, amilyeneket³⁴ – a hatás természetesen kiváltképp jelentős

³⁴ Lásd Bernard Bailyn, *The Ideological Origins of the American Revolution*, (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1967); Jackson

lenne. Ennek megfelelően a libertárius törvény védelmezése és érvényre juttatása mellett elkötelezett védelmi cégek tennének szert a közvélemény pártfogására és a legtöbb pénzügyi támogatásra. És míg igaz lehet, hogy néhányan – főleg azok, akik a régi rendből profitáltak – tovább támogatnák az agresszió politikáját, nagyon valószínűtlen, hogy elegendő lesz a létszámuk és a pénzügyi erejük ahhoz, hogy sikerrel járjanak. Ehelyett a valószínű kimenetel az volna, hogy a becsületes vállalatok szert tesznek – egyedül vagy törekvéseik egyesítésével, saját önkéntes fogyasztóik által támogatva – az ahhoz szükséges erőre, hogy szemmel tartásuk az efféle törvényen kívüli termelők bárminemű felbukkanását és elpusztítását őket akkor és amikor létrejönnek.³⁵

Turner Main, *The Anti-Federalists: Critics of the Constitution*, (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1961); Murary N. Rothbard, *Conceived in Liberty*, (New Rochelle, N.Y.: Arlington House, 1975–1979).

³⁵ Természetesen a biztosítótársaságok különösen fontos szerepet játszanának a törvényen kívüli cégek szemmel tartásában. Ahogyan Morris és Linda Tannehill írta (*The Market of Liberty*, 110–111. o.):

A biztosítótársaságokat – akik nagyon fontos szektort képeznek bármely teljesen szabad gazdaságban – egy különleges ösztönző készítené arra, hogy elhatárolják magukat minden agresszortól, illetve hogy ellenük használják jelentős üzleti befolyásukat. Az agresszív erőszak értékvesztést eredményez, és a biztosítóipar szenvedné el az efféle értékvesztéssel járó összes megnövekedett költséget. Egy féktelen agresszor egy két lábbon járó hátrány, és egyetlen biztosítótársaság – álljon bármilyen távol az eredeti agressziótól – sem kívánná fenntartani annak kockázatát, hogy az agresszor legközelebb a saját ügyfeleit támadja meg. Emellett az agresszorok és a velük érintkezők nagyobb valószínűséggel keverednek erőszakos szituációkba, tehát rossz biztosítási kockázatot jelentenek. Egy biztosítótársaság valószínűleg nem volna haj-

landó ilyen embereket biztosítani attól az előrelátó kívánságtól vezérelve, hogy minimalizálják a jövőbeli veszteséget, amit az agressziójuk okozhat. De a biztosítótársaság még akkor is arra kényszerülne, hogy drasztikusan növelje a prémiumukat vagy teljesen felmondja a biztosításukat annak érdekében, hogy elkerüljék az erőszakos hajlamuk által okozott extra kockázatokat, ha nem előrelátás vezérelné. Egy kompetitív gazdaságban egyetlen biztosítótársaság sem engedhetné meg magának, hogy folytatólagos biztosítást nyújtson az agresszoroknak és azoknak, akik agresszorokkal állnak kapcsolatban, majd egyszerűen a becsületes fogyasztókra terhelje a költségeket; ezek a fogyasztók egyhamar tiszteletreméltóbb cégekhez vándorolnának, akik megengedhetnék maguknak, hogy kevesebbet kérjenek a biztosításaikért.

A TÁRSADALMI REND KÉRDÉSE

Robinson Crusoe egyedül, a szigetén azt csinál, amit csak akar. Esetében egyszerűen nem merülnek fel a rendkövető emberi magatartás – a társadalmi együttműködés – szabályaival kapcsolatos kérdések. Ez a kérdés természetesen csak akkor merülhet fel, ha megérkezik egy második személy, Péntek is a szigetre – de a kérdés még akkor is javarészt irreleváns marad mindaddig, amíg nem áll fenn *szükség*. Tegyük fel, hogy ez a sziget az Édenkert. A külvilág minden jószága korlátlan bőségben rendelkezésükre áll. Ezek „szabad javak,” mint ahogy normális esetben „szabad” jószág a levegő is, amit belélegzünk. Bármit is tegyen Crusoe ezekkel a javakkal, cselekedetei nem befolyásolják sem a számára elérhető jövőbeli kínálatukat, sem a Péntek számára elérhető jelenlegi vagy jövőbeli kínálatukat (és vice versa). Tehát lehetetlen, hogy Crusoe és Péntek valaha konfliktusba kerüljenek e javak használatával kapcsolatban. A konfliktus csak akkor válik lehetségessé, ha a javak *szűkösek*, és csak ekkor merülhet fel az olyan szabályok megalkotásának kérdése, amelyek lehetővé teszik a rendkövető, konfliktusmentes társadalmi együttműködést.

Az Édenkertben mindössze két *szűkös jószág* létezik: egy személy fizikai teste és annak állóhelye. Crusoe és Péntek csak egyetlen testtel rendelkeznek, és egy időben csak egyetlen helyen állhatnak. Tehát Crusoe és Péntek még az Édenkertben is konfliktusba kerülhet: nem foglalhatják el egyszerre ugyanazt az állóhelyet anélkül,

hogy ezzel ne kerüljenek fizikai konfliktusba egymással. Ennek megfelelően még az Édenkertben is szükségesek a rendkövető társadalmi magatartásra vonatkozó szabályok – az emberi testek helyénvaló elhelyezkedését és mozgását illető szabályok. Az Édenkerten kívül, a szűkösség birodalmában pedig szükségesek azok a szabályok, amelyek nem pusztán a személyes testek használatát szabályozzák, hanem *mindenét*, ami szűkös, hogy *minden* lehetséges konfliktus elkerülhető legyen. Ez a társadalmi rend kérdése.

A MEGOLDÁS:

AZ EREDETI BIRTOKBAVÉTEL ÉS A MAGÁNTULAJDON GONDOLATA

Számos állítólagos megoldást fogalmaztak meg a társadalmi és politikai bölcelet történelme során a társadalmi rend kérdésére, és az egymást kölcsönösen kizáró indítványok sokasága hozzájárult ahhoz a tényhez, hogy napjainkban gyakran hiábavaló ábrándnak tekintik az egyetlen „helyes” megoldás kutatását. Viszont ahogyan azt demonstrálni fogom, *van* egy helyes megoldás; ennél fogva semmi okunk nincs engedni az erkölcsi relativizmusnak. Nem én fedeztem fel ezt a megoldást, és ami azt illeti, nem is Murray Rothbard. Valójában a megoldás évszázadok óta, ha nem sokkal régebb óta ismert. Murray Rothbard „pusztán” annak köszönheti a hírnevét, hogy ismét felfedezte ezt a régi és egyszerű megoldást, és világosabban, meggyőzőbben fogalmazta azt meg, mint bárki előtte.

Hadd kezdjem azzal, hogy felvázolom a megoldást – először az Édenkert különleges esetére, majd a mindent

átható szűkösség „valódi” világára alkalmazva – majd át-
térek annak magyarázatára, hogy miért ez a megoldás,
nem pedig bármelyik más a helyes.

Az Édenkertben az az egyszerű szabály biztosítja a
megoldást, amely előírja, hogy mindenki oda helyezi
vagy mozgatja a testét, ahová szeretné, *feltéve, hogy senki
más nem áll már ott és foglalja el ugyanazt a helyet.* Az Éden-
kerten kívül, a mindent átható szűkösség birodalmában
a következő szabály biztosítja a megoldást: Mindenki
tényleges tulajdonosa saját fizikai testének, illetve az ösz-
szes olyan helynek és természetadta jószágoknak, amit el-
foglal és saját testével használatba vesz, *feltéve, hogy senki
más nem foglalta már el vagy használta ugyanazt a helyet és
jószágot előtte.* Az „eredetileg birtokba vett” helyek és ja-
vak tulajdonlása magába foglalja a tulajdonos jogát ah-
hoz, hogy úgy használja és alakítsa át ezeket a helyeket és
javakat, ahogyan csak jónak látja, *feltéve, hogy ezzel nem
változtatja meg kéretlenül egy másik személy által eredetileg
birtokba vett helyeket és javakat.* Különösen, miután egy
helyet vagy jószágot először birtokba vettek azáltal, hogy
(John Locke kifejezésével élve) „elegyítették vele a mun-
kájukat,” csak úgy lehet megszerezni ezeket a helyeket és
javakat, ha önként, szerződésesen átruházzák azok tulaj-
donjogát egy előző tulajdonosról egy későbbire.

A széleskörben elterjedt erkölcsi relativizmus fényé-
ben érdemes kihangsúlyozni, hogy az elképzelés, misze-
rint az eredeti birtokbavétel és a magántulajdon a társa-
dalmi rend kérdésének megoldása, teljes összhangban áll
az erkölcsi „intuíciónkkal.” Vajon nem egyszerűen ab-
szurd azt állítani, hogy egy személy *ne* legyen tényleges
tulajdonosa saját testének és azoknak a helyeknek és ja-
vaknak, amiket eredetileg, azaz *bárki más előtt* birtokba
vett, használt, és/vagy megtermelt a teste használatával?

Ki más lenne a tulajdonosuk, ha nem ő? Talán nem ugyanúgy nyilvánvaló, hogy az emberek elsöprő többsége – a gyermekeket és a primitíveket beleértve – ezeknek a szabályoknak megfelelően viselkedik, még hozzá kérdés nélkül, magától értetődően?

Bármennyire is fontos, az erkölcsi intuíció nem bizonyíték. Azonban van bizonyíték arra, hogy az erkölcsi intuíciónk helyes.

A bizonyítékot kétféleképp lehet felvázolni. Egyrésztől felvázolható azzal, hogy rávilágítunk a következményekre, amelyek abból fakadnának, ha az ember tagadná az eredeti birtokbavétel és a magántulajdon intézményeinek érvényességét: Ha egy A személy *nem* volna tulajdonosa saját testének, azoknak a helyeknek és javaknak, amelyeket ezzel a testtel vettek eredetileg birtokba és/vagy állítottak elő, illetve azoknak a javaknak, amelyeket önkéntes (szerződéses) módon szerzett egy másik, előzetes tulajdonostól, akkor csak két alternatíva létezik. Vagy egy *másik*, B személyt kell elismerni A teste, illetve az A által birtokba vett, előállított vagy megszerzett helyek és javak tulajdonosának, vagy máskülönben *minden személyt*, A-t és B-t kell mindent test, hely és jószág egyenlő társtulajdonosának tekinteni.

A az első esetében B rabszolgája és kizsákmányolásának célpontja lenne. B lenne A testének tulajdonosa, illetve az összes helynek és jószágnak, amit A birtokba vett, előállított és megszerzett, de A cserébe nem volna B testének és mindannak a helynek és jószágnak a tulajdonosa, amit B vett birtokba, állított elő és szerzett meg. Tehát e szabályt alkalmazva a személyek két kategorikusan különböző osztálya jön létre – *Untermenschen*, mint A, és *Übermenschen*, mint B – akikre különböző „törvények” vonatkoznak. Eszerint el kell vetni ezt a szabályt, mint

ami egy minden emberre (eszes, racionális lényre) egyenlően alkalmazható emberi etika. Már a kezdetekkor látható bármi ilyen szabályról, hogy nem egyetemesen elfogadható, és ebből fakadóan nem lehet törvény. Ahhoz, hogy egy szabály a törvény rangjára törekedhessen – hogy *igazságos* szabály lehessen – szükséges, hogy a szabály mindenkire egyenlően és egyetemesen vonatkozzon.

A második, az egyetemes és egyenlő társtulajdonlás esete eleget tesz a mindenkire egyenlően vonatkozó törvény követelményének. Viszont ez az alternatíva egy másik, még súlyosabb hibától szenved, hiszen ha a gyakorlatba ültetnék, a teljes emberiség azonnal elpusztulna. (És mivel minden emberi etikának lehetővé kell tennie az emberiség túlélését, el kell utasítani ezt az alternatívát.) Egy személy minden cselekedete megköveteli bizonyos szűkös eszközök (minimum a személy testének és az állóhelyének) használatát, de ha mindenki minden jószág társtulajdonosa, akkor soha sehol senkinek nem volna megengedve, hogy bármit is tegyen, hacsak nem tett szert előzőleg az összes többi társtulajdonos beleegyezésére. Viszont hogyan adhatná bárki is a beleegyezését, ha nem kizárólagos tulajdonosa a testének (hangszálait beleértve), amivel kifejezésre juttathatja a beleegyezését? Igazából először mások beleegyezésére volna szüksége ahhoz, hogy engedélyt kapjon sajátja kifejezésére, de ezek a mások nem adhatják a beleegyezésüket, mielőtt nem tesznek szert az övére, és így tovább.

Az „egyetemes kommunizmus” praxeológiai lehetetlenségének felismerésével – ahogyan Rothbard nevezte ezt a javaslatot – azonnal el is érkezünk az alternatív módhoz, amivel bemutatható, hogy az eredeti birtokbavétel

és a magántulajdon a társadalmi rend kérdésének egyetlen helyes megoldása. Azt, hogy vannak-e jogai az embereknek, és ha igen, mifélek, csak érvelés (propozicionális csere) folyamán lehet eldönteni. Az igazolás – a bizonyítás, a feltételezés, a cáfolás – *argumentatív* igazolás. Performatív ellentmondásba keveredik az, aki tagadja ezt az állítást, mivel a tagadása önmagában is érvnek minősülne. Még egy erkölcsi relativistának is el kell fogadnia ezt az első propozíciót, amire úgy hivatkoznak: *az érvelés a priorija*.

Két szükségszerű konklúzió következik az *érvelés a priorijának* tagadhatatlan elfogadásából – axiomatikus státuszából. Először is következik belőle, hogy a szűkösségből fakadó konfliktus problémájának milyen körülmények között *nincsen* racionális megoldása. Tegyük fel, hogy Crusoe és Péntek fentebbi forgatókönyvében Péntek nem egy ember, hanem egy gorilla neve. Crusoe nyilvánvalóan épp úgy konfliktusba keveredhet Péntekkel, a gorillával a testét és annak állóhelyét illetően, mint Péntekkel, az emberrel. A gorilla talán el szeretné foglalni ugyanazt a helyet, amit Crusoe foglal el. Ebben az esetben – legalábbis ha a gorilla olyan entitás, amilyennek a gorillákat ismerjük – a konfliktusuknak igazából *nincsen* racionális megoldása. Vagy a gorilla nyer, és felfalja, összezúzza vagy félretaszítja Crusoe-t (ez a gorilla megoldása) vagy Crusoe nyer, és megöli, megveri, elkergeti vagy megszelídíti a gorillát (ez Crusoe megoldása). Ebben a helyzetben az ember valóban beszélhet erkölcsi relativizmusról. Egyetérthetünk Alasdair MacIntyre, a relativista meggyőződés egy prominens filozófusának nézetével, aki egyik könyve címében azt kérdezi: *Kinek az igazságossága? Melyik racionalitás?* – Crusoe-é, vagy a gorilláé? A válasz attól függően fog különbözni, hogy melyik

oldalra áll az ember. Viszont helyénvalóbb úgy beszélni erről a helyzetről, mint amiben egyszerűen nem merül fel az igazságosság és a racionalitás kérdése: mint egy extra-morális helyzetről. Péntek, a gorilla léte pusztán egy technikai kérdéssel, nem pedig egy erkölcsi kérdéssel szembeesíti Crusoe-t. Crusoe-nak nincs más választása, mint megtanulni, hogy miként irányítsa és kezelje sikeresen a gorilla mozdulatait, mint ahogy meg kell tanulnia, hogy miként irányítsa és kezelje a környezetében lelhető élettelen tárgyakat is.

Értelemszerűen az ember csak akkor beszélhet erkölcsi kérdésről, és csak akkor válik jelentőssé a kérdés, hogy létezik-e megoldás, ha egy konfliktus mindkét szereplője részt tud venni az érvelés folyamatában. Péntek csak akkor tekinthető racionálisnak és csak akkor van értelme a kérdésnek, hogy adható-e helyes megoldás a társadalmi rend kérdésére, ha fizikai megjelenésétől függetlenül (azaz függetlenül attól, hogy úgy néz-e ki, mint egy ember, vagy mint egy gorilla) képes az érvelésre (még akkor is, ha csak egyetlen egyszer tanúsította a képességét). Senkitől nem várható el, hogy választ adjon valakinek, aki sosem tett fel egy kérdést, vagy ami ennél is fontosabb, valakinek, aki sosem fejezte ki a saját relativisztikus nézőpontját egy érv formájában. Ebben az esetben erre a „másikra” nem lehet másképp tekinteni, és nem lehet őt máshogy kezelni, mint egy állatot vagy egy növényt, azaz mint egy extra-morális entitást. Csak akkor tartozunk ennek az entitásnak válasszal, és ennek megfelelően csak akkor lehetséges azt állítanunk, hogy a mi válaszuk a helyes a konfliktus mindkét résztvevője számára, ha ez a másik entitás elviekben szünetet tarthat a tevékenységében, akármi is legyen az, úgymond hátrálhat egy lépést,

és „igennel” vagy „nemmel” válaszolhat valamire, amit az ember mondott.

Másodjára, az *érvelés a priori*jából következik, hogy semminek az érvényességét nem lehet az érvelés módszerével vitatni azok közül a dolgok közül, amit az érvelés folyamán az érvelés logikai és praxeológiai előfeltételének kell tekinteni, anélkül, hogy az ember ne bonyolódjon belső (performatív) ellentmondásba. A propozicionális cserék nem szabadon lebegő propozíciókból, hanem egy konkrét emberi tevékenységből állnak. Az érvelés Crusoe és Péntek között megköveteli, hogy mindketten rendelkezzenek, és kölcsönösen elfogadják egymásról, hogy rendelkeznek a saját testük (az agyuk, a hangszálaik, stb.) feletti kizárólagos irányítással, illetve a testük által elfoglalt állóhellyel. Senki sem fogalmazhatja meg egy állítást és várhatja el, hogy a másik fél meggyőzze magát az állítás érvényességéről, vagy esetleg hogy tagadja azt és valami mást állítson, hacsak nem előfeltételezné és tekintené érvényesnek saját és ellenfele jogát teste és állóhelye kizárólagos irányításához. Ami azt illeti, pontosan az indítványozó és az ellenfele testéhez és állóhelyéhez való tulajdonjogának kölcsönös elfogadása az, ami minden propozicionális vitának a karakterisztikus jellemzője: hogy míg az ember talán nem ért egyet egy bizonyos propozíció érvényességével, ettől függetlenül egyetért azzal, hogy nem ért egyet.

Továbbá az ember saját testéhez és állóhelyéhez való tulajdonját *a priori* (vagy vitathatatlanul) igazoltnak kell tekintenie mind az indítványozónak, mind az ellenfelének. Annak, aki azt szeretné állítani egy ellenféllel szemben, hogy egy propozíció érvényes, már azt megelőzően előfeltételeznie kell saját és ellenfele kizárólagos irá-

nyítását a két személy saját teste és állóhelye felett, egyszerűen hogy azt mondhassa: „Azt állítom, hogy ez meg igaz, és kihívlak arra, hogy bizonyítsd a tévedésemet.”¹

Továbbá úgyszintén lehetetlen volna érvelésbe elegyedni és az érvek meggyőző erejére támaszkodni, ha nem volna megengedett, hogy az ember más szűkös eszközöket is tulajdonoljon (kizárólagosan irányítson) a saját teste és állóhelye mellett. Ha az embernek nem volna joga ehhez, akkor mindannyian azonnal elpusztulnánk, és egyszerűen nem létezne a szabályok igazolásának problémája. Tehát a más dolgokra vonatkozó tulajdonjogokat is érvényesnek kell előfeltételezni abból a tényből fakadóan, hogy életben van az ember. Egyetlen élő ember sem képes máshogy érvelni.

És ha az embernek nem engednék, hogy tulajdonolja ezeket a javakat és helyeket az eredeti birtokbavétel módszerével – azaz azzal, hogy objektív (interszjektíven megállapítható) kapcsolatot teremt önmaga és egy bizonyos jószág és/vagy hely között, mielőtt bárki más tenné – és helyette a későn érkezőknek adnák e javak és helyek tulajdonjogát, akkor senkinek sem volna megengedett bármiféle jószág használata, hacsak nem biztosította magának előre a későn érkezők beleegyezését. De hogyan

¹ Ennyit John Rawls ünnepelt Az igazságosság elméletében megfogalmazott állításáról, miszerint nem tehetünk mást, mint hogy „az igazság első elveként elfogadjuk azt, ami megköveteli (az összes erőforrás) egyelő elosztását,” és a megjegyzéséről, miszerint „ez az elv annyira nyilvánvaló, hogy azt váránk, hogy mindenki azonnal belátja.” Itt azt demonstráltam, hogy bármi ahhoz hasonló egalitárius etika, mint amit Rawls indítványozott, nem csupán nem nyilvánvaló, hanem helyette abszurd, azaz önellentmondásos ostobaságnak kell tekinteni. Ha Rawlsnak igaza lenne, és minden erőforrást ténylegesen egyenlően elosztanának, akkor szó szerint nem lenne lába, amin állhatna, és ami támogatná, miközben megfogalmazza azt az ostobaságot, amit javasol.

tudná egy későn érkező a beleegyezését adni egy korábban érkező cselekedeteihez? Továbbá minden későn érkezőnek szüksége lenne a még nála is később érkezők beleegyezésére, és így tovább. Azaz sem mi, sem elődeink, sem utódjaink nem lettek volna vagy lesznek képesek túlélni, ha az ember ezt a szabályt követi. Viszont ahhoz, hogy bárki a jövőben, a jelenben vagy a múltban érveljen bármi mellett, lehetségesnek kell lennie, hogy túléljen akkor és most; ehhez pedig nem tekinthetők a tulajdonjogok az érintett személyek száma tekintetében idő felett állónak és meghatározatlannak.

Ehelyett szükségszerűen úgy kell tekinteni a tulajdonjogokra, hogy meghatározott egyének a tér és az idő meghatározott pontján elvégzett cselekvéseiből származnak. Máskülönben lehetetlen volna, hogy bárki akármit is mondjon a tér és az idő egy meghatározott pontján, és hogy valaki más válaszolhasson. Performatív ellentmondás egyszerűen azt mondani, hogy figyelmen kívül hagyható vagy igazolatlan a magántulajdon etikájának elsőhasználó–első–tulajdonos szabálya, hiszen ennek a kimondása előfeltételezi az egyén létét, mint egy független döntéshozó egység a tér és az idő egy adott pontján.

EGYSZERŰ MEGOLDÁS, RADIKÁLIS KONKLÚZIÓK: ANARCHIA ÉS AZ ÁLLAM

Bármennyire is egyszerű a társadalmi rend kérdésének megoldása, és az emberek bármennyire is intuitíven elfogadják és alkalmazzák az imént felvázolt magántulajdon–etikát a hétköznapi életben, ez az egyszerű és nagy igényeket nem támasztó megoldás néhány meglepően radikális konklúzióval jár. Amellett, hogy igazolatlannak ítéli és megtiltja az összes olyan tevékenységet, mint a

gyilkosság, az emberölés, a nemi erőszak, a birtokháborítás, a rablás, a betörés, a lopás és az átverés, a magántulajdon etikája úgyszintén inkompatibilis egy állam létezésével, mely definíciója egy intézmény, ami rendelkezik a végérvényes döntéshozatal (törvénykezés) feletti monopóliummal és/vagy az adóztatás jogával.

A klasszikus politikaelmélet – legalábbis Hobbestól kiindulva – az államot a magántulajdon etikájának érvényre juttatásáért felelős intézménynek tekintette. Azaz, hogy az államot igazságtalannak – sőt, egy „hatalmas bünszervezetnek” – látta és anarchista következtetésekre jutott, Rothbard nem tagadta a magántulajdon-etika érvényre juttatásának szükségességét. Nem osztotta azoknak az anarchistáknak a nézetét, akiket tanára és mentora, Mises gúnyolt, akik azt hitték, hogy minden ember jó és békeszerető emberré változna, ha békén hagyják őket.

Épp ellenkezőleg, Rothbard teljes meggyőződéssel egyetértett Mises álláspontjával, miszerint mindig lesznek gyilkosok, rablók, gazemberek, szélhámosok, és a többi, a társadalmi élet pedig lehetetlen volna, ha nem büntetnék meg őket a fizikai erő használatával. Ehelyett Rothbard azt az állítást tagadta kategorikusan, miszerint a személy és a tulajdon védelmének jogából és szükségességéből következik az, hogy a védelmet a törvénykezés és adóztatás monopolistájának kellene jogosan vagy lehetne hatékonyan biztosítania. A klasszikus politikaelméletnek a magántulajdonosok közötti szerződéses egyezés eredményeként kellett beállítania az államot ahhoz, hogy ezt állítsa. Rothbard úgy érvel, hogy ezzel hamis és lehetetlen dologra vállalkoztak. Egyetlen állam

sem jöhet létre szerződésesen; ennek megfelelően bemutatatható, hogy egyetlen állam sem kompatibilis a magántulajdon jogszerű és hatékony védelmével.

Az eredeti birtokbavétel, a termelés vagy a korábbi és egy későbbi tulajdonos közötti cserén alapuló magántulajdonlás magába foglalja a tulajdonos jogát ahhoz, hogy exkluzív hatáskörrel rendelkezzen a tulajdona felett; és egyetlen magántulajdonos sem adhatja át a tulajdona feletti végső hatásköréhez és annak védelméhez való jogát valaki másnak, hacsak el nem adta vagy más módon át nem ruházta a tulajdonát (ami esetén valaki más rendelkezne exkluzív hatáskörrel felette). Kétségtelen, hogy minden magántulajdonos meríthet a munkamegosztás előnyeiből, és törekedhet tulajdona több és jobb védelmére a más tulajdonosokkal és a tulajdonukkal való együttműködésen át. Azaz minden tulajdonos vásárolhat, eladhat vagy máskülönben szerződésre léphet több vagy jobb tulajdonvédelmet illetően, és minden tulajdonos bármikor egyoldalúan beszüntetheti az efféle együttműködést másokkal, vagy megváltoztathatja partnereit. Tehát jogszerűen lehetséges és gazdaságilag valószínű, hogy szakosodott egyének és szervezetek jelennének meg a védelem iránti kereslet kielégítése céljából, akik védelmet, biztosítást és arbitrációs szolgáltatásokat nyújtanának díj ellenében az önként fizető ügyfeleknek.

Míg könnyű látni a kompetitív védelemtermelők rendszerének szerződéses eredetét, elképzelhetetlen, hogy miképp léphetnének a magántulajdonosok olyan szerződésbe, ami visszavonhatatlanul (egyszer s mindenkorra) a szerződő fél személye és tulajdona feletti végérvényes döntéshozatal hatalmával, és/vagy az adóztatás hatalmával ruházza fel a másik felet. Azaz elképzelhetetlen, miképp fogadna el bárki valaha egy olyan szerződést,

ami véglegesen megengedi, hogy valaki más döntsön arról, mit és mit ne tehessen a tulajdonával, hiszen ha elfogadja, azzal gyakorlatilag teljesen kiszolgáltatja magát a végérvényes döntéshozónak. Hasonlóképp elképzelhetetlen, hogy valaha valaki beleegyezzen egy olyan szerződésbe, ami megengedi az ember védelmezőjének, hogy egyoldalúan, a védelmezett beleegyezése nélkül döntsön az összegről, amit a védelemért kell fizetnie a védelmezettnek.

Az ortodox, azaz az államista politikai teoretikusok John Locke-tól James Buchanan-ig és John Rawls-ig azzal próbálták megoldani ezt az akadályt, hogy szükségmegoldásként használt „hallgatólagos,” „implicit” vagy „fogalmi” beleegyezésekhez, szerződésekhez vagy állami alkotmányokhoz folyamodtak. Viszont az összes ehhez hasonló, tipikusan szövevényes és zavaros próbálkozás csupán hozzájárult ahhoz az elkerülhetetlen konklúzióhoz, amit Rothbard is levont: Hogy lehetetlen magántulajdonosok között köttetett explicit szerződésből származtatni az állam igazolását, és ebből fakadóan az állam intézményét igazságtalannak, azaz egy erkölcsi hiba eredményének kell tekinteni.

AZ ERKÖLCSI HIBA KÖVETKEZMÉNYEI:

AZ ÁLLAMIZMUS; A SZABADSÁG
ÉS A TULAJDON ELPUSZTÍTÁSA

Minden hiba költség. Ez a természet törvényeivel kapcsolatos hibák esetén a legnyilvánvalóbb. Ha valaki hibázik a természet törvényeit illetően, nem lesz képes elérni a saját céljait. Viszont mivel az efféle kudarcot mindig a hibázó személynek kell elszenvednie, ebben a világban egyetemesen uralkodik a tanulásra és a hibák kijavítására irányuló vágy. Az erkölcsi hibák is költségesek.

Viszont az előbbi esettel ellentétben a költséget nem – legalábbis nem szükségszerűen – azoknak a személyeknek kell megfizetniük, akik elkövetik a hibát. Ami azt illeti, ez csak akkor lenne így, ha a szóban forgó hiba az a hit volna, miszerint *mindenkinek* joga van az adóztatáshoz és a végérvényes döntéshozatalhoz *mindenki más* személyét és tulajdonát illetően. Egy társadalom, amelynek tagjai *ebben* hisznek, halálra lenne ítélve. Egyetemes halál és kipusztulás volna az ár, amit ezért a hibáért fizetniük kellene. Viszont a helyzet egészen más, ha a szóban forgó hiba a hit, miszerint *egyedül egy intézménynek* – az *államnak* – van joga az adóztatáshoz és a végérvényes döntéshozatalhoz (ahelyett, hogy *mindenkinek* joga van, vagy – helyesen – hogy senkinek sincs joga ehhez). Egy társadalom, amelynek tagjai *ebben* hisznek – azaz abban, hogy különböző törvényeknek kell lenniük, amelyek egyenlőtlenül érvényesek az urakra és a jobbágyokra, az adóztatókra és a megadóztatottokra, a törvényhozókra és a törvénytisztelőkre – valójában *képes* létezni és fennmaradni. Ezért a hibáért is fizetni kell. De nem fizet érte egyenlően mindenki, aki hisz benne. Ehelyett *néhányan* fizetni fognak érte, míg mások – az állam ügynökei – valójában hasznot fognak húzni ebből a hibából. Tehát ebben az esetben hibás lenne a tanulás és a hiba kijavításának egyetemes vágyát feltételezni. Épp ellenkezőleg, ebben az esetben azt kell feltételezni, hogy ahelyett, hogy megismernék és terjesztenék az igazságot, néhány embernek folyamatosan érdekében fog állni, hogy hazudjon, azaz hogy hamisságokat támogasson és terjesszen, még ha ő maga is tudja, hogy az hamisság.

Mindenesetre, mik az állam intézményének igazságosságába vetett hit hibájának és/vagy hazugságának a „vegyes” következményei, és mi az egyenlőtlen ár, amit meg kell fizetni érte?

Amint helytelenül igazságosnak fogadják el a kormány – a törvénykezési monopólium és az adóztatás hatalmának – elvét, illuzórikus az állami hatalom korlátozásának, illetve az egyéni szabadság és tulajdon védelmezésének bármilyen elképzelése. Ehelyett a monopólium égisze alatt folyamatosan növekedni fog az igazság és a védelem ára, minősége pedig folyamatosan zuhanni fog. Az adókból fizetett védelmi szervezet – a vagyonekhozó vagyonevédelmező – egy teljes ellentmondás és elkerülhetetlenül több adóhoz, kevesebb védelemhez fog vezetni. Ha – ahogyan néhány klasszikus liberális államista javasolta – a kormány kizárólag a fennálló magántulajdonjogok védelmére korlátozná a tevékenységét, akkor is felmerülne annak a kérdése, hogy *mennyi* védelmet állítsanak elő. Az önérdektől és a munka kényelmetlenségétől vezérelve (mint mindenki más), viszont az adóztatás egyedi hatalmával felruházva egy állami ügynök válasza mindig ugyanaz lesz: *a védelmi kiadások maximalizálása* – és egy nemzet szinte teljes vagyonát fel tudná élni a védelem költsége – és ugyanekkor *a védelem előállításának minimalizálása*. Minél több pénzt tud elkölteni valaki, és minél kevesebbet kell dolgoznia, annál jobban jár.

Továbbá a törvényhozás monopóliuma elkerülhetetlenül az igazságosság és a védelem minőségének egyenletes hanyatlásához fog vezetni. Ha a kormányon kívül senki sem gyakorolhat hatást az igazságosságra, meg fogják rontani az igazságosságot a kormány javára, az alkotmányoktól és a legfelsőbb bíróságoktól függetlenül. Az

alkotmányok és a legfelsőbb bíróságok állami alkotmányok és szervezetek, és kivétel nélkül a megfontolás alatt álló intézmény ügynökei fognak dönteni az állami tevékenység bárminemű korlátozásáról. Ahogyan az megjósolható, folyamatosan meg fogják változtatni a tulajdon és a védelem definícióját, és folyamatosan ki fogják terjeszteni a törvényhozás hatókörét a kormány javára, amíg végül eltűnik az egyetemes és megváltoztathatatlan emberi jogok – és kiváltképp a tulajdonjogok – elképzelése, és átveszi a helyét a törvény, mint az állam által alkotott jogszabályok, illetve a jogok, mint az állam által biztosított engedélyek elképzelése.

Mindannyian szemtanúi lehetünk az eredményeknek, melyeket Rothbard egytől egyig megjósolt. A tulajdonosokat és a termelőket sújtó adóteher folyamatosan növekedik, ami mellett eltörpül a rabszolgák és a jobbágyok gazdasági terhe. Az államadósság – és ebből következően a jövőbeli adók – szédítő magasságokba emelkedtek. Egyre magasabbra tornyosuló papírtörvények szabályozzák a magánélet, a tulajdon, a kereskedelem és a szerződés minden részletét. Viszont az egyetlen dolgot, ami valaha a kormány feladata lett volna – az élet és a tulajdon védelmét – nem végzi el. Épp ellenkezőleg, minél magasabbra nőttek a szociális, köz- és honzetvédelem kiadásai, annál inkább elsorvadtak a magántulajdonjogaink, annál inkább elkobozták, elrabolták, elpusztították és elértéktelenítették a tulajdonunkat. Minél több papírtörvényt hoztak, annál nagyobbra nőtt jogbizonytalanság és az erkölcsi kockázat, a rend és a törvény helyét pedig átvette a törvénytelenység. A belföldi bűnözők és a külföldi agresszorok elleni védelem helyett a kormányunk – a tömegpusztító fegyverek hatalmas arzenáljával felfegyverkezve – agresszorként viselkedik minden új

Hitler vagy gyanított Hitler-szimpatizáns ellen a világ minden táján a „saját” területén kívül. Röviden, míg egyre védtelenebbé, elszegényedettebbé, fenyegetettebbé és kiszolgáltatottabbá váltunk, az állami uralkodóink egyre korruptabbá, arrogánsabbá és veszélyesen fel-fegyverzetté váltak.

A MORALITÁS VISSZAÁLLÍTÁSA: A FELSZABADULÁSRÓL

Mi tehát a teendő? Rothbard nem pusztán rekonstruálta a szabadság etikáját és felfedte, hogy a jelenlegi posványos helyzet az államizmus eredménye; úgyszintén megvilágította nekünk a moralitás visszaállításához vezető utat.

Mindenekelőtt rámutatott arra, hogy az államok – bármennyire is hatalmasnak és legyőzhetetlennek tűnnek – a létezésüket végső soron az eszméknek köszönhetik, és mivel az eszmék elviekben azonnal megváltozhatnak, gyakorlatilag az államok is egyik napról a másikra összeomolhatnak és elpusztulhatnak.

Az állam képviselői mindig és mindenhol csupán az általuk uralt népesség egy apró kisebbségét alkotják. Ennek az oka olyan egyszerű, amennyire fundamentális: száz parazita kényelmesen el tud éldegélni, ha ezer értékt teremtető gazdatest vérét szívja, de ezer parazita nem élős-ködhet kényelemben csupán száz gazdatesten. Viszont ha az állam ügynökei csupán a népesség egy apró kisebbségét alkotják, akkor hogyan kényszeríthetik az akaratu-
kat a népességre, és hogyan úszhatják meg ezt? A válasz, amit Rothbard, illetve őt megelőzően de la Boétie, Hume és Mises adott: kizárólag úgy, hogy az alattvaló populáció többsége önként együttműködik az állammal. De hogyan szerezheti meg az állam ezt az együttműködést? A válasz:

kizárólag ha és amennyiben a populáció többsége hisz az állami uralom *legitimitásában*. Ez nem azt jelenti, hogy a populáció többségének egyet kell értenie minden egyes állami intézkedéssel. Ami azt illeti még akár azt is hiheti, hogy az állam számos intézkedése hibás, vagy egyenesen megvetendő. Viszont a populáció többségének hinnie kell az állam – mint olyan – intézményének igazságosságában, és ebből következően ha rosszra is fordul egy adott kormány, a hibái csupán véletlen balesetnek minősülnek, amit el kell fogadni és el kell viselni a kormány intézménye által biztosított nagyobb jó érdekében.

De hogyan hiheti ezt el a populáció többsége? A válasz: az értelmiségiek segítségével. A régi időkben ez azt jelentette, hogy megpróbál szövetségre lépni az állam és az egyház. A modern időkben ez – egy sokkal hatásosabb eszközzel – azt jelenti, hogy az oktatás államosításán keresztül: az állam által üzemeltetett vagy az állam által támogatott iskolák és egyetemek segítségével. Az értelmiségi szolgáltatások iránti piaci kereslet nem kimondottan magas, és nem túl biztos és stabil. Az értelmiségiek a tömegek értékítéletének és választásainak lennének kiszolgáltatva, a tömegeket pedig általában nem érdeklik az intellektuális filozófiai kérdések. Az állam viszont – jegyzi meg Rothbard – otthont biztosít a tipikusan túlhízott egójuknak, és „hajlandó meleg, biztos és állandó priccset biztosítani az értelmiségieknek az apparátusában, egy biztos jövedelmet és a presztízs teljes vértetét.” Az igazság az, hogy a modern demokratikus állam az értelmiségiek hatalmas túlkínálatát teremtette meg.

Ez az elszállásolás természetesen nem biztosítja a „helyes” – államista – gondolkodást; és amennyire jól és általában túlfizetik őket, az értelmiségiek folyamatosan panaszkodni fognak azért, hogy milyen kevéssé értékeli az

ó–de–fontos munkájukat a hatalmon levők. De kétségtelenül segít a „helyes” konklúziók elérésében, ha az ember tudatára ébred annak, hogy az állam nélkül – az adóztatás és a törvényhozás intézménye nélkül – talán munka nélkül maradna, és esetleg a kézi gázpumpa működtetésével kellene szerencsét próbálnia ahelyett, hogy olyan életbevágóan fontos problémákkal foglalkozna, mint az elidegenedés, az egyenlőség, a kizsákmányolás, a társadalmi nemek és a nemi szerepek dekonstrukciója, vagy az eszkimók, a hopik és a zuluk kultúrája. Továbbá ha valamegyikük nem érzi, hogy eléggé megbecsüli őt ez vagy az a jelenleg regnáló kormány, még mindig arra a következtetésre jut, hogy a változás egyedül egy másik kormánytól jöhet, és kétségtelenül nem a kormány mint olyan intézményének legitimitása ellen indított támadástól. Tehát aligha meglepő az empirikus tény, hogy a kortárs értelmiségiek elsöprő többsége szélsőbalos, és még a legkonzervatívabb vagy szabadpiaci értelmiségiek, mint például Friedman vagy Hayek is alapjában véve filozófiailag államisták.

Az eszmék fontosságának, illetve az értelmiségiek, mint az állam és az államizmus testőrei szerepének felismeréséből következik, hogy a felszabadulás – az igazságosság és a moralitás visszaállítása – folyamatának leginkább döntő szerepe azokra hárul, akiket értelmiségellenes értelmiségieknek nevezhetünk. De vajon képesek-e delegitimálni ezek az értelmiségellenes értelmiségiek az államot a közvélemény szemében, ha a kollégáik elsöprő többsége államista, és mindent megtesznek, ami a hatalmukban áll, hogy elszigeteljék és hiteltelenítsék, hogy szélsőségesnek és őrülnék bélyegezzék őket? Az idő szüke csak néhány rövid megjegyzést enged e létfontosságú kérdéssel kapcsolatban.

Mindenekelőtt az embernek számolnia kell kollégái adáz ellenállásával. Ahhoz, hogy ezt leküzdje, rendkívül fontos nem a közgazdaságtanra és a haszonelvűsége, hanem az etikára és az erkölcsi érvekre építenie az álláspontját, hiszen egyedül az erkölcsi meggyőződés biztosítja az ideológiai harchoz szükséges bátorságot és erőt. Keveseket inspirál, és kevesen hajlandók áldozatokat hozni, ha amit elleneznek, az pusztán hiba és pazarlás. Nagyobb inspirációra és bátorságra lehet szert tenni annak tudásából, hogy az ember a gonosz és a hazugságok ellen küzd. (Ehhez rövidesen visszatérek.)

Másodszor, fontos ráébredni arra, hogy az embernek nem kell meggyőznie a kollégáit, azaz a mainstream értelmiségieket. Ahogyan azt Thomas Kuhn bemutatta, ez a természettudományokban is igen ritka dolog. A társadalomtudományokban pedig szinte ismeretlen jelenség, hogy a befutott értelmiségiek megváltoztassák a nézeteiket. Ehelyett az embernek az intellektuálisan még el nem kötelezett fiatalságra kellene összpontosítania az erőfeszítéseit, akik kiváltképp fogékonyak az erkölcsi érvekre és az erkölcsi alaposságra az idealizmusuk következtében. Hasonlóképpen, az akadémiát megkerülve kell megszólítani a nagyközönséget (azaz a tanult laikusokat), amely táplál valamennyi értelmiségellenes előítéletet, amit az ember megcsapolhat.

Harmadszor, az állam elleni morális támadáshoz visszatérve, létfontosságú belátni, hogy semmilyen kompromisszum nem köthető az elmélet szintjén. Nyilván, az embernek nem kell elutasítania az együttműködést azokkal, akik nézetei végső soron tévesek és zavarosok, *feltéve*, hogy a céljaikat világosan és egyértelműen a társadalom államtalánításának helyes irányába tett lépés kategóriá-

jába lehet sorolni. Például az ember nem akarná visszatartani az együttműködést azokkal, akik tíz százalékos egykulcsos jövedelemadót szeretnének bevezetni (viszont nem kívánna együttműködni például azokkal, akik ezt a forgalmi adó növelésével kombinálnák a semlegeség érdekében). Viszont az efféle együttműködésnek semmilyen körülmények között nem szabadna az ember saját alapelvének elárulásával járnia vagy ahhoz vezetnie. Az adóztatás vagy igazságos, vagy nem. Ha viszont egyszer igazságosnak fogadjuk el, hogyan szegülhetnénk szembe annak az emelésével? A válasz természetesen az, hogy sehogy!

Máshogy fogalmazva, a kompromisszum az elméleti szinten – mint amit az olyan, mérsékelt szabadpiacpártiak esetén látunk, mint Hayek vagy Friedman, vagy akár az úgynevezett minarchisták esetén – nem csupán filozófiailag hibás, hanem emellett a gyakorlatban hatástalan, és valójában kontraproduktív. Az állami uralkodók és az államista ideológia könnyen átveheti – és át is veszi – majd bekebelezheti az eszméiket. Hiszen milyen gyakran halljuk manapság az államistáktól az államista agenda védelmében, hogy „még Hayek (vagy Friedman) is azt mondja,” vagy „még Hayek (vagy Friedman) sem tagadja, hogy ezt és ezt az államnak kell elvégeznie!” Ők személy szerint talán nem lennének boldogok emiatt, de tagadhatatlan, hogy a munkájuk önmagát kínálja e célra, és ebből következően valójában hozzájárultak az állami hatalom folyamatos és szakadatlan növekedéséhez.

Más szóval az elméleti kompromisszum vagy a fokozatosság csak az államizmus hamisságának, gonoszságának és hazugságainak állandósításához fog vezetni, és egyedül az elméleti tisztaság, a radikalizmus és a meg nem al-

kuvás vezethet és fog elvezetni először a fokozatos reformhoz és javuláshoz, majd a végső győzelemhez. Ennek megfelelően egy értelmiségellenes értelmiségként – a rothbardi értelemben – az ember sosem elégedhet meg a különböző kormányzati ostobaságok kritizálásával; talán ezzel kell kezdenie, de onnan mindig tovább kell haladnia a fundamentális támadáshoz az állam intézménye, mint erkölcsi gyalázat ellen, illetve képviselői, mint erkölcsi és gazdasági szélhámosok, hazugok és imposztorok – meztelen királyok – ellen.

Különösen nem szabad hezitálnia megtámadni az állam legitimitásának szívéét: a védelem és a biztonság termelőjeként betöltött állítólag elengedhetetlen szerepét. Már bemutattam, mennyire nevetséges ez az állítás elméleti szinten: hogyan állíthatja magáról egy olyan szervezet, ami elkobozhatja a magántulajdont, hogy a magántulajdon védelmezője? Aligha kevésbé fontos e tekintetben empirikus talajon támadni az állam legitimitását, annak kihangsúlyozásával, hogy az államok – amelyeknek állítólag védelmezniük kellene minket – azok az intézmények, amelyek körülbelül 170 millió halálért felelősek csak a huszadik században – több áldozatért, mint az emberi történelem összes magánbűnözése! És a magánbűnök áldozatainak száma – amelyektől nem védett meg minket a kormány – sokkal alacsonyabb lett volna, ha a kormányok nem törekednének folyamatosan, mindig és mindenhol saját lakosságuk lefegyverzésére, hogy még hatékonyabb gyilkológépezetté válhassanak!

Az embernek tehát a politikusok iránti tisztelet helyett jelentősen fokoznia kell a kritikáját. Nem csupán rablók, hanem tömeggyilkosok, szinte egytől egyig. Hogy merészelik a tiszteletünket és a hűségünket követelni?

De vajon meg fogja-e hozni a kívánt eredményt a világos és heves ideológiai radikalizáció? Efelől nincsenek kétségeim. Ami azt illeti, egyedül a radikális, és igazából a radikálisan egyszerű gondolatok kavarhatják fel a tunya és egyhangú tömegek érzelmeit és delegitimálhatják a kormányt a szemükben.

Hadd idézzem Hayekot ezzel kapcsolatban (és ezzel remélem azt is jelezhetem, hogy a fentebbi, szigorú kritikámat nem szabad félreérteni, mint ami azt sugallja, hogy az ember semmit sem tanulhat olyan szerzőktől, akik alapvetően tévednek és zavarosok):

Ismét intellektuális kalanddá, bátor tetté kell tennünk egy szabad társadalom felépítését. Amire szükségünk van, az egy liberális Utópia, egy program, ami látszólag nem pusztán védelme alá veszi a dolgok jelenlegi állapotát, és nem is egy hígított szocializmus, hanem egy valóban liberális radikalizmus, ami nem kíméli a hatalmasok érzékenységet ... ami nem túl komolyan gyakorlatias, és ami nem korlátozza magát arra, ami ma politikailag lehetségesnek tűnik. Intellektuális vezetőkre van szükségünk, akik készek ellenállni a hatalom és a befolyás vonzerejének, és akik hajlandók egy eszméért dolgozni, bármennyire is kicsi az esélye a korai megvalósításának. Ezeknek olyan embereknek kell lenniük, akik hajlandóak elkötelezni magukat az elvek mellett, és harcolni azok teljes megvalósításáért, bármennyire is távoli legyen az ... A szabad kereskedelem és a lehetőségek szabadsága olyan eszmék, amelyek még mindig felébreszthetik sokak képzeletét, de „a kereskedelem szabadsága ésszerű keretek között” vagy pusztán „a szabályozások lazítása” intellektuálisan nem tiszteletreméltó, és valószínűtlen, hogy fel fog kelteni bármennyi lelkesedést...

Hacsak nem tesszük ismét eleven intellektuális üggyé a szabad társadalom filozófiai alapjait, gyakorlatba ültetését pedig olyan feladattá, amely kihívás a legélénkebb elmék találékonyságának és képzelőerejének, a szabadság kilátásai valóban sötétek. De ha vissza tudjuk szerezni az eszmék erejébe vetett hitet, ami a liberalizmus tetőpontján annak védjegye volt, akkor a csata nincsen veszve.²

Hayek nem fogadta meg a saját tanácsát, és nem biztosított nekünk egy következetes és inspiráló elméletet. Az Utópiája, amit a *Constitution of Liberty* kötetében kidolgozott, a svéd jóléti állam aligha lelkesítő víziója. Ehelyett Rothbard volt az, aki megcselekedte, amit Hayek a klasszikus liberalizmus újjáéledéséhez szükségesnek tartott. És ha van valami, ami meg tudja állítani az államizmus látszólag megállíthatatlan áradatát, ami visszaállíthatja az igazságosságot és a szabadságot, az a Rothbardi-anizmus elterjedése és a személyes példa, amit Murray Rothbard mutatott.

² F. A. Hayek, *The Intellectuals and Socialism*

MI A TEENDŐ

Valamivel helyénvalóbb cím lehetne az, hogy “Állam, Társadalom és Szabadság: A Társadalmi Forradalom Osztrák–Libertárius Stratégiája.”¹ Tehát, szeretném fokozni egy kissé a dolgokat az eddig hallott, mérsékelt beszédek után. Szeretném konkrét stratégiai tanácsokkal befejezni, de ahhoz először diagnosztizálnom kell, mi a probléma, máskülönben a gyógymód rosszabb lehet, mint a betegség. És ez a diagnózis magába foglalja az emberi társadalom egyfajta szisztematikus rekonstrukcióját vagy elméleti magyarázatát.

A TÁRSADALOM ÉS AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS

Hadd beszéljek először a társadalomról. Miért létezik társadalom? Miért működnek együtt az emberek? Miért van inkább békés együttműködés, mint állandó háború az emberek között? Az Osztrákok, és különösképpen a Misesiánusok szerint a magyarázathoz nem szükséges olyan dolgokat feltételezni, mint a szimpátia vagy a mások iránti szeretet. Az önérdek – azaz előnyben részesíteni a többet a kevesebb szemben – teljesen elegendő az együttműködés jelenségének magyarázatához. Az emberek együttműködnek, mert képesek meglátni, hogy a

¹ 1902-ben Vlagyimir Lenin a „Mi a teendő?” nevet adta könyvének, amelyben részletezte a kommunizmus Oroszországi megvalósításának tervét. Hoppe ugyanezt a címet használja, hogy részletezze tervét, amellyel a libertarizmus elhozható Amerikába.

munkamegosztással folytatott termelés jóval produktívabb, mint az elszigetelt önellátás. Képzeljük csak el, hogy visszalépünk a munkamegosztásból, és azonnal látjuk, hogy mindannyian borzalmasan szegények lennénk, az emberiség nagy része pedig azonnal elhalálozna.

Fontos kihangsúlyozni valamit, amihez később visszatérek. Ez a valami az, amit magába foglal, és amit nem foglal magába ez a magyarázat: nem foglalja magába természetesen azt, hogy az emberek között mindig és kivétel vagy zavar nélkül nem lesz más, csak béke. Mindig vannak rablók és gyilkosok a köreinkben, és minden társadalomnak meg kell velük birkóznia valahogy. De amit magába foglal, az az, hogy a békés együttműködés kialakulásának Hobbesi története alapján véve hibás.

Thomas Hobbes azt feltételezte, hogy ha az emberek között nem tesz békét egy független harmadik fél – amely természetesen az Állam – akkor állandóan egymás torkának ugranának. Na mármost, egyből láthatjuk, milyen érdekes egy gondolat ez. Azt feltételezi, hogy az emberek gonosz farkasok, akiket báránnyá lehet változtatni, ha egy harmadik farkast uralkodónak teszünk föléljük. Ha ez a harmadik fél úgyszintén farkas – mint ahogy annak lennie kell – úgy még ha képes is békét teremteni két egyén között, ez nyilvánvalóan azzal jár, hogy egy állandó háború veszi kezdetét az uralkodó farkas és a most már békésen együttműködő két másik farkas között.

Ami ebből következik, az különösen fontos. Nem kell Állam, vagy nem kell független harmadik fél annak érdekében, hogy együttműködés lépjen fel két személy között. Ezt egyből észrevehetjük, ha például a nemzetközi tájképre tekintünk. Nincsen olyan, hogy világállam – legalábbis egyelőre – és lám, a különböző országok polgárai mégis békésen együttműködnek egymással. Vagy,

még a legnagyobb társadalmi káoszról is mindig újra kiemelkedik az együttműködés.

A lényeg az, hogy az emberek közötti békés együttműködés egy tökéletesen természetes és folytonosan újra kialakuló jelenség; és tehát ebből az együttműködésből ugyanúgy természetesen és ugyanúgy önérdektől vezérelve alakul ki a tőkefelhalmozás és a pénz (a csereeszköz), végül pedig a munkamegosztás kiterjed az egész bolygóra, a pénz (az árupénz) pedig úgyszintén világszerte használatos árupénzzé válik. Mindenki anyagi életszínvonalja növekedik, a megnövekedett életszínvonal alapjaira építve pedig kialakítható és fenntartható a nem anyagi javak, azaz a civilizáció – a tudomány, a művészet, az irodalom, satöbbi – még bonyolultabb építménye.

A VÉDELEM ÉS AZ ÁLLAM

De történhet, és nyilvánvalóan történt is valami, ami megzavarja, eltorzítja és kisiklatja ezt a normális, önérdék által vezérelt fejlődést. És ez természetesen az Állam, amit kezdetben, elég elvont módon úgy definiálnék, hogy a védelem kényszerrel finanszírozott területi monopolistája. Azaz a védelem, illetve a törvény és a rend előállításának és érvényesítésének a monopóliuma.

Tehát honnan ered egy Állam? Bár ezt általában és véleményem szerint szándékosan összetévesztik, már a kezdetektől nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a törvény és a rend, vagy a tulajdon védelme és az Állam törvénye, az Állam rendje és az Állam védelme *nem egy és ugyanazon dolgok*; a kettő nem azonos. Mint ahogy a tulajdon, illetve a munkamegosztáson alapuló társadalmi együttműködés természetesek, úgy teljesen természetes a tulajdon védelmének vágya is természeti vagy olyan társadalmi kataszt-

rófák ellen, mint a bűnözés. És e vágy kielégítése érdekében elsősorban ott az önszerveződő védelem: az elővigyázat, az (egyéni vagy kooperatív) biztosítás, az éberség, az önvédelem és a megtorlás.

És szemernyi kétségünk se legyen azon védelmi rendszer hatékonyságáról, amely az önszerveződő védelemre való hajlandóságára épül. Az emberiség nagy része így tartotta fenn a rendet az idő többségében. A mai napig minden faluban így tartják fenn a törvényt és a rendet. Az amerikai Vadnyugaton – amely a mai állapotokhoz viszonyítva nem igazán volt „vad” – az tartotta fenn a rendet, hogy az emberek hajlandóak voltak megvédeni magukat.

Továbbá a munkamegosztás természetesen a védelem és a biztonság előállítását is befolyásolni fogja. Minél magasabbra nő az életszínvonal, annál több ember szeretne majd – az önszerveződő védelmen túl – részesülni a munkamegosztás előnyeiből, és egy arra szakosodott védelmezőhöz folyamodni a védelemért, tehát a törvény és a rend, a jog és a védelem szolgáltatójához. És természetesen mindenki keresni fogja ezt a bizonyos személyt vagy intézményt, aki rendelkezik védeni való tulajdonnal, a hatékony védelem biztosításához szükséges eszközökkel, illetve igazságos, pártatlan bíró hírében áll. Minden a legminimálisabbnál összetettebb társadalomban egyhamar elő fognak bukkanni bizonyos egyének, akik – mivel védeni való tulajdonnal, jó hírnévvel, stb. rendelkeznek – magukra vállalják a bírói, békéltetői és védelmezői szerepet. És ismét, napjainkig bezárólag minden kis falu, minden apró közösség és természetesen maga a Vadnyugat is illusztrálja ennek igazát.

A védelem úgyszintén lehetséges állam nélkül. Ennek teljesen nyilvánvalónak kellene lennie, de az államista

ködösítés és zavar korában egyre szükségesebb hangsúlyozni ezt az elemi, mégis – mint ahogyan azt látni fogjuk – nagyon veszélyes felismerést. Az emberi történelem akkor tért le a természetes útvonaláról – mondhatni az emberiség akkor követte el az eredendő bűnét – amikor egy monopólium kezébe került a védelem, a biztonság és a rend előállítása: amikor a kezdetben számos védelmezők közül az egyik monopolizálta ezeket a szolgáltatásokat, és kizárt mindenki mást. Akkor beszélhetünk védelmi monopóliumról, amikor egyetlen intézet vagy személy hatékonyan ragaszkodhat ahhoz, hogy egy adott területen belül mindenkinek hozzá kell fordulnia védelemért és igazságszolgáltatásért. Tehát senki nem támaszkodhat kizárólag önszerveződő védelemre, vagy folyamodhat máshoz a védelemért. Miután megalakult ez a monopólium, a védelmező finanszírozása többé nem önkéntes alapú, hanem részben kötelező.

És mint ahogy azt a standard Osztrák gazdaságelmélet megjósolja, miután nem lehet többé szabadon belépni a tulajdonvédelem ágazatába – vagy bármelyik másik ágazatba – a védelem ára emelkedni, a védelem minősége pedig csökkenni fog. A monopolista egyre kevésbé lesz a tulajdonunk védelmezője, és egyre inkább válik védelmi zsarolóvá vagy akár a tulajdonosok szisztematikus kizsákmányolójává. Az eredetileg védelmet váró emberek és tulajdonuk pusztítójává és agresszorává válik.

Na most, ami egyszerűen leírható absztrakt kifejezésekkel (monopólium) az a gyakorlatban egy fáradságos és hosszú feladat. Hogyan úszhatja meg valaki az összes többi védelmező kizárását a versenyből? És miért hagynák az emberek, főleg a többi kizárt békéltető, hogy egyvalaki monopolizálja ezt a szolgáltatást? Nos, az Állam eredetével foglalkozó válasz részletekbe menően nagyon

összetett, az általános szerkezete viszont módfelett egyszerű.

Mindenekelőtt minden Állam, azaz minden monopolisztikus védelmi intézmény egy extrém apró területi szintről kezd, mint egy falu. Gyakorlatilag elképzelhetetlen, hogy a semmiből létrejöjjön egy egész bolygót behálózó Világállam vagy védelmi monopólium.

A második, amit tudomásul kell vennünk, az az, hogy nem egyszerűen akárki válik a helyi védelmi monopóliummá. Sokkal inkább: a helyi védelmi monopolisták a természetes társadalmi elit egykori tagjai. Azaz kezdetben a társadalom sikeres és közismert tagjai. A monopóliumuk előtt önként választott védelmezők voltak. Csupán a már fennálló és elismert, lényegében önkéntes tekintéllyel bíró elit teheti meg a monopolizáció felé vezető döntő lépést úgy, hogy büntetlenül megússzák azt.

Ez azt jelenti, hogy minden kezdeti kormány vagy állam személyes- vagy magánuradalomból, fejedelemségből ered. Senki sem bízna meg csak úgy akárkit a törvény, a rend és a jog fenntartásával, főleg ha ez az akárki monopóliummal bírna a feladat fölött. Az emberek inkább olyasvalakitől várnák a védelmet, akit ismernek és akit jól informálnak gondolnak, a kezdetben pedig kizárólag egy ilyesvalaki, egy nemes vagy arisztokrata képes sikeresen monopóliumra törni.

Történelmileg egyébként – ha valaki tanulmányozza a modern vagy az ősi történelmet – az Államok mindenhol először fejedelmi Államok voltak, és majd csak később váltak demokratikus Állammá. És bár igaz, hogy az Államoknak helyi szinten kell kezdődniük, még így is évszázadokba telik, mire a modern Államhoz hasonló valami jöhet létre.

A MÉRSÉKELT ÁLLAM LEHETETLENSÉGE

Nos, miután a helyére került a védelmi monopólium, sajátos logika kerül mozgásba. Minden monopolista hasznot húz a helyzetéből. A védelem ára emelkedni fog, és ami ennél is fontosabb, a törvény tartalma, tehát a termék minősége meg fog változni a monopolista előnyére és mások kárára. A jogot eltorzítják, a védelmező pedig fokozatosan kizsákmányolóvá és kisajátítóvá válik. Pontosabban, a védelem területi monopolizációja következtében két tendencia jön létre. Az egyik a kizsákmányolás kiterjesztésére, a másik pedig a kizsákmányolás intenzitásának növelésére irányuló hajlam.

Az Államoknak természetes, önérdéktől vezérelt hajlama terjeszkedni, mivel több jövedelmet szeretnének, mint kevesebbet. Az Állam minél több alattvalót védelmez – vagy inkább kizsákmányol – annál jobb. Az Államok – a területi monopolisták – közötti verseny kizárólagos verseny: vagy én vagyok az emberek lehúzásának monopolistája, vagy pedig te.

Továbbá az emberek sok Állam esetén könnyen elköltözhetnek. Viszont az Állam tekintetéből a populációvesztés egy zavaró probléma. Így tehát az Államok majdnem automatikusan konfliktusba kerülnek egymással, és a konfliktus megoldásának egy módja – államista nézőpontból – a területi terjeszkedés háborún, házasságon, és néha leplezetlen területvásárláson keresztül. Végző soron ezt csupán az egyeduralkodó világállam állítaná meg.

A második hajlam a kizsákmányolás intenzitásának növelése. Az állami monopólium általi kizsákmányolás – lenyúlás – kiterjesztése magában foglalja az intenzitásának növelését is, mivel minél kisebb az egymással ver-

sengő államok száma – azaz minél nagyobb az Állam területe – annál kevésbé lehetséges a költözés. És egy világ-állam esetén akárhova is menjen az ember, az adózási és szabályozási rendszer ugyanaz marad. Tehát az elvándorlás fenyegetésének eltűnésével természetesen fokozódik a monopolisztikus kizsákmányolás – ami azt jelenti, hogy a védelem ára növekszik, míg a minősége zuhan.

MONARCHIA VS. DEMOKRÁCIA

Amint megalakul egy védelmi monopólium bármekkora terület felett, a monopolista a lehető legnagyobb mértékben arra fog törekedni, hogy növelje kizsákmányolása intenzitását és a jövedelmét, védelmezett alattvalói kárára. Amíg a monopólium egyetlen ember – egy herceg vagy egy király – kezében van, és főként, ha ez a monopólium továbbörökíthető, addig a monopolistának érdekében áll megőrizni tulajdona értékét, mivel az övé a monopólium és annak tőkeértéke. Keveset fog ma kizsákmányolni, hogy holnap többet rabolhasson.

Ha egyetlen személy van hatalmon, nagyon magas lesz az Állam hatalmának népi ellenállása, mivel nyilvánvalóan nincsen szabad belépés az államapparátusba, a monopólium haszonélvezője pedig csupán egyetlen ember, és annak tágabb családja – azaz az örökletes nemesség. Tehát fokozódik a nyilvánosság haragja és ébersége, a kizsákmányolás növelésére törekvő próbálkozások pedig súlyos korlátokba fognak ütközni. Az emberek gyűlölték a királyt, mert rábredtek arra, hogy „ő az uralkodó, minket pedig ő ural.”

Kiszámítható módon a kizsákmányolás növelésének állami vágya csak akkor tört előre, amikor az Államot – évszázadok hosszú folyamatán keresztül – hercegségből

demokráciává reformálták. A modern többségi demokráciában – tehát abban az államformában, ami az Első Világháború után bontakozott világméretűvé – nem tűnik el a kizsákmányolás és a monopólium. A többségi demokrácia nem az önszerveződő védelem és az önkormányzás rendszere. Az Állam és a nép nem egy és ugyanaz. Azzal, hogy a nem megválasztott király vagy herceg helyét átveszi egy megválasztott parlament és számos elnök, a védelem ugyanannyira monopólium marad, mint előtte. Egyszerűen annyi történik, hogy a területiális védelmi monopólium magántulajdonból köztulajdonná válik. Egy uralkodó helyett, aki magántulajdonaként tekint rá, egy ideiglenes és leváltható gondnok kezébe helyezik a védelmi zsarolás irányítását. A gondnok nem a tulajdonos. Csupán lehetőségében áll saját céljaira használni az erőforrásokat. Az övé a haszonélvezeti jog, de nem az övé a tőkeérték. Ez nem törli el a kizsákmányolás növelésére irányuló, önérdék-vezérelte tendenciát. Épp ellenkezőleg, csupán kevésbé racionálissá, kevésbé számítóvá és sokkal inkább szűk látókörűvé, pazarlóvá teszi azt.

Továbbá mivel szabad a belépés a demokratikus kormányba – bárkiből lehet elnök – csökken az ellenállás a magántulajdon ellen irányuló állami támadással szemben. Az eredmény ugyanaz: egyre demokratikusabb állapotok alatt a legrosszabb fog az Állam legmagasabb pozíciójába kerülni a szabad verseny során. A verseny nem mindig jó. A verseny a magántulajdon ellen tevékenykedő legeszesebb agresszor címéért nem üdvözlendő. És pontosan ez a demokrácia lényege.

A hercegek és a királyok dilettáns uralkodók voltak, akik a természetes elitnek kijáró neveltetésben és érték-

rendszerben részesültek, így gyakran csak úgy viselkedtek, ahogyan egy jó családfő tenné. A demokratikus politikusoknak viszont a legszakszerűbb demagógoknak kell lenniük, akiknek folyton a legalantasabbaknak – általában az egyenlőségelvűeknek – is tetszelegniük kell, mivel minden szavazat nyilván legalább olyan jó, mint bármelyik más. És mivel a választott képviselőket sosem vonják felelősségre a hivatalban töltött közszolgálatukért, sokkal veszélyesebbek, mint király valaha volt azok számára, akik biztonságra és tulajdonuk védelmére vágytak.

Ha egybevonjuk az Állam természetéből fakadó, imént említett két tendenciát: a kizsákmányolás intenzitásának növelését és a területi terjeszkedést, akkor egy világméretű demokráciát és egy világbank által kibocsátott globális papírvalutát kapunk.

A JELENLEGI HELYZET

Most hadd tartsak egy egyszerű leltározást. Itt állunk a huszadik század végén, közelebb, mint valaha a Világállam végállapotához – legalábbis közelebb, mint bármikor a történelem során. Az Egyesült Államok az egyetlen nagyhatalom, és a világ rendőre. Ezzel egy időben a demokrácia szinte teljesen elterjedt, és a világ vezető hatalma, az Egyesült Államok a demokrácia vezető bajnoka.

Pár neokonzervatív, mint Francis Fukuyama azt mondta, hogy ez kétségtelenül a történelem végét jelenti. Már majdnem teljesen megvalósítottuk a globális világdemokráciát. Az Osztrák–Libertárius szempontból viszont a dolgok máshogy mutatnak. A magasan központosított demokrácia rendszerében – vagy hadd nevezem magasan központosított tömeguralomnak – a magántulajdon biztonsága szinte teljesen eltűnt. A védelem ára a

fellegekben, az igazságszítás minősége pedig folytonosan lefelé zuhan. A helyzet addig a pontig romlott, amíg az igazságosság állandó törvényei, a természetjog szinte teljesen eltűnt a köztudatból. Mindenki úgy gondolja, hogy a törvény nem más, mint az Állam által előírt törvény – a pozitív törvény. A törvény és az igazságosság akármi, amit az Állam annak mond. Még mindig létezik névleges magántulajdon, de gyakorlatban a magántulajdonosokat szinte teljesen megfosztották birtokaiktól. A személy és tulajdon támadói ellen nyújtott védelem helyett az Állam egyre inkább lefegyverezte saját lakosságát és megfosztotta őket az önvédelem legalapvetőbb jogától.

Továbbá a magántulajdonosok nem rendelkeznek többé azzal a szabadsággal, hogy saját belátásuk szerint hívjanak meg vagy rekesszenek ki másokat a tulajdonukról. A tetszés szerinti meghívás vagy kizárás joga a magántulajdon alapvető alkotóeleme, és egyben egy védelmi mechanizmus is: az, hogy eltávolíthatsz valakit a magántulajdonról, egy támadáselhárító módszer. De a magántulajdonról – főleg kereskedelmi tulajdonról – való eltávolítás jogát teljesen elvették tőled. És ha ez a jog eltűnik – és senki sem bérelhet fel vagy rúghat ki, hívhat meg vagy zárhat ki embereket tetszés szerint, ha senki sem vásárolhat vagy adhat el kizárólag akinek és akitől szeretne – ha mindez eltűnik, a támadás elleni védelem egy módszere is eltűnik.

Az Állam, amelynek védelmeznie kellene, a valóságban teljesen tehetetlenné tett minket. Bevételek több mint felét elrabolja alattvalóitól, hogy azt elossa a közhangulat alapján – az igazság alapelvei helyett. Tulajdonukat ezer önkényes és támadó szabályozásnak veti alá.

Nem bérelhetünk fel és bocsáthatunk el szabadon akárkit, akit szeretnénk, akármilyen okból, amit fontosnak tartunk. Nem változtathatjuk meg az árakat szabadon, nem társulhatunk szabadon azokkal, akikkel szeretnénk és különülhetünk el szabadon azoktól, akikkel nem szeretnénk társulni.

A védelem helyett tehát az Állam kiszolgáltatott minket és tulajdonunkat a csöcselékek és a csöcselék ösztöneinek. Oltalmazás helyett elszegényít minket, elpusztítja a családjainkat, helyi szervezeteinket, magánalapítványainkat, klubjainkat és egyesületeinket azzal, hogy egyre inkább hatásköre alá vonja őket. Mindennek következményeképp az Állam eltorzította a nyilvánosság igazságérzékét és személyes felelősségtudatát, illetve egyre növekvő számban vonzotta be és tenyésztette ki az erkölcsi és gazdasági szörnyszülötteket és borzadalmakat.

A LIBERTÁRIUS STRATÉGIA: MEGÁLLÍTANI AZ ÁLLAMISTA BETEGSÉGET

Hogyan állítható meg az Állam és az államista fertőzés? Most fogok elérkezni a stratégiai megfontolásaimhoz. Mindenekelőtt meg kell látnunk három alapvető felismerést vagy irányelvet. Egy: hogy a magántulajdon védelme és a jog, az igazságszolgáltatás és a bűnüldözés elengedhetetlen bármilyen emberi társadalom számára. De semmi okunk nincs azt gondolni, hogy ezt a feladatot egyetlen intézménynek, egy monopolistának kell ellátnia. Igazából a helyzet éppen az, hogy amikor egy monopolista vállalja fel ezt a feladatot, szükségszerűen el fogja pusztítani az igazságosságot, minket pedig védtelenné fog tenni mind az idegen, mind a hazai támadók ellen.

Így tehát a szem előtt tartandó végcél megszüntetni a védelem és az igazságszolgáltatás monopóliumát. A védelmet, a biztonságot, a törvényt, a rendet és a konfliktusokban való döntőbíráskodást kompetitív rendszerben is elő lehet – és kompetitív rendszerben kell – előállítani, tehát szabadnak kell lennie a bírói hivatás területére való belépésnek.

Kettő, mivel a védelmi monopólium minden gonosz gyökere, egy ilyen monopólium területi terjeszkedése úgyszintén gonosz. Minden politikai központosítást elvi alapon el kell utasítani. Másik oldalról pedig minden politikai decentralizációs mozgalmat – szegregáció, szeparáció, szecesszió, satöbbi – támogatni kell.

A harmadik alapvető felismerés pedig az, hogy kiemelt hangsúllyal el kell utasítani demokratikus védelmi monopóliumot, mint ami egy erkölcsi és gazdasági szörnyszülött. A tömeguralom és a magántulajdon védelme összeegyeztethetetlenek. Nevetségessé kell tenni a demokráciát: a demokrácia nem több igazságosságként parádézó csőcselékuralomnál. Minden lehetséges jelző közül a legrosszabbként kell tekinteni arra, amikor valakit demokratának neveznek! Ez nem azt jelenti, hogy az ember nem vehet részt a demokratikus politikai folyamatokban, erre később rátérek.

De a demokratikus módszer kizárólag védelmi célra használható; azaz valaki kihirdethet egy anti-demokratikus politikai programot, hogy megválassza őt egy anti-demokratikus választókerület, hogy anti-demokratikus – azaz anti-egalitárius, magántulajdon-párti – rendelkezéseket vezessen be. Vagy másképpen fogalmazva senki sem lesz becsületes attól, hogy demokratikusan választják meg. Ez sokkal inkább gyanússá teszi őt. De függetlenül attól, hogy valakit demokratikusan választottak, a

szóban forgó személy azért még lehet tiszteletreméltó és rendes is; egy ilyenről már hallottunk.

Ezekből az alapelvekből eljutunk a gyakorlatba ültetés kérdéséhez. Amíg az alapvető felismerések – melyek: a monopolizált védelem, azaz az Állam elkerülhetetlenül agresszorral válik és védtelenséghez vezet; illetve a politikai központosítás és a demokrácia a kizsákmányolás és agresszió kiterjesztésének és növelésének eszközei – tehát míg az alapvető felismerések rávilágítanak a célra, nyilvánvalóan nem elegendők a tetteink meghatározásához és a célhoz való eljutáshoz.

Az ideiglenes kiindulópontunk az, hogy miként lehetséges megvalósítani a demonopolizált védelem és igazságszolgáltatás célját a jelenlegi központosított, majdnem-világdemokrácia körülményei között. Hadd próbáljak kidolgozni egy választ erre a kérdésre azzal, hogy először kifejtem, hogyan változott meg a probléma és a válasza az elmúlt 150 évben – azaz körülbelül a 19. század közepétől.

REFORM FENTRŐL LEFELÉ: A KIRÁLY MEGTÉRÍTÉSE

A probléma egészen 1914-ig viszonylag apró, a megoldás pedig viszonylag könnyű volt, és mint ahogy azt látni fogjuk, ma a dolog sokkal nehezebb, a megoldás pedig sokkal összetettebb. A 19. század közepéig, mind Európában, mind az Egyesült Államokban nem csupán sokkal kisebb hangsúlyt kapott a politikai központosítás, mint napjainkban, de a keleti Függetlenségi Háborút sem vívták még meg, Németország és Olaszország pedig még nem is létezett, mint egyesített Államok.

De ami a legfontosabb, a tömeges demokrácia kora ekkor még nem vette kezdetét. Napóleon legyőzése után

az országokat Európában még mindig királyok és hercegek uralták, a választásoknak és a parlamenteknek pedig kis szerep jutott, ami a nagybirtokosok egy apró csoportjára korlátozódott. Az Egyesült Államokban hasonló volt a helyzet: a kormányokat kis, arisztokrata elitcsoportok uralták, a szavazati jog pedig szigorú tulajdonkövetelményekhez volt kötve. Elvégre kizárólag azoknak kelzene üzemeltetniük ezeket az intézményeket, akiknek van is valamijük, ami védelemre szorul.

Százötven, vagy akár száz évvel ezelőtt csak egyvalami volt abszolút elengedhetetlen a probléma megoldásához: arra kellett kényszeríteni a királyt, hogy kijelentse, hogy mostantól minden polgár szabadon választhatja a saját védelmezőjét és esküdhet hűséget bármilyen kormánynak, aminek szeretne. Azaz a király nem feltételezné többé, hogy ő bárkinek a védelmezője, hacsak az a személy meg nem kérte őt és meg nem fizette az árat, amit a király kér a szolgáltatásáért.

Na most, mi történt volna ebben az esetben? Mi történt volna, ha, mondjuk, 1900-ban az Osztrák császár ilyen nyilatkozatot tesz? Hadd válaszoljam fel röviden azt, ami szerintem történt volna ebben a helyzetben.

Egy; a nyilatkozat után mindenki visszakapta volna az önvédelemhez való korlátlan jogát, és szabadon eldönthette volna, szeretne-e több vagy jobb védelmet, mint amit az önvédelem biztosít, és ha igen, honnan és ki biztosítsa ezt a védelmet. A legtöbb ember ilyen helyzetben kétségtelenül azt választotta volna, hogy részesüljön a munkamegosztás előnyeiből, és az önvédelem mellett arra szakosodott védelmezőkre támaszkodjon.

Kettő: a védelmezők keresése során majdnem mindenki olyan személyek vagy intézmények után kutatott volna, akik egyrészt már birtokolják, vagy képesek

megszerezni a védelemhez szükséges eszközöket (tehát akik maguk is érdekeltek a védelmezni kívánt területben, lévén ők is tulajdonosok) és akik a megbízhatóság, körültekintés, becsületesség és igazságosság hírnevével bírnak.

Az biztosan kijelenthető, hogy senki se bízta volna egy megválasztott parlamentre ezt a feladatot. Ehelyett majdnem mindenki a három közül valamelyikből választott volna: választották volna vagy magát a király, aki többé nem monopolista, vagy egy területi vagy helyi nemes, mágnást vagy arisztokratát, vagy pedig egy nemzetileg, vagy akár nemzetközileg működő biztosító céget.

Nyilvánvalóan maga a király eleget tesz az említett követelményeknek, és sokan önként választották volna védelmezőjüknek őt. Ugyanakkor sokan el akartak volna szakadni a királytól. Ezek közül sokan valószínűleg különböző helyi nemesekhez és mágnásokhoz fordult volna, akik így már természetes, nem pedig örökletes nemesekké váltak volna. Ezek a helyi nemesek képesek lettek volna ugyanazt a védelmi szolgáltatást biztosítani, mint amit a király, csupán kisebb területen. Ezzel a változással hatalmas decentralizáción esett volna át a védelmi ipar berendezkedése és szerkezete. Ez a decentralizáció csupán azt tükrözné, hogy mi a vásárlók valódi magánérdeke – tehát a fentiekben említett központosítási tendencia a védelemipar túlközpontosításához is vezetett.

Végül pedig majdnem mindenki más – főleg a városokban – kereskedelmi biztosítóvállalatokhoz fordult volna a tűzbiztosításhoz hasonló védelemért. A biztosítás és a magántulajdon nyilvánvalóan egymáshoz nagyon közel álló ügyek. A jobb védelem alacsonyabb biztosítási törlesztésekhez vezet. És azzal, hogy biztosítók lépnek be a védelem piacára, igen hamar védelmi szerződések, nem

pedig meghatározatlan ígéretek válnának a védelmi termék szabvány formájává.

Továbbá, a biztosítás természetéből fakadóan a különféle biztosítók közötti versengés és együttműködés következtében kialakulnának az eljárás, a bizonyítás, a konfliktusmegoldás és a döntőbíráskodás általánosan elfogadott szabályai. A biztosítási rendszer továbbá hozzájárulna ahhoz, hogy az egyéneket különböző csoportokba sorolják a tulajdonvédelmi kockázataiknak és ebből adódóan a biztosítási díjuknak megfelelően. Ezzel azonnal megszűnne minden olyan szisztematikus és kiszámítható vagyonújraelosztás a különböző társadalmi csoportok között, mint ami monopolisztikus körülmények között folyt. Ez pedig természetesen hozzájárulna a békéhez.

A legfontosabb pedig, hogy a védelem természete alapjaiban megváltozna. A monopolisztikus körülmények között kizárólag egyetlen védelmező létezik; egy állam szerepe ilyenkor – függetlenül attól, hogy monarchikus vagy demokratikus – egy meghatározott, körülhatárolt terület védelme. De ez csupán a kötelező védelmi monopólium következménye. A monopólium megszűnésével ez a nagymértékben természetellenes, sőt, mesterséges szerep is megszűnne. Talán lett volna néhány helyi védelmező, akik csak egy körülhatárolt területet óvtak volna. De lettek volna más védelmezők is, mint a király vagy a biztosító ügynökségek, akiknek a védelmi területe kiterjedt foltokból, darabokból és nyúlványokból állt volna. És minden kormány „határa” folytonosan változna. Épp úgy nem volna szokatlan dolog – főleg városokban – hogy két szomszédnak más–más védelmi ügynöksége legyen, mint ahogyan az sem szokatlan, hogy más–más tűzbiztosítóik vannak.

Ez a foltszerkezetű védelem javít a védelem minőségén. A monopolisztikus, határolt védelem előfeltételezi azt, hogy az egész populáció védelmi szükségletei valamilyen oknál fogva homogének. Azaz egy adott területen belül mindenkinek ugyanolyanok a védelmi szükségletei. De ez egy igen valótlan, és valójában hamis feltételezés. Igazából az emberek védelmi szükségletei jelentősen heterogének. Van aki csak egy, van aki számos, területileg szétszórt helyen birtokol tulajdont. Van aki önellátó, vagy csak nagyon kevés emberre kell támaszkodnia a gazdasági tevékenysége során, mások pedig mélyen beleágyazódtak a piacba és gazdaságilag ezer és ezer, nagy területeken szétszórt emberre támaszkodnak.

A védelmi ipar foltszerkezete csupán azt tükrözné, hogy különféle embereknek nagyban különbözik a védelmi szükségletük. Ez a szerkezet cserébe egy megfelelő védelmi fegyverzet kifejlődését ösztönözné. Ahelyett, hogy nagy területek lebombázására alkalmas eszközöket fejlesztenének és gyártanának, az eszközöket kisméretű területek védelmére fejlesztenék, járulékos kár nélkül.

Továbbá mivel egy versenyképes rendszerben megszűnik minden területközi vagyónújraelosztás, a foltszerkezet képes a leginkább biztosítani a területek közötti békét. A foltok esetében lecsökkenne a területközi konfliktusok valószínűsége és mértéke. És mivel minden “idegen” támadó – még akkor is, ha csak egy apró földrész támad – számos független védelmi ügynökség azonnali katonai és gazdasági ellentámadásába ütközne, úgy csökkenne a külföldi támadások veszélye.

Közvetetten már legalább részben nyilvánvaló, hogy miért és hogyan vált sokkal nehezebbé elérni a megoldást az elmúlt 150 év során. Hadd mutassak rá néhány megtör-

tént változásra, amely sokkal hatalmasabbá teszi a problémát. Elsősorban a fentről lefelé haladó reform többé nem lehetséges. A klasszikus liberálisok a régi monarchikus időkben gyakran és tulajdonképpen realiztikusan hittek abban, hogy egyszerűen meggyőzhetik a királyt a saját nézeteikről, és megkérhetik, hogy mondjon le hatalmáról, majd minden más majdnem automatikusan a helyére került volna.

Napjainkban az Állam védelmi monopóliuma köztulajdon, nem pedig magántulajdon, uralma pedig nem bizonyos személyekhez, hanem meghatározott funkciókhoz kötött, amit névtelen személyek gyakorolnak egy demokratikus kormány részeként. Így többé járhatatlan az egy vagy néhány ember meggyőzésének stratégiája. Nem számít, ha az ember meggyőz pár magasrangú kormányhivatalnokot – az elnököt és pár szenátort – mert a demokratikus kormányzat szabályain belül senki nem rendelkezik az állam védelmi monopóliumáról való lemondáshoz szükséges hatalommal. A királyoknak megvolt ez a hatalmuk, az elnököknek nincs.

Az elnök csupán lemondhat a pozíciójáról, hogy valaki más tölthesse be azt. De nem szüntetheti meg az állam védelmi monopóliumát, mert állítólag a kormány a népé, nem pedig az elnöké. A demokratikus uralom alatt tehát az igazságszolgáltatás és a védelem állami monopóliumának lebontása vagy úgy működhet, hogy a nyilvánosság vagy az általuk választott képviselők többsége eltörli az állam védelmi monopóliumát, és ezzel együtt minden adót – vagy még inkább, ha szó szerint senki sem szavaz, a szavazáson való részvételi arány pedig nulla lenne. Csak ebben az esetben lehet ténylegesen eltörölni a védelmi monopóliumot. De ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy lehetetlen valaha megszabadulni a gazdasági

és az erkölcsi romlástól. Hiszen manapság adott, hogy mindenki – a csőcseléket beleértve – részt vesz a politikában, és elképzelhetetlen volna, hogy a csőcselék valaha teljesen (vagy akár csak többségében) lemondjon a szavazati jogának gyakorlásától, azaz soha nem fognak lemondani a lehetőségről, hogy elrabolják mások vagyonát.

De még ha minden valószínűség ellenére fel is teszünk, hogy ezt elérjük, a problémák nem érnek véget, hiszen a modern egalitárius tömegdemokrácia másik alapvető szociológiai igazsága az, hogy teljesen elpusztítja a természetes elitet. Ha a király lemondott volna a monopóliumáról, a nyilvánosság védelmi szükségletei szinte azonnal megoldódtak volna, mivel volt egy világosan látható és természetes, önkéntesen elfogadott elit a király, illetve regionális szinten a helyi nemesek és a jelentősebb vállalkozók képében, továbbá jelen volt a hierarchiák és a rangsorok többrétegű szerkezete, amelyhez az emberek fordulhattak védelmi kívánságaikkal.

A TERMÉSZETES ELIT ELTŰNÉSE

Ma, kevesebb mint egy évszázad tömegdemokrácia után nem létezik olyan természetes elit és társadalmi hierarchia, amihez az ember védelemért fordulhatna. Egy demokrata szemében sokkal tűrhetetlenebbek és elfogadhatatlanabbak, az egalitarizmus demokratikus szellemével pedig sokkal összeegyeztethetlenebbek a természetes elitiek illetve a hierarchikus társadalmi rendek és szervezetek – tehát azok az emberek és az intézmények, akik Államtól független tekintéllyel és tisztelettel bírnak – mint amennyire azok veszélyt jelentettek bármilyen fejedelemre. És emiatt a demokratikus játékszabályok ke-

retei között minden független hatóságot szisztematikusan a jelentéktelenség szintjéig irtottak vagy csökkentettek a gazdasági intézkedések segítségével. Napjainkban az államon kívül semmi más intézmény vagy személy nem bír valós nemzeti vagy akár regionális tekintéllyel. Csupán a kiemelkedő emberek, sportolók és filmsztárok, popsztárok, és természetesen politikusok bőségében élünk. De ezek az emberek – bár a trendeket meghatározhatják a trendeket és a divatot megváltoztathatják – nem rendelkeznek természetes személyes szociális tekintéllyel.

Ez kiemelkedően igaz a politikusokra: most nagy sztárok lehetnek, minden nap a TV-ben látjuk őket és a nyilvános vita tárgyait képezik, de ez kizárólag azért van így, mert a jelenlegi államapparátus részeit képezik, annak monopolisztikus hatalmával. Ha ez a monopólium megszűnne, a politika „sztárjai” jelentéktelenné válnának, mert a valóságban többnyire csupán féleszű idióták. És egyedül a demokrácia teszi lehetővé, hogy ezekbe a magas pozíciókba emelkedjenek. Ha magukra hagyjuk őket és a saját személyes teljesítményükre kell támaszkodniuk, ezek az emberek szinte kivétel nélkül senkik. Egyszerűen fogalmazva, ha a demokratikus kormány nyilvánítaná, hogy mostantól mindenki szabadon választhatja saját bíróját és védelmezőjét, és nem kötelező a kormány védelmét választania, melyik épeszű ember választaná őket? Azaz ki választaná önként bírónak és védelmezőnek a parlamentet és a kormányt? A kérdés feltevésével meg is válaszoljuk azt. A királyok és a hercegek valós tekintéllyel bírtak; semmi kétség, a kényszer is szerepet játszott, de jelentős mennyiségű önkéntes támogatást is kaptak.

Ezzel szemben a demokratikus politikusokat általában még a saját választókerületük csőcseléke is megveti. Viszont az ember nem fordulhat máshoz védelemért. A helyi és regionális politikusok esetében ugyanezt a probléma áll fenn, és az esetükben sincsen alternatíva, ha megszűnik a monopóliumuk. Nincsenek nagy vállalkozó személyiségek sem, akik a rivaldafényben állnak, a biztosító cégek pedig szinte teljes mértékben az egalitárius demokratikus állam teremtményévé váltak.

Tehát ha az ember ma azt tenné, amit a király tehetett volna száz évvel ezelőtt, a társadalmi káosz vagy a szó rossz értelmében vett „anarchia” azonnali veszélye fenyegetne. Az emberek – legalábbis egy darabig – kiszolgáltatottak és védtelenek volnának. Így tehát a kérdés az, hogy vajon egyáltalán nincs kifelé vezető út? Hadd foglaljam össze előzetesen a választ: De van, viszont a helyes stratégia nem a fentről lefelé törekvő reform, hanem a lentől felfelé törekvő forradalom. És az egyetlen fronton vívott háború helyett a libertárius forradalom számos csatából áll számos frontvonalon. Tehát, a hagyományos háború helyett gerillaháborút vívunk.

AZ ÉRTELMISÉGIK SZEREPE

Mielőtt részletezném ezt a választ, egy második szociológiai tényt is figyelembe kell vennünk: az értelmiségiek szerepének változását az ideológia és az oktatás területén. Amikor a védelmi ügynökség területi monopolistává – azaz Állammá – válik, valódi védelmezőből védelmi zsarolóvá válik. És mivel a védelmi zsarolás áldozatai ellenállhatnak, az Államnak legitimitásra, tetteinek intellektuális igazolására van szüksége. Minél inkább védelmező-

ből zsarolóvá válik az Állam, – tehát az adók és a szabályozások minden növelésével – annál szükségesebbé válik a legitimálás.

Ahhoz, hogy biztosítsa a helyes államista gondolkodást, a védelmi monopolista arra fogja használni kiváltságos helyzetét, hogy felállítsa az oktatás monopóliumát. Még a 19. században – a demokráciaellenes, monarchikus körülmények között – is nagyrészt monopolisztikusan szervezték meg és kényszerrel finanszírozták az oktatást (legalábbis az általános és egyetemi oktatást). És többnyire azok kezdték el aláásni és a demokráciához vagy a szocializmushoz hasonló, egalitárius eszmékkel helyettesíteni a királyok és nemesek kiváltságait, akiket a királyok és a hercegek értelmiségi testőrként béreltek fel, tehát az állami tanárok és professzorok.

Ezt az értelmiségiek jó okkal tették, hiszen a demokrácia és a szocializmus az állami oktatás kiterjesztésével igazából megsokszorozza az értelmiségiek és oktatók számát, ez pedig az intellektuális szemét és szenny még nagyobb áradatát eredményezte. Az oktatás ára – mint a védelem és az igazságszolgáltatás ára – drámaian megemelkedett a monopolisztikus irányítás alatt, míg az oktatás minősége – mint az igazságszolgáltatás minősége – folyamatosan zuhan. Napjainkban éppoly védtelenek vagyunk, mint amennyire tanulatlanok.

A demokratikus rendszer nélkül, illetve az államilag finanszírozott oktatás és kutatás nélkül viszont a legtöbb jelenlegi tanár és értelmiségi munkanélkülivé válna, vagy jövedelmük a jelenleginek apró töredékére zuhanna. Ahelyett, hogy évi százezer dollárért tanulmányoznák a feketék szlengjének szintaxisát, a szűnyogok szerelmi életét vagy a szegénység és a bűnözés közötti

kapcsolatot, évi húszezer dollárért kellene tanulmányozniuk a burgonyatermesztés tudományát vagy a gázpumpa technológiájának működtetését.

A monopolizált oktatási rendszer mostanra legalább akkora probléma, mint a monopolizált védelem és igazságszolgáltatás rendszere. Igazából az állami oktatás, illetve az állami kutatás és fejlesztés a fő módszer, amivel az Állam védi magát a társadalmi ellenállástól. Ma az értelmiségiek legalább olyan fontosak, vagy még fontosabbak a kormánynak a status quo fenntartása érdekében, mint a bírók, a rendőrök vagy a katonák.

És mint nem lehet fentről lefelé átalakítani a demokratikus rendszert, úgy az sem várható, hogy ez az átalakulás az állami egyetemek és az állami oktatási rendszerből fog elérkezni. *Ezt a rendszert nem lehet reformálni.* A liberálisok számára lehetetlen úgy beszivárogni az állami oktatási rendszerbe és átvenni azt, mint ahogy a demokraták és a szocialisták tették, amikor leváltották a királyokat.

A klasszikus liberalizmus nézőpontjából az adóból finanszírozott állami oktatási rendszer egészének mennie kell, tetőtől talpig. És nyilvánvalóan senki sem tud sikeres karriert befutni ezzel a meggyőződéssel ilyen körülmények között. Sohasem leszek képes az egyetem elnökévé válni. A nézeteim elzárnak attól, hogy ilyen karriert fussak be. Na most, ez nem azt jelenti, hogy az oktatás és az értelmiségiek nem játszanak szerepet a liberális forradalom előidézésében. Épp ellenkezőleg, mint ahogy azt előzőleg megjegyeztem, végül minden azon a kérdésem múlik, képesek vagyunk-e delegitimizálni a demokráciát, illetve a védelem és igazságszolgáltatás demokratikus monopóliumát, és képesek vagyunk-e rámutatni

arra, hogy mindez csupán gazdasági és erkölcsi korrupció.

Ez természetesen egy ideológiai háború. De helytelen volna azt feltételezni, hogy a hivatalos akadémia bármi segítséget fog nyújtani az igyekezeteinknek. Az oktatók és az értelmiségiek általában államisták, mivel állami alalmazásban élnek. Az intellektuális muníció, az ideológiai irányítás és a koordináció kizárólag az akadémián kívülről érkezik, az intellektuális ellenállás központjaiból – egy olyan intellektuális ellenkultúrától, amely kívül áll, független és alapvetően szembe megy az állam védelmi és oktatási monopóliumával.

FORRADALOM LENTRŐL FELFELÉ

Végül elérkezünk a letről felfelé törekvő forradalmi stratégia jelentéséhez és magyarázatához. Ehhez hadd hivatkozzam azokra a megjegyzésekre, amiket korábban tettem a demokrácia védelmi használatával kapcsolatban – tehát hogy használhatók a demokratikus folyamatok demokráciaellenes, libertárius, magántulajdon-párti célok elérésére. Itt már felvázoltam két meglátást.

Egy, a fentről lefelé haladó stratégia lehetetlenségéből következik, hogy kevés, vagy semennyi energiát, pénzt és időt nem érdemes olyan, országos politikai versenyre fordítani, mint egy elnökválasztás, és úgyszintén ki kell zárni a központi kormányért vívott versenyt.

Kettő, az értelmiségiek a jelen rendszer – a jelen védelmi zsarolás – fenntartásában játszott szerepének felismeréséből az következik, hogy úgyszintén kevés vagy semennyi energiát, időt és pénzt nem érdemes az oktatás és az akadémia belülről történő reformálásába fektetni. Például ha valaki a jelenlegi egyetemi rendszerben elfog-

lal egy szabadpiacpárti vagy magántulajdonpárti katedrát, azzal annak az eszmének a legitimitását segíti elő, amelyet ellenez. Szisztematikusan meg kell vonni a forrásokat a hivatalos oktatási és kutatói intézetektől. Ennek érdekében természetesen minden lehetséges intellektuális támogatást meg kell adnunk azoknak az intézeteknek és a központoknak, amik pontosan ezen munkálkodnak.

Az előző két tanács okai egyszerűek: ideológiai szempontból a nép, az oktatók és különösképpen az értelmiségiek nem alkotnak teljesen homogén csoportot. És még ha lehetetlen is elnyerni a többség támogatását egy országos szintű, kimondottan demokráciaellenes politikai programmal, talán nem lehetetlen megnyerni egy keletlen kis kerület többségét a teljes, demokratikus államapparátuson belüli helyi vagy regionális funkciók betöltéséhez. Igazából semmi irreális nincs abban a feltételezésben, hogy ezerszámra találhatunk ilyen többségeket, egyenlőtlenül szétszórva az ország minden területén. Hasonlóképpen, bár az értelmiségi osztályra egészében véve a védelem és az igazságszolgáltatás természetes ellenségeként kell tekintenünk, bizonyos helyeken vannak értelmiségi-ellenes értelmiségiek, és mint ahogy azt a Mises Institute bizonyítja, nagyon is lehetséges egy intellektuális központba gyűjteni ezeket az elszigetelt embereket, majd egységet, erőt, és nemzeti, vagy akár nemzetközi közönséget adni nekik.

De mi lesz ezután? Minden más a végtől következik, amelyet állandóan, minden tettünk során szem előtt kell tartani: a cél a magántulajdonhoz, az önvédelemhez, a szabad kizáráshoz és meghíváshoz, a szabad szerződéshez való jog letről felfelé történő visszaállítása. A válasz pedig két részre osztható.

Egy, mit tegyünk ezekben a nagyon apró körzetekben, miután egy magántulajdon–párti, többséguralom–ellenes személy győzedelmeskedik. És kettő, mi legyen a kormány felsőbb szintjeivel, főként pedig a központi kormánnyal. Kezdetnek – és most arra válaszolnék, mit kellene tenni helyi szinten – a következőnek kell lennie a politikai program legelső, központi pontjának: meg kell próbálni a helyi adókról – főleg az ingatlanadóról – és a szabályozásokról szóló szavazás jogát korlátozni azokra, akik rendelkeznek tulajdonnal és ingatlannal. Kizárólag a tulajdonosoknak szabad szavazati jogot adni, a szavazatukat pedig nem egyenlően, hanem tőkéjük értékében és a fizetett adók arányában kell beszámítani.

Továbbá minden közalkalmazottat – tanárokat, bírót, rendőröket – és minden segélyezettet ki kell zárni a helyi adókról és szabályozásokról szóló szavazásról. Ezeket az embereket adóból fizetik, és semmi beleszólásuknak nem szabadna lenniük abba, milyen magasak az adók. Ezzel a politikai programmal az ember természetesen nem nyerhet mindenhol; nem nyerhetsz Washingtonban egy ilyen programmal, de merem állítani, számos helyen könnyen kivitelezhető. A helynek elég kicsinek kell lennie, és tisztességes embereknek kell lakniuk.

Következésképpen elkerülhetetlenül csökkenni fognak a helyi adók és a díjszabások, illetve a helyi adóbevétel. Emelkedni fog a legtöbb helyi bevétel és emelkedni fognak az ingatlanértékek, csökkenni fog a közalkalmazottak száma és fizetése. Mármost – és ez a döntő lépés – a következő dolgot kell tenni, és mindig tartsuk szem előtt, hogy nagyon apró területi körzetekről, tulajdonképpen kisvárosokról és falvakról beszélek.

Miután a csőcselék elveszíti a szavazati jogát, ki fog törni az állami finanszírozás krízise, a krízisből kivezető

út pedig minden helyi állami vagy önkormányzati tulajdon privatizációja. Privatizálni kell az összes állami épületet, és helyi szinten nem sok épületről beszélünk – iskolák, rendőrségek, tűzoltóságok, bíróságok, utak, stb. – majd pedig el kell osztani a tulajdonrészeseledést vagy a részvényeket a helyi magántulajdon–birtokosoknak annak viszonylatában, mennyi adót fizettek az életük során. Végtére is az övék, ők fizettek értük.

Ezek a részeseledések szabadon cserélhetőek, eladhatók és vásárolhatók, és így gyakorlatilag megszűnik a helyi kormány vagy önkormányzat. Ha nem lenne központi állam, ez a falu vagy város így felszabadított terület lehetne. Mi történne ezután az oktatással, és ami még fontosabb, mi történne a tulajdon védelmével és az igazságszolgáltatással?

Kiseb, helyi szinten annyira biztosak lehetünk abban, hogy mi fog történni, mint amennyire 100 évvel ezelőtt biztosak lehetünk benne, ha a király feladja hatalmát (vagy még annál is biztosabbak). Ami történne az nagyjából a következő: még mindig létezne minden anyagi erőforrás, amelyeket eddig az állami feladatok ellátására használtak – iskolaépületek, rendőrállomások, bírósági épületek – épp úgy, mint a munkaerő. Az egyetlen különbség, hogy ezek mostantól magántulajdonban, vagy az állami alkalmazottak esetében átmenetileg munkanélküliek lennének. Ha realiztikusan azt feltételezzük, hogy továbbra is lenne kereslet az oktatásra, a védelemre és az igazságszolgáltatásra, az iskolaépületeket, a rendőrállomásokat és a bírósági épületeket ugyanarra fogják használni, mint előtte. És számos korábbi tanárt, rendőrt és bírót ismét felbérelnének, vagy egyéni vállalkozóként folytatnák az előző munkájukat azzal a különb-

séggel, hogy mostantól egy helyi és közismert elit, az újdonsült tulajdonosok alkalmaznák az embereket és vezetnék az intézményeket vagy profitorientált szervezetként, vagy – ami valószínűbbnek látszik – félig jótékonyági, félig gazdasági szervezetként. A helyi „nagymenők” gyakran biztosítanak közjavakat a saját zsebükből, és nyilvánvalóan nekik áll leginkább érdekében a helyi igazság és béke fenntartása.

Könnyen belátjuk, hogy ez miként valósulna meg az iskolák és a rendőrök esetén, de mi a helyzet a bírókkal és az igazságszolgáltatással? Emlékezzünk arra, hogy minden gonosz gyökere az igazságszolgáltatás kényszerrel történő monopolizációja, tehát az, hogy valaki kikiáltja, mi a helyes. Ennek megfelelően a bírókat szabadon kell finanszírozni, és biztosítani kell a bírói pozícióba való szabad belépést. A bírókat nem szavazat alapján választják, hanem az igazságszolgáltatást kívánók tényleges kereslete választja őket. És ne felejtjük, hogy mivel kis, helyi szintekről van szó, egy, vagy nagyon kevés bíró iránti keresletről beszélünk. Függetlenül attól, hogy ezek a bírók magánbírói egyesületek vagy részvénytársaságok alkalmazottjai, esetleg egyéni vállalkozók, akik bérlik a létesítményeket vagy irodákat, azt kell látnunk, hogy csupán egy maréknyi helyi embernek, és csak széles körben ismert és tisztelt személyiségeknek – azaz a természetes elit tagjainak – van bármi esélye arra, hogy a helyiek bírónak válasszák őket.

Kizárólag a természetes elit tagjainak a döntései bírnak bármilyen tekintéllyel és juttathatók érvényre. És ha nevetségesnek vélt ítéletekkel állnak elő, abban a pillanatban más, helyi tekintélyek veszik át a helyüket, akik nagyobb tiszteletnek örvendenek. Ha helyi szinten mindez megtörténik, természetesen lehetetlen elkerülni

a közvetlen konfliktust a központi kormányhatalommal. Hogyan kezeljük ezt a problémát? Nem zúznának szét egyszerűen bármi ilyen kezdeményezést?

Kétségtelenül szeretnék, de hogy tényleg képesek-e rá, az egy teljesen más kérdés, és ennek felismeréséhez elég azt észrevenni, hogy az államapparátus tagjai, még demokratikus körülmények között is a teljes népesség csupán egy apró hányadát teszik ki. És még ennél is kisebb a központi kormány alkalmazottjainak aránya.

Ez azt jelenti, hogy a központi kormány képtelen a táradalomra kényszeríteni az akaratát, hacsak nem lel széleskörű helyi támogatásra és együttműködésre eközben. Ez főleg akkor válik nyilvánvalóvá, ha az ember elképzeli egy nagyszámú szabad várost vagy falvat, mint amelyet az előbb leírtam. Gyakorlatilag lehetetlen megszállni ezer helyileg szétszórt települést és közvetlen központi uralmat kényszeríteni rájuk mind munkaerő, mind pedig propaganda szempontjából.

Helyi végrehajtók nélkül, engedelmes helyi hatóság nélkül a központi kormány akaratát nem több, mint üres fecsegés. És pontosan ennek a helyi támogatásnak és együttműködésnek kell hiányoznia. Amíg a felszabadított közösségek száma apró, a helyzet kétségtelenül veszélyesnek tűnik. Viszont az ember még a felszabadítási küzdelem kezdeti szakaszaiban is igen magabiztos lehet.

Talán bölcs dolog elkerülni a központi kormánnyal való közvetlen konfrontációt ebben a fázisban, kerülni hatalmának elítélését és a birodalom elutasítását. Inkább tanácsos passzív ellenállást és az együttműködés megtagadását gyakorolni. Az ember egyszerűen nem segíti tovább a központi hatalom törvényeinek érvényre juttatását, és a következő magatartást gyakorolja: „Ezek a te szabályaid, és te betartatod őket. Nem akadályozlak meg

benne, de nem is foglak segíteni, mivel én a saját, helyi választópolgáraink felé tartozom kötelességgel.”

Ezt következetesen gyakorolva – semmi együttműködés, az égvilágon semmi segítség – a központi hatalom ereje jelentősen csökkenne, vagy akár elillanna. És az általános közvélemény fényében igen valószínűtlennek tűnik, hogy a szövetségi kormány megszálljon egy területet, mely lakosainak egyetlen bűne, hogy egymás háborítása nélkül próbáltak élni. Waco esete, az örültek egy csoportja egy dolog. De megszállni és kiirtani normális, sikeres, derék polgárok egy csoportját egy teljesen más, és jóval nehezebb dolog.

Miután a hallgatóságosan elszakadt területek száma eléri a kritikus tömeget, és a következőt segíti minden kis siker, a kezdeményezés elkerülhetetlenül egy országos méretű önrendelkezési mozgalommá fog radikalizálódni, nyíltan szecesszionista helyi rendőrségekkel, a központi hatalommal való nyílt, lenéző engedetlenséggel.

És ebben a helyzetben tehát, amikor a központi kormány arra kényszerül, hogy feladja a védelmi monopóliumát, tisztán szerződéses szintre tehető a kapcsolat az új hatóságok és a hatalmukat veszített állami hatóságok között, a nép pedig visszanyeri saját tulajdona védelmezéséhez való jogát.

JOBBDALI LIBERTARIZMUS: A REALISZTIKUS LIBERTARIZMUS

A libertarizmus logikailag összeegyeztethető szinte minden kulturális, társadalmi és vallási attitűddel vagy erkölcsi elvvel. Szigorúan logikailag a libertárius politikai tan elválasztható minden egyéb megfontolástól; logikusan lehet az ember hedonista, kicsapongó, erkölcstelen, általánosságban a vallás, de kiváltképp a kereszténység militáns ellensége – és a legtöbb libertárius valóban az is – miközben még mindig a libertárius politika következetes követője. Ami azt illeti, szigorúan elméletben az ember következetesen elkötelezheti magát a tulajdonjogok mellett politikailag, míg a gyakorlatban lehet ingyenélő, szélhámós, piti csaló és zsaroló, ahogyan ez túl sok libertáriusról ki is derül. Szigorúan elméletben az ember logikusan megteheti mindezt, de pszichológiailag, szociológiailag és a gyakorlatban ez egyszerűen nem így működik.

Murray N. Rothbard¹

Hadd kezdjek néhány, a libertarizmusról mint tiszta, deduktív elmületről szóló megállapítással.

Ha nem volna szűkösség a világban, az emberek közötti konfliktusok nem volnának lehetségesek. Az emberek közötti konfliktusok mindig és mindenhol a szűkös javakra vonatkozó konfliktusok. Én X-et szeretném tenni

¹ Murray Rothbard, "Big-Government Libertarians," In Lew Rockwell, szerk., *The Irrepressible Rothbard* (Auburn, AL: Mises Institute, 2000), 101. o.

egy adott dologgal, te pedig Y-ra szeretnéd használni ugyanazt.

Mivel léteznek ezek a konfliktusok és mi képesek vagyunk egymással kommunikálni és vitatkozni róluk, az elkerülésük érdekében viselkedési normákat dolgozunk ki. A normák célja a konfliktuskerülés. Ha nem akarunk elkerülni a konfliktusokat, ostobaság lenne viselkedési normákat kitalálni. Akkor csak harcolnánk és küszködnénk.

Minden érdek tökéletes harmóniája híján a szűkös javakkal kapcsolatos konfliktusokat csak akkor lehet elkerülni, ha minden szűkös erőforrást bizonyos személyekhez rendelnek magán, exkluzív tulajdonként. Csak így cselekedhetek a *saját* dolgaimmal tőled és a *te dolgaidtól* függetlenül anélkül, hogy konfliktusba keverednénk.

De ki melyik szűkös erőforrást birtokolja magántulajdonként és melyiket nem? Először: Mindenki birtokolja a saját fizikai testét, amit kizárólag ő – és senki más – nem irányíthat *közvetlenül* (én csak közvetetten tudom a te testedet irányítani úgy, hogy először közvetlenül irányítom a saját testemet – és vice versa) és ami fölött – kiváltképp – kizárólag ő gyakorol közvetlen kontrollt, amikor *megtárgyalja és megvitatja* a szóban forgó kérdést. Máskülönben – ha a test-tulajdonlást valami közvetett test-irányítóra ruháznák – elkerülhetetlen volna a konfliktus, hiszen a test közvetlen irányítója *nem képes* feladni a teste feletti közvetlen kontrollját mindaddig, amíg él. Máskülönben lehetetlen volna, hogy egy tulajdonvita résztvevőiként két személy valaha is meg tudja *tárgyalni és vitatni* azt, kinek az akarata fog érvényesülni – hiszen az érvelés és vitatkozás *előfeltételezi*, hogy mindkettőnek; mind az indítványozónak, mind az ellenfélnek exkluzív uralma alatt áll a saját teste és *önállóan, harc nélkül* juthat

el a helyes ítélethez (egy konfliktusmentes interakció során).

Másodszor, azokat a szűkös jószágokat illetően, amelyeket *kizárólag* közvetetten lehet irányítani (azaz amelyeket birtokba kell vennünk saját, természet adta – és nem birtokba vett –testünket használva): Az exkluzív kontrollra (tulajdonra) az a személy tesz szert – az pedig arra a személyre ruházódik – aki *először* birtokba vette a szóban forgó erőforrást; vagy aki önkéntes (konfliktusmentes) cserével tett rá szert *előző* tulajdonosától. Hiszen csak egy erőforrás *első* birtokba vevője (és az összes későbbi tulajdonos, akik önkéntes cserék láncolatán keresztül jutottak hozzá) képes konfliktus nélkül, azaz békésen megszerezni és átvenni felette az irányítást. Más különben – ha az exkluzív irányítás jogát ehelyett a *később érkezőkre* ruházzák – a konfliktust nem elkerülik, hanem – a normák céljával ellentétesen – éppenhogy elkerülhetetlenné és állandóvá teszik.

Hadd hangsúlyozzam ki, hogy ezt az elméletet lényegében megcáfolhatatlannak, *a priori* igaznak tartom. Véleményem szerint ez az elmélet képviseli a társadalomfilozófia egyik legnagyobb – ha nem *a* legnagyobb – vívmányát. Megfogalmazza és egységes szerkezetbe foglalja a megváltoztathatatlan alapszabályokat minden embernek, mindenhol, akik békében szeretnének együtt élni.

És mégis: ez az elmélet nem sokat mond nekünk a való élettről. Persze, elmondja, hogy minden tényleges társadalom – amennyiben azokat békés kapcsolatok jellemzik – tudatosan vagy tudattalanul tiszteletben tartja ezeket a szabályokat, így racionális megfontolás vezeti őket. De nem árulja el nekünk, milyen mértékben ez a helyzet. Azt sem közli velünk – még ha teljes volna is e szabályok tisztelete – hogyan élnek valójában együtt az

emberek. Nem mondja el, milyen közel vagy távol laknak egymástól, mikor, hogyan, milyen gyakorisággal, mennyi időre és milyen céllal találkoznak és lépnek interakcióba egymással, és a többi. Hogy egy hasonlatot használjak: ismerni a libertárius elméletet – a békés interakciók szabályait – olyan, mint ismerni a logika szabályait – a helyes gondolkodás és érvelés szabályait. Viszont mint ahogy a logika ismerete – bármennyire is elengedhetetlen a helyes gondolkodáshoz – nem mond nekünk semmit a használt és megalkotott, valódi emberi gondolatokról, tényleges szavakról, fogalmakról, érvekről, következtetésekről és konklúziókról, úgy a békés interakció logikája (libertarizmus) sem mond nekünk semmit a tényleges emberi élettről és cselekvésről. Így: mint ahogy minden logikával foglalkozó tudósnak valódi gondolatokhoz és érveléshez kell fordulnia, ha jó hasznát akarja venni tudásának, úgy egy libertárius teoretikusnak is valós emberek cselekvésére kell fordítania figyelmét. Ahelyett, hogy pusztán teoretikus volna, szociológussá és pszichológussá is kell válnia, és figyelembe kell vennie az “empirikus” társadalmi valóságot, azaz a világot, amilyen valójában.

Ez elvezet a “baloldal” és a “jobboldal” témaköréhez.

A jobboldal és a baloldal közötti különbség – ahogy azt Paul Gottfried gyakran megjegyezte – egy alapvető nézeteltérés egy *empirikus* kérdéssel kapcsolatban. A jobboldal *tényként* elismeri az egyéni emberi különbségek és változatosságok létét; természetesnek fogadja el őket, míg a baloldal tagadja az ilyen különbségek és változatosságok létezését vagy megpróbál valami magyarázattal megszabadulni tőlük; mindenestre valami természetellenesként tekint rájuk, amiket orvosolni kell, az emberi *egyenlőség* természetes állapotának érdekében.

A jobboldal elismeri az egyéni emberi különbségek létét nem csupán a fizikai elhelyezkedés, az emberi környezet, illetve az egyéni emberi test (magassága, ereje, súlya, kora, neme, bőr-, haj- vagy szemszíne, arcvonásai stb. stb.) felépítése kapcsán. Ami ennél fontosabb, a jobboldal úgyszintén elismeri az emberek *mentális* felépítése, azaz kognitív képességeik, tehetségek, pszichológiai diszpozícióik és motivációik közötti különbségek létét. Elismeri az éles elméjű és az ostoba, az okos és a buta, a megfontolatlan és az előrelátó, a szorgos és a lusta, az agresszív és a békés, az engedelmes és a leleményes, az impulzív és a türelmes, a lelkiismeretes és a nemtörődöm stb. stb. emberek létét. A jobboldal elismeri, hogy ezek a mentális különbségek, melyek a fizikai környezet és a fizikai emberi test interakciójának eredményei, *mind* a környezeti és a pszichológiai és biológiai tényezőkből fakadnak. A jobboldal emellett elismeri, hogy az emberek vér szerinti összeköttetésben állnak (vagy elkülönülnek) mind fizikai tekintetben, földrajzilag, és érzelmileg (biológiai közös vonások és kapcsolatok), nyelv és vallás, illetve szokások és tradíciók által. Továbbá a jobboldal nem pusztán elismeri e különbségek és változatosságok létét. Elismeri azt is, hogy az input-különbségek eredménye ismét különböző lesz, és sok vagy kevés tulajdonnal rendelkező embereket, gazdagokat és szegényeket fog eredményezni, illetve embereket magas vagy alacsony társadalmi státusszal, ranggal, befolyással és tekintéllyel. És normálisnak és természetesnek fogadja el a különböző inputok különböző kimeneteit.

A baloldal ezzel ellentétben meg van győződve minden ember alapvető *egyenlőségéről*, hogy minden embert “egyenlőnek teremtettek.” Nem tagadja a nyilvánvalót,

természetesen: hogy vannak környezeti és fiziológiai különbségek, azaz hogy néhányan a hegyekben élnek, mások pedig a tenger mentén, hogy néhányan magasak, mások pedig alacsonyak, néhányan fehérek, mások feketék, néhányan férfiak, mások nők, stb. De a baloldal tagadja a *mentális* különbségek létét, vagy amennyiben azok túl nyilvánvalók ahhoz, hogy teljesen letagadják őket, megpróbálja lesöpörni őket az asztalról azzal magyarázva, hogy csak “véletlenek.” Azaz a baloldal vagy teljesen környezetileg determinálnak véli ezeket a különbségeket, amelyek esetében a környezeti körülmények változása (például egy ember átköltöztetése a hegyekből a tengerpartra és *vice versa*, vagy mindenki egyenlő születés előtti és születés utáni bánásmódban részesítése) egyenlő eredményt produkálna, és tagadja, hogy ezeket a különbségeket (emellett) bizonyos – viszonylag kontrollálhatatlan – biológiai tényezők okozzák. Vagy máskülönben, azokban az esetekben, ahol tagadhatatlan, hogy biológiai tényezők ok-okozati szerepet játszanak a siker vagy bukás (pérez és hírnév) eldöntésében, mint amikor egy 150 centis ember nem tud olimpiai aranyérmet nyerni a 100 méteres futásban, vagy egy kövér és ronda lány nem képes Miss Universe lenni, a baloldal ezeket a különbségeket szintiszta szerencse eredményének, az abból eredő egyéni sikert vagy bukást pedig meg nem érdemeltnek véli. Mindenesetre – akár előnyös, akár hátrányos körülmények, vagy biológiai tulajdonságok okozták azokat – minden megfigyelhető emberi különbséget ki kell egyenlíteni. És ahol ez nem tehető meg szó szerint – mivel nem tudunk hegyeket és tengereket mozgatni, magassá változtatni egy alacsonyt, vagy fehérré egy feketét – a baloldal ragaszkodik ahhoz, hogy a meg nem érdemelten “sze-

rencsések” kompenzálják a “pecheseket”, hogy mindenki “egyenlő életállomást” élvezhessen, minden ember természetes egyenlőségének megfelelően.

A jobboldal és a baloldal e rövid jellemzésével visszaterének a libertarizmus témájához. Kompatibilis–e a libertárius elmélet a jobboldal világnézetével? És kompatibilis–e a libertarizmus a balos nézetekkel?

A jobboldallal kapcsolatban a válasz egy nyomatékos “igen”. Egyetlen libertáriusnak sem okoz gondot elismerni a jobbos világnézet alapvető igazát, aki csak halványan is ismeri a szociális valóságot. Egyetérthet, és az empirikus bizonyíték fényében egyet is kell értenie a jobboldal empirikus állításával az ember fundamentális, nem pusztán fizikai, hanem mentális egyenlőtlenségével kapcsolatban: és kiváltképp, úgyszintén egyetérthet a jobboldal normatív „*laissez faire*” követelésével, miszerint ez a természetes emberi egyenlőtlenség elkerülhetetlenül egyenlőtlen eredményeket idéz elő, és semmit nem lehet vagy semmit nem kell tenni ezzel.

Viszont van egy fontos kikötés. Míg a jobboldal elfogadhatja az összes emberi egyenlőtlenséget, legyen az kezdőpont vagy kimenetel mint természetes, a libertárius ragaszkodna ahhoz, hogy csak azok az egyenlőtlenségek természetesek és csak azokba nem szabad beleavatkozni, amelyek a békés emberi interakció a kezdetekkor említett alapszabályait követve jöttek létre. Viszont azok az egyenlőtlenségek, amelyek e szabályok megszegésének következményei, megkövetelik a korrektív cselekvést és el kell törölni őket. Emellett a libertárius ragaszkodna ahhoz, hogy empirikus tény az, hogy a megszámlálhatatlan megfigyelhető emberi egyenlőtlenségek közül igen sok *ténylegesen* az efféle szabályszegések eredménye, mint

a gazdag emberek, akik nem a kitartó munkának, előrelátásnak, vállalkozói képességeknek vagy máskülönbön önkéntes ajándéknak vagy hagyatéknak köszönhetik vagyionukat, hanem rablásnak, csalásnak, vagy az állam által adott monopol–kiváltságoknak. Viszont az ilyen esetekben megkövetelt korrektív cselekedetet nem egalitarizmus, hanem a *helyreállítás* motiválja: azt (és csak azt), kell kárpótolniuk, aki meg tudja mutatni, hogy kirabolták, csalás áldozatává vált vagy jogilag hátráltatták, meghozzá azoknak (és csak azoknak), akik elkövették ezeket a bűntetteket ellene és tulajdona ellen, beleérve azokat az eseteket, ahol a helyreállítás még nagyobb egyenlőtlenséget eredményezne (mint például ahol egy szegény ember becsapott egy gazdag embert és kárpótlással tartozik neki).

Másrészt: a baloldallal kapcsolatban a válasz egy egyformán nyomatékos “nem.” Ellentmond az összes mindennapi tapasztalat és hegynyi empirikus társadalmi kutatás a baloldal empirikus állításának, miszerint nem léteznek jelentős mentális különbségek az egyének között, és ebből fakadóan a különböző embercsoportok között, illetve hogy ami efféle különbségnek *tűnik*, az kizárólag környezeti tényezőknek tudható be, és eltűnne, ha kiegyenlíténék a környezetet. Az emberek nem egyenlők és nem tehetők egyenlővé, és akármivel próbálkozik az ember ezzel kapcsolatban, az egyenlőtlenségek mindig újból fel fognak bukkanni. Viszont a baloldal hallgatolagos *normatív* állítása és aktivista agendája az, ami kiváltképp összeegyeztethetlenné teszi a libertarizmussal. A mindenki kiegyenlítése vagy mindenki “életállomásának” kiegyenlítése inkompatibilis a magántulajdonnal, legyen szó az ember testéről vagy külső dolgokról. A békes együttműködés helyett véget nem érő konfliktust

hoz el, és egy határozottan un–egalitárius, állandó uralkodó osztály felállításához vezet, amely a többi ember felett uralkodik “dolgaik” kiegyenlítése végett. “Mivel” ahogy azt Murray Rothbard megfogalmazta:

semmilyen értelemben nincsen két egyforma vagy „egyenlő” ember a természetben vagy egy önkéntes társadalom kimeneteleiben, az efféle egyenlőség előidézése és fenntartása szükségszerűen megköveteli egy elsöprő kényszerítő erővel rendelkező hatalmi elit állandó kirendelését.²

Megszámlálhatatlan egyéni különbség létezik; és még több az egyének különböző csoportjai között, mivel minden egyén számtalan különböző csoportba sorolható. A hatalmi elit dönt arról, melyek azok ezek közül az egyéni vagy csoportkülönbségek közül, amelyek előnyösnek és szerencsésnek vagy hátrányosnak és balszerencsésnek (vagy máskülönben irrelevánsnak) számítanak. A hatalmi elit határozza meg, miként *vigyék végbe* ténylegesen a szerencsések és balszerencsések “kiegyenlítését”, azaz mennyit és hogyan “vegyenek el” a szerencsésektől és “adjanak” a balszerencséseknek, hogy elérjék az egyenlőséget. Kiváltképp, azzal, hogy balszerencsésként definiálja magát, a hatalmi elit az, ami meghatározza, mit és mennyit vegyen el a szerencsésektől és *tartson meg magának*. És akármilyen kiegyenlítést is érjenek el ekkor: mivel számtalan új különbség és egyenlőtlenség bukkan fel újra és újra, a hatalmi elit kiegyenlítő munkája sosem érhet természetes végéhez, hanem örökké, végtelenül folytatódnia kell.

² Murray N. Rothbard, “Egalitarianism and the Elites,” *Review of Austrian Economics* 8, no. 2 (1995): 45.

A baloldal egalitárius világnézete viszont nem csak a *libertarizmussal* inkompatibilis. Annyira távol áll a valóságtól, hogy az ember elgondolkodik, hogyan képes bárki komolyan venni. Az utca embere minden bizonnyal nem hisz mindenki egyenlőségében. Az egyszerű józan ész és a megalapozott előítélet ennek útjában áll. És még ennél is biztosabb vagyok abban, hogy az egalitárius tanok tényleges terjesztői közül mélyen legbelül senki sem hiszi el, amit kinyilvánít. Viszont akkor hogyan tudott a balos világnézet korunk domináns ideológiájává válni?

A válasznak nyilvánvalónak kell lennie, legalábbis egy libertárius számára: az egalitárius tan nem azért érte el státuszát, mert igaz, hanem mert a tökéletes intellektuális fedezéket biztosítja az uralkodó elit totalitárius társadalmi irányításra való törekvése számára. Az uralkodó elit tehát zászlaja alá vonta az “értelmiség” (vagy a “fecsөгő osztály”) segítségét. Jövedelmet biztosított nekik vagy máskülönben támogatta őket, azok pedig cserébe kézbesítették a kívánt egalitárius üzenetet (amiről tudják, hogy hibás, viszont ami hatalmas haszonnal jár saját karrierjüket tekintve). Tehát az egalitárius ostobaság leglelkesebb támogatóit az értelmiségi osztály berkein belül találhatjuk.³

Tekintve tehát hogy nyilvánvalóan inkompatibilis a libertarizmus és a baloldal által vallott egalitarizmus, bizonyára meglepetésként hat – és az uralkodó elit, illetve

³ Rothbard felsorolta őket: “akadémikusok, véleményformálók, újságírók, írók, média elitek, szociális gondozók, bürokraták, tanácsadók, pszichológusok, HR szakemberek és főleg a folyton növekvő új csoport–egalitarizmus számára a ‘terapeuták’ és ‘érzékenység–trénerrek valódi hada. Plusz természetesen az ideológusok és kutatók, akik megálmodják és felfedezik az új, egalitarizálódásra szoruló csoportokat.” (uo. 51. o.)

udvari értelmisége roppant ideológiai hatalmáról tesz tanúbizonyságot – hogy sokan, akik ma libertáriusnak nevezik magukat, a baloldal részét képezik és baloldalinak vallják magukat. Hogyan lehetséges ez?

Ami ideológiailag egyesíti ezeket a bal-libertáriusokat, az a különböző “anti-diszkriminációs” rendelkezések támogatása, illetve a “szabad és non-diszkriminatív” bevándorlás politikájának pártfogása.⁴

Ezek a “libertáriusok,” jegyezte meg Rothbard, “hevesen elkötelezték magukat az elképzelés mellett, miszerint bár minden egyén nem feltétlen ‘egyenlő’ mindenki más-hoz viszonyítva, de minden elképzelhető csoportot, etnikai részleget, rasszt, nemet vagy néhány esetben fajt ‘egyenlővé’ kell tenni; hogy mindenkinek vannak ‘jogai’, amelyeket tilos megsérteni bármiféle diszkriminációval.”⁵

De miként lehetséges összeegyeztetni ezt az anti-diszkriminációs álláspontot a magántulajdonnal, amelyet minden libertáriusnak filozófiája alappillérenek kellene tekintenie, és amely végtére is *exkluzív* (kizáró) tulajdonságot jelent, ami tehát *logikailag magába foglalja a diszkriminációt?*

A tradicionális balosoknál természetesen nem áll fenn ez a probléma. Nem gondolnak a magántulajdonra,

⁴ Van egy lakmuszeszt arra, ki sorolható balosnak napjaink úgynevezett libertáriusai közül: a Dr. Ron Paul-ról alkotott álláspont a jelen elnöki előválasztások során, aki kétségtelenül a legpuristább libertárius, aki valaha nemzeti és akár nemzetközi figyelmet és felismerést kapott. A washingtoni *beltway*-libertáriusok a Cato, George Mason, Reason, és a ‘Kochtopusz’ különböző alakulata körzetében elutasították Ron Pault, vagy akár meg is támadták “rasszizmus” illetve a társadalmi “érzékenység” és “tolerancia” hiányának vádjával, azaz röviden, mert egy derék “jobboldali burzsoá”, aki példás személyes és szakmai életet vezet.

⁵ UO. 102. o.

és az nem érdekli őket. Mivel mindenki egyelő mindenki máshoz mérten, egyenlően mindenkié a világ és rajta minden – minden tulajdon “közös” tulajdon – és mint a világ egyenlő társtulajdonosa, mindenkinek természetesen egyenlő “hozzáférési joga” van mindenhova és mindenhez. Viszont minden érdek tökéletes harmóniájának híján *nem lehetséges*, hogy mindenki egyenlő tulajdonnal és egyenlő hozzáféréssel rendelkezzen mindenhova és mindenkihez *anélkül, hogy az állandó konfliktushoz ne vezessen*. Tehát e kellemetlenség elkerülése végett szükséges felállítani egy Államot, azaz a végső döntéshozatal területi monopolistáját. Azaz a “közös tulajdon” megkövetel egy Államot, és “állami tulajdonná” válik. Az Állam az, aki végső soron eldönti nem csak azt, ki tulajdonol mi-csodát; az emberek területi elosztását is végső soron az Állam dönti el: ki éljen hol, és kinek engedélyezett találokozni és hozzáférni kihez – és fenébe a magántulajdonnal. Végtére is *ők*, a balosok azok, akik irányítanak az Államot.

De ez a menekülési útvonal nem áll nyitva senki előtt, aki libertáriusnak nevezi magát. Neki komolyan kell vennie a magántulajdont.

Pszichológiailag vagy szociológiailag azzal a ténnyel magyarázható a non–diszkriminációs politika vonzereje a libertáriusok között, hogy a libertáriusok aránytalanul nagy része aszociális vagy egyszerűen furcsa ember – vagy Rothbard leírását használva “hedonista, kicsapongó, erkölcsstelen, általában a vallás militáns ellensége, [...] ingyenélő, szélhámos, piti csaló és zsaroló,” akik aszociálisok és kívülállók iránti állítólagos ‘toleranciája’ miatt kezdtek vonzódni a libertarizmushoz, és akik most eszközként szeretnék használni arra, hogy felszabadítsák magukat minden diszkrimináció alól, amit a mindennapi

életben a fajtájuk iránt tipikusan tanúsítanak. De hogyan teszik ezt “logikailag?” A bal-libertáriusok, a vérző szívű libertáriusok és a humanitárius-kozmpolita libertáriusok nem egyszerűen balosok. Tisztában vannak a magántulajdon központi fontosságával. Viszont hogyan képesek látszólag *logikusan* összeegyeztetni a magántulajdon elképzelését az anti-diszkriminációs politika, és kiváltképp a diszkriminációmentes bevándorlás politikájának támogatásával?

A rövid válasz: úgy, hogy erkölcsi gyanúval tekintenek *minden* jelenlegi magántulajdonra és azok különböző emberek közötti eloszlására. Ezzel a bal-libertáriusok annak az ellentétes hibájába esnek, amit a nem-libertárius Jobboldal követ el. Ahogy azt említésre került, a nem-libertárius Jobboldal elköveti azt a hibát, hogy természetesnek és jogszerűnek tekint minden (vagy legalábbis majdnem minden) jelenlegi tulajdonbirtoklást, beleértve kiváltképp az Állam tulajdonbirtoklását. Ezzel éles ellentétben egy libertárius elismerné és ragaszkodna ahhoz, hogy néhány jelenlegi tulajdonbirtoklás, és az összes (vagy legalábbis a legtöbb) Állam-birtok kimutathatóan természetellenes és igazságtalan, és mint olyan, helyesbítést és kártérítést követel. Ezt megfordítva a bal-libertáriusok azt állítják, hogy nem csak az összes vagy a legtöbb Állam-birtok természetellenes és igazságtalan (ennek elismeréséből származtatják a “libertárius” titulusukat), hanem az összes *magán* tulajdonbirtoklás is természetellenes és igazságtalan. És az utóbbi állítás alátámasztásához arra a tényre hivatkoznak, hogy az összes jelenlegi magántulajdon-birtoklást illetve különböző emberek közötti elosztásukat befolyásolta, megváltoztatta és eltorzította az előzőleges állami tevékenység és törvényhozás, és minden más volna; senki sem lenne jelenlegi

helyén és pozíciójában, ha nem volnának ezek a korábbi állami beavatkozások.

Ez a megfigyelés kétségtelenül helyes. Az Állam hosszú történelme folytán néhány embert gazdagabbá, míg másokat szegényebbé tett, mint amilyenek egyébként lettek volna. Néhány embert meggyilkolt, másokat élni hagyott. Embereket az egyik helyről a másikra szállított. Előmozdított bizonyos szakmákat, iparokat vagy területeket, és megakadályozta, késleltette vagy megváltoztatta mások fejlődését. Bizonyos embereknek kiváltságokat és monopóliumokat biztosított, törvényesen diszkriminált és hátráltatott másokat, és a többi, és a többi. A múltbeli igazságtalanságok, győztesek és vesztesek, elkövetők és áldozatok listája végtelen.

De ebből a vitathatatlan tényből nem következik az, hogy erkölcsileg gyanús és helyesbítésre szorul minden jelenlegi tulajdonbirtoklás. Annyi biztos, hogy az *állami* tulajdont helyre kell állítani, mivel arra igazságtalanul tettek szert. Vissza kell juttatni azt természetes tulajdonosaihoz, azaz az emberekhez (vagy leszármazottaikhoz), akiket arra kényszerítettek, hogy ilyen ‘köz’ tulajdonokat ‘finanszírozzanak’ azzal, hogy feladják saját magántulajdonuk egy részét az Állam számára. Viszont itt nem fogok foglalkozni ezzel a “privatizációs” kérdéssel.⁶ Ehelyett a befolyásosabb állítás, miszerint a múltbeli igazságtalanságok erkölcsileg gyanúsítottá tesznek minden *jelenlegi magán* tulajdonbirtoklást az, ami nem következik, és ami kétségtelenül nem igaz. Ami azt illeti, a legtöbb magán birtoklás valószínűleg igazságos, függetlenül annak történelmétől – kivéve abban az esetben, amikor egy

⁶ Erről lásd Hans–Hermann Hoppe, “Of Private, Common and Public Property and the Rationale for Total Privatization”, *Libertarian Papers* 3, no. 1 (2011).

bizonyos felperes be tudja bizonyítani, hogy nem az. A bizonyítás terhe viszont annak a vállát nyomja, aki kifogásolja a tulajdon jelenlegi birtoklását és eloszlást. Neki kell bemutatnia, hogy egy régebbi jogcím birtokában van a szóban forgó tulajdonra vonatkozóan, mint jelenlegi tulajdonosa. Máskülönben, ha egy felperes ezt nem tudja bebizonyítani, minden úgy marad, ahogy jelenleg van.

Vagy, hogy specifikusabbak és realiztikusabbak legyenek: Abból a tényből, hogy meggyilkolták, áttelepítették, kirabolták, megtámadták vagy jogilag hátrányos helyzetbe hozták Pétert vagy Pált, vagy szüleiket bármely elképzelhető csoport tagjaként, és jelenlegi tulajdonuk és társadalmi pozíciójuk más volna, ha nem történt volna meg ez a múltbeli igazságtalanság, nem következik, hogy e csoport bármely jelenlegi tagja jogos (kártérítési) követeléssel állhat elő bárki más jelenlegi tulajdona felé (sem csoportján belül sem csoportján kívül). Ehelyett minden esetben Péternek vagy Pálnak kellene bemutatnia az egyik ügy után a másikat, hogy neki személyesen több – mivel régebbi – jogcíme van egy bizonyos darab tulajdonra, mint valami jelenlegi, megnevezett és beazonosított tulajdonosnak és állítólagos elkövetőnek. Bizonyára számos eset létezik, ahol ez megtehető és ahol kárpótlással vagy kártérítéssel tartoznak. Viszont az is biztos, hogy ezzel – hogy arra nehezedik a bizonyítás terhe, aki megkérdőjelezi a jelenlegi tulajdon–eloszlást – semmilyen non–diszkriminációs egalitárius agenda sem juthat megszere. Épp ellenkezőleg, napjaink nyugati világában – amely tele van olyan pozitív diszkriminációs törvényekkel, amik törvényes kiváltságokat biztosítanak különböző “védelmezett csoportoknak” egyéb, ennek megfelelően nem–védelmezett és diszkriminált csoportok ká-

rára, *több* – nem kevesebb – diszkriminációt és egyenlőtlenséget eredményezne, ha – ahogy azt az igazságosság megköveteli – az Állam megengedné mindenkinek, aki *ténylegesen* elő tudna hozakodni gyötrelmének egyéni bizonyítékával, hogy úgy tegyen, és pert indítson jóvátételt követelve elnyomójától.

De a bal-libertáriusokat – a vérző-szívű és humanitárius-kozmpolita libertáriusokat – nem éppen úgy ismerik, mint a “pozitív diszkrimináció” elleni “harcosokat.” Ezzel ellentétben ahhoz, hogy elérjék a konklúziót, amit el szeretnének érni, enyhítik vagy teljesen megszabadulnak a követelménytől, hogy valaki, aki áldozatnak mondja magát, előhozakodjon áldozatiságának egyéni bizonyítékával. Tipikusan, hogy fenntartsák intellektuális státuszukat mint libertáriusok, a bal-libertáriusok halkán, lopva vagy akár tudatlanul, de tulajdonképpen a magántulajdont, a tulajdonjogokat és a jogsértéseket a ‘polgárjogok’ és ‘polgárjog-sértések’ zavaros gondolatával, az egyéni jogokat pedig a ‘csoportjogokkal’ helyettesítik, amikor feladják az igazságosság eme alapvető követelményét, így látens-szocialistákká válnak. Hiszen az Állam megzavart és eltorzított minden tulajdonbirtoklást és elosztást, viszont az áldozatiság egyéni bizonyítékának követelése nélkül mindenki és minden elképzelhető csoport könnyedén és intellektuális erőfeszítés nélkül állíthatja a saját áldozatiságát bárki mással vagy bármelyik másik csoporttal szemben.⁷

⁷ Murray Rothbard jellemző módon már évtizedekkel ezelőtt azonosította a libertarizmus rejtett átalakítását látens-szocializmussá a ‘polgárjogok’ zavaros elképzelésének használatával. Hogy őt idézzem:

A ‘polgárjogokat’ kérdés nélkül elfogatták a [bal-libertáriusok] Hivatalos Libertárius Mozgalmában, ami teljesen felül-

Miután megszabadultak az áldozatiság egyéni bizonyításának terhe alól, a bal-libertáriusokat lényegében semmi nem korlátozza az új “áldozatok” és “elnyomók” iránti ‘kutatásukban’ saját előfeltételezett egalitárius nézeteiknek megfelelően. Becsületükre legyen mondva, látják, hogy az Állam egy intézményesített elnyomó és a magántulajdon-jogok megsértője (ismét, ebből származik “libertarizmusuk”). De sokkal több intézményesített és strukturális igazságtalanságot és társadalmi torzulást, sokkal több áldozatot és elnyomót, valamint a kárpótlás, kompenzáció és az ezt kísérő tulajdon-újraelosztás sokkal nagyobb szükségét látják a jelenlegi világban, mint kizárólag azok az igazságtalanságok és torzítások, amelyeket az Állam követett el és okozott, és amelyeket az Állam összes birtokának és funkciójának zsugorításával, és végső soron eltörlésével illetve privatizációjával kell megoldani és jóvátenni. Ha meg is szűnne az Állam, úgy tartják, hogy érvényben maradnának más intézményesített torzulások, mint az Állam hosszú, előzőleges léte vagy bizonyos állam-előtti állapotok kései és hosszan tartó hatásai, amelyek jóvátételt szükségeltetnek, hogy egy igazságos társadalom jöhessen létre.

írta a valódi magántulajdonjogokat. Néhány esetében világosan kimondták a ‘jogot ahhoz, hogy ne diszkrimináljanak az egyén ellen’. Más esetekben, amikor a libertáriusok össze szeretnék egyeztetni az újonnan lelt elveiket a régiekkel, és nem riadnak vissza a szofizmustól vagy akár az abszurditástól, a trükkösebb utat választják, amin az American Civil Liberties Union vágtatott: hogy amikor az állam csak egy tühegnyire is belekeveredik, legyen szó a közutak használatáról vagy egy picike adófizetők általi finanszírozásról, az úgynevezett ‘egyenlő hozzáférés jogának’ felül kell írnia mind a magántulajdont, és valójában minden józan meggondolást. (uo. 102–03.)

A bal-libertáriusok által vallott nézetek ezzel kapcsolatban nem teljesen egységesek, de jellemzően alig térnek el attól, amit a kultúrmarxisták terjesztenek. Bármiféle empirikus támogatás, és valójában elsöprő számú, az ellenkezőjét alátámasztó bizonyíték ellenére ‘természetesnek’ feltételezik az ‘egyenlők’ ‘lapos’ és ‘horizontális’ társadalmát, azaz lényegében az egyetemesen és világszerte homogén, hasonló gondolkodású és hasonló képességekkel bíró, többé-kevésbé hasonló társadalmi és gazdasági státusszal rendelkező emberek világát, és minden szisztematikus eltérést e modelltől diszkrimináció következményének tekintenek, ami alapot szolgáltat valamilyen kompenzációra és kártérítésre. Ennek megfelelően természetellenesnek vélik a tradicionális családoknak, a nemi szerepeknek és a munka a férfiak és nők közötti feloszlásának hierarchikus struktúráját. Ami azt illeti, gyanúval tekintenek minden társadalmi hierarchiára és vertikális tekintélyrangsorra, vezetőkre és törzsfőnökökre, pártfogókra, nemesekre, arisztokratákra és királyokra, püspökökre és bíborosokra, illetve általánosságban a ‘főnökökre’ és beosztottjaikra vagy alárendeltjeikre. Hasonlóképp természetellenesnek vélik az összes nagy vagy ‘túlzott’ jövedelem- és vagyonskülönbséget – az úgynevezett ‘gazdasági hatalom’ különbségeit – illetve mind egy reményvesztett alsó osztály, mind a szupergazdag emberek és családok felsőosztályának létét. Emellett a nagy ipari és pénzügyi vállalatokat és konglomerációkat az Állam mesterséges teremtményeinek tekintik. És úgyszintén gyanús, természetellenes és javításra szorul az összes exkluzív egyesület, társaság, kongregáció, egyház és klub, illetve minden területi szegregáció, szeparáció és elszakadás, alapuljon az osztályra, nemre, rasszra, etnikumra,

vérvonalra, nyelvre, vallásra, szakmára, érdeklődésre, szokásra vagy hagyományra.

Ebből a nézőpontból könnyen beazonosíthatók az 'áldozatok' csoportjai, illetve 'elnyomóik'. Kiderül, hogy az 'áldozatok' teszik ki az emberiség döntő többségét. Mindenki és minden elképzelhető csoport 'áldozat', kivéve az emberiség azon apró csoportját, amely fehér (az észak-ázsiaiakat beleértve) heteroszexuális férfiakból áll, akik hagyományos, burzsoá életet élnek. Ők – és kiváltképp a legkreatívabbak és legsikeresebbek közülük (érdekes módon egyedül a gazdag sportolókat vagy szórakoztatóipari hírességeket kizárva) – mindenki más 'elnyomói.'

Míg bizarrnak tűnik ez az emberi történelemtől alkotott nézet azon elképesztő civilizációs vívmányok fényében, amelyek pontosan ezeknek az 'elnyomóknak' a kisebbségi csoportjából erednek, szinte teljesen megegyezik a kultúrmarxisták által terjesztett viktimológiával. A két csoport csak a hasonlóan azonosított, leírt és helytelenített 'áldozatiság strukturális állapotának' okaiban tér el egymástól. A kultúrmarxisták szemében ennek az oka a magántulajdon, és a magántulajdon-jogokra alapuló féktelen kapitalizmus. Számukra könnyen megválaszolható a kérdés, miként orvosolják a károkat. Az Államnak kell elvégeznie minden kárpótlást, kártérítést és újraelosztást, amit *ők* irányítanak.

A bal-libertárius számára ez a válasz nem működik. Nekik a magántulajdon, illetve az állami-tulajdon privatizációja mellett kellene állniuk. Nem mondhatják, hogy az Állam végezze a kárpótlást, mivel libertáriusként le kellene építeniük és végső soron el kellene törölniük az Államot. Viszont több kárpótlást szeretnének annál, amit az összes úgynevezett köztulajdon privatizációja

eredményez. Az Állam eltörlése nekik nem elég egy igazságos társadalom megteremtéséhez. Több kell az imént említett áldozatok elsöprő többségének kártérítéséhez.

De micsoda? És milyen alapon? Amikor az elnyomásnak van egyéni bizonyítéka, tehát amikor személy X be tudja mutatni, hogy személy Y megtámadta vagy elvette X tulajdonát, vagy vice versa, nincs semmi probléma! Az ügy világos. De bármi ilyen bizonyíték híján mi mással tartoznak az 'elnyomók' 'áldozataiknak,' és milyen alapon? Hogyan lehet meghatározni, ki tartozik kinek mennyi micsodával? És hogyan lehet gyakorlatba ültetni ezt a kárpótlási tervet egy Állam nélkül, tehát mások magántulajdon-jogainak eltaposása nélkül? Ez jelenti a központi intellektuális problémát az összes magát bal-liberáriusnak nevező egyén számára.

Nem meglepően, e kihívásra adott válaszuk köntörfalazó és homályos. Amennyire utána tudtam járni, a válaszuk nem több egy intésnél. Ahogyan az intellektuális színpad egy éles szemű megfigyelője összefoglalta: „Légy kedves!” Pontosabban: Nektek, ti 'elnyomók' kis csoportjának mindig kiváltképp 'kedvesnek,' megbocsátónak és befogadónak kell lennetek az 'áldozatok' elsöprő többségével, azaz a fehér, heteroszexuális férfiakon kívül mindenki hosszú és ismerős listájával szemben. A végrehajtással kapcsolatban pedig: Nyilvánosan engedelmességbe kell korholni, alázni és szégyeníteni minden 'elnyomót,' aki 'szemtelen,' kérlelhetetlen vagy kirekesztő, vagy akik 'csúnya' dolgokat mondanak az 'áldozatokról!'

Első hallomásra ez a kártérítési indítvány – ahogy az 'kedves' emberektől elvárható – nos, jóindulatúnak, ártalmatlannak és egyszerűen 'kedvesnek' tűnik. Viszont valójában minden, csak nem 'kedves' és ártalmatlan tanács. Ez hibás és veszélyes.

Először is: *Miért* kellene valakinek különösen kedvesen viselkednie bárki mással – leszámítva mások bizonyos meghatározott fizikai eszközökre (javakra) vonatkozó tulajdonjogának tiszteletét? Kedvesnek lenni egy szándékos cselekvés és erőfeszítést igényel, mint minden cselekvés. Vannak alternatív költségei. Ugyanezt az erőfeszítést másra is lehetne fordítani. Valójában egyedül és csöndben végezzük sok, ha nem a legtöbb tevékenységünket, másokkal való közvetlen interakció nélkül, mint amikor elkészítjük az ebédünket, vezetünk, olvasunk vagy írunk. A 'mások iránti kedvességre' szentelt időt nem lehet más, lehetségesen értékeesebb dolgokra szentelni. Továbbá a kedvességnek indokoltnak kell lennie. *Miért* kellene kedvesnek lennem olyanokkal, akik undokok velem? A kedvességet ki kell érdemelni. A válogatás nélküli kedvesség csökkenteni, és végül elpusztítja a dicséretes és hibás magaviselet közötti különbséget. Túl sok kedvességet fognak adni azoknak, akik nem érdemlik meg, és túl keveset azoknak, akik megérdemlik, mely következtében növekedni fog az undokság szintje, a közélet pedig egyre kellemetlenebbé válik.

Ráadásul vannak ténylegesen gonosz emberek is, akik ténylegesen gonosz dolgokat tesznek valódi magántulajdonosokkal, legfőképp az államapparátust irányító uralkodó elit képében, amit minden libertáriusnak el kell ismernie. Az embernek nyilván nem kötelessége, hogy *ve-lük* kedves legyen! Mégis, azzal, hogy az ember extra szeretettel, törődéssel és figyelemmel jutalmazza az 'áldozatok' döntő többségét, pontosan ezt éri el: kevesebb időt és energiát ölnek abba, hogy undok viselkedést tanúsítsanak azok irányába, akik ténylegesen a leginkább megérdemlik azt. Az Állam hatalmát nem gyengíteni, hanem erősíteni fogja az egyetemes 'kedvesség.'

És miért kiváltképp a fehér, heteroszexuális férfiak kisebbsége, és főleg annak legsikeresebb tagjai azok, akik extra kedvességgel tartoznak a többi embernek? Miért nem fordítva? Végére is a legtöbb, ha nem az összes technológiai találmány, gépezet, eszköz és kütyü, amelyeket jelenleg használnak, és amitől javarészt és döntően függ jelenlegi életszínvonalunk és kényelmünk, *tőlük* származik. Mindent összevetve az összes többi ember csupán azt utánozta, amit *ők* találtak fel és építettek meg *először*. Mindenki más ingyen megörökölte a feltaláló terméke által megtestesített tudást. És vajon nem az apa, anya, közös gyermekük és jövődóbeli örökösük tipikus fehér, hierarchikus családi háztartása és 'burzsoá' magaviselete és életstílusa – tehát minden, amit a baloldal becsmérel és rágalmaz – a társadalmi szerveződés gazdaságilag legsikeresebb modellje, amit a világ valaha látott, a tőkejavak (vagyon) legnagyobb fokú felhalmozódásával, és a legmagasabb átlagos életszínvonallal? És nem egyedül az 'elnyomók' kisebbsége nagy gazdasági teljesítményének köszönhető, hogy lehetséges folyamatosan növekvő számú 'áldozatot' bevonni a munkamegosztás világméretű hálózatának előnyeibe? És nem csak a hagyományos fehér, burzsoá családmodell sikerének köszönhető, hogy az úgynevezett 'alternatív életmódok' egyáltalán megjelenhetnek és hosszútávon fenntarthatók? Tehát akkor napjaink 'áldozatai' nem szó szerint az életüket és jelenlegi megélhetésüket köszönhetik az állítólagos 'elnyomóiknak'?

Miért nem az 'áldozatok' részesítik különleges bánásmódban az 'elnyomóikat'? Miért ne illessék különleges tiszteletben a gazdasági teljesítményt és a sikert a bukás helyett, és miért ne a hagyományos, 'normális' életmód

és magatartás részesüljön különleges dicséretben bármely abnormális alternatíva helyett, amely saját folytatólagos létének szükségszerű követelménye a 'normális' életmódot folytató 'normális' emberek már meglévő, domináns, környező társadalma?

Rövidesen meg fogom adni e költői kérdések nyilvánvaló válaszát. Viszont előtte röviden érinteni kell a 'történelmi áldozatok' iránti különleges kedvesség bal-libertárius tanácsában rejlő – stratégiai – hibát.

Érdekes módon a bal-libertáriusok illetve a kultúrmarxisták által azonosított 'áldozat'-csoportok alig különböznek a csoportoktól, akiket az Állam hátrányos helyzetűnek és kompenzációra szorulónak vél. Míg a kultúrmarxistáknak ez semmi problémát nem jelent, és jelzi az államapparátus felett megkaparintott irányításuk fokát, a bal-libertáriusoknak intellektuális aggodalomra kellene okot adnia ennek az egybeesésnek. Miért törekedne ugyanúgy az 'áldozatok' az 'elnyomók' általi 'diszkriminációjának' megszüntetésére az Állam, amit ők is el szeretnének érni, bár különböző módszerrel? A bal-libertáriusok általában figyelmen kívül hagyják ezt a kérdést. Viszont a válasznak nyilvánvalónak kell lennie mindenkinek, aki rendelkezik némi józan ésszel.

Ahhoz, hogy teljes uralomra tegyen szert minden egyén felett, az Államnak a *divide et imperia* politikáját kell folytatnia. Meg kell gyengítenie, alá kell ásnia és végül el kell pusztítania a társadalmi tekintély összes rivális központját. Ami a legfontosabb, el kell gyengítenie a hagyományos, patriarchális háztartást, és kiváltképp a függetlenül vagyonos családi háztartást, mint autonóm döntéshozó központot azzal, hogy konfliktust szít feleségek és férjek, gyermekek és szülők, férfiak és nők, gazdagok

és szegények között. Emellett meg kell gyengíteni, és végül el kell pusztítani minden hierarchikus társadalmi tekintélyt, minden exkluzív egyesületet, és minden személyes hűséget és ragaszkodást – a család, közösség, etnikum, törzs, nemzet, rassz, nyelv, vallás, szokás és hagyomány iránt – kivéve a polgár–alattvaló és útlevél–birtokos Állam iránti ragaszkodását.

És hogyan lehetne ezt jobban elérni, mint diszkrimináció–ellenes törvényekkel!

A gyakorlatban elsőprő számú embert deklarálnak állami minősítésű 'áldozatnak,' amikor betiltanak minden nemre, szexuális orientációra, korra, rasszra, vallásra, nemzeti származásra, stb. stb. alapuló diszkriminációt. Tehát a diszkrimináció–ellenes törvények hivatalosan felszólítanak minden 'áldozatot,' hogy hibát találjon 'kedvenc' 'elnyomóiban' és az Államnak panaszkodjon miattuk – kiváltképp a gazdagabbak miatt – és 'elnyomó' fondorlataik, avagy a 'szexizmus,' 'homofóbia,' 'sovinizmus,' 'nativizmus,' 'rasszizmus,' 'xenofóbia' vagy akármi miatt, az Állam pedig azzal válaszol ezekre a panaszokra, hogy úgymond visszavág az 'elnyomókból,' azaz sikeresen megfosztja őket tulajdonuktól és tekintélyüktől, illetve ennek megfelelően kiterjeszti és megerősíti saját monopolisztikus hatalmát a fokozatosan gyengülő, darabokban álló, széttördelt és de–homogenizált társadalom felett.

Tehát ironikus módon, és az Állam csökkentésének vagy akár eltörlésének állítólagos céljával ellentétesen, a bal–libertáriusok az Állam bűnrészesévé válnak sajátos, egalitárius viktimológiájukkal, és a gyakorlatban hozzájárulnak az Állam hatalmának növekedéséhez. Va-

lójában a diszkrimináció–mentes multikulturális társadalom bal–libertárius víziója – Peter Brimelow kifejezését használva – az Állam Viagrája.

Ami elvezet végső témámhoz.

A bal–libertarizmus szerepe, mint az Állam Viagrája, még nyilvánvalóbbá válik, amikor az ember figyelembe veszi az egyre inkább virulens bevándorlás–kérdésben vallott álláspontjukat. A bal–libertáriusok jellemzően kiváltképp a 'szabad és nem–diszkriminatív' bevándorlás–politika buzgó támogatói. Ha kritizálják az Állam bevándorlásépolitikáját, azt nem azért teszik, mert a beengedési korlátozásai rossz korlátozások – azaz nem a belföldi polgárok tulajdonának védelmét szolgálják – hanem azért, mert egyáltalán bármiféle korlátot ró a bevándorlásra.

De milyen alapon kellene korlátozatlan, 'szabad' bevándorláshoz való jognak lennie? Senkinek nincs joga már mások által foglalt és lakott területre menni, hacsak nem hívta őt meg a jelenlegi lakó. És ha minden területet belaktak, minden bevándorlás kizárólag meghívásos bevándorlás. A 'szabad' bevándorláshoz való jog csak szűz és nyílt vidéken létezik.

Kizárólag két módon lehet megkerülni ezt a következtetést és megmenteni a 'szabad' bevándorlás elképzelését. Az egyik, ha erkölcsi gyanúval illetnek minden jelenlegi helyfoglalót illetve elfoglalt és belakott területet. E célból jelentős hangsúlyt fektetnek a tényre, hogy a múltbeli állami tevékenység, háború és hódítás befolyásolta az összes jelenlegi helyfoglalást. És való igaz, meghúzták és ismét meghúzták az állami határokat, kiűzték, deportáltak, meggyilkoltak és áttelepítettek embereket, illetve az állami finanszírozású infrastruktúra projektek (utak, tömegközlekedés, középületek, stb. stb.) befolyásolták szinte minden terület értékét és viszonylagos árát,

illetve megváltoztatták az utazási távolságokat és költségeket. Viszont ahogy azt már elmagyaráztam egy némileg más kontextusban, ebből a vitathatatlan tényből nem következik, hogy minden jelenlegi helyfoglaló bárhova vándorolhat (kivéve természetesen, ha ő annak a helynek a tulajdonosa, vagy engedélyt kapott jelenlegi tulajdonosától). A világ nem mindenkié.

A másik lehetséges kiút azt állítani, hogy az összes úgynevezett köztulajdon – a helyi, regionális vagy központi kormányok által irányított tulajdon – megegyező a nyílt vidékkel, szabad és korlátlan hozzáféréssel. Viszont ez kétségtelenül hibás. Abból a tényből, hogy a kormánytulajdon illegitim, mivel múltbeli eltulajdonításokon alapul, nem következik, hogy gazdátlan és mindenki számára szabad. Helyi, regionális, nemzeti vagy szövetségi adófizetések finanszírozták, tehát ezen adók fizetői – és senki más – az összes köztulajdon legitim tulajdonosa. Nem gyakorolhatják jogaikat – azt a jogot eltulajdonította az Állam – de *ők* a legitim tulajdonosok.

Egy világban, ahol minden hely magántulajdon, eltűnik a bevándorlás problémája. Nem létezik bevándorláshoz való jog. Csak különböző helyekkel való kereskedéshez, azok eladásához vagy bérléséhez való jog van. Viszont mi a helyzet a bevándorlással a való világban, helyi, regionális vagy központi Állam-kormányok által igazgalt köztulajdonnal?

Mindenekelőtt: Milyen volna a bevándorlás-politika, ha az Állam – ahogy azt tennie kellene – *meghatalmazottként* kezelné az adófizető-tulajdonosok köztulajdonát? Mi lenne a bevándorlással, ha az Állam úgy tevékenykedne, mint egy lakásszövetség vagy elzárt közösség tagjai által közösen tulajdonolt és finanszírozott közösségi tulajdon menedzsere?

A válasz – elviekben legalábbis – világos. Egy meghatalmazott irányelve a bevándorlással kapcsolatban a „teljes költség” elv volna. Tehát a bevándorlónak vagy az őt meghívó lakosnak kellene fizetnie a teljes költséget, ami a közjavak vagy épületek a bevándorló általi használatából ered jelenléte során. A lakó adófizetők által finanszírozott közösségi tulajdon költségének nem kellene emelkednie, vagy minőségének zuhannia a bevándorlók jelenléte folytán. Épp ellenkezőleg: ha lehetséges, egy bevándorló jelenlétének nyereséget kellene hoznia a lakostulajdonosoknak, vagy alacsonyabb adók vagy közösségi költségek formájában, vagy a közösségi tulajdon magasabb értéke formájában (és ebből fakadóan magasabb általános ingatlanértékek formájában).

A teljes költség elv gyakorlati alkalmazásának részletei a történelmi körülményeken múlnak, azaz főképp a bevándorlási nyomáson. Ha a nyomás alacsony, a közutakra való belépés lehet teljesen nyitott a 'külföldiek' előtt, és a bevándorlóval járó összes költséget teljesen elnyelik a helyi lakosok helyi nyereség reményében. Minden további diszkriminációt az egyéni lakó-tulajdonosokra hagynának. (Mellékesen tulajdonképpen ez a helyzet állt fenn a nyugati világban az Első Világháborúig). De valószínűleg még ebben az esetben sem terjesztenék ki ezt a nagylelkűséget a kórházak, iskolák, egyetemek, lakások, medencék, parkok, stb. a bevándorló általi használatára. Az efféle létesítményekbe való belépés nem volna 'szabad' a bevándorlónak. Épp ellenkezőleg, a bevándorlókra magasabb árakat szabnának ki, mint a belföldi lakó-tulajdonosokra, akik finanszírozták ezeket a létesítményeket, a belföldi adóterhek csökkentése végett. Ha pedig egy ideiglenes látogató-bevándorló állandó lakos szeretne lenni, elvárható tőle egy belépési díj

megfizetése, amelyet a jelenlegi tulajdonosok kapnak a közösségi tulajdonuk extra használatáért cserébe.

Másrészt, ha a bevándorlási nyomás magas – mint jelenleg a teljes nyugati, fehér, heteroszexuális férfiak által dominált világban – korlátozóbb intézkedéseket kell alkalmazni a belföldi lakos-tulajdonosok magán és közös tulajdonának védelmezése céljából. Alkalmazhatnak identitáskontrollt, nem csupán a határon, hanem helyi szinten is, az ismert bűnözők és a máskülönben nem kívánatos csöcselék távoltartása érdekében. És az egyéni lakó-tulajdonosok által a látogatókra kivetett, különböző magántulajdonuk használatával kapcsolatos korlátozásokon túl lehetnek általánosabb helyi belépési korlátok. Néhány kiváltképp vonzó közösség belépési díjat kérhet minden látogatótól (a lakók által meghívott vendégeket leszámítva), amelyet a lakó-tulajdonosoknak utalnak, vagy megkövetelhetnek bizonyos magatartási kódexet minden közösségi tulajdonnal kapcsolatosan. És az állandó tulajdonosi letelepedéshez is magas korlátokat állíthatnak fel, és intenzív vizsgálatokkal illetve jelentős belépési díjjal járhat, mint a svájci közösségekben mind a mai napig.

De természetesen *nem* ez az, amit az *Állam* tesz. A legmagasabb bevándorlási nyomással szembetalálkozó Államok, az Egyesült Államok és Nyugat-Európa bevándorlás-politikája aligha hasonlít egy gondnok tetteire. Nem követik a teljes költség elvet. Nem mondják lényegében azt a bevándorlóknak, hogy „fizess vagy távozz.” Épp ellenkezőleg, azt mondják neki, hogy „ha egyszer bent vagy, maradhatsz és ingyen vagy kedvezményesen használhatod nem csak az összes utat, hanem mindenféle közléstítményt és közszolgáltatást, még akkor is, ha nem

fizetsz. Tehát *támogatják* a bevándorlókat – vagy még inkább: a bevándorlók támogatására kényszerítik a belföldi adófizetőket. Kiváltképp támogatják a belföldi munkaadókat, akik olcsó külföldi munkaerőt importálnak, mivel ezek a munkaadók más belföldi adófizetőkre externalizálhatják a foglalkoztatással járó teljes költség egy részét – a külföldi munkavállaló általi összes köztulajdon és közlélesítmény szabad használatát. És tovább támogatják a bevándorlást (a belső vándorlást) a lakó-adófizetők kárára azzal, hogy a diszkrimináció-ellenes törvényekkel megtiltanak nem pusztán minden belső, helyi belépési korlátozást, hanem egyre inkább minden korlátozást az összes helyi *magán* tulajdon használatával kapcsolatosan.

És a bevándorlók legelső belépésekor – látogatóként vagy lakosként – az Államok nem az *egyéni* jellemvonások alapján diszkriminálnak (ahogyan egy megbízott és minden magántulajdonos tenne saját tulajdonára vonatkozóan), hanem emberek *csoportjai* vagy *osztályai* alapján, azaz nemzetiség, etnikum, stb. alapján. Nem alkalmaznak uniform belépési mércét: a bevándorló identitásának ellenőrzését, valamiféle hitelvizsgálat végrehajtását, és talán belépési díj kérését. Ehelyett a külföldiek bizonyos osztályait szabadon beengedik, bármi vízumkövetelmény nélkül, mintha visszatérő lakosok volnának. Tehát például minden román vagy bolgár szabadon Németországba vagy Hollandiába vándorolhat, ott maradhat és használhatja az összes közjóságot és létesítményt – még akkor is, ha nem fizetnek és a német vagy holland adófizetők kontójára élnek. Hasonlóképp viszonyul az Egyesült Államok Puerto Rico lakóihoz, illetve a mexikóiakhoz, akiknek gyakorlatilag megengedik, hogy illegálisan belépjenek az Egyesült Államokba, hívatlan és azonosítatlan birtokháborítóként.

Másrészről fáradalmas vízum-korlátozásoknak vetik alá a külföldiek más osztályait. Tehát például a törököknek – egyéni jellemvonásaiktól függetlenül – megfélemlítő vízum-folyamaton kell átesniük, és teljesen megtiltják nekik, hogy Németországba vagy Hollandiába utazzanak, még akkor is, ha meghívták őket, és jelentős tőkével bírnak, amivel állhatják a jelenlétükkel járó összes költséget.

Tehát kétszeresen károsítják a tulajdonos-adófizető lakosokat: egyszer azzal, hogy diszkrimináció nélkül beengedik a bevándorlók bizonyos osztályait, még akkor is, ha *nem tudnak* fizetni, másodszor azzal, hogy diszkrimináció nélkül kizárják a bevándorlók más osztályait, még akkor is, ha *tudnak*.

A bal-libertáriusok viszont nem azért kritizálják ezt a bevándorlás-politikát, mert ellentétes azzal, amit a végső soron magán, belföldi adófizető-tulajdonosok köztulajdonának gondnoka követne, azaz mert nem alkalmazza a teljes költség elvet, tehát *helytelenül* diszkriminál, hanem azért, mert egyáltalán diszkriminál. A szabad, nem-diszkriminatív bevándorlás számukra azt jelenti, hogy mindenki előtt lehetővé kell tenni a vízummentes belépés és az állandó letelepedés lehetőségét, tehát minden potenciális bevándorlónak egyenlően, függetlenül egyéni jellemvonásaiktól vagy attól, hogy képesek-e állni jelenlétük teljes költségét. Mindenki szabadon maradhat például Németországban, Hollandiában, Svájcban vagy az Egyesült Államokban, és szabadon használhatja az összes belföldi közlétesítményt és közszolgáltatást.

Becsületükre legyen mondva, a bal-libertáriusok elismernek néhányat a következményekből, amelyeket ez a politika gyakorolna a jelenlegi világra. A belföldi köztulajdon és közszolgáltatások használatára vonatkozó belső

vagy helyi korlátozások nélkül, illetve a belföldi magántulajdonra vonatkozó belépési korlát egyre növekvő hiányában (a számtalan diszkrimináció-ellenes törvényeknek köszönhetően), a megjósolható következmény a bevándorlók hatalmas beáramlása volna a harmadik és második világból az Egyesült Államokba és Nyugat-Európába, illetve a jelenlegi belföldi 'közjóléti' rendszer gyors összeomlása. Az adókat drasztikusan meg kellene növelni (tovább szűkítve a produktív gazdaságot), a köztulajdon és a közszolgáltatások pedig drámai romlásnak indulnának. Példátlan méretű pénzügyi krízist eredményezne.

De miért volna ez kívánatos cél bárkinek, aki libertáriusnak nevezi magát? Igaz, el kellene törölni az adókból finanszírozott jóléti rendszert, tetőtől talpig. De a 'szabad' bevándorlás-politika által előidézett elkerülhetetlen krízis nem hozza el ezt az eredményt. Épp ellenkezőleg: a kríziseket – ahogy azt mindenki tudja, aki egy kicsit is ismeri a történelmet – általában felhasználják, és gyakran tudatosan előidézik őket az Államok, saját hatalmuk további növelése céljából. És egy 'szabad' bevándorlás-politika által előidézett krízis kétségtelenül rendkívüli volna.

Amit a bal-libertáriusok tipikusan figyelmen kívül hagynak a krízis nemtörődöm, vagy egyenesen szimpatizáló dicséretében, az a tény, hogy az összeomlást előidéző bevándorlók még mindig fizikailag jelen lesznek, amikor az megtörténik. A bal-libertáriusoknak – egalitárius előfeltevéseiknek köszönhetően – ez nem jelent problémát. Nekik minden ember többé-kevésbé egyenlő, és következményképpen a bevándorlók számának növekedése nem jelent többet, mint a belföldi népesség növekedése a születési arányok emelkedésével.

Viszont ez a premissza nyilvánvalóan hamis és potenciálisan veszélyes minden társadalmi realista, illetve igazából mindenki szemében, akinek van egy kis józan esze. Egy millióval több nigériai vagy arab Németországban, vagy egy millióval több mexikói, hutu vagy tuszi az Egyesült Államokban egészen más, mint egy millióval több „hazai termésű” német vagy amerikai. Igen valószínűtlen, hogy békés eredménnyel illetve természetes, magántulajdon-alapú társadalmi rend kiemelkedésével fog járni millió harmadik és második világbeli bevándorló jelenléte, amikor beüt a krízis és nem jönnek többé a kifizetések. Ehelyett sokkal valószínűbb, és valójában szinte biztos, hogy polgárháború, fosztogatás, vandalizmus, és törzsi, etnikai háború fog kitörni – és egyre intenzívebb lesz az erős Állam iránti vágy.

Az ember feltehetné a kérdést, hogy akkor miért nem honosítja meg az Állam a bal-libertárius 'szabad' bevándorlás politikáját, és ragadja meg a megjósolható krízis által nyújtott lehetőséget hatalma további megerősítéséhez? Belföldi diszkrimináció-ellenes politikájával, illetve jelenlegi bevándorlás-politikájával az Állam máris sokat tett annak érdekében, hogy darabokra szakítsa a belföldi populációt, és ezzel növelje hatalmát. A „szabad bevándorlás” politikája a non-diszkriminatív „multikulturalizmus” egy újabb, hatalmas dózist adná ehhez. Tovább erősítené a társadalmi de-homogenizációra, részekre szakadásra és fragmentációra irányuló tendenciát, és tovább gyengítené a nyugathoz társult tradicionális, fehér, heteroszexuális férfiak által uralt 'burzsoá' társadalmi rendet és kultúrát.

Viszont a válasz arra, hogy 'miért nem?' egyszerűnek tűnik. A bal-libertáriusokkal ellentétben az uralkodó

osztály még mindig elég realiztikus, és látja, hogy az Állam növekedésének hatalmas lehetősége mellett a megjósolható krízis kiszámíthatatlan kockázatokkal is járna, és olyan mértékű társadalmi felforduláshoz vezetne, ami talán őket is elsöpörné, és más, 'idegen' elit venné át a helyüket. Ennek megfelelően az uralkodó elit csak fokozatosan, lépésről lépésre halad a „non–diszkriminatív multikulturalizmushoz” vezető úton. Viszont boldogan fogadják a bal–libertárius „szabad bevándorlás” propagandát, mivel segíti az Államot nem csak abban, hogy a jelenlegi *divide et impera* útján maradjon, hanem hogy gyorsított ütemben meneteljen rajta.

Tehát saját államellenes kijelentéseikkel és színlelésekkel ellentétben a bal–libertárius viktimológiáról, illetve a történelmi 'áldozatok,' – kiváltképp beleértve az összes külföldit, mint potenciális bevándorló – hosszú, ismerős listája felé tanúsított megkülönböztetés nélküli kedvességről és befogadásról kiderül, hogy valójában recept az Állam hatalmának növeléséhez. A kultúrmarxisták tudják ezt, ez az oka annak, hogy ugyanezt a viktimológiát vallják. A bal–libertáriusok látszólag *nem* tudják, így a kultúrmarxisták hasznos idiótái a totalitárius társadalmi kontroll felé vezető úton.

Hadd térjek rá a konklúziómra és kanyarodjak vissza a libertarizmus, illetve a baloldal és a jobboldal témájához – hadd válaszoljam meg korábbi költői kérdésemet a különös baloldali viktimológiával és annak jelentőségével kapcsolatban.

Nem lehet az ember következetes bal–*libertárius*, mivel a bal–libertárius tan, ha akaratlanul is, de államista, azaz antilibertárius célokat támogat.

Emiatt sok libertárius arra a következtetésre jutott, hogy a libertarizmus nem baloldali, és nem is jobboldali;

csupán „vézna” libertarizmus. Én nem fogadom el ezt a következtetést. És úgy tűnik, Murray Rothbard sem fogadta el, amikor a fenti idézetet azzal zárta: „de pszichológiailag, szociológiailag és a gyakorlatban ez egyszerűen nem így működik.” Magamat jobboldali libertáriusnak tartom – vagy, ha ez vonzóbbnak hangzik, realiztikus vagy józan eszű libertáriusnak – még hozzá következetesnek.

Való igaz, hogy a libertárius tan tisztán apriorisztikus és deduktív elmélet, és mint olyan, nem mond vagy foglal magába semmit a baloldal és a jobboldal rivális állításairól az emberi egyenlőtlenségek létevel, fokozatával és okával kapcsolatban. Ez egy *empirikus* kérdés. De e kérdéssel kapcsolatban a baloldal igen irrealisztikus, hibás és hiányzik belőle minden józan ész, míg a jobboldal realiztikus, lényegében igaza van és ésszerű. Következésképpen semmi rossz nincs abban, ha a világ realiztikus, azaz alapvetően jobboldali leírására alkalmazunk egy helyes apriorisztikus elméletet arról, hogy miként lehetséges a békés emberi együttműködés. Hiszen kizárólag az emberről alkotott helyes empirikus feltételezésekkel lehetséges helyes vélekedésre jutni egy libertárius társadalmi rend megvalósításával és fenntarthatóságával kapcsolatban.

Realiztikusan tehát egy jobboldali libertárius nem csak azt ismeri el, hogy a fizikai és mentális képességek eloszlása egyenlőtlen a különböző egyének között minden társadalmon *belül*, és ennek megfelelően minden társadalmat számtalan egyenlőtlenség, társadalmi rétegződés illetve a teljesítmény és a tekintély szintjeinek sokasága fog jellemezni. Úgyszintén elismeri, hogy e képességek eloszlása a Földön együtt élő számtalan *különböző* társadalom között is egyenlőtlen, és ennek megfelelően a

teljes világot is területi és helyi egyenlőtlenségek, különbségek, rétegződések és szintek fogják jellemezni. Mint ahogy az egyének sem, úgy a társadalmak sem egyenlőek és hasonlóak. Továbbá azt is belátja, hogy eme egyenlőtlenül elosztott képességek közé tartozik – mind egy adott társadalmon belül, mind a különböző társadalmak között – a békés együttműködés követelményeinélk és előnyeinek felismeréséhez szükséges mentális képesség. És tudja, hogy a különböző területi vagy helyi Államok, illetve azok hatalmi elitjei, amelyek kiemelkedtek a különböző társadalmakból, jó indikátorai annak, mennyire *térnek el* a társadalmak a libertárius elvektől.

Pontosabban realiztikusan észreveszi, hogy a libertarizmust, mint intellektuális rendszert először a nyugati világban, fehér férfiak által dominált társadalomban fejlesztették ki és részletezték a legalaposabban. Észreveszi, hogy a fehér, heteroszexuális férfiak által dominált társadalmak azok, amelyekben a legnagyobb a libertárius elveknek való megfelelés, és a legkisebb az azoktól való eltérés (ahogy arról a viszonylag kevésbé gonosz és rabló állami politikák árulkodnak). Észreveszi, hogy a fehér, heteroszexuális férfiak tanúsították a legnagyobb találékonyt, szorgalmat és gazdasági vitézséget. És észreveszi, hogy a fehér, heteroszexuális férfiak – és kiváltképp azok legsikeresebbjei – által dominált társadalmak azok, amelyek a legnagyobb mennyiségű tőkejavakat termelték meg és halmozták fel, és a legmagasabb életszínvonalat érték el.

Mindennek fényében jobboldali libertáriusként először természetesen azt mondanám gyermekeimnek és tanítványaimnak: mindig tiszteld, és sose sértsd meg mások magántulajdon-jogait, és lásd az Államot a magántulajdon ellenségeként, valójában annak antitéziseként.

De nem hagynám ennyiben. Nem mondanám (vagy nem utalnék némán arra), hogy amint ennek a követelménynek megfelelően viselkedsz, „bármilyen elfogadható.” Ez lényegében az, amit a látszólag „vézna” libertáriusok tanácsolnak. Nem volnék kulturális relativista, ahogyan a legtöbb „vézna” libertárius, legalábbis hallgatólagosan. Hozzáadnám (minimum): légy az és tedd azt, ami boldoggá tesz, de mindig tartsd észben, hogy mindaddig, amíg a világszintű munkamegosztás része vagy, léted és jóléted döntően másokon, és kiváltképp a fehér, heteroszexuális férfiak által dominált társadalmakon, patriarchális családszerkezetükön, illetve burzsoá vagy arisztokratikus életmódjukon és magatartásukon múlik. Tehát ha nem is szeretnél abban részt venni, lásd, hogy ettől függetlenül a társadalmi szerveződés sztenderd „nyugati” modelljének haszonélvezője vagy, és következményképpen saját érdekedben ne tegyél olyat, ami aláássa azt, hanem helyette támogasd, mint ami méltó a tiszteletre és a védelemre.

Az „áldozatok” hosszú sorának pedig azt mondanám: tedd a saját dolgod, éld a saját fekete, barna, feminista, zsidó, homoszexuális életedet mindaddig, amíg békésen teszed, mások magántulajdon-jogainak megsértése nélkül. Ha és amennyiben a nemzetközi munkamegosztás része vagy, nem tarozol kárpótlással senkinek, és senki sem tartozik neked kárpótlással. Az állítólagos ’elnyomóiddal’ való együttélésed kölcsönösen kedvező. De tartsd észben, hogy míg az ’elnyomók’ meg tudnak élni és lenni nélküled – bár alacsonyabb életszínvonalal – ennek fordítottja nem igaz. Az ’elnyomók’ eltűnése veszélyeztetné a létezésedet is. Tehát ha nem is szeretnéd követni a fehér férfiak kultúrája által felállított modellt, tudd, hogy csak

e modell folytatólagos létének köszönhető, hogy fenn tarthatók alternatív kultúrák a jelen életszínvonallal, illetve hogy e 'nyugati' modell, mint globálisan hatékony *Leitkultur* eltűnése veszélyeztetné számos, ha nem az összes 'áldozattársad' életét.

Ez nem azt jelenti, hogy ne illesd kritikával a 'nyugati,' fehér férfiak által dominált világot. Végére is még e modellt legszorosabban követő társadalmaknak is vannak különböző Államaik, amelyek megvetendő, agreszív tettekért felelősek nem csak saját belföldi tulajdonosaik ellen, hanem külföldiek ellen is. De az Államot sem ott, ahol te élsz, sem máshol nem szabad összetéveszteni 'a néppel.' Nem a 'nyugati Állam, hanem a nyugati 'népek' 'tradicionális' (normál, sztenderd stb.) életstílusa és magatartása – amelyet máris jelentősen támadnak 'saját' állam–uralkodóik a totalitárius társadalmi kontroll felé vezető útjuk részeként – az, ami megérdemli tiszteletedet, és amelynek haszonélvezője vagy.

MIÉRT BUKIK MEG MINDEN SZOCIALIZMUS

A szocializmus és a kapitalizmus radikálisan különböző megoldásokat kínál a szűkösség által előidézett problémára: nem kaphat meg mindenki mindent, amit szeretne, amikor szeretné, szóval hogyan döntjük el hatékonyan, ki fogja birtokolni és uralni az erőforrásainkat? A választott megoldás kulcsfontosságú dolgokról dönt. A különbséget jelentheti a bőség és az elszegényedés, az önkéntes csere és a politikai kényszer, akár a szabadság és a totalitarizmus között.

A kapitalizmus a szűkösség problémáját a magántulajdon jogának elismerésével oldja meg. Az első ember, aki használ egy jószágot, annak tulajdonosa. Mások kizárólag cserevel és önkéntes szerződéssel tehetnek rá szert. De mindaddig, amíg a tárgy tulajdonosa dönt arról, hogy szerződést köt-e vagyona elcserélése érdekében, azt tehet vele, amit csak szeretne – amíg nem avatkozik bele vagy károsítja fizikailag a mások által tulajdonolt vagyont.

A szocialista rendszer teljesen másképp próbálja a tulajdonlás problémáját megoldani. Akárcsak a kapitalizmusban, az emberek tulajdonolhatnak fogyasztói cikkeket. De a termelés eszközeként szolgáló tulajdont a szocializmusban kollektíven birtokolják. Egyetlen ember sem tulajdonolhatja a fogyasztói javak termelése során használt gépeket és egyéb erőforrásokat. Úgymond az emberiség tulajdonolja őket. Ha az emberek használják a termelési eszközöket, azt csak gondnoki minőségben tehetik az egész közösség megbízásából.

A közgazdasági törvényei garantálják, hogy a termelőeszközök társadalmosítását mindig káros gazdasági és szociológiai hatások követik. A szocialista kísérlet mindig bukással végződik.

Először, a szocializmus kevesebb befektetést, kevesebb megtakarítást és alacsonyabb életszínvonalat eredményez. A szocializmus bevezetésének kezdetén újra kell osztani a tulajdont. A termelőeszközöket elveszik jelenlegi használóiktól és előállítóiktól, majd a gondnokok közösségére bízák őket. Bár a termelőeszközök tulajdonosai és használói kölcsönös beleegyezéssel tettek rájuk szert előző használóiktól, most olyan emberekre ruházzák át őket, akik a legjobb esetben is olyan dolgok használói és előállítói lesznek, amelyeket előtte nem tulajdonoltak.

Ebben a rendszerben megbüntetik az előző tulajdonosokat az új tulajdonosok hasznára. A termelőeszközök nem-használóit, nem-előállítóit és nem-szerződöttjeit részesítik előnyben azzal, hogy olyan tulajdon gondnoki rangjára emelik őket, amelyet előzőleg nem használtak, nem állítottak elő vagy nem kötöttek rá szerződést. Tehát a nem-használók, nem-előállítók és nem-szerződöttek jövedelme emelkedik. Ugyanez igaz a meg-nem-takarítóra is, aki a megtakarító kárára – akitől elkobozták a megtakarított tulajdont – húz hasznot.

Tehát ha a szocializmus a nem-használóknak, a nem-előállítóknak, a nem-szerződötteknek és a meg-nem-takarítóknak kedvez, ez megemeli a használók, előállítók, szerződöttek és megtakarítók költségeit. Nyilvánvaló, miért lesznek kevesebben az utóbbi szerepekben. Csökkenni fog a természeti erőforrások eredeti birtokbavétele, az új termelési tényezők előállítása, a szerződéskötés. Kevésbé fognak a jövőre készülni, mivel a befektetések

nyereségessége csökken. Kevesebbet fognak megtakarítani és többet fognak fogyasztani, kevesebb időt szánnak a munkára és többet a pihenésre.

Ez oda vezet, hogy kevesebb fogyasztói cikk lesz elérhető cseréire, ami mindenki életszínvonalát csökkenti. Ha az emberek hajlandóak vállalni a kockázatokat, belépnek a feketepiacra, hogy kompenzálják veszteségeiket.

Másodszor, a szocializmus hatékonyságokat, hiányokat és bámulatot pazarlást eredményez. Ez Ludwig von Mises meglátása, aki felfedezte, hogy a szocializmusban lehetetlen a racionális gazdasági kalkuláció. Megmutatta, hogy a szocializmusban a tőkejavakat a legjobb esetben is másodrendű szükségeket kielégítő cikkek termelésére használják, a legrosszabb esetben pedig olyan dolgok előállítására, amelyek semmilyen igényt nem elégitenek ki.

Mises meglátása egyszerű, de döntő fontosságú: mivel a szocializmusban a termelőeszközök nem adhatók el, így nincs piaci áruk. A szocialista gondnok képtelen megálapítani az erőforrások felhasználása, vagy a termelési folyamatok hosszának megváltoztatása során felmerülő pénzügyi költségeket. Továbbá nem tudja hozzáviszonyítani ezeket a költségeket az eladásokból származó pénzbevételhez. Nem megengedett ajánlatokat elfogadnia másoktól, akik szeretnék használni termelőeszközeit, tehát nem tudhatja, mik az elmulasztott, alternatív lehetőségei. Ezen elmulasztott lehetőségek ismerete nélkül nem lehet tisztában a költségeivel. Azt sem tudhatja, hogy termelési módszere hatékony-e vagy sem, kívánatos-e vagy sem, racionális-e vagy sem. Nem tudhatja, hogy a fogyasztók sürgetőbb vagy halaszthatóbb igényeit elégíti-e ki.

A kapitalizmusban a pénzáruk és a szabad piacok biztosítják ezt az információt a termelőnek. De a szocializmusban a tőkejavaknak nincs ára, sem lehetőség az elcsérelésükre. A gondnok sötétben tapogatózik. Ráadásul – mivel nem ismerheti jelenlegi termelési stratégiája állapotát – nem tudhatja, hogyan fejlesszen rajta. Minél kevésbé képesek a termelők számításokat végezni és fejlesztéseket eszközölni, annál nagyobb valószínűséggel jelennek meg hiányok és pazarlások. Egy gazdaságban, ahol a termék fogyasztói piaca nagyon nagy, a termelő dilemmája ennél is nagyobb. Aligha szükséges rámutatni: amikor nincsen racionális gazdasági kalkuláció, a társadalom egyre mélyülő szegénységbe zuhan.

Harmadszor, a szocializmus a termelési tényezők túlhasználatát eredményezi, amíg azok meg nem rongálódnak és vandalizálódnak. A kapitalizmusban egy privát tulajdonosnak bármelyik pillanatban joga van eladni termelési tényezőit, és megtarthatja az eladásból származó bevételt. Tehát érdeke elkerülni tőkéje értékének csökkenését. Mivel ő a tulajdonos, célja maximalizálni az általa eladott javak és szolgáltatások termeléséért felelős tényezők értékét.

A szocialista gondnok státusza teljesen más. Nem adhatja el termelési tényezőjét, tehát szinte semmi nem ösztönzi arra, hogy biztosítsa értéke megmaradását. Ezzel szemben ösztönzői arra készítetik, hogy növelje a termelőeszközei kibocsátását, tekintet nélkül értékcsökkenésükre. Továbbá van rá esély, hogy ha a gondnok lehetőséget lát a termelőeszközök magáncélú használatára – például feketepiacra termelésre – fokozza a termelést a tőkeértékek rovására. Nézőponttól függetlenül, a szocializmusban a magántulajdonlás és a szabad piacok híján a

termelők hajlamosak lesznek felélni a tőke értékét azok túlhasználásával. A tőkefelélés szegénységhez vezet.

Negyedszer, a szocializmus a fogyasztó számára elérhető javak és szolgáltatások minőségének csökkenéséhez vezet. A kapitalizmusban egy üzletember csak akkor képes fenntartani és bővíteni cégét, ha visszanyeri termelési költségeit. Mivel a cég termékeinek kereslete az árról és a minőségről alkotott fogyasztói értékítélettől függ (az ár a minőség egyik kritériuma), a termelőknek állandóan ügyelniük kell a termék minőségére. Ez kizárólag magántulajdonlással és piaci cserével lehetséges.

A szocializmus egészen más. Nem pusztán a termelőeszközöket birtokolják kollektíven, hanem a termék eladásából származó jövedelmet is. Ez egy másik megfogalmazása annak, hogy a termelő jövedelme nem áll kapcsolatban a termelő munkájáról alkotott fogyasztói értékítélettel. Ezzel a ténnyel természetesen tisztában van minden termelő.

A termelőnek semmi oka nem lesz különleges erőfeszítéseket tenni terméke minőségének növelése érdekében. Ehelyett viszonylag kevesebb időt és erőfeszítést szentel annak termelésére, amit a fogyasztók akarnak, és több időt szán arra, amit ő szeretne. A szocializmus egy rendszer, ami lustaságra buzdítja a termelőt.

Ötödször, a szocializmus a társadalom politizálódásához vezet. Aligha árthat valami jobban a vagyon termelésének.

A szocializmus – legalábbis a marxista verziója – kijelenti, hogy célja a teljes egyenlőség. A marxisták látják, hogy amint megengeded a termelőeszközök magántulajdonlását, megengeded a különbségeket. Ha én tulajdonlom P erőforrást, akkor te nem tulajdonlod azt, és kapcsolatunk P erőforrással különböző és egyenlőtlen lesz.

A termelőeszközök magántulajdonlásának eltörlésével – mondják a marxisták – mindenki egy csapásra mindenkinek a társtulajdonosa lesz. Ez tükrözi mindenki egyenlőségét, mint emberi lények.

A valóság egészen más. Mindenkit minden társtulajdonosának nyilvánítani csak névlegesen oldja meg a tulajdonlásbeli különbségeket. Nem oldja meg a háttérben meghúzódó, valódi problémát: megmaradnak a hatalombeli különbségek annak irányításában, mit tesznek az erőforrásokkal.

A kapitalizmusban az ember, aki tulajdonol egy erőforrást, úgyszintén irányíthatja, mit tesznek vele. A társadalmisított gazdaságban ez nem igaz, mivel nincsen többé tulajdonos. Ettől függetlenül az irányítás problémája továbbra is fennáll. Ki fogja eldönteni, mit tegyenek micsodával? A szocializmusban ennek egyetlen módja van: az emberek úgy rendezik el a birtok irányításával kapcsolatos nézeteltéréseiket, hogy egyikük akaratát másokra kényszerítik. Mindaddig, amíg vannak különbségek, az emberek politikai módszerekkel fogják elrendezni őket.

Ha az emberek szeretnék növelni a jövedelmüket a szocializmusban, akkor magasabb pozíciókba kell emelkedniük a gondnokok hierarchiájában. Ez politikai tehetséget követel. Ebben a rendszerben az embereknek kevesebb időt és erőfeszítést kell termelékeny képességeik kifejlesztésébe fektetniük, és többet kell csiszolniuk a politikai adottságaikat.

Amint az emberek kilépnek az erőforrások termelőjének és használójának a szerepéből, személyiségük megváltozik. Többé nem gondozzák a képességüket szűkös helyzetek előrelátására, a produktív lehetőségek kiakná-

zására, a technológiai lehetőségek megismerésére, a fogyasztói igények változásainak kiszámítására és a marketingstratégiák kifejlesztésére. Többé nem kell kezdeményezniük, dolgozniuk és reagálniuk mások szükségleteire.

Ehelyett kifejlesztik a meggyőzéshez, a demagógiához, a cselszövéshez és az ígéretéshez szükséges képességeket, majd kenőpénzek és fenyegetések használatával elérik, hogy támogassa a nyilvánosság az álláspontjukat és a véleményüket. Másfajta emberek emelkednek a csúcsra a szocializmusban, mint a kapitalizmusban. Minél magasabbra tekintesz a szocialista hierarchiában, annál több embert fogsz találni, akik túl inkompetensek a feladatuk elvégzéséhez. Egy gondnok–politikus karrierjének nem akadály, ha ostoba, lusta, hatékonytalan és nemtörődöm. Egyedül felsőbbrendű politikai képességekre van szüksége. Ez is hozzájárul a társadalom elszegényedéséhez.

Az Egyesült Államok nem teljesen szocialista, de máris látjuk egy politizált társadalom katasztrofális következményeit, miközben politikusaink a magántulajdonosok jogainak megsértését folytatják. A szocializmus összes elszegényítő hatása velünk van az Egyesült Államokban: a befektetések és a megtakarítások szintjének a csökkenése, az erőforrások helytelen allokációja, a termelési tényezők túlhasználata és tönkretétele, illetve a termékek és szolgáltatások alacsony minősége. És mindez csupán kószoló a szocializmus alatti életből.

A TERMÉSZETES REND, AZ ÁLLAM ÉS A BEVÁNDORLÁS PROBLÉMÁJA

I.

Az emberi együttműködés három tényező eredménye, melyek: az emberek közötti különbségek és/vagy a természetadta termelési tényezők földrajzi eloszlása közötti különbségek; a magántulajdon (minden ember saját teste, illetve fizikai kisajátításai és birtokai feletti kizárólagos uralma) kölcsönös elismerésére alapuló munkamegosztás által elért magasabb termelékenység – az elszigetelt önellátáshoz vagy az agresszióhoz, a fosztogatáshoz és az elnyomáshoz viszonyítva; végül pedig az ember képessége ahhoz, hogy megértse az utóbbi tény. A munkamegosztással elvégzett munka magasabb termelékenysége és e tény felismerésének képessége nélkül, mondja Ludwig von Mises:

az emberek mindörökké egymás halálos ellenségei maradtak volna, kibékíthetetlen riválisok abbéli igyekezetükben, hogy biztosítsák maguknak a természet által nyújtott létszükségleti javak szűkös kínálatának egy porcióját. Minden ember arra kényszerülne, hogy ellenségként tekintsen a másikra; saját éhsége csillapításának vágya miatt kiengesztelhetetlen konfliktusba került volna összes szomszédjával. Semmilyen szimpátia nem alakulhat ki ilyen körülmények között.¹

¹ Ludwig von Mises, *Human Action: A Treatise of Economics* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1998), 144. o. „A társadalmi együttműködés keretein belül,” magyarázza Mises, „megjelenhet a

A munkamegosztással elért magasabb termelékenység, illetve az ember képessége, amellyel felismeri ezt aényt, magyarázatot ad a legelemibb és legalapvetőbb emberi intézmények: a család és a családi háztartás eredetére.² Emellett magyarázatot ad a szomszédság (közösség) tényére a homogén emberek (családok, klánok, törzsek) között: a szomszédságra az egymással határos tulajdonok képében, amelyeket elszeparált és „egyenlő” tulajdonosok birtokolnak, illetve az „egyenlőtlen” kapcsolat képében, amely egy apa és fia, egy tulajdonos és bérlője, vagy egy közösségalapító és követő-lakosai között áll fenn.³ Továbbá – és ami a legfontosabb jelen céljainkra – magyarázatot ad a heterogén és idegen közösségek békés együttélésének lehetőségére. Ha a különböző közösségek

szimpátia, a barátság és az egymáshoz tartozás érzése a társadalom tagjai között. Ezek az érzések az ember legörömtelibb és legfenségesebb tapasztalatai. Viszont – ellentétben azzal, amit mások állítanak – nem ezek idézték elő a társadalmi kapcsolatokat. Ezek a társadalmi együttműködés gyümölcsei, és kizárólag annak keretei között virágoznak; nem előzték meg a társadalmi kapcsolatok felállítását, és nem a magvak, amelyből az fakad.”

² A családdal kapcsolatosan, magyarázza Mises, „a férfi és nő közötti kölcsönös szexuális vonzalom az ember állati természetének része és független bármiféle gondolkodástól és elmélkedéstől. Megengedhető ezt eredetinek, vegetatívnak, ösztönösnek vagy rejtélyesnek neveznünk. [...] Azonban sem a vadházasság, sem az, ami megelőzi vagy követi nem teremt társadalmi együttműködést és társadalmi életmódot. Az állatok is összegyűlnek a párzás során, de nem alakítottak ki szociális kapcsolatokat. A családi élet nem pusztán a nemi közösülés terméke. Semmi esetre sem természetes és szükségszerű, hogy a szülők és a gyermekek együtt éljenek, ahogy azt a családban teszik. A párosodási kapcsolat nem eredményez szükségszerűen családi szervezetet. Az emberi család a gondolkodás, a tervezés és a cselekvés eredménye.” *Human Action*, 167. o.

³ Erről lásd Spencer H. MacCallum, *The Art of Community* (Menlo Park, Calif.: Institute for Humane Studies, 1970).

tagjai fizikailag és/vagy viselkedésükben furcsának, irritálóknak vagy idegesítőnek is találják egymást, és nem szeretnének szomszédos viszonyban állni, még mindig folytathatnak kölcsönösen kedvező kereskedelmet, ha egymástól térben elkülönülve laknak.⁴

Tágítsuk ki ezt a képet és tételezzük fel különböző rasszok, etnikumok, nyelvek, vallások és kultúrák (a továbbiakban összefoglalóan: etnokultúrák) létét. Arra a meglátásra alapozva, hogy a „hasonlók” más hasonlókkal társulnak és térben elkülönülve laknak a „különbözőktől,” a következő kép tárul elénk: Egy adott etnokultúra tagjai hajlamosak egymás szoros közelségében élni, és térben elkülönülnek és eltávolodnak egy másik etnokultúra tagjaitól. A fehérek a fehérek között élnek, míg különválnak az ázsiaiaktól és a feketéktől. Az olaszul beszélők más olaszok között élnek, és elkülönülnek az angolul beszélőktől. A keresztények más keresztények között élnek, elkülönülve a muszlimoktól. A katolikusok a katolikusok között élnek, elkülönülve a protestánsoktól, és a többi. Természetesen a különböző etnokultúrák „átfedik” egymást és „keverednek” különböző „határterületeken”. Továbbá a városok a régióközi kereskedelem központjaiként természetes módon nagyobb fokú etnokul-

⁴ Ezzel kapcsolatban Mises megjegyzi, hogy „ha volna is természetes és veleszületett gyűlölet különböző rasszok között, az nem tenné hasztalanná a társadalmi együttműködést. [...] A társadalmi együttműködésnek semmi köze nincs a személyes szeretethez vagy az egymás iránti szeretet általános parancsolatához. Az emberek azért működnek együtt, mert az áll leginkább érdekükben. Nem a szeretetet, sem a jótékonyságot, sem bármi egyéb rokonszenves érzületet, hanem a jól felfogott önzést, ami eredetileg arra készítette az embert, hogy hozzáigazítsa magát a társadalom követelményeihez, hogy tisztelje embertársai jogait és szabadságát, és békés együttműködéssel helyettesítse az ellenségességet és a konfliktust.” *Human Action*, 168. o.

turális heterogenitást mutatnak. Azonban a szomszédságok és a közösségek ettől függetlenül belső viszonylatban homogének (uni-kultúrájúak). Ami azt illeti még a határterületeken és városokban is fellelhető a hasonló és különböző területi társulása és elkülönülése. Semmi ahhoz hasonló nem emelkedik ki, ahol a különböző etnokultúrák szomszédként vagy szoros fizikai közelségben élnek egymás mellett (ahogyan azt néhány amerikai multikulturalista propagálja). Ezzel ellentétben a létrejövő multikulturalizmusban fizikai-területi elkülönülésben és egymástól távol él együtt, illetve távolról kereskedik egymással a megannyi világosan különböző etnokultúra.⁵

Tegyünk egy újabb lépést, és tételezzük fel, hogy minden tulajdon magántulajdon, illetve hogy az egész földet belakták. Minden darab föld, minden épület és ház, minden út, folyó és tó, minden erdő és hegy, és az összes tengerpart magán tulajdonosok vagy társaságok birtoka. Nem létezik semmiféle „köz” tulajdon vagy „nyílt vidék”. Vessünk egy pillantást a bevándorlás problémájára e „természetes rend” környezetében.

Mindenekelőtt egy természetes rendben nincs olyan, hogy „a migráció szabadsága.” Az emberek nem mozoghatnak kedvük szerint. Akárhova is menjen az ember,

⁵ Lásd még Hans-Hermann Hoppe: *Demokrácia, A bukott bálvány: A monarchia, a demokrácia és a természetes rend gazdaságtana és politikája* (Ad Librum, Budapest, 2010), kiváltképp 9. fejezet.

A rassz és az etnikum, és kiváltképp a „genetikai hasonlóság és különbözőség,” mint a vonzalom és irtózás forrása kapcsán lásd J. Philippe Rushton: *Race, Evolution, and Behavior* (New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers, 1995); ua. „Gene-Culture, Co-Evolution, and Genetic Similarity Theory: Implications for Ideology, Ethnic Nespotism, and Geopolitics” *Politics and the Life Sciences* 4. (1986); és Michael Levin, *Why Race Matters* (Westport, Conn.: Praeger, 1997).

magántulajdonon jár; és a magántulajdon magába foglalja a tulajdonos jogát ahhoz, hogy beengedjen vagy kizárjon másokat a tulajdonáról. Lényegében egy ember csak akkor mehet valahova, ha meghívta őt a befogadó tulajdonos, és ez a befogadó–tulajdonos visszavonhatja meghívását és kiutasíthatja meghívottjait, amint nemkívánatosnak véli további jelenlétüket a tulajdonán (amint úgy találja, hogy megszegik látogatási kódexét).

Számos mozgás fog történni ebben az esetben, mivel nyomós okok vannak arra, hogy az ember nyílt hozzáférést biztosítson magántulajdonához, de az is indokolt, hogy korlátozza vagy lezárja a hozzáférést. A leginkább befogadóbbak például az utak, vasútállomások, kikötők és repterek tulajdonosai lesznek. Ők a régióközi mozgás üzletében utaznak. Ennek megfelelően várható, hogy alacsony belépési követelményeket fognak előírni, általában csupán a használati díj kifizetését követelve. Viszont még ők sem alkalmaznának teljesen megkülönböztetésmentes beengedési szabályzatot. Példának okáért kizárnák a részeg vagy a rendetlen embereket és eltávolítanának minden birtokháborítót, kéregetőt és hajléktalant a tulajdonukról, illetve talán kamerára vennék vagy más-különben megfigyelnék vásárlóikat, míg a területükön tartózkodnak.

Hasonló vonatkozik a kiskereskedelmi létesítmények, hotelek és éttermek tulajdonosaira is. Az eladás és a bérbeadás üzletében utaznak, így könnyű hozzáférést biztosítanak tulajdonukhoz. Minden gazdasági ösztönző arra készteti őket, hogy ne gyakoroljanak igazságtalan diszkriminációt az „idegenekkel” vagy a „külföldiekkel” szemben, mivel ez csökkent profithoz vagy veszteséghez vezetne. Azonban sokkal körültekintőbb és korlátozóbb beengedési szabályokat kell alkalmazniuk, mint az utak

vagy a repterek tulajdonosainak. Figyelembe kell venniük a helyi–belföldi következményeket, amivel az idegenek jelenléte járhat. Ha a helyi–belföldi eladások zuhannak egy kiskereskedő vagy egy hotel külföldiekre vonatkozó beengedési szabályai miatt, akkor a diszkrimináció gazdaságilag *igazolt*. Ahhoz, hogy megoldják ezt a problémát, a kereskedelmi létesítmények előreláthatólag megkövetelnék a „külföldi” látogatóiktól a helyi viselkedési és öltözködési normák minimális betartását.⁶

Hasonló a helyzet a helyi munkaadók esetén is. A munkaadók az alacsonyabb bérszinteket részesítik előnyben a magasabbakkal szemben; tehát nem táplálnak előítéleteket az idegenek iránt. Azonban érzékenynek kell lenniük a helyi munkaerő megrovásaira, amelyet a külföldiek foglalkoztatása előidézhet; azaz tartaniuk kell attól a lehetőségtől, hogy egy etnokulturálisan heterogén munkaerőforrás alacsonyabb termelékenységhez vezethet. Továbbá a foglalkoztatáshoz szükséges az elszállásolás, és a lakóépületek illetve az ingatlanpiacok lesznek azok, ahol az etnokulturális idegenekkel szembeni diszkrimináció és azok kizárása általában a leghangsúlyosabb lesz. Hiszen a *lakóingatlanok* lesznek azok – a kereskedelmi ingatlanokkal szemben – ahol a legnagyobb hangsúlyt kapja a magánélet: a külső eseményektől és a betolakodástól való elvonulás, a védelem és a zavartalanság emberi vágya. A tulajdonos szemében egy lakóingatlan értéke lényegében annak szinte teljes exkluzivitásában

⁶ A „pozitív diszkrimináció” és a diszkrimináció törvényéről és gazdaságtanáról lásd Richard A. Epstein, *Forbidden Grounds* (Chicago: University of Chicago Press, 1992); Walter Block és Michael Walker, *Discrimination, Affirmative Action, and Equal Opportunity* (Vancouver, B.C.: Frazer Institute, 1982).

áll. Kizárólag családtagokat és alkalmi barátokat engednek be. És ha a lakóingatlan egy szomszédságban helyezkedik el, a háborítatlan birtok – a béke és a magánélet – iránti vágy legjobban magasfokú etnokulturális homogenitással érhető el (mivel ez csökkenti a tranzakciós költségeket, míg egy időben növeli a külső zavaroktól és betolakodóktól való védelmet). Azzal, hogy idegeneknek (és kiváltképp etnokulturálisan távoli helyekről érkező idegeneknek) adnak ki vagy el egy lakóingatlant, heterogenitás jelenik meg a szomszédságban. A tranzakciós költségek emelkedni kezdenek, és a sajátos béke-és-magánélet-biztonság – a külső, idegen betolakodástól való szabadság – amelyet a lakóingatlanokban keresnek, és amit attól várnak hajlamos lecsökkenni, ami alacsonyabb ingatlanértéket eredményez.⁷

⁷ Empirikusan, a lakóterületek etnokulturális homogenitása iránti vágy két fontos intézményes alakban ölt testet. Egyrészt ezt a keresletet elégítik ki a tulajdonosi közösségek – a „zárt” vagy „korlátozott” közösségek vagy szövetségek – amelyeket egy megalapító–fejlesztő tulajdonos és ad bérbe a követő–bérlőknek. Itt a tulajdonos előzetesen előírja, hogy milyen követelmények alapján engedhetők be a tagok, és mi a tagoktól megkövetelt magatartás. Azzal, hogy társulnak a tulajdonossal, a követő–bérlők beleegyeznek a szabálykódex betartásába. Természetesen minden ilyen kódex korlátozza az ember megengedett döntési körét (a közösségen kívüli döntési kör terjedelméhez képest). Azonban a kódex ugyanezzel védelmez minden tagot a külső háborgatások különböző formáitól. Azzal, hogy ott laknak, ahol, a közösség tagjai vélhetően azt demonstrálják, hogy előnyben részesítik a kódex által biztosított „védelmet” a szabályok „korlátozó” vonásával szemben.

Másrészt a megannyi független tulajdonos által alkotott közösségekben az etnokulturális homogenitás vágya a (kölcsonös vagy tőkealapú) biztosítás intézményében ölt testet. A biztosítás lényege az egyéni kockázatok összevonása egy kockázatcsomagba (vagy osztályba). Viszont ahhoz, hogy csoportosítani lehessen őket, minden egyéni kockázatnak „homogénnek” kell lennie egyazon osztály összes többi egyéni kockázatával. A „heterogén” kockázatokat vagy

Tehát egy természetes rend forgatókönyvében előreláthatólag javában fog folyni a régióközi kereskedelem és utazás. Azonban az etnikulturális idegenekkel szembeni természetes diszkriminációnak köszönhetően a lakóházak és ingatlanok terén kevesebb tényleges migráció, azaz állandó áttelepülés fog történni. És ez a kevés migráció is az olyan egyének vándorlása lesz, akik többé-kevésbé teljesen asszimilálódnak az új közösségükbe és etnikulturájukba.⁸

II.

Most vezessük be az Állam intézményét. Az Állam itt használt definíciója valószínűleg nem kelt vitát: az Állam egy szervezet, amely rendelkezik a végérvényes döntéshozatal és a konfliktusok feletti végérvényes döntőbíráskodás monopóliumával egy adott területen belül. Kiváltképp az Állam megkövetelheti, hogy ő bíráljon el minden konfliktust, amelyben ő maga vagy ügynökei is érintettek. Hatalmában, amellyel kizárhat mindenki mást a

nem lehet biztosítani, vagy külön kell biztosítani őket (különböző csomagokban, közösen más homogén kockázatokkal, és különböző árakon). Tehát a szomszédságok etnikulturális homogenitása egyszerűen egy eszköz, ami lehetővé teszi a külső fenyegetések és beavatkozások elleni biztosítást, így csökkenti a lakóingatlan védelmi költségét. A homogenitás megkönnyíti a kölcsönös tulajdonbiztosítást. A tőkealapú biztosítók alacsonyabb prémiumokat fognak kiszabni homogén területcsoportokra (míg ugyanekkor felfedik a különféle etnikulturák kulturális fejlődésének különböző szintjét, amelyet a különböző területeken kiszabott prémiumok árkülönbsége tükröz).

⁸ A tömeges bevándorlás – a termelékenyebb környezet után kutató, képzett munkások kismértékű, egyéni migrációjával szemben – teljes mértékben az Állam által megteremtett jelenség (lásd a IV. szakaszt lejjebb). A tömeges bevándorlás leggyakrabban az államközi háború, az állami áttelepítési program, a csoportelűzés vagy az általános gazdasági tisztítás következménye.

végérvényes bírói tevékenységből, benne rejlik egy Állam második meghatározó eleme: az adóztatáshoz való hatalom: hogy egyoldalúan meghatározhatja az árat, amit az igazságszolgáltatásra vágyóknak fizetniük kell az Állam, mint a törvény és a rend monopolisztikus biztosítójának szolgáltatásáért.⁹

Erre a definícióra alapozva kétségtelenül könnyű megérteni, mi motiválhatja egy Állam felállításának a vágyát. Nem – mint ahogy az óvodában elmondják nekünk – az, hogy megvalósítsa a „közjót,” vagy mert nem volna rend egy Állam nélkül, hanem sokkal önzőbb és alantásabb indokokból kifolyólag. Hiszen az, aki a végérvényes döntőbíráskodás monopolistája egy adott területen belül, törvényt *alkothat* és *teremthet* a saját érdekében ahelyett, hogy a létező törvényt ismerné el és alkalmazná; és aki képes a törvényhozásra, az adóztatásra is képes, tehát meggazdagíthatja magát mások kárára.

Itt lehetetlen teljességében tárgyalni a felettébb érdekesítő kérdést, hogy miként jöhet létre egy olyan rendkívüli intézmény, mint egy Állam, annak törvényhozási és adóztatási hatalmával, leszámítva azt a megjegyzést, hogy az ideológiák és az értelmiségiék döntő szerepet játszanak benne.¹⁰ Ehelyett „adottnak” feltételezzük

⁹ Lásd Murray N. Rothbard, *For a New Liberty* (New York; Macmillan, 1978), kiváltképp 3. fejezet; Murray N. Rothbard, *Ethics of Liberty* (New York: New York University Press, 1998), kiváltképp III. rész; Hans-Hermann Hoppe, *A Theory of Socialism and Capitalism* (Boston: Kluwer 1989); illetve Franz Oppenheimer, *The State* (New York: Vanguard Press, 1914).

¹⁰ Lásd Hoppe, *Demokrácia – A bukott bálvány*; ua., „A természetes elit, az értelmiség és az állam”; Murray N. Rothbard, *For a New Liberty*, kiváltképp 7. fejezet; ua. *Oktatás: Szabad és Kötelező*.

az Államokat, és azokat a bevándorlással kapcsolatos változásokat taglaljuk, amelyek az Államok létezéséből fakadnak.

Először, az Állam és a területileg meghatározott állami határok felállításával teljesen új jelentést kap a „bevándorlás”. Egy természetes rendben a bevándorlás egy személy vándorlása az egyik szomszédság–közösségből egy másikba (mikro–migráció). Ezzel ellentétben az államista körülmények között a bevándorlás a „külföldiek” bevándorlása az államhatárokon túlról, és nem a független magántulajdonosok vagy a tulajdonosok megannyi szomszédsága dönthetnek arról, hogy kit és milyen feltételekkel zárjanak ki vagy engedjenek be, hanem egyetlen központi (és központosító) állam–kormány, mint minden belföldi lakos és azok tulajdonának végső uralkodója (makro–migráció). Ha egy belföldi lakos–tulajdonos meghív egy személyt, és intézkedik arról, hogy ez a személy hozzáférjen a lakos–tulajdonos tulajdonához, viszont a kormány kizárja ezt a személyt az Állam területéről, az a *kényszerített kizárás* esete (egy jelenség, ami nem létezik a természetes rendben). Másrésről, ha a kormány beenged egy személyt, míg nincs egyetlen belföldi lakó–tulajdonos sem, aki meghívta a szóban forgó embert a tulajdonára, az a *kényszerített integráció* esete (ami úgyszintén nemlétező jelenség egy természetes rendben, ahol minden mozgás *invitált*).

III.

Ahhoz, hogy megértsük annak a jelentőségét, amikor a különböző tulajdonosok és tulajdonos–egyesületek általi decentralizált beengedés (mikro–migráció) az Állam általi centralizált beengedéssé (makro–migráció) változik, illetve kiváltképp ahhoz, hogy megértsük az államista

körülmények közötti kényszerített integráció lehetséges következményeit, először röviden meg kell vizsgálni az Állam *belföldi* migrációpolitikáját. Az Állam definíciójára – mint a törvényhozás és adóztatás területi monopóliuma – és az „önérdek” feltételezésére alapozva megjósolhatók a politikája fő jellemzői.

Ami a legalapvetőbb, megjósolható, hogy az Állam ügynökeinek érdekében áll majd növelni (maximalizálni) az adóbevételeket és/vagy növelni a törvényhozással történő magántulajdonjog-sértés hatáskörét, azonban alig vagy egyáltalán nem fog érdekükben állni, hogy azt tegyék, amit egy Államnak tennie kell: hogy megvédjék a magántulajdonosokat és tulajdonukat a belföldi és külföldi támadástól.

Pontosabban, mivel az adókat és a magántulajdonjog törvényhozással történő megsértését nem önként fizetik, hanem az ellenállásba ütközik, egy Államnak – adóztatási és törvényhozási hatalmának biztosításához – egzisztenciális érdekében kell állnia, hogy hozzáférést biztosítson ügynökei számára mindenkire és mindenki tulajdonához az Állam területén belül. Ezt megvalósítandó, egy Államnak uralma alá kell vonnia (el kell tulajdonítania) az összes létező magánutatót, majd arra kell használnia az adóbevételeit, hogy további „köz-” utakat, tereket, parkokat és területeket építsen, hogy közterületek és közutak vegyék körbe mindenki magántulajdonának határát.

Számos közgazdász érvelt amellett, hogy a közutak léte a természetes – szabadpiaci – rend tökéletlenségéről árulkodik. Úgy vélik, hogy a szabadpiac „alultermeli” az olyan úgynevezett „közjavakat,” mint az utakat; és az adókkal finanszírozott közutak orvosolják ezt a hiányt, illetve növelik a gazdasági hatékonyságot (a régióközi

mozgás és a kereskedelem elősegítésével, illetve a tranzakciós költségek csökkentésével). Nyilvánvaló, hogy ez egy igen naiv vélekedés.¹¹

A szabadpiacok *igenis* állítanak elő utakat, bár talán kevesebb és különböző utakat termelnének, mint az államista körülmények között. És a természetes rend nézőpontjából tekintve nem előrelépést jelent az utak megnövekedett termelése az államista körülmények között, hanem az utak „túltermelését,” vagy sokkal inkább „félretermelését” jelenti. A közutak nem pusztán a régióközi csere ártalmatlan elősegítői. Mindenekelőtt az állami adóztatást és uralmat segítik elő, mivel az Állam adószedői, rendőrei és hadseregei a közutakon akadálytalanul eljuthatnak mindenki bejáratához.¹²

Emellett a közutak és a közterületek a természetes rendre jellemző területi társulás és elkülönülés mesterséges felbomlásához vezetnek. Ahogy az magyarázatra került, az embereknek van okuk egymás közelében élni és befogadónak lenni, ugyanakkor van okuk arra is, hogy fizikailag távol és elkülönülve éljenek másoktól. Az államista körülmények keretei között történő út-túltermelés egyrészt azt jelenti, hogy a különböző közösségek közelebb kerülnek egymáshoz, mint amennyire szerettek volna (a demonstrált preferencia alapján). Másrészt azt

¹¹ A közjavak elméletének hibáiról lásd Murray N. Rothbard, *Man, Economy and State* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1993), 883–90. o.; Hoppe, *A Theory of Socialism and Capitalism*, 10. fejezet; az utakról kiváltképp lásd Walter Block, „Public Goods and Externalities: The Case of Roads,” In *Journal of Libertarian Studies* 7, 1. szám (1983).

¹² Még az ókori Róma híres utait is csapásnak tekintették (előny helyett), mivel lényegében katonai utak, nem pedig kereskedelmi utak voltak. Lásd Max Weber, *Soziologie, Weltgeschichtliche Analysen, Politik* (Stuttgart: Kroener, 1964), 4. o.

jelenti, hogy a közutak felbontanak és megosztanak egy koherens közösséget.¹³

Továbbá ha egy demokratikus Államot tételezünk fel, még pontosabb jóslatokat tehetünk. Az Állam területe majdnem definícióból adódóan magába foglal számos etnokulturálisan heterogén közösséget, és az ismétlődő választások függvényében egy állam–kormány valószínűsíthetően újraelosztó politikát fog folytatni.¹⁴ Egy etnokulturálisan vegyes területen ez azt jelenti, hogy ki fogják játszani az egyik rasszt, törzset, nyelvi vagy vallási csoportot a többi ellen; ki fogják játszani bármelyik efféle csoport egyik osztályát egy másik ellen (gazdagok vs. szegények, tőkésék vs. munkások, stb.); és végül ki fogják játszani az anyákat az apák ellen, és a gyerekeket a szülők ellen. Az ebből fakadó vagyon- és jövedelemújraelosztás összetett és változó. Például vannak egyszerű átutalások az egyik csoporttól a másik számára. Azonban az újraelosztásnak van egy térbeli oldala is. A térbeli kapcsolatokban a magántulajdonosokra kivetett „pozitív diszkriminációs,” megkülönböztetés-ellenes törvények egyre terjedő hálózatában ölt testet.

A tulajdonos joga ahhoz, hogy kizárjon másokat a tulajdonáról az az eszköz, amellyel elkerülheti a „rosszak” megtörténtét: az eseményekét, amelyek csökkentenék tulajdona értékét. Az újraelosztó törvényhozás megállás nélküli áradatával a demokratikus állam könyörtelenül azon munkálkodik, hogy ne pusztán az összes fegyvertől

¹³ Lásd még Edward Banfield, *The Unheavenly City Revisited* (Boston: Little, Brown, 1974).

¹⁴ A demokrácia (többséguralom) gyakorlati lehetetlenségéről a több-etnikumú államokban lásd Ludwig von Mises, *Nation, State and Economy* (New York: New York University Press, 1983).

fossza meg polgárait, hanem hogy a belföldi tulajdonosokat is megfossza a kizáráshoz való joguktól, ezzel jelentősen megfosztva őket a személyes és fizikai védelemtől. A boltokhoz, hotelekhez és éttermekhez hasonló kereskedelmi ingatlanok tulajdonosainak többé nem szabad tetszésük szerint kizárniuk vagy korlátozniuk a hozzáférést. A munkaadók többé nem alkalmazhatják vagy rúghatják ki azt, akit szeretnének. Az ingatlanpiacon a főbérlők többé nem zárhatják ki szabadon a nem kívánatos lakókat. Továbbá arra kényszerítik a zárt közösségeket, hogy olyan tagokat és tetteket fogadjanak el, amelyek megsértik a szabályaikat és az előírásaikat. Röviden, mindenütt jelen van a kényszerített integráció, és egyre civilizálatlanabbá és kellemetlenebbé teszi az élet minden területét.¹⁵

IV.

Miután megértettük az állam belföldi politikáját, visszatérhetünk az állami keretek közötti bevándorlás problémájához. Immár világos, mit foglal magába az állami beengedés. Nem pusztán a centralizált beengedést foglalja magába. Azzal, hogy beenged valakit a területére, az állam úgyszintén megengedi, hogy ez az ember a közutakon és közterületeken eljusson minden belföldi lakos bejáratához, hogy használja az összes közléstítményt és közszolgáltatást (például a kórházakat és az iskolákat), illetve hogy hozzáférjen az összes kereskedelmi létesítményhez,

¹⁵ Lásd még Murray N. Rothbard, „Marshall, Civil Rights and the Courts,” In *The Irrepressible Rothbard* (Burlingame, Calif.: Center for Libertarian Studies, 2000), 370–77. o.; Michael Levin, „The President as Social Engineer,” In *Reassessing the Presidency* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 2001), 651–66. o.

munkahelyhez és lakóházhoz a megszámlálhatatlan diszkrimináció–ellenes törvény védelme alatt.¹⁶

Csupán egyetlen elem hiányzik ebből a rekonstrukcióból. Miért volna a *bevándorlás* valaha is probléma egy államnak? Ki akarna egy természetes rendből egy államista területre vándorolni? Egy államista terület rendszerint elveszítené a lakosait, főleg legproduktívabb alattvalóit. Csak az állami segély potenciális kedvezményezettjeinek volna vonzó (akik beengedése csak tovább erősítené a kivándorlási hajlamot). Ha valami, az *emigráció* a probléma egy Államnak. Valójában az Állam intézménye az emigráció egyik oka; igazából az Állam a legfőbb, vagy akár az egyedülálló oka a modern tömeges migrációnak (az Állam jelentősebb és pusztítóbb hatást gyakorol, mint bármilyen hurrikán, földrengés vagy árvíz, és a migrációra gyakorolt hatása csak a különböző jégkorszakokéhoz mérhető).

¹⁶ „Ha egy országban minden parcella földet bizonyos emberek, csoportok vagy vállalatok tulajdonolnának,” fejt ki Murray N. Rothbard, „ez azt jelentené, hogy egyetlen bevándorló sem léphetne be, hacsak nem hívják meg és engedélyezik neki a tulajdon bérbevételét vagy megvásárlását. Egy teljesen privatizált ország annyira zárt volna, amennyire lakosai és tulajdonosai szeretnék. Tehát világosnak tűnik, hogy a nyitott határok rendszere, ami *de facto* fennáll az Egyesült Államokban, valójában egyenlő a központi Állam általi kikényszerített nyitással; az állam kezében van az összes utca és közterület, és nem tükrözi hűen a tulajdonosok kívánságait.” „Nations by Consent: Decomposing the Nation–State,” In *Journal of Libertarian Studies* 11, 2. szám (1994), 7. o. Az Egyesült Államok bevándorlásával kapcsolatban lásd Peter Brimelow, *Alien Nation: Common Sense About America's Immigration Disaster* (New York: Random House, 1995); George J. Borjas, *Friends or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S. Economy* (New York: Basic Books, 1990); ua. *Heaven's Door: Immigration Policy and the American Economy* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1999).

Ami hiányzott ebből a rekonstrukcióból, az a teljes Földet egymás között felosztó Államok sokasága (a természetes rend hiánya mindenhol). Ekkor, amikor egy Állam tömeges kivándorlást idéz elő, egy másik Állam a tömeges bevándorlás problémájával találja szembe magát; és a tömeges migrációs mozgások általában olyan területekről fognak kiindulni, ahol az Államok nagyobb mértékben zsákmányolják ki (fosztják ki törvényhozással és adóztatják) alattvalóikat (és ebből fakadóan ahol a nagyon általánosságban kisebb) olyan területek irányába, ahol az Államok kevésbé kizsákmányolók (a nagyon pedig nagyobb).

Végül elérkeztünk a jelenhez, amelyben a nyugati világ – Nyugat–Európa, Észak–Amerika és Ausztrália – az Állam által okozott, a világ minden tájáról érkező tömeges migráció kísértetével találja szembe magát. Mit lehet tenni és mit tesznek ezzel kapcsolatban?

Az Államok tiszta önérdékből nem fogják bevezetni a „nyílt határok” politikáját. Ha így tennének, a bevándorlók beözönlése egyhamar olyan méreteket öltene, hogy a belföldi állami–segélyezési rendszer összeomlana. Másrésztől a nyugati jóléti államok nem állítják meg évente több tíz, vagy akár több százezer (és az Egyesült Államok esetében egymilliónál is jóval több) hivatlan külföldi belépését és letelepedését. Ráadásul a törvényes bevándorlással kapcsolatban (a tolerált illegális bevándorlással ellentétben) a nyugati jóléti államok egy megkülönböztetés–ellenes „pozitív diszkriminációs” beengedési politikát alkalmaznak. Tehát előírnak egy maximum bevándorlási célt, aztán pedig kvótákat rendelnek a különböző emigrációs országokhoz vagy területekhez, függetlenül attól, hogy etnokulturálisan mennyire hasonlóak vagy különbözőek ezek a származási helyek vagy területek, így

tovább fokozva a kényszerített integráció problémáját. Emellett általában megengedik, hogy meghatározatlan számú „politikai menedékkérő” – államilag tanúsított „áldozat” – lépjen be (míg kizárnak más, „politikailag inkorrekt” áldozatokat).¹⁷

Tekintettel ennek a politikának a népszerűtlenségére, az ember elgondolkodik azon, hogy milyen tényezők motiválják a folytatását. Azonban az Állam természetét ismerve nem nehéz megérteni a logikáját. Az Államok –

¹⁷ Általában könnyebb belépést nyernie a nyugati országokba egy bizonyított „politikai” tömeggyilkosnak, például egy szocialista diktátornak, akit megbuktatott egy másik, mint az „igazi” áldozat(ai)nak.

Míg az, hogy ki minősül áldozatnak, a politikai szelekkel együtt változik, viszonylag állandó a nyugati menedékpolitikában a zsidó bevándorlás előnyben részesítése (a nem-zsidók kizárásával). Az Egyesült Államokban például régi hagyomány, hogy az egykori Szovjetunióból származó zsidók „áldozatnak” minősülnek, míg az egyszerű oroszok vagy ukránok nem. Németország – nehogy leelőzzék – jelenleg befogad minden orosz zsidót, aki be akar lépni, azonban kizárja az összes többi orosz, mint akik nem áldozatok. Következésképpen olyan magas szintre emelkedett a német menedék iránti kereslet az orosz „zsidók” körében – akik kétharmada teljes mértékben „köz”segélyekből él – hogy a Zsidók Központi Bizottsága Németországon azt követelte (sikeresen) a német kormánytól, hogy „teszteljük” a kérelmezők zsidóságát. Lényegében a teszt ugyanaz, mint amit a Nemzeti-szocialisták alkalmaztak a hírhedt 1934-es Nürnbergi Fajtvörvények során (ellentétes célból), ami pedig az ortodox judaizmus hivatalos (önmaguk által elismert) vallásos elbírálásán alapult. Izrael, ami önmagát „zsidó államként” definiálja, gyakorlatilag megtiltja minden nem-zsidó bevándorlását (míg a Visszatérés Törvénye alapján engedi minden zsidónak mindenholra a belépést teljes állampolgársági jogokkal). Izrael földterületének 92 százaléka állami tulajdonban és a Zsidó Nemzeti Alap szabályozása alatt áll. Szabályozásai alapján a letelepedéshez, üzletnyitáshoz és gyakran a munkához való jog tiltott a zsidókon kívül mindenki számára. Míg a zsidók bérbé vehetnek nem zsidóktól, a nem zsidóknak tiltott zsidóktól bérelniük. Lásd Israel Shahak, *Jewish History, Jewish Religion* (London: Pluto Press, 1994), kiáltvány 1. fejezet.

visszaemlékezésésképpen – a kényszerített belföldi integrációt is támogatják. A kényszerített integráció egy eszköz, amellyel felbomlasztható minden közbenső társadalmi intézmény és hierarchia (az állam és az egyén között) mint a család, a klán, a törzs, a közösség és az egyház, illetve azok belső szintjei és tekintélyrangjai. A kényszerített integráció elszigeteli (atomizálja) az egyéneket, és gyengíti az erejüket ahhoz, hogy ellenálljanak az Államnak.¹⁸ Az Állam „logikája” szerint egy jelentős dózisu külföldi invázió – főképp, ha idegen és messzi helyekről érkezik – tovább erősíti ezt a tendenciát. És a jelen helyzet kiváltképp alkalmas lehetőséget biztosít erre, hiszen abból a központosító tendenciából fakadóan, ami az Állam és az államizmus természetes része, illetve amit itt és most kiváltképp az Egyesült Államok folytat, mint a világ egyetlen fennmaradt szuperhatalma, a nyugati világ – vagy pontosabban az Egyesült Államok és Nyugat-Európa kormányait uraló neokonzervatív–szociáldemokrata elit – elkötelezte magát a szupranacionális Államok (mint az Európai Unió) és végül az egy Világállam felállítása mellett. A nemzeti, területi vagy közösségi kapcsolatok képezik a fő akadályt az ehhez a célhoz vezető úton. A számítások szerint a hivatlan idegenek és az Állam által előírt multikulturalizmus nagy dózisa tovább gyengíti, és végül elpusztítja a nemzeti, területi és közösségi identitásokat, így elősegíti az Egyesült Államok vezette Egy Világrend, illetve az új, „egyetemes ember” célját.¹⁹

¹⁸ Lásd még Robert A. Nisbet, *Community and Power* (New York: Oxford University Press, 1962); ua. *Conservatism* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1986).

¹⁹ A neokonzervatív világnézet összefoglaló bemutatásához lásd Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (New York: Avon Books, 1993); a neokonzervatívok és agendájuk kritikai kiértékeléséhez lásd Paul Gottfried, *The Conservative Movement* (New York:

V.

Mit lehet tenni – ha lehet tenni bármit is – hogy megátoljuk ezeket az államista cselszövéseket, és visszanyerjük a belföldi vagy külföldi invázió elleni biztonságot és védelmet? Kezdjük egy javaslattal, amit a *Wall Street Journal*, a *Cato Institute*, a *Foundation for Economic Education* szerkesztői, és a „nyitott” határokat vagy a „határnélküliséget” pártoló különböző bal-libertárius szerzők fogalmazták meg – nem azért, mert ez egy érdemleges javaslat, hanem mert segít megvilágítani, mi a probléma, és mit kell tenni annak megoldása érdekében.

Nem nehéz megjósolni egy nyílt határpolitika következményeit a jelen világban. Ha például Svájc, Ausztria, Németország vagy Olaszország szabadon beengedne mindenkit, aki a határához érkezik és követeli a bebocsátást, ezeket az országokat egyhamar harmadik világbeli bevándorlók milliói özönlénék el például Albániából, Bangladesből, Indiából és Nigériából. Ahogy azt a nyílt határok figyelmesebb támogatói felismerik, a belföldi állami-segélyezési programok és intézkedések ennek következtében összeomlanának.²⁰ Ez nem volna ok az aggodalomra, hiszen ahhoz, hogy visszanyerjük a személy és tulajdon hatékony védelmét, nyilván el kell törölni a jóléti államot. Viszont a nagy ugrás – vagy a tátongó lyuk – a nyílt határok érvben a következő: a demokratikus jóléti államok romjaiból – bizonygatják – valahogy ki fog emelkedni egy új természetes rend.

Twayne Publishers, 1993); ua. *After Liberalism* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1999). A tömeges bevándorlás és a nyugati jóléti állam briliáns irodalmi vizsgálatához lásd Jean Raspail, *The Camp of the Saints* (New York: Charles Scribner's Sons, 1975).

²⁰ Lásd például Walter Block, „A Libertarian Case for Free Immigration,” In *Journal of Libertarian Studies* 13, 2. szám (1998).

Ebben az érvelésben azonnal látható az első hiba. Ha a jóléti államok összeomlottak saját súlyuk alatt, az ezt előidéző bevándorlók tömegei még mindig ott lesznek. Nem változtak át varázslatosan svájcivá, osztrákká, bajorra vagy lombardiaivá, hanem azok maradnak, amik: zuluk, hinduk, igbók, albánok vagy bangladesiek. Az asszimiláció működhet, ha a bevándorlók száma kicsi. Viszont teljesen lehetetlen, ha a bevándorlás tömeges méreteket ölt. Ebben az esetben a bevándorlók egyszerűen átszállítják saját etnokultúrájukat az új területre. Ennek megfelelően, amikor összeomlik a jóléti állam, számos „kicsi” (vagy nem annyira kicsi) Kalkutta, Dakka, Lagos és Tirana fog megjelenni szétszórva Svájc, Ausztria és Olaszország területén. Megdöbbenő szociológiai naivitásról árulkodik azt hinni, hogy egy természetes rend fog kiemelkedni ebből a keverékből. Az efféle multikulturalizmus összes történelmi tapasztalatára alapozva biztonsággal megjósolható, hogy az eredmény polgárháború lesz. Általánosan elterjednek a fosztogatások és a földfoglalások, amely hatalmas tőkefeléléshez fog vezetni, a civilizáció pedig – ahogy azt jelen formájában ismerjük – el fog tűnni Svájcból, Ausztriából és Olaszországból. Továbbá a befogadó népességet egyhamar túlszaporodják, és végül fizikailag kiszorítják a „vendégeik.” Még mindig ott lesz az Alpok Svájcban és Ausztriában, de nem lesznek többé svájciak vagy osztrákok.²¹

²¹ Peter Brimelow, *Alien Nation*, 124–27. o, új keletű bizonyítékokat biztosított a tézisre, miszerint egyetlen multikulturális – és kiváltképp egyetlen demokratikus – Állam sem működött békésen sokáig. A jelenből visszafelé haladva, itt a bizonyíték, *Eritrea*, 1952 óta etióp uralom alatt, leválik 1993-ban; *Csehszlovákia*, 1918-ban alapítva, 1993-ban cseh és szlovák etnikai komponensekre válik; az 1917-es *Szovjetunió* számos etnikai komponensre szakad 1991-ben, és további etnikai szilánkosodás fenyeget többet ezekből a komponensekből; *Jugoszlávia*,

Azonban nem csupán a rettentő következményei miatt hibás a nyílt határok javaslata. A javaslat alapvető hibája morális vagy etikai természetű, és annak premisszájában keresendő. Ez az a mögöttes feltevés, miszerint a külföldiek „jogosultak” a bevándorlásra. Valójában semmi ilyen joguk nincsen.

A külföldieknek csak akkor volna joguk belépni Svájcba, Ausztriába vagy Olaszországba, ha ezek a területek lakatlanok (gazdátlanok) volnának. Azonban igenis *van* tulajdonosuk, és senkinek nincs joga belépni

1918-ban alapítva, számos etnikai komponensre szakad 1991-ben, és közeleg a további feloszlása; *Libanon*, 1920-ban alapítva, lényegében elválasztotta a keresztényeket és a muszlimokat (szír uralom alatt) 1975 óta; *Ciprus*, 1960 óta független, lényegében elválasztja a görög és a török területeket 1974-ben; *Pakisztán*, 1947 óta független, az etnikailag különbanglades elválik 1971-ben; *Malajzia*, 1963 óta független, kiutasítja a kínaiak által dominált Szingapúrt 1965-ben. A lista tovább folytatódik a megoldatlan esetekkel: *India* és a szikhek és a kasmírok; *Srí Lanka* és a tamilok; *Törökország*, *Irak*, *Irán* és a kurdok; *Szudán* és *Csád* és az arabok vs. feketék; *Nigéria* és az igbók, *Ulster* és a protestánsok vs. katolikusok; *Belgium* és a flamandok vs. vallonok; *Olaszország* és a német ajkú Dél-Tiroliaiak; *Kanada* és a franciák vs. angolok; *Zimbabwe* és *Dél-Afrika* és a feketék vs. fehérek.

Azonban nem képzelt vajon kivételt Svájc, a németek, franciák, olaszok és rétórománok gyülekezetével? Aligha. Svájcban minden lényeges hatalom – főleg az oktatási és kulturális kérdésekkel kapcsolatos döntés (iskolák) – a kantonok kezében összpontosulnak a központi kormány helyett. És a 26 kanton és félkanton közül szinte mindegyik etnokulturálisan homogén. Tizenhét kanton szinte kizárólag német; négy szinte kizárólag francia; és egy uralkodóan olasz. Egyedül három kanton többnyelvű, a svájci etnokulturális egyensúly lényegében stabil maradt, és csak korlátozott interkulturális-kantoni migráció zajlik. Svájc még ezek között a kedvező körülmények között is megtapasztalt egy sikertelen, erőszakkal elnyomott szecessziós háborút, 1847 Sonderbundskrieg-jét. Továbbá az új, francia ajkú Jura kanton leszakadását az uralkodóan német Berne kantontól 1979-ben több évnyi terrorista aktivitás előzte meg.

olyan területekre, amit mások tulajdonolnak, hacsak nem a tulajdonos hívja meg őket. És úgy érvelni sem megengedhető – ahogy a nyílt határok néhány támogatója tette – hogy míg az idegenek nem léphetnek *magán*-tulajdonra a tulajdonos engedélye nélkül, a *köztulajdon*ra viszont beléphetnek. Szemükben a köztulajdon hasonló a gazdátlan tulajdonhoz, és így mindenki előtt „nyitva” áll, legyen az belföldi polgár vagy külföldi.²² Viszont a hasonlat a köztulajdon és a gazdátlan erőforrások között hibás. Kategorikus különbség van a gazdátlan erőforrások (nyílt vidék) és a köztulajdon között. A köztulajdon az eredetileg magántulajdon állami elkobzásának – törvényhozásos eltulajdonításának és/vagy eladóztatásának – az eredménye. Míg az Állam nem *ismer el* senkit annak magántulajdonosaként, valójában minden állami irányítás alatt álló köztulajdont a belföldi közösség adófizető tagjai tettek lehetővé. Az osztrákok, svájciak és az olaszok, a minden polgár által befizetett adó mennyiségének megfelelően finanszírozták az osztrák, svájci vagy olasz köztulajdont. Tehát *őket* kell annak jogos tulajdonosának tekinteni. A külföldiek nem voltak alávetve a belföldi adóztatásnak és vagyoneklobzásnak; tehát nem formálhatnak semmi jogot az osztrák, svájci vagy olasz köztulajdonra.

Elismerni, hogy a köztulajdon erkölcsi státusza kisajátított magántulajdon, nem csak ahhoz biztosít alapot, hogy erkölcsi gaztettként kezeljük és elutasítsuk a nyílt határok javaslatát. Éppúgy elegendő ahhoz is, hogy ellenezzük a nyugati jóléti államok jelenlegi, félig nyitott „pozitív diszkriminációs” bevándorláspolitikáját.

²² Lásd például Block, „A Libertarian Case for Free Immigration.”

A bevándorláspolitikáról szóló vitában mindeddig túl nagy hangsúlyt fektettek a konzekvencialista (haszonelvű) érvekre. A *status quo* apologetái úgy érveltek, hogy a legtöbb bevándorló szeretne dolgozni és termelni, tehát a bevándorlás hozzájárul a növekvő hazai életszínvonalhoz. A kritikusok úgy érveltek, hogy a jelenlegi állami-segélyezési intézmények és intézkedések egyre fokozódó segély-bevándorlást idéznek elő, és figyelmeztettek, hogy a jelenlegi politika egyetlen előnye a nyílt határokkal szemben az, hogy évtizedekbe telik, míg az előbbi hasonlóan rettenetes következményekhez vezet, miközben az utóbbi hatása éveken belül megjelenne. Bármennyire is fontosak ezeknek a problémáknak a megoldásai, mindez nem döntő fontosságú. A jelenlegi bevándorláspolitikára ellen szóló érv végső soron független attól, hogy növeli vagy csökkenti-e a bevándorlás az egy főre eső GDP-t (vagy hasonló statisztikai számokat). Ez az igazságosság, a helyes és a helytelen kérdése.

A demokratikus jóléti államok érthető módon megpróbálják elrejtetni a köztulajdon forrását (eltulajdonítás). Azonban elismerik, hogy a köztulajdon „valahogyan” a polgárok tulajdona, ők pedig a polgárok megbízottjai a köztulajdonnal kapcsolatban. Valójában abból az állításból származik a modern Állam *legitimitása*, hogy védelmezi a polgárait és a tulajdonukat a belföldi és a külföldi támadóktól, betolakodóktól és birtokháborítóktól. A külföldiek esetén ez megkövetelné, hogy az Állam úgy járjon el, mint a magán, zárt közösségek kapuőrei. Az Államnak ellenőriznie kellene minden újonnan érkező meghívóját, és figyelemmel kellene követnie mozgását, míg végső céljához nem ér. Amint egyértelművé válik, hogy a kormány eltűri vagy akár támogatja az idegenek

tömegeinek betolakodását és invázióját, akiket semekora képzelőerővel nem lehet a belföldi lakosok által szívesen látottnak vagy meghívottnak tekinteni, ez veszélyezteti vagy veszélyeztetheti a kormány legitimitását, és elegendő nyomást gyakorolhat ahhoz, hogy korlátozóbb és diszkriminálóbb beengedési politikát ültessen a gyakorlatba.²³

²³ Számos bal-libertárius nyílt határ-támogatónak ellentmondva, helytelen arra következtetni a tényből, hogy egy bevándorló talált valakit, aki hajlandó foglalkoztatni őt, hogy jelenlétét egy adott területen ebből fakadóan „meghívottnak” kell tekinteni. Szigorúan fogalmazva ez a konklúzió csak akkor igaz, ha a munkaadó úgyszintén magára vállalja a bevándorló-munkavállalóval járó teljes költséget. Ez a helyzet a sokat becsmért „gyárvaros” berendezkedés esetén, amelyet egy tulajdonos birtokol és üzemeltet. Itt a foglalkoztatás, a lakhatás, az egészségügyi szolgáltatás és a bevándorló jelenlétével kapcsolatos összes többi szolgáltatás teljes költségét a tulajdonos állja. Senki más tulajdona nem vesz részt a bevándorló-munkás letelepedésében. Kevésbé tökéletesen (és egyre fokozódó tökéletlenséggel) a svájci bevándorláspolitikája is a bevándorlás „teljes költség”-elvét ülteti a gyakorlatba. Svájcban a bevándorlási ügyekről nem a központi kormány, hanem helyi szinten az a tulajdonos-lakó közösség dönt, amely szeretné, hogy a bevándorló ott tartózkodjon. Ezeknek a tulajdonosoknak érdekükben áll, hogy a bevándorló jelenléte a közösségben növelje, ne pedig csökkentse az ingatlanok értékét. A Svájc-hoz hasonló, vonzó helyeken ez általában azt jelenti, hogy elvárják a bevándorlótól (vagy munkaadójától) hogy bevásárolja magát a közösségbe, ami gyakran több millió dolláros adományokat jelent.

Sajnos a jóléti államok nem úgy működnek, mint a gyárvarosok, vagy akár mint a svájci közösségek. A jólét-államista körülmények között a bevándorló munkáltatójának csupán a bevándorló jelenléte következtében felmerülő költségek kis részét kell kifizetnie. Megengedett neki, hogy társadalmasítsa (externalizálja), és ezzel más tulajdonosokra hárítsa az efféle költségek jelentős részét. Egy munkavállalási engedéllyel felszerelve a bevándorló szabadon használhat minden közléstítményt: utakat, parkokat, kórházakat, iskolákat, és egyetlen főbérlet, üzletember vagy magánszövetség sem diszkriminál-

hat vele szemben lakhatás, foglalkoztatás, szállás és társulás tekintetében. Azaz a meghívott bevándorló egy jelentős juttatáscsomaggal érkezik, amit nem (vagy csak részben) a bevándorló munkaadója fizet (aki állítólag meghívta a bevándorlót), hanem más belföldi tulajdonosok adófizetőként, akiknek semmi beleszólásuk nem volt a meghívásba. Ez nem „meghívás” a szokásos értelemben. Ez ráterhelés. Ez olyan, mintha meghívnánk egy bevándorló munkást, hogy renoválja a házunkat, mialatt más emberek hűtőjéből etetnék őt. Következésképpen, mivel lecsökkent a bevándorló munkások importálásának költsége, több munkaadó által szponzorált bevándorló fog megérkezni, mint máskülönben. Továbbá a bevándorlók jelleme is megváltozik. Míg a svájci közösségek jómódú, magasan értéktérítő bevándorlókat választanak, akik jelenléte fokozza a közösségi tulajdonértékeket, a demokratikus jóléti állam törvényei megengedik a munkaadóknak, hogy másokra hárítsák a bevándorlók foglalkoztatásának költségeit, így hajlamosak lesznek egyre olcsóbb, alacsony képességű és csekély értékteremtő bevándorlókat importálni, figyelmen kívül hagyva a közösségi tulajdonértékre gyakorolt hatásukat.

Miután elméleti szintén csődöt mondott, a bal-libertárius „nyílt határ” álláspontot kizárólag pszichológiailag lehet megérteni. Az egyik forrása számos bal-libertárius randiánus neveltetésében keresendő. A nagyvállalkozókat „hősökként” ábrázolják, és Ayn Rand egyik nevenségesebb állítása szerint ők a jóléti állam „legsúlyosabban üldözött kisebbsége.” Ennek alapján (és bármilyen történelmi ismerettől vagy tapasztalattól szennyezetlenül) mégis mi rossz lehetne abban, ha egy üzletember felbérel egy bevándorló munkást? Valójában – ahogyan azt minden történész tudja – a nagyvállalkozók a legnagyobb bűnösök a magántulajdonjogok és a piac törvénykönyve ellen. A központi Állammal kötött szentségtelen szövetség segítségével biztosították maguknak a kiváltságot ahhoz, hogy bevándorló munkásokat importálhassanak mások kárára (mint ahogy szert tettek arra a kiváltságra, hogy tőkét exportálhassanak más országokba, és kimenték őket az adófizetők és a katonaság, amikor ezek a befektetések rosszra fordulnak).

A nyílt határok iránti lelkesedés egy másik indítéka a kortárs bal-libertáriusok közötti egalitarizmus. Kezdetben, fiatalként az „anti-autoritarizmus” (ne bízz semmilyen tekintélyben) és a látszólagos „tolerancia” – kiváltképp az „alternatív,” nem-burzsoá életstílusok iránti tolerancia – vonzotta őket a libertarizmushoz. Felnőttként

De ez csupán a kezdet lehet; ha rá is veszi az államot a közvélemény egy a közvéleménnyel és az igazságossággal nagyobb összhangban levő álláspont gyakorlatba ültetésére a bevándorlással kapcsolatban, ez a tény nem változtatná meg azt, hogy a magántulajdonosok érdekei illetve az Állam, mint a törvényhozás és adóztatás területi monopolistájának az érdekei összeegyeztethetetlenek, és állandó konfliktusban állnak egymással. Az Állam egy önellentmondás: egy tulajdon–védelmező, aki törvényhozással és adóztatással kisajátíthatja a védelmezettek tulajdonát. Egy Államnak megjósolható módon érdekében fog állni, hogy maximalizálja adóbevételét és hatalmát (a magántulajdon–jogokba való törvényhozásos beavatkozást), míg közönyösen fog viszonyulni önmagán kívül bárki védelmezéséhez. Amit a bevándorlás területén megtapasztalunk az egy általános probléma csupán egyik oldala. Az Államoknak szintén védelmezniük kellene polgáraikat a belföldi betolakodástól és inváziótól, viszont ahogy azt láthattuk, valójában lefegyverezik őket, körbeveszik őket, megadóztatják őket és megfosztják őket a kizáráshoz való joguktól, így téve őket kiszolgáltatottá.

megragadtak a mentális fejlődés ezen szintjén. Különleges „érzékenységek” adnak hangot a diszkrimináció minden megnyilvánulása ellen, és nem restek a központi Állam hatalmát használni, hogy az antidiszkriminációs vagy „polgárjogi” rendeleteket vessen ki a társadalomra. Így anélkül folytathatják az „alternatív” életstílusukat, hogy meg kellene fizetniük az efféle magatartás „normális” költségeit, ami a diszkrimináció és a kizárás. Ennek legitimálása céljából ragaszkodnak ahhoz, hogy az egyik életstílus éppoly jó és elfogadható, mint a másik. Ez multikulturalizmushoz, aztán kulturális relativizmushoz és végül „nyitott határokhoz” vezet. Lásd még erről Hoppe, *Demokrácia, A bukott bálvány*, kiváltképp 10. fejezet.

Ennek megfelelően a bevándorlás problémájának megoldása egy időben az Állam és a köztulajdon intézményében rejlő általános probléma megoldása is. Magába foglalja a természetes renchez való visszatérést elszakadás útján. A belföldi és külföldi betolakodás és invázió elleni védelem visszanyerése érdekében alkotórészeikre kell bontani a központi nemzetállamokat. Az osztrák és az olasz központi Államok nem tulajdonolják az osztrák és olasz köztulajdonokat; ők a polgárok megbízottjai. Azonban nem védik őket és a tulajdonukat. Így, mint ahogy az osztrákok és az olaszok (nem pedig a külföldiek) Ausztria és Olaszország tulajdonosai, ugyanennek az elvnek a kiterjesztésével a karintiaiak és a lombárdok (egyéni adófizetésüknek megfelelően) tulajdonolják Karintiát és Lombardiát, a bergámok pedig Bergamót (nem pedig a bécsi és a római kormány).

Egy döntő első lépéssel az egyéni provinciáknak, területeknek, városoknak és falvaknak ki kell hirdetniük Rómától, Bécstől, Berlinton, Párizstól való függetlenségüket, és ki kell kiáltaniuk, hogy „szabad területté” válnak. A központi Államok hatalmas erőfeszítései ellenére a helyi hovatartozás és ragaszkodás még mindig fellelhető számos területen, városban és faluban szerte Európában. Létfontosságú e tartományi és helyi érzületeket segítségül hívni az első lépés megtétele során. A központi Állam hatalma csökkenni fog minden sikeres területi elszakadással. Az Államot egyre több köztulajdontól fogják megfosztani, ügynökei hozzáférési tartománya egyre korlátozódik, törvényei pedig egyre kisebb és kisebb területek felett lesznek érvényesek, míg végül szertefoszlik.

Azonban létfontosságú a „politikai elszakadáson” túl elmenni egészen a tulajdon privatizációjáig. Végére is a tartományi és helyi politikai testeknek (kormányoknak)

nincs több joguk a tartományi tulajdonhoz, mint amennyi a központi kormánynak volt a nemzeti tulajdonhoz. Tovább kell haladniuk a szakadár folyamatoknak. Vissza kell juttatni a tartományi vagy közösségi köztulajdont: az utakat, a parkokat, a kormányépületeket, az iskolákat, a bíróságokat, stb. azok tényleges magántulajdonosaikhoz és tulajdonosi egyesületeikhez. Ki tulajdonolja a tartományi vagy közösségi tulajdon melyik részét? Elviekben mindenki akkora mértékben annak tulajdonosa, amennyire (kényszerrel) hozzájárult ahhoz! Abban az esetben, ha a helyi kormány „kisajátított” bizonyos magántulajdont, azt egyszerűen visszajuttatják az eredeti tulajdonosához. A többi (és a legtöbb) köztulajdon esetében értékesíthető tulajdonrészvényeket kell kiosztani a közösség tagjai között, egyéni adóhozzájárulásoknak megfelelő arányban. Minden közutat, parkot, iskolát, stb. adófizetők finanszíroztak; tehát a helyi adófizetőknek kell adományozni a helyi köztulajdont az általuk fizetett adóknak megfelelően.²⁴ Ez két dolgot foglal magába. Először, néhány lakos több adót fizetett, mint mások, tehát teljesen természetes és igazságos, hogy az előbbi több részvényt kapjon, mint az utóbbi. Másodsor és pontosabban, néhány lakost teljesen ki fognak zárni abból, hogy köztulaj-

²⁴ Ki kell hangsúlyozni, hogy a kiosztott tulajdonrészvényeknek értékesíthetőnek kell lenniük, hogy valódi magántulajdonnak minősüljenek. Egyrésztől a részvények értékesíthetősége lehetővé teszi, hogy az emberek készpénzre váltsák (eladják) tulajdonukat. Nem mindenkinek van türelme és hajlandó magára vállalni a tőkejavak tulajdonlásával járó kockázatokat. Másrésztől ugyanezen az alapon az értékesíthetőség lehetővé teszi, hogy a tőkés-vállalkozók, akik rendelkeznek a szükséges türelemmel és hajlandók magura vállalni a velejáró kockázatokat (a nyereséget és a veszteséget), megvásárolják és termelékeny használatra fogják a részvényeket.

don-részcvényeket kapjanak. Először is ki kell zárni a segélyek kedvezményezettjeit. Feltételezhetően nem fizettek adókat, hanem a mások által fizetett adókból éltek. Tehát nem követelhetnek semmilyen részesedést a köztulajdonból. Hasonlóképpen minden állami hivatalnokot és közszolgát ki kell zárni abból, hogy köztulajdon-részcvényeket kapjanak, hiszen nettó (adó utáni) jövedelmüket a mások által fizetett adókból finanszírozták. A segélyek kedvezményezettjeihez hasonlóan a közszolgák sem adófizetők, hanem adó-fogyasztók voltak. Tehát ők sem formálhatnak igényt a közösségi tulajdonra.²⁵

A központi Állam megszűnésének és a köztulajdon privatizációjának befejeztével a magántulajdon részét képező, és a személyes biztonsághoz és védelemhez elengedhetetlen kizárési jog visszakerül a magán döntéshozó egységek sokaságának kezébe. A bevándorlás ismét mikro-jelenséggé válik és eltűnik, mint társadalmi „probléma.”

²⁵ Természetesen számos bonyodalom merülne fel e privatizációs stratégia kapcsán. Annak meghatározása végett, hogy a jelenleg szövetségi, regionális és helyi kormányok épületeiből és építményeiből mekkora tulajdonrészesedést biztosítsanak a különböző egyéneknek, be kellene mutatniuk az általuk fizetett szövetségi, regionális és helyi adók dokumentációját, a kapott segély-kifizetéseket pedig le kell vonni a kifizetett adókból, hogy megkapják a nettó fizetett adók összegét. Egy teljesen privatizált piacgazdaságban a magán könyvelőkre, jogászokra és döntőbírói ügynökségekre hárulna e probléma részletes megoldásának a felkutatása, akiket közvetlenül vagy közvetlen – sikerdíjjal – az egyéni igénylők finanszíroznának.

MIÉRT MISES - ÉS NEM HAYEK?

Kezdetnek hadd idézzek egy cikkből, amit régi barátom, Ralph Raico írt mintegy 15 évvel ezelőtt:

Ludwig von Mises és F. A. Hayekot széles körben az évszázad legkimagaslóbb klasszikus liberális gondolkodóinak tartják. Emellett ők az Osztrák iskola két legismertebb közgazdászai. Nagy tudósok és nagy emberek voltak. Szerencsés voltam, hogy mindkettejük tanítványa lehettem... Viszont világos, hogy a világ nagyon különböző bánásmódban részesíti őket. Misesről megtagadták a közgazdaságtani Nobel-díjat, amelyet Hayek elnyert a Mises halála utáni évben. Hayekot időnként antológiákba foglalják és olvassák egyetemi kurzusokon – amikor abszolút nem lehet elkerülni a szabad vállalkozás egy szószólóját – Mises gyakorlatilag ismeretlen az amerikai akadémián. Még azokban a szervezetekben is, amelyek általánosságban a szabad piacot támogatják Hayek az, akit tisztelnek és idéznek, míg Miseset figyelmen kívül hagyják vagy háttérbe szorítják.

Arról szeretnék értekezni illetve felvázolni egy hipotézist, hogy miért van ez így, valamint szeretném megmagyarázni, hogy én – és feltételezésem szerint a többség – miért van más véleményen. Miért vagyok én (és valószínűleg te is) Misesiánus, nem pedig Hayekiánus.

Tézisem az, hogy Hayek jelentősebb szerepének szinte semmi köze a gazdaságelméletéhez. Kevés különbség van Mises és Hayek gazdaságelmélete között. Valójában a legtöbb Hayeknek tulajdonított gazdaságtani elképzelés Misesről származik, ez a tény pedig önmagában is sokkal

magasabbra emeli Miseset Hayeknél, mint közgazdász. De napjaink állítólagos Hayekiánusai nem képzett közgazdászok. Kevesen olvasták ténylegesen a könyveket, amelyek felelősek voltak Hayek kezdeti közgazdász hírnevéért, azaz a *Monetary Theory and the Trade Cycle*-t és a *Prices and Production*-t. Megkockáztatom a tippet, hogy ma nem él 10 embernél több a Földön, aki borítótól borítóig áttanulmányozta a *Pure Theory of Capital*-t.

Ehelyett Hayek jelentősebb szerepére politikafilozófiai munkássága ad magyarázatot, főképp szakmai élete második felében – és ezen a területen a különbség Hayek és Mises között valóban szembetűnő.

Az álláspontom lényegében ugyanaz, mint amit barátom, Ralph Raico is megfogalmazott: Hayek egyáltalán nem klasszikus liberális vagy „Radikalliberalel”, ahogy az NZZ – tudatlanul, mint általában – a napokban hivatkozott rá. Hayek valójában mérsékelt szociáldemokrata – és mivel a szociáldemokrácia korában élünk, ez „tiszteletreméltó” és „felelős” tudóssá teszi őt. Hayek *Út a Szolgáshoz* könyvét „minden párt szocialistáinak” címezte. Minden párt szocialistái pedig azzal fizetik ezt vissza, hogy Hayekot használják arra, hogy „liberálisként” tüntessék fel magukat.

Térjünk a bizonyításra – ehhez főképp a *Constitution of Liberty*-re, illetve a három kötetes *Law, Legislation and Liberty* könyvre támaszkodom, amelyeket többnyire Hayek legfontosabb politikaelméleti munkájának tekintenek.

Hayek szerint a következő feladatok ellátásához van „szükség” az államra: nem csupán a „törvény végrehajtása” illetve „védelem külső ellenségekkel szemben”, hanem „egy fejlett társadalomban az államnak használnia kell hatalmát arra, hogy adóztatással pénzt gyűjtsön

olyan szolgáltatásokra, amiket különböző okoknál fogva a piac nem képes, vagy nem képes megfelelően biztosítani.” (Mivel minden időpontban végtelen számú jószág és szolgáltatás létezik, amit a piac nem biztosít, Hayek egy biankó csekket nyújt át az államnak.)

Ezek között a javak és szolgáltatások között olyanok szerepelnek, mint:

védelem az erőszak, járványok, vagy olyan természeti erők ellen, mint az árvizek és lavinák, de emellett számos szolgáltatás, amely elviselhetővé teszi az életet a modern városokban, a legtöbb út, [...] a mérési szabványok, illetve számtalan információ, kezdve a telekkönyvtől, térképektől és statisztikáktól egészen bizonyos piac által biztosított javak és szolgáltatások minőség-ellenőrzéséig.

A további állami funkciók magába foglalják „bizonyos minimumjövedelem biztosítását mindenkinek”; az államnak „időben úgy kellene rendezni kiadásait, hogy közbeléphessen, amikor csökken a magánbefektetés”; az államnak finanszíroznia kellene az iskolákat és a kutatókat, illetve érvényre kellene juttatnia az „épületszabályozásokat, élelmiszer-jogszabályokat, bizonyos szakmák tanúsítványozását, bizonyos veszélyes javak értékesítésének korlátozását (mint a fegyverek, a robbanóanyagok, a mérgek és a drogok), illetve a termelési folyamatok néhány biztonsági és egészségügyi szabályozását; valamint az olyan közintézmények biztosítását, mint a színházak, sportpályák, stb.”; és használnia kellene „kisajátítási jogát” a „közjó” növeléséért.

Sőt, általánosságban úgy tartja, hogy „akad némi okunk úgy hinni, hogy a vagyon és a népsűrűség általános növekedésével egyre növekedni fog a szükségletek

azon hányada, amelyet csak kollektív cselekvéssel lehet kielégíteni.”

Továbbá az államnak be kellene vezetnie a kötelező biztosítás átfogó rendszerét („kényszer a nagyobb kényszer megelőzéséért”); az állami, támogatott lakásprogram a kormány egy lehetséges feladata, és úgyszintén helyénvaló állami funkcióknak tekinti a „várostervezést” és a „településrendezést” – feltéve, hogy „a nyereség összege meghaladja a veszteség összegét.” Végül a „a kikapcsolódás szolgáltatásainak vagy lehetőségeinek biztosítása, illetve a természet gyönyörének és a történelmi vagy tudományos fontosságú helyeknek megóvása [...], természeti parkok, természet-rezervátumok, stb.” mind az állam legitím feladatai.

Továbbá Hayek ragaszkodik ahhoz, hogy felismerjük, hogy irreleváns milyen nagy az állam vagy milyen gyorsan növekszik. Egyedül az számít, hogy az állami tevékenységek eleget tesznek-e bizonyos formai követelményeknek. „Az állami tevékenység jelleme az, ami fontos, nem pedig a volumene.” Az adók, mint olyan, vagy az adóztatás abszolút magassága Hayek számára nem jelent problémát. Az adók – akár a kötelező katonai szolgálat – elvesztik kényszerítő jellegüket,

ha azok előre láthatóak, és attól függetlenül kényszerítik ki őket, hogy máskülönben miként használná az egyén az energiáját; ez nagyrészt eltörli a kényszer gonosz természetét. Ha minden az tervem alapjává válik bizonyos mennyiségű adók fizetésének előre látott szüksége, ha egy bizonyos időtartamú katonai szolgálat karrierem előrelátható része, akkor követhetem életem magamtól alkotott, általános tervét, és annyira

független vagyok egy másik személy akaratától, amennyire a társadalomban élő emberek megtanultak azok lenni.

De kérem, annak arányos adónak és általános katonai szolgálatnak kell lennie!

Folytathatnám tovább és tovább, idézve Hayek zavaros és ellentmondásos definícióit a szabadságról és a kényszerről, de az érvemhez ennyi is elég. Egyszerűen annyit kérdeznék: melyik szocialista vagy environmentalista találna ezekben bármi problémát? Hayekot követve mindannyian büszkén nevezhetik magukat liberálisnak.

Ezzel éles ellentétben mennyire frissítően világos – és teljesen különböző – Mises! Számára a liberalizmus definíciója leszűkíthető egyetlen kifejezésre: *magántulajdon*. Az állam Mises számára a törvényes erőszak, és egyetlen funkciója az élet és a tulajdon védelmezése azzal, hogy engedelmessé veri az antiszociális elemeket. Minden más esetben az állam „a felfegyverzett emberek, rendőrök, csendőrök, katonák, börtönőrök és hóhérok bevetése. Az állam lényeges vonása, hogy rendeleteit veréssel, gyilkossággal és bebörtönzéssel juttatja érvényre. Azok, akik több állami beavatkozást követelnek, végső soron több kényszert és kevesebb szabadságot követelnek.”

Továbbá (azoknak, akik nem olvastak sok Miseset, de állandóan előhozakodnak azzal, hogy „még Mises sem anarchista”), a fiatalabb Mises kétségtelenül megengedi a korlátlan elszakadást, egészen az egyén szintjéig, ha az ember arra a következtetésre jut, hogy az állam nem azt teszi, amit tennie kellene: az élet és tulajdon védelmezését. Az öregebb Mises pedig sosem tagadta meg ezt az álláspontot. Mises tehát, ahogy azt az én intellektuális messterem, Murray Rothbard megjegyezte, egy *laissez-faire* radikális: egy szélsőséges.

AZ EGÉSZSÉGÜGY MEGOLDÁSA NÉGY LÉPÉSBEN

Az egészségügy minden jóléti államban az egyik leginkább szocialista gazdasági szektor, valamint ez az a szektor, amelyik – az oktatást leszámítva – a leghosszabb ideje szocialista. Napjaink egészségügyi válsága a területi szocializmus elkerülhetetlen következménye (mint ahogyan a párhuzamos oktatási krízis is az oktatásbeli szocializmus szükségszerű következménye). Ennek megfelelően a probléma gyógymódja és megoldása egyszerűen alávetni végre az egészségügy-ipart a magántulajdon-alapú piacgazdaság “normális” szabályainak és gyakorlatainak.

Ez négy alapvető reformot jelent. Majd' egy évszázadnyi szocializált egészségügy után ez a négy reformlépés elsőre talán radikálisnak vagy drasztikusnak, sőt, akár nyersnek és durvának is tűnhet. De mindegyik lépés egyszerűen abból az ártalmatlan és egyszerű kérésből fakad, hogy az egészségügyi szolgáltatókat és iparokat vessék alá ugyanazoknak a szabályoknak, mint a ‘normális’ vállalatok; és minden reformlépés hozzájárul az egészségügyi termékek és szolgáltatások árának csökkenéséhez illetve minőségük növekedéséhez; azaz a bőséghez és az egészséghez.

1.

Az orvosképző iskolák, kórházak, gyógyszertárak illetve az orvosok és a többi egészségügyi személyzet minden engedélykötelességének eltörlése.

Minden jóléti államban jelentősen korlátozó engedélykötelességek terhelik az orvosképző iskolákat, a kórházakat, a gyógyszertárakat, illetve a doktorokat és más egészségügyi személyzetet. A kínálatukat javarészt rendeletek szabályozzák és korlátozzák, nem pedig a fogyasztói kereslet.

Az engedélykötelességek eltörlésével a kínálatuk szinte azonnal megnövekedne, zuhannának az árak, és az egészségügyi szolgáltatások nagyobb választéka jelenne meg a piacon.

Versengő, önkéntes akkreditációs ügynökségek vennék át a kötelező állami szakvizsga helyét – ha az egészségügyi szolgáltatók úgy gondolják, hogy az efféle akkreditáció növelné intézményük jó hírét, illetve amennyiben a fogyasztókat érdekli az intézmény elismertsége és hajlandóak fizetni érte.

Mivel a fogyasztókat többé nem ringatnák abba a hitbe, hogy az egészségügynek létezik egy “nemzeti színvonal,” azok több energiát fektetnének a keresésbe és nagyobb diszkriminációval hoznák meg egészségügyi döntéseiket.¹

¹ Az engedélyezettetésről, és kiváltképp az egészségügyi engedélyezettetésről lásd Milton Friedman, *Capitalism and Freedom* (Chicago: University of Chicago Press, 1962), IX. fejezet; Ronald Hamowy, “Medicine and the Crimination of Sin: ‘Self-abuse’ in 19th century America,” *Journal of Libertarian Studies*, Vol.1, no.3, 1977; ua, “The Early Development of Medical Licensing Laws in the United States, 1875–1900,” *Journal of Libertarian Studies*, Vol. 3, no.1, 1979; Ronald

2.

A gyógyszeripari termékek és orvosi eszközök termelésére és eladására kivetett összes állami korlátozás eltörlése.

Minden jóléti állam hasonlóan súlyos korlátokat ró a gyógyszerészeti és gyógyászati termékek előállítására és árusítására. Gyakorlatilag minden gyógyszernek és gyógyászati kezelésnek először állami beleegyezést kell szereznie és állami termékengedélyt kell kapnia, mielőtt bárki elkezdheti értékesíteni és népszerűsíteni őket. Nem a fogyasztók, hanem a központi kormány és annak “közegészségügyi hivatala” (mint az Élelmiszer- és Gyógyszer-Engedélyeztetési Hivatal az Egyesült Államokban) határozzák meg, milyen egészséggel kapcsolatos termékeket árusíthatnak. Visszatéríteni az egészségügyet a piaci rendszerbe azt jelenti, hogy el kell törölni az összes korlátozást és engedély-kötelességet, és el kell törölni az Élelmiszer- és Gyógyszer-Engedélyeztetési Hivatalt meg a többi nemzeti megfelelőjét.

A gyógyszerek és a kezelések költsége és ára jelentősen zuhanna; mivel a fogyasztók követelik őket, több, nagyobb választékú és jobb termék érné el a piacot gyorsabban és hamarabb. Versengő önkéntes jóváhagyási és akkreditációs ügynökségek vennék át a monopolisztikus és kényszeralapú állami engedélyezés helyét, feltételezve, hogy elegendő fogyasztói kínálat létezne az efféle ügynökségek által biztosított szolgáltatásra. A versengő gyógyszer- és eszközgyártók és eladók pedig egyre jobb

Hamowy, ed., *Dealing with Drugs: Consequences of Government Control* (Lexington, MA: Lexington Books, 1987).

termékleírásokat és garanciákat nyújtanának a perek elleni védelem és a fogyasztók csalogatása érdekében.²

3.

Az egészségbiztosítás iparának deregulációja.

Minden jóléti állam roppant korlátozó szabályozásokat kényszerít az egészségbiztosítási iparra. Ennek következményeként az egészségbiztosítási ügynökségek a biztosítás helyett egyre inkább a vagyonújraelosztás gépezeteivé váltak. Ahhoz, hogy az egészségbiztosítás iparát ismét fegyelmezze a piac, minden biztosítási szabályozást el kell törölni, ahogyan el kell törölni minden szabályozó állami hivatalt, hogy az „egészségbiztosítás” ismét biztosítás lehessen, ne pedig segély.

Kizárólag olyan események ellen nyújtható biztosítás (a kockázatok összevonása), amelyek felett a biztosítottak semmilyen irányítással nem rendelkeznek. Az ember nem biztosíthatja magát például öngyilkosság vagy csőd ellen, mivel önmagán múlik ezen események előidézése.

Mivel egy ember egészsége – vagy annak hiánya – egyre inkább saját irányítása alatt áll, számos, ha nem a legtöbb egészségügyi kockázat valójában biztosíthatatlan. A „biztosítás” olyan kockázatok ellen, amelyek valószínűségét az egyén képes szisztematikusan befolyásolni, az egyén felelősségének hatáskörébe tartozik.³

² Robert Higgs, „Banning a Risky Product Cannot Improve Any Consumer’s Welfare (Properly Understood), with Applications to FDA Testing Requirements,” *Review of Austrian Economics*, vol 7. no. 2. 1994.

³ Az alapvető különbségről a biztosítható és biztosíthatatlan kockázatok között lásd Frank H. Knight, *Risk, Uncertainty, and Profit* (Chicago: University of Chicago Press, 1971) kiváltképp a VII. fejezet;

Továbbá minden biztosítás az egyéni kockázatok összevonását foglalja magába. Azt, hogy a biztosítók többet fizetnek egyeseknek, és kevesebbet másoknak. De előre és biztosan senki nem tudja, kik lesznek a „nyertesek” és a „vesztesek.” A „nyertesek” és a „vesztesek” eloszlása véletlenszerű, és az ebből fakadó vagyonújraelosztás rendszertelen. Ha szisztematikusan meg lehetne jósolni a „győzteseket” és „veszteseket,” a „vesztesek” nem a „győztesekkel” szeretnék összevonni kockázatukat, hanem más „vesztesekkel,” mivel ez csökkentené a biztosítási költségeiket. Például a személyes baleset–kockázatot nem a hivatásos futballjátékosokéval szeretném összevonni, hanem kizárólag azokkal, akik hozzám hasonló körülmények között vannak, alacsonyabb költségekkel.

Az egészségbiztosítók visszautasításhoz való jogának – hogy biztosíthatatlanként kizárjanak bármilyen egyéni kockázatot – jogi korlátozása miatt a jelenlegi egészségbiztosító rendszer csak részlegesen foglalkozik a biztosítással. Az ipar nem diszkriminálhat szabadon a különböző csoportok kockázatait között.

Ennek következtében az egészségbiztosítók lefednek számtalan biztosíthatatlan kockázatot a tényleges biztosítási kockázatok mellett és azokkal összevonva. Nem diszkriminálnak különböző embercsoportok ellen, akik jelentősen *különböző* biztosítási kockázatokot jelentenek. Az ipar tehát egy vagyonújraelosztási rendszert üzemeltet – ami a felelőtlen cselekvőknek és magas kockázatú

Ludwig von Mises, *Human Action*, (Chicago: Regnery, 1966) kiváltképp VI. fejezet; illetve Richard von Mises, *Probability, Statistics, and Truth* (London: Allen & Unwin, 1957), főleg 1, 3. fejezetek.

csoportoknak nyújt hasznot a felelős egyének és alacsony kockázatú csoportok kárára. Ennek megfelelően az iparág árai magasak és egyre felfújódnak.⁴

Az ipar deregulációja a korlátlan szerződési szabadság visszaállítását jelenti: megengedi egy egészségbiztosítónak, hogy bármilyen szerződést felajánljon, hogy kockázathoz mérten befoglaljon vagy kizárjon, hogy diszkrimináljon az egyének bármely csoportjai között. A biztosíthatatlan kockázatok elveszítenék lefedettségüket, a megmaradó lefedettségnek nyújtott biztosítási csomagok változatossága megnövekedne, az árkülönbségek pedig tényleges biztosítási kockázatot tükröznének. Átlagosan az árak drasztikusan zuhannának. A reform pedig ismét bevezetné az egyéni felelősséget az egészségügybe.⁵

4.

A betegeknek vagy egészségteleneknek adott mindennemű támogatás eltörlése.

Minden jóléti állam támogatja – adókon keresztül – a betegeket és az egészségteleneket. Azonban a támogatók többet teremtenek mindenből, amit támogatnak. A

⁴ Az amerikai egészségbiztosítás szabályozásáról részletesebben lásd John Goodman & Gerald Musgrave, *Patient Power* (Washington, D.C.: Cato, 1992); T.P. Wasley, *What Has Government Done to Our Health Care?* (Wabash: Heartland Institute, 1992). Érdekes módon, bár úgynevezett szabadpiaci nézőpontból írták őket, egyik mű sem tanúsít bármi megértést a biztosítható és a biztosíthatatlan események közötti alapvető különbségről és arról, ahogyan az befolyásolja az egészségügyi kockázatok biztosítását.

⁵ A szerződéselméletről lásd Murray N. Rothbard *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1982); az egészségügyi szerződésekről lásd Richard A. Epstein, *Medical Malpractice, The Case for Contract* (Burlingame, CA.: Center for Libertarian Studies, 1979).

betegeknek, az egészségteleneknek és a rokkantaknak nyújtott támogatások betegséget, egészségtelenséget és rokkantságot szülnek, bátorítják a gondatlanságot, a szegénységet és a dependenciát. Az egészségügy alávetése a piac rendjének magába foglalja, hogy el kell törölni minden támogatást, a kényszeralapú segélyezés helyét pedig biztosításnak, családi segítségnek és önkéntes jótékony-ságnak kell átvennie. El kell törölni a Medicaid-et, a Medicare-t és a megannyi hasonló gyakorlatot. Ha eltöröl-jük az efféle támogatásokat, erősítjük az akaraterőt arra, hogy az ember egészségesen éljen és dolgozzon, és erő-södni fog a jövő nemzedékek egészségének minősége.

Összefoglalásképp semmi nem lehetne jobb, mint idézni a nagy Mises-t az egészségügy kapcsán. Majdnem hetven év és felmérhetetlen emberi fájdalom és szenvedés kellett ahhoz, hogy általánosan elfogadják, amit Mises már 1922-ben cáfolhatatlanul demonstrált a szocia-lista gazdaság lehetetlenségéről. Ugyanekkor és ugyanitt Mises a kötelező társadalombiztosítás pusztító "logiká-ját" is elmagyarázta, illetve felvázolta jelenlegi egészség-ügyi válság megoldását⁶:

A társadalombiztosítás értelmiségi bajnokai, valamint az azt bevezető politikusok és államférfiak szemében a betegség és az egészség az emberi test két külön állapo-tának látszott, amely mindig, nehézség vagy kétség nélkül elválasztható vagy megkülönböztethető egy-mástól. Bármelyik doktor képes diagnosztizálni az 'egészség' jellemvonásait. A 'betegség' egy testi jelen-ség, ami az emberi akarattól függetlenül bukkant fel, és nem hatott rá az akarat általi befolyásolás. [...] Namost, ebben a mondatban minden állítás hamis. Nincsen tisztán meghatározott határvonal egészség és

⁶ Ludwig von Mises, *Socialism* (Indianapolis, 1981), 430–32. o.

betegség között. Betegnek lenni nem a tudatos akarat-tól és a tudattalanban működő lelki erőktől független jelenség. Egy ember alkalmassága nem pusztán fizikai állapotának eredménye; javarészt elméjén és akaratán múlik. Tehát a teljes elképzelés, hogy orvosi vizsgálat-tal elkülöníthető az alkalmatlan az alkalmastól és a szimulánstól, és a munkaképes a munkaképtelentől, tarthatatlannak bizonyul. Azok, akik úgy hitték, hogy a betegségek és a sérülések, illetve következményeik meghatározásának teljesen effektív módja a baleset- és egészségbiztosítás alapja lehet, nagyot tévedtek. A baleset- és egészségbiztosítás pusztító természete végső soron abban a tényben rejlik, hogy az efféle intézmények ösztönzik a sérüléseket és a betegségeket, gátolják a felépülést, és gyakran előidézik – de legalábbis fokozzák és hosszabbítják – azokat a működés-zavarokat, amelyek betegséget vagy sérülést követ-nek. [...] Egészen más dolog egészségesnek érezni ma-gát és orvosi értelemben egészségesnek lenni, és egy ember munkaképessége javarészt független az egyéni szerveinek fiziológiailag mérhető és megállapítható működésétől. Az ember, aki nem szeretne egészséges lenni, az nem pusztán szimuláns. Ő egy beteg ember. Ha az egészség és az alkalmasság iránti vágy meggyeng-ül, az betegséget és munkaképtelenséget okoz. Az egészség és a munkaképesség iránti vágy gyengítésével vagy teljes elpusztításával a társadalombiztosítás be- betegséget és munkaképtelenséget teremt; megteremti a panaszkodás szokását – ami önmagában is egy neuró- zis – és egyéb neurózisokat. Röviden, ez egy intéz- ménny, ami hajlamos ösztönözni a betegséget, nem be- szélve a balesetekről, és jelentősen fokozza a balesetek és betegségek fizikai és pszichés következményeit. Társadalmi intézményként az embereket testileg és lelkileg megbetegíti, vagy legalábbis segíti a betegsé- gek sokszorozódását, meghosszabbodását és fokozó- dását.

MIÉRT A GONOSZ EMBEREK KERÜLNEK HATALOMRA

A politikai közgazdászok között az egyik legáltalánosabban elfogadott tétel a következő: Minden monopólium rossz a fogyasztók nézőpontjából. A monopólium klasszikus értelemben egy exkluzív kiváltság, amit egy árucikk vagy szolgáltatás egyetlen termelőjének biztosítanak, azaz a szabad belépés hiánya egy bizonyos termelési ágazatba. Más szóval csupán egyetlen szervezet állíthat elő egy adott jószágot. Bármelyik ilyen monopólium rossz a fogyasztóknak, mert védve a termelési területére újonnan belépőktől, a monopolista termékének ára magasabb lesz, minősége pedig alacsonyabb, mint máskülönben.

Ezt az elemi igazságot gyakran hangoztatták a demokratikus kormány mellett érvként a klasszikus, monarchikus vagy fejedelmi kormányval szemben. Ez azért van, mert a demokráciában szabad a belépés az államapparátusba – bárki lehet elnök vagy miniszterelnök – míg a monarchiában ez csak a királyra és utódaira korlátozódik.

Viszont ez a demokrácia-párti érv fatális tévedés. A szabad belépés nem minden esetben jó. A szabad belépés és a verseny jó a javak termelésében, de nem az a „rosszak” termelésében. Például a szabad belépés az ártatlankínzás és meggyilkolása területén, vagy a szabad verseny a pénzhamisításban vagy a szélhámosságban nem jó; még a rossznál is rosszabb. Tehát miféle „biznisz” is a kormány? A válasz: nem egy szokásos termelő, aki önként vásároló fogyasztóknak ad el javakat. Ehelyett olyan „biznisz”, ami rablást és eltulajdonítást folytat

– adóztatás és pénzhamisítás útján – illetve a lopott javak továbbadását. Tehát a kormányzatba való szabad belépés nem valami jó dolgot fejleszt tovább. Ehelyett a dolgokat a rossznál is rosszabbra fordítja, azaz tökéletesíti a gonoszt.

Mivel az ember olyan, amilyen, minden társadalomban vannak, akik mások tulajdona után sóvárognak. Néhányakra ez jobban igaz, mint másokra, de az egyének általában megtanulják, hogy ne cselekedjenek vágyuknak megfelelően, vagy szégyelljék azt. Általánosságban csak néhányan nem képesek más tulajdona iránti sóvárgásukat sikeresen elfojtani, velük pedig bűnözőkként bánnak embertársaik, és elnyomják őket a fizikai büntetés fenyegetésével. Fejedelmi kormányzás alatt egyetlen embernek – a fejedelemnek – engedi a törvény, hogy kielégítse mások tulajdona iránti vágyát, és ez az, ami potenciális veszélyé, „rosszá” teszi őt.

Viszont egy fejedelem újraelosztó vágyai korlátokba ütköznek, mivel a társadalom minden tagja megtanulta szégyenletesnek és immorálisnak tekinteni egy másik ember vagyonának elvételét és újraelosztását. Ennek megfelelően a legnagyobb gyanúval figyelik a fejedelem minden tettét. Ezzel éles ellentétben, amikor megnyílik a kormányzatba vezető út, mindenki szabadon hangoztathatja mások tulajdona iránti vágyát. Amit korábban immorálisnak tekintettek, és amit ennek megfelelően elfojtottak, azt most legitim álláspontnak vélik. A demokrácia nevében mindenki nyíltan áhítozhat mindenki más tulajdonára; és mindenki kielégítheti e vágyát, ha be tud jutni a kormányzatba. Tehát a demokráciában mindenki fenyegetéssé válik.

Ennek megfelelően a demokratikus állapotok alatt szisztematikusan fokozódik a másik tulajdona iránti népszerű, ámbr immorális és antiszociális vágyakozás. Minden követelés legitim, ha azt nyilvánosan a „szólásszabadság” speciális védelme alatt hangoztatják. Mindent lehet mondani és követelni, és minden gazdára vár. Még a látszólag legbiztosabb magántulajdonjog sincs biztonságban az újraelosztó követelésektől. Ami még rosszabb, pontosan azok nyernek leginkább belépést a kormányba és jutnak a csúcsára, akiknek kevés vagy semmi kifogása nincsen mások tulajdonának elvétele ellen, azaz a megrogzotten erkölcstelenek, akik leginkább abban tehetségesek, hogy többségeket formáljanak az erkölcstelen gátlátalan és egymást kizáró népszerű követelésekből (hatékony demagógok). Tehát egy rossz helyzet még rosszabbra fordul.

Történelmileg a fejedelem kiválasztása véletlen nemesi születés alapján történt, egyetlen személyes képesítése pedig tipikusan neveltetése volt, amiben mint jövőbeli fejedelem és a dinasztia, illetve a dinasztia státuszának és tulajdonának őrzője részesült. Ez természetesen nem biztosította, hogy egy fejedelem nem lesz rossz vagy veszélyes. Viszont érdemes emlékezni arra, hogy egy másik családtagja általi hatástalanítás vagy merénylet azonnali veszélye fenyegette bármelyik fejedelmet, aki képtelen volt elvégezni dinasztiaja megőrzésének fő feladatát – aki romba döntötte az országot, polgári nyugtalanságot, zűrzavart, harcokat idézett elő, vagy más módon veszélyeztette a dinasztia pozícióját. Akárhogy is, noha a véletlen nemesi születése és a fejedelmi neveltetése nem zárta ki, hogy egy fejedelem rossz és veszélyes legyen, a nemesi születés és a fejedelmi neveltetés ugyanakkor azt sem

zárta ki, hogy ártalmatlan dilettáns, vagy akár jó és erkölcsös személy legyen.

Ezzel ellentétben az állami vezetők szavazás általi kiválasztása szinte lehetetlenné teszi azt, hogy valaha is a csúcsra jusson egy jó vagy ártalmatlan személy. A miniszterelnököket és minisztereket az alapján választják, hogy bizonyítottan hatékony erkölcsileg gátlástalan demagógok. Tehát a demokrácia tulajdonképpen biztosítja azt, hogy kizárólag rossz és veszélyes emberek jussanak valaha is a kormányzat csúcsára. Valójában a szabad politikai verseny és szelekció eredményeként azok, akik hatalomra jutnak, egyre rosszabb és veszélyesebb egyének lesznek, viszont mivel csupán ideiglenes és leváltható gondnokok, ritkán fognak merényletet elkövetni ellenük.

A legjobb, amit az ember tehet, hogy Henry Louis Menckent idézi ezzel kapcsolatban. „A politikusok,” jegyzi meg karakterisztikus szellemességével:

szinte soha nem kerülnek [közhivatalba] pusztán érdemből, legalábbis a demokratikus államokban. Néha természetesen megesik, egyfajta csoda folytán. Általában igen más okokból választják őket, melyek közül a fő egyszerűen a képességük arra, hogy befolyásolják és elvárásolják az intellektuálisan hátrányos helyzetűeket. [...] Vajon el fogja-e bármelyikük mondani a színtiszta igazságot, a teljes igazságot és csakis az igazságot az ország állapotával kapcsolatban, belföldi vagy külföldi tekintetben? Vajon tartózkodni fog-e bármelyikük olyan ígéretektől, amelyekről tudja, hogy képtelen betartani őket – amiket egyetlen emberi lény sem tudna betartani? Vajon ki fog-e ejteni valamelyikük egyetlen szót is – legyen az bármennyire nyilvánvaló – ami megriasztja vagy elidegeníti az ostobák bármelyik nagy csoportját, akik a közpénztárcánál tolonganak, és

a napról napra egyre fogyatkozó kásán nyammognak, remélve minden reményükkel? A válasz: talán, a kezdetben, pár hétig... De nem amikor viszonylag beindul a dolog, és megkomolyodik a küzdelem... Mindegyikük meg fogja ígérni minden férfinak, nőnek és gyermeknek az országban azt, amire vágyik. Mindannyian a tájat fogják pásztázni annak lehetősége után kutatva, hogy elszegényítsék a gazdagokat, hogy orvosolják az orvosolhatatlant, hogy megsegítsék a megsegíthetlent, hogy kibogozzák a kibogozhatatlant, hogy deflogisztionizálják a deflogisztionizálhatatlant. Mindegyikük bibircsókokat fog gyógyítani ráolvasással, és olyan pénzzel fogja kifizetni az államadósságot, amit senkinek nem kell megkeresnie. Amikor egyikük demonstrálja, hogy kétszer kettő öt, a másik be fogja bizonyítani, hogy hat, hat és fél, tíz, húsz, n. Röviden, megfosztják önmagukat az ésszerű, becsületes és szavahihető ember jellemétől, és egyszerűen tisztviselőjelöltek lesznek, akiket egyedül a szavazatok felmarkolása érdekel. Addigra mindannyian tudni fogják – ha fel is tesszük, hogy néhányuk most nem tudja – hogy a demokráciában a szavazatokat nem az értelmes beszéddel, hanem az értelmetlen beszéddel csípi nyakon, és szívből jövő jippiájéval fognak a munkához. Mielőtt a zajongás véget ér, a legtöbbjük valójában önmagát is meg fogja győzni. Az lesz a győztes, aki a legtöbbet ígéri, bármi betartásának a legkevesebb valószínűségével.

A VÁLLALKOZÁS ÉS A PROFIT ETIKÁJA

I.

A legalapvetőbb értelemben mindannyian, minden cselekedetünkkel, mindig és kivétel nélkül nyereségűző vállalkozók vagyunk.

Amikor cselekszünk, valami fizikai eszközt (jóságként értékelt dolgokat) – minimum testünket és annak állóhelyét, de a legtöbb esetben további „külső” dolgokat – használunk, hogy megváltoztassuk az események „természetes” menetét (az események menetét, aminek megtörténte számíthatunk, ha másképpen cselekednénk), hogy elérjünk valami magasabbra értékelt jövőbeli állapotot. Minden cselekvéssel arra törekszünk, hogy egy kevésbé kielégítő jövőbeli állapotot egy kielégítőbbre cseréljünk, és pszichikai profitra tegyünk szert. „Mindig a nyereségteremtés a cél, amire bármelyik cselekvés törekszik,” ahogyan Ludwig von Mises írta.

Azonban minden cselekedetet a veszteség eshetősége fenyeget. Minden cselekvés a jövőre vonatkozik, a jövő pedig bizonytalan, vagy a legjobb esetben is csupán részben ismert. Amikor egy cselekvő egy bizonyos cselekvés mellett dönt, összehasonlítja a két megjósolt állapot értékét: az állapotét, ami még nem valósult meg, de elő szeretné idézni a cselekvésével, és egy másik állapotét, ami akkor valósulna meg, ha másképpen cselekedne, de nem jöhet létre, mert úgy cselekszik, ahogy. Ez minden cselekvést kockázatos vállalkozássá tesz. Egy cselekvő mindig

kudarcot vallhat és veszteséget szenvedhet. Talán képtelennek bizonyul előidézni a várt jövőbeli állapotot – azaz hiányos lehet a cselekvő technikai tudása, a „know-how”-ja, vagy az talán ideiglenesen „alkalmatlanná” válik valami előre nem látott, külső esemény miatt. Vagy, ha sikeresen meg is valósította a vágyott fizikai állapotot, még akkor is kudarcnak találhatja a cselekvését és veszteségeket szenved, ha ez az állapot kevesebb kielégülést nyújt a számára, mint amit akkor érhetett volna el, ha másképp dönt (valami korábban elutasított, alternatív cselekvés mellett), azaz hiányos lehet a cselekvő spekulatív tudása – a tudása az értékek és értékelések időbeli változásáról és fluktuációjáról.

Mivel minden cselekvésünk vállalkozói tevékenység, aminek célja, hogy sikeres legyen és profitot termeljen a cselekvő számára, semmi rossz nem lehet a vállalkozásban és a profitban. A rossz, a szó bármely jelentős értelmében, egyedül a kudarc és a veszteség, és ennek megfelelően mindegyik cselekvésünk során megpróbáljuk elkerülni azokat.

Az igazságosság kérdése, azaz hogy erkölcsileg helyese vagy helytelen egy bizonyos cselekvés és az abból fakadó nyereség vagy veszteség, csupán konfliktusok kapcsán merül fel.

Mivel minden cselekvés megköveteli bizonyos fizikai eszközök használatát – egy testet, annak állóhelyét, külső tárgyakat – a különböző cselekvők között konfliktusnak kell felmerülnie akkor, amikor két cselekvő megpróbálja más–más célokra használni ugyanazt a fizikai eszközt. A konfliktusok forrása mindig és kivétel nélkül ugyanaz: a fizikai eszközök szűkössége. Két cselekvő nem képes egyszerre alternatív célokra használni ugyanazt a fizikai esz-

közt – ugyanazt a testet, állóhelyet és tárgyat. Ha megpróbálják, összetűzésbe keverednek. Így a konfliktusok elkerülése végett, illetve ha felmerülnek, azok megoldásához, szükségünk van az igazságosság egy megvalósítható kritériumára, azaz egy elvre, ami szabályozza a szűkös fizikai eszközök jogos vagy „helyes” vs. jogtalan vagy „helytelen” használatát és irányítását (tulajdonlását).

Logikailag világos, mi szükséges minden konfliktus elkerüléséhez: csupán az kell, hogy minden jószág mindig és minden időpontban magántulajdon legyen, azaz egy meghatározott egyén (vagy egyének társulata vagy szövetsége) exkluzív irányítása alatt legyen, és hogy mindig világosan tudható legyen, ki tulajdonolja melyik jószágot, és melyiket nem. A különböző nyereségűző cselekvő-vállalkozók tervei és céljai ekkor a lehető legnagyobb mértékben különbözhetnek, mégsem fog konfliktus felmerülni, amennyiben saját cselekedeteik csak és kizárólag saját magántulajdonukat érintik.

De hogyan érhető el a gyakorlatban ez a helyzet: minden jószág teljes és félreérthetetlenül világos privatizációja? Hogyan válhatnak a fizikai dolgok egyáltalán magántulajdonná; és hogyan lehet elkerülni a konfliktust az emberiség kezdetétől fogva?

Erre egyetlen – praxeológiai – megoldás létezik, és ezt az emberiség lényegében a kezdetek óta ismeri – még akkor is, ha csupán lassan és fokozatosan került kifejtésre és logikai rekonstrukciónak. Hogy elkerüljük a konfliktusokat a kezdetektől, ahhoz az szükséges, hogy a magántulajdon *az eredeti birtokbavétel cselekedetein* alapuljon. A tulajdonra cselekvésen keresztül kell szert tenni (a pusztaszavak vagy kinyilvánítások helyett), mivel egyedül az időben és térben történő cselekvések alapján lehetséges

objektív – interszjektíven megállapítható – kapcsolatot teremteni egy bizonyos személy és egy bizonyos dolog között. És csupán egy előzőleg birtokba nem vett jószág legelső birtokba vevője szerezheti meg ezt a dolgot magántulajdonaként, hiszen mint első birtokba vevő, definícióból adódóan nem kerülhetett konfliktusba senkivel a szóban forgó jószág birtokbavétele során, miután mindenki más csupán később jelent meg a színen.

Ez – igen fontos módon – magába foglalja, hogy míg minden személy az exkluzív tulajdonosa saját fizikai testének, mint ami cselekvésének elsődleges eszköze, egy személy soha senki sem lehet valaki más testének a tulajdonosa. Hiszen mi csak közvetetten használhatjuk valaki más testét, azaz először saját, közvetlenül birtokba vett és irányított testünk használatával. Így a közvetlen birtokbavétel mind időben, mind logikailag megelőzi a közvetett birtokbavételt; és ennek megfelelően valaki más testének beleegyezés nélküli használata egy olyasvalaminek az igazságtalan elbitorlása, amit előtte valaki már közvetlenül birtokba vett.

Tehát minden jogos tulajdon közvetlenül vagy közvetetten visszavezethető a kölcsönösen előnyös – ennél fogva úgyszintén konfliktusmentes – tulajdonjog-átruházásokon keresztül az eredeti birtokbavevőkhöz és az eredeti birtokbavétel cselekedeteihez. *Mutatis mutandis*, minden olyan dologra vonatkozó követelés és használat, amit nem a követelő vagy használó vett elsőként birtokba vagy termelt meg, amit nem konfliktusmentes cserén keresztül szerzett egy másik tulajdonostól, jogtalan.

És ennek megfelelően: minden nyereség vagy veszteség, amit egy cselekvő-vállalkozó jogosan szerzett eszkö-

zökkel szerez vagy szenved, jogos nyereség (vagy veszteség); és minden nyereség vagy veszteség, amihez jogtalanul szerzett eszközökkel jut, jogtalan.

II.

Ez az elemzés teljességgel érvényes a vállalkozóra a szűkebb definíciójával: a tőkés–vállalkozóra.

A tőkés vállalkozó egy bizonyos célt szem előtt tartva tevékenykedik: pénzbeli profit megszerzésének érdekében. Megtakarít, vagy megtakarított pénzt kölcsönöz, munkaerőt bérel fel, nyersanyagokat, termelési eszközöket és földet vásárol vagy bérel. Ezután megtermeli saját termékét, akármi legyen is az, és reméli, hogy pénzbeli nyereséggel adhatja el ezt a terméket. Az *Emberi Cselekvésben* Mises rámutat arra, hogy a tőkés számára “a profit úgy jelenik meg, mint a kapott pénz többlete a kiadott pénzhez viszonyítva, a veszteség pedig, mint a kiadott pénz többlete a kapott pénzhez viszonyítva. A nyereség vagy a veszteség meghatározott mennyiségű pénzben fejezhető ki.”

Mint minden tevékenység, a kapitalista vállalkozás is kockázatokkal jár. A termelés költségei – a kiadások – nem determinálják a kapott bevételt. Ami azt illeti, ha a termelés költsége határozná meg az árat és a bevételt, egyetlen tőkés sem menne csődbe. Ehelyett az előre megjósolt árak és bevételek azok, amik meghatározzák, milyen termelési költségeket engedhet meg a tőkés.

A tőkés azonban nem tudja előre, milyen jövőbeli árakat fizetnek majd neki, vagy mennyi termék fog elkelní az adott árakon. Ez kizárólag a termékei vásárlóin múlik,

akik fölött a tőkésnek nincs hatalma. A tőkésnek találgatnia kell, mi lesz a jövőbeli kereslet. Ha helyes a jóslata, és a jóslott jövőbeli árak összhangban állnak a későbbi, fix piaci árakkal, profitot fog elérni. Viszont, bár egyetlen tőkésnek sem célja a veszteség – mivel a veszteség következménye az, hogy a tőkésnek fel kell adnia szerepét, és vagy fizetett munkavállalóként, vagy önellátó termelőfogyasztóként kell folytatnia – minden tőkés hibázhat spekulációjában. A tényleges árak a reményei – és az azokhoz viszonyított termelési költségei – alá zuhanhatnak, ebben az esetben pedig nem nyereségre tesz szert, hanem veszteséget szenved.

Míg azt meg lehet határozni, hogy pontosan mennyi pénzt szerzett vagy veszített egy tőkés az idő folyamán, nyeresége vagy vesztesége nem árul el semmit a tőkés boldogságáról, azaz lelki nyereségéről vagy veszteségéről. Hiszen a tőkés számára a pénz szinte soha nem a végső cél (leszámítva talán Dagobert bácsit és kizárólag az aranystandard rendszerében). A pénz gyakorlatilag minden esetben eszköz a további cselekvéshez, amelyet távolabbi, végső célok vezérelnek. A tőkés használhatja pénzét arra, hogy tovább bővítse szerepét, mint haszonkereső tőkés. Használhatja el nem költött készpénzként, egyelőre meg nem határozott, jövőbeli célokra. Elköltheti fogyasztási cikkekre és személyes fogyasztásra. Vagy filantróp és jótékony célokra is használhatja, satöbbi.

Amit vitathatatlanul elmondhatunk a tőkés nyereségéről vagy veszteségéről, az a következő: nyeresége vagy vesztesége a mennyiségbeli kifejezése annak, amennyivel hozzájárult embertársai jólétéhez, azaz a termékét megvásárlók és elfogyasztók jólétéhez, akik lemondtak pénzük-ről a tőkés (a vásárlók szempontjából) értékesebb termékért cserébe. A kapitalista nyeresége azt mutatja, hogy

sikeresen átalakította a társadalmilag kevésbé értékelt eszközöket társadalmilag magasabbra értékelt eszközökre, ezzel megnövelte és fokozta a társadalmi jólétet. *Mutatis mutandis*, a tőkés vesztesége azt jelzi, hogy a termelés során értékesebb anyagokat használt fel kevésbé értékes anyagok létrehozásához, így elpazarolta a szűkös fizikai eszközöket és elszegényítette a társadalmat.

A pénzbeli profit tehát nem csupán a tőkés számára jó, hanem embertársai számára is. Minél nagyobb egy tőkés nyeresége, annál nagyobb mértékben járult hozzá a társadalmi jóléthez. Hasonlóképpen, a pénzvesztés nem csupán a tőkés, hanem embertársai számára is rossz, akiknek csorbult a jóléte a tőkés hibája révén.

Az igazságosság kérdése: a tőkés tevékenységének etikai "helyessége" vagy "helytelensége" akkor releváns – mint minden tevékenység esetén – ha konfliktus merül fel, azaz akkor, ha vetélkedő tulajdonjogi követelések és nézeteltérések merülnek fel a cselekvés konkrét, fizikai eszközeivel kapcsolatban. És a tőkésnek adható válasz pontosan ugyanaz, mint mindenki másnak, bármilyen cselekvésre vonatkozóan.

A tőkés cselekedetei és nyeresége jogosak és igazságosak, ha termelési eszközeire eredeti birtokbavétel vagy termelés következtében tett szert, vagy kölcsönösen hasznos értékcsere során megvásárolta vagy kibérelte azokat előző tulajdonosuktól, ha az összes munkavállalóját szabadon és kölcsönösen elfogadott feltételekkel alkalmazta, és ha nem károsítja fizikailag mások tulajdonát a termelési folyamat során. Máskülönben, ha a tőkés termelési eszközeinek egy részéhez vagy egészéhez nem eredeti birtokbavétel, termelés, bérlés vagy vásárlás során jutott (hanem egy másik személy magántulajdonának elrablásával), ha hozzájárulás nélkül, "kényszermunkát"

alkalmaz termelési folyamatában, vagy ha a termelés során megkárosítja mások fizikai tulajdonát, akkor tettei és az abból következő nyereség jogtalan.

Jogtalanság esetén az igazságtalanul károsított személy – a rabszolga, vagy bárki más, aki bizonyítékkal rendelkezik a tőkés által felhasznált termelési eszközök régebbi, fel nem adott tulajdonjogáról – követelése jogos, és kártérítést követelhet pont úgy, mint minden polgári ügyben.

III.

Ezen az alapvetően világos etikai tájképen csak egy Állam jelenlétében jelennek meg bonyodalmak.

Az államot rendszerint úgy definiálják, mint egy szervezet, ami a végérvényes döntéshozatal területi monopóliumát gyakorolja minden konfliktusban, beleértve azokat a konfliktusokat, amikben ő és ügynökei is érintettek. Azaz az állam törvényeket hozhat, egyoldalúan meghozhatja és megszegheti a törvényeket; és ebből fakadóan az állam rendelkezik az adóztatás exkluzív kiváltságával, azaz egyoldalúan meghatározhatja az árat, amit alattvalóinak fizetniük kell a végérvényes döntéshozói feladatának elvégzéséért.

Logikailag két következtetést vonhatunk le egy állam intézményéből. Egy, amikor létezik egy állam, lényegében minden magántulajdon rendeleti tulajdonná változik, azaz tulajdonná, amit az állam adományoz, és amit elvehet törvényhozás és adóztatás útján. Végső soron állami tulajdonná válik minden magántulajdon. Kettő, az állam „saját” földbirtoka és tulajdona – amit félrevezető módon köztulajdonnak neveznek – és pénzjövedelme nem eredeti birtokbavételből, termelésből vagy önkéntes

cseréből fakad. Ehelyett minden állami tulajdon és jövedelem a magántulajdonosok kifosztásának az eredménye.

Az állam tehát – öntömjénező kijelentéseivel ellentétben – nem a magántulajdon megteremtője vagy garantálója. Az állam a magántulajdon hódítója. És az állam nem az igazságosság megteremtője vagy garantálója. Épp ellenkezőleg, az igazságosság pusztítója és az igazságtalanság megtestesítője.

Hogyan viselkedhet igazságosan egy tőkés–vállalkozó (vagy bárki, ami azt illeti) egy alapvetően igazságtalan, államista világban, ahol körbeveszi és vele szemben áll egy erkölcsileg tarthatatlan intézmény, az állam, aminek ügynökei nem termelésből és cseréből élnek és tartják el magukat, hanem kifosztásból: a tőkés és mások magántulajdonának elvételéből, újraelosztásából és szabályozásából?

Mivel a magántulajdon jogos, úgyszintén jogos minden cselekedet, amivel az ember védelmezi saját magántulajdonát – feltéve, hogy önvédelme során a védelmező nem sérti meg mások magántulajdonjogait. A tőkés etikailag jogosult használni minden elérhető eszközt, hogy védelmezzze magát a tulajdona ellen irányuló bármilyen állami támadástól és kifosztástól, pontosan úgy, ahogyan védelmezheti magát bármilyen közönséges bűnözővel szemben. Másrésztől és ismét mint bármilyen közönséges bűnöző esetén, a tőkés védelmi tettei jogtalanok, ha az bármilyen harmadik fél tulajdonának megtámadásával jár, azaz amint a tőkés arra használja az eszközeit, hogy részt vegyen az állami fosztogatásban.

Pontosabban: a tőkés (vagy bárki) számára, tulajdona és annak védelme érdekében talán nem bölcs döntés, vagy akár egyenesen veszélyes, de kétségtelenül jogos a

lehető legnagyobb mértékben kijátszani és kikerülni bármilyen és mindegyik korlátozást, amit az állam a tulajdonára kényszerít. Tehát a tőkés jogosan hazudhat az állam ügynökeinek, vagy tévesztheti meg őket tulajdona és jövedelme kapcsán. Jogosan kerülheti el a tulajdonára és jövedelmére kivetett adókat és hagyhatja figyelmen kívül vagy játszhatja ki azokat a jogi vagy regulációs korlátozásokat, amik megszabják, hogyan használhatja termelési tényezőit (földjét, munkaerejét és tőkéjét). Ennek megfelelően egy tőkés jogosan cselekszik, ha megvesztegeti az állam ügynökeit vagy kilobbizza náluk, hogy segítsenek neki figyelmen kívül hagyni, eltörölni vagy kikerülni a rákényszerített adókat és szabályozásokat. Jogosan, továbbá az igazságosság elősegítőjeként tevékenykedik, ha arra használja az eszközeit, hogy lobbitevékenységével vagy megvesztegetéssel rávegye az állam ügynökeit, hogy csökkentsék az adókat és általánosságban a tulajdont sújtó szabályozásokat, nem csupán saját magára nézve. És jogosan tevékenykedik, valamint bizony az igazságosság bajnokává válik, ha aktívan lobbizik, hogy eltöröljenek minden kifosztást – mint ami igazságtalan – bármilyen és minden vagyon- és jövedelemadót, illetve a tulajdon használatát korlátozó minden törvényt (azon a követelményen túl, hogy senki ne okozzon fizikai kárt mások tulajdonában a termelés során).

Úgyszintén jogos, ha a tőkés a lehető legalacsonyabb áron megvásárolja az állam tulajdonát – feltéve, hogy a szóban forgó tulajdont nem lehet visszavezetni egy konkrét harmadik fél kifosztásához, aki még mindig jogosult arra a tulajdonra. És hasonlóképpen jogos, ha a tőkés a lehető legmagasabb áron értékesíti a termékeit az államnak – feltéve, hogy nem áll közvetlen oksági viszony a terméke között és egy jövőbeli agresszív állami

tett között egy harmadik fél ellen (ahogyan az a fegyver-eladások esetén történhet).

Másrészről pedig a tőkés jogtalanul cselekszik és az igazságtalanság elősegítőjévé válik – az imént említett két kikötés megsértésén kívül – ha és amilyen mértékben arra használja az eszközeit, hogy fenntartsa, vagy tovább növelje a mások tulajdona ellen irányuló állami vagyon-elkobzás vagy törvényhozással való kifosztás jelenlegi fokát.

Így például az államkötvények megvásárlása és az abból származó pénzügyi haszon jogtalan, mivel ez a vásárlás felér az állam, illetve annak folytatólagos igazságtalansága melletti lobbitevékenységgel, tekintve, hogy a kamatkifizetések és a kötvény végső visszafizetése megkövetelik a jövőbeli adóztatást. Hasonlóképpen, és ami ennél is fontosabb, jogtalan egy tőkésnek bárhogyan olyan lobbitevékenységekre használnia a rendelkezésére álló eszközöket, amik arra törekednek, hogy fenntartsák vagy növeljék az adók – ennél fogva az állami jövedelem és költségek – vagy a tulajdonkorlátozó szabályozások jelenlegi szintjét, és korrump minden nyereség, ami ilyen tevékenységből származik.

Amikor egy jogtalan intézménnyel találja szemben magát, szisztematikusan növekedik a csábítása annak, hogy a tőkés is jogtalanul cselekedjen. Ha az állam adóztatásának, újraelosztásának és törvényhozásának bűnségévé válik, új profitlehetőségek nyílnak meg előtte. Vonzóvá válik a korrupció, mivel nagyszerű pénzjutalommal kecsegtet.

Azzal, hogy pénzt és egyéb eszközeit a politikai pártokra, politikusokra vagy más állami ügynökökre fordítja, egy tőkés kilobbizhatja az államnál, hogy az támogassa a veszteséges vállalkozását, vagy mentse azt meg a

fizetéseképtelenségtől vagy a csődtől – amivel mások kárára gazdagítja vagy menti meg magát. A lobbitevékenységekkel és kiadásokkal egy tőkés jogi kiváltságokra vagy monopóliumra tehet szert bizonyos termékek vagy szolgáltatások termelése, eladása vagy megvásárlása területén – amivel monopol–profitra tehet szert más nyereségűző tőkés kárára. Vagy rávehet az államot, hogy olyan törvényeket hozzon, amik növelik versenytársai termelési költségeit a sajátjaihoz viszonyítva – amivel versenyelőnyre tehet szert mások kárára.

De bármennyire is csábító, jogtalan minden ilyen lobbitevékenység és az abból származó profit. Mindegyik magába foglalja, hogy a tőkés az állami ügynököknek fizet más, harmadik felek kifosztásáért, magasabb személyes nyereség reményében. A tőkés nem kizárólag olyan *javak* előállítására alkalmazza a termelési eszközeit, amit önként fizető vásárlóknak értékesítenek. A tőkés ehelyett *rosszak* előállítására fordítja termelési eszközeinek egy részét: mások önkéntelen kifosztására. És ennek megfelelően a vállalkozásán keresztül szerzett nyereség – bármekkora is legyen – többé nem méri helyesen, mennyivel járult hozzá a társadalmi jóléthez. A nyeresége korrupt és erkölcsileg romlott. Bizonyos harmadik felek jogos követeléssel fordulhatnak vállalkozásához és nyereségéhez – egy követeléssel, amit talán nem lehet végrehajtani az állammal szemben, de ennek ellenére jogos követelés maradna.

A MAGÁNTULAJDON ETIKÁJÁNAK VÉGSŐ IGAZOLÁSÁRÓL

Human Action című mesterművében Ludwig von Mises bemutatja és elmagyarázza a gazdaságelmélet teljes egészét, ahogyan az benne rejlik a cselekvés jelentésének fogalmi ismeretében és levezethető abból (valamint néhány általános, explicit módon bevezetett feltételezésből, amelyet a cselekvésnek teret adó empirikus valóságról alkottak). Ezt a fogalmi ismeretet a „cselekvés axiómájának” nevezi, és bemutatja, milyen értelemben kell a cselekvés értelmét – amelyből kiindul a gazdaságelmélet; azaz értékek, célok és eszközök, választás, preferencia, profit, veszteség és költségek – *a priori* tudásnak tekintünk. A cselekvés fogalmi értelme nem érzéki benyomásokból, hanem elmélkedésből származik (az ember nem lát cselekvéseket, hanem bizonyos fizikai jelenségeket cselekvésként értelmez!). Ami a legfontosabb, semmiképp nem lehet tapasztalat útján érvényteleníteni, mivel bármilyen erre törekvő próbálkozás már előfeltételezné a cselekvés létét és a cselekvő a cselekvés kategóriáiról alkotott ismeretét (végtére is tapasztalatot szerezni valamiről önmagában is egy szándékos cselekvés!).

Tehát azzal, hogy úgy rekonstruálta a közgazdaságtant, mint ami végső soron egy *a priori* igaz propozícióból ered, Mises kijelentheti, hogy végső alapokra helyezte azt. Az így megalapozott közgazdaságtant „praxeológiának,” a cselekvés logikájának nevezi, hogy kihangsúlyozza a tényt, miszerint propozíciói véglegesen bebizonyíthatók a vitathatatlan cselekvés–axióma segítségével és a logikai érvelés éppolyan vitathatatlan törvényeivel (mint

az azonosság és az ellentmondás törvényei) – azaz bármiféle empirikus tesztelésről teljesen függetlenül (mint például amelyet a fizikában használnak). Bár a praxeológia gondolata és az, hogy felépítette a praxeológiai elmélet teljes korpuszát a biztos alapokat kereső racionalizmus nyugati hagyományának nagyjai közé emeli őt, Mises nem gondol arra, hogy ehhez a hagyományhoz egy másik állítással is hozzá lehet járulni: az állítással, miszerint az etikai kérdések is megalapozottak. Mises szerint az etikai proposícióknak nincsen végső igazolásuk olyan értelemben, ahogyan a gazdaságtani proposícióknak van. A gazdaságtan tájékoztathat minket arról, hogy bizonyos eszközök megfelelőek-e meghatározott célok eléréséhez, viszont sem a közgazdaságtan, sem bármely egyéb tudomány nem képes eldönteni azt, hogy a célok igazságosnak tekinthetők-e. Semmi nem igazolja az egyik cél választását a másik helyett. Végső soron, hogy melyik célt választják, az tudományos nézőpontból önkényes, és szubjektív szeszély kérdése, amelyet semmiképpen nem lehet igazolni – az egyszerű tényt leszámítva, hogy szimplán az a cél tetszik.

Számos libertárius követte Miseset e tekintetben. Akárcsak Mises, elhagyták az etika racionális alapjának gondolatát. Ahogyan ő is teszi, a lehető legtöbbet hozzák ki abból a közgazdaságtani állításból, miszerint a libertárius magántulajdon–etika magasabb általános életszínvonalat eredményez, mint bármelyik másik; hogy valójában a legtöbb ember előnyben részesíti a magasabb életszínvonalat az alacsonyabbal szemben; ebből következően tehát a libertarizmusnak igen népszerűnek kellene bizonyulnia. Végső soron azonban – ahogy azt Mises kétségtelenül tudta – az efféle meggondolások csak azokat tudják meggyőzni a libertarizmusról, akik már elfogadták

az általános vagyon–maximalizálás „haszonelvű” célját. Azok szemében, akik nem osztják ezt a célt, semmilyen meggyőző erejük nincsen. Tehát a végső elemzés szerint a libertarizmus alapja nem több önkényes hitnél.

A következőkben ismertetek egy érvet, ami bemutatja, miért tarthatatlan ez az álláspont, és hogyan lehet végső igazolást adni a lényegében Locke–i magántulajdon–etikának. Ez az érv gyakorlatilag a libertarizmus természetjogi álláspontját támogatja, ahogyan azt a modern libertárius mozgalom másik mester–gondolkodója, Murray N. Rothbard megalkotta – mindenképp *Ethics of Liberty* c. kötetében. Viszont a magántulajdon végső igazolását felállító érv különbözik attól, amit a természetjogi hagyományban jellemzően felvázolnak. E tradíció helyett Mises – és a praxeológiáról és a praxeológiai bizonyítékokról alkotott elképzelése – az, aki biztosítja a modellt.

Bemutatom, hogy egyedül a libertárius magántulajdon–etika igazolható érveléssel, mivel az az érvelés mint olyan praxeológiai előfeltevése; illetve hogy bármilyen eltérő, nem–libertárius etikai proposícióról bemutatható, hogy megszegi ezt a demonstrált preferenciát. Természetesen megfogalmazható egy ilyen proposíció, de javaslati tartalma ellentmondana az etikának, amely iránt az egyén demonstrálta preferenciáját saját proposíció–alkotásával, azaz azzal, hogy érvelésbe elegyedett. Például az ember mondhatja azt, hogy „az emberek *közömbösek* az iránt, hogy dolgokat tegyenek, és mindig azok is lesznek,” de ezt a proposíciót meghazudtolná maga a proposíció–alkotás cselekedete, ami valójában szubjektív *preferenciát* demonstrál (hogy inkább ezt mondaná ahelyett, hogy valami mást mondana, vagy ahelyett, hogy egyálta-

lán nem mondana semmit). Hasonlóképp a nem-libertárius etikát megcáfolja a kijelentésének tényleges valósága.

E következtetés eléréséhez, illetve fontosságának és logikai erejének felismeréséhez elengedhetetlen két belátás.

Először meg kell jegyezni, hogy annak a kérdése, hogy mi igazságos vagy igazságtalan – vagy ami azt illeti, annak az általánosabb kérdése, hogy mi érvényes proposíció, és mi nem az – csak akkor merül fel, ha én és mások képesek vagyunk a propozicionális cserére, avagy az argumentációra [érvelésre]. A kérdés nem merül fel egy kővel vagy egy hallal kapcsolatban, mivel azok nem képesek részt venni ilyen cserékben és érvényesnek vallott proposíciókat alkotni. Viszont ha ez így van – és az ember nem tagadhatja ezt anélkül, hogy ellent ne mondana magának, hiszen az ember nem képes érvelni amellet, hogy nem képes érvelni – akkor feltételeznünk kell, hogy bármilyen etikai proposíció, vagy bármilyen más proposíció azt állítja magáról, hogy érvényesíthető propozicionális vagy argumentatív módszerrel. (Feltételeznünk kell, hogy Mises is ezt állítja, amennyiben gazdasági proposíciókat fogalmaz meg). Valójában bármilyen proposíció megalkotása során – nyíltan vagy belső gondolatként – az ember demonstrálja preferenciáját aziránt, hogy argumentatív módszerekre támaszkodjon önmaga vagy mások valamiről való meggyőzése érdekében. Tehát – magától érthetően – nincs más módja bármi igazolásának, csak a propozicionális cserén és érveken keresztül történő igazolás. Viszont így egy etikai proposíció végső vereségének kell tekinteni, ha demonstrálható, hogy tartalma logikailag inkompatibilis az proposíció-alkotó állí-

tásával, miszerint érvényessége megállapítható argumentatív módon. Bármi ilyen inkompatibilitás bemutatása felér a lehetetlenség bebizonyításával, az efféle bizonyítás pedig a lehető leghalálósabb vereség volna a szellemi vizsgálódás birodalmában.

Másodszor meg kell jegyezni, hogy az argumentáció nem szabadon lebegő proposíciókból áll, hanem a cselekvés egy formája, amely megköveteli a szűkös javak alkalmazását; és hogy az eszköz, amellyel az ember demonstrálja a proposicionális cserékben való részvétel iránti preferenciáját, a magántulajdon. Egyrészt soha senki nem volna képes semmit állítani, és senki nem tudna meggyőződésre jutni semmilyen proposícióval kapcsolatban argumentatív módon, ha nem volna előfeltételezve a személy joga saját fizikai testének kizárólagos használatához. A másik személy teste feletti kizárólagos uralmának elismerése, és eme elismerés kölcsönössége az, ami magyarázatot ad a proposicionális cserék jellegzetes karakterére: arra, hogy bár az ember talán nem ért egyet azzal, amit az imént mondtak, még mindig egyetérthet legalább a ténnyel, hogy nem értenek egyet. Úgyszintén nyilvánvaló, hogy *a priori* igazolhatónak kell tekinteni az ember saját testére vonatkozó tulajdonjogát, hiszen aki megpróbálkozna bármilyen norma igazolásával, már érvényes normaként előfeltételezné a teste feletti kizárólagos uralmához való jogát – ahhoz, hogy azt mondhassa: „Én ezt és ezt állítom.” Aki vitatja ezt a jogot, a gyakorlatban ellentmondásba ütközik, mivel érve már magába foglalná az általa vitatott norma elfogadását.

Továbbá lehetetlen volna bármeddig is fenntartani az argumentációt és egy érv proposicionális erejére támaszkodni, ha nem volna az embernek megengedve, hogy teste mellett egyéb szűkös eszközöket is birtokba vegyen

az eredeti birtokbavétel cselekedetén keresztül (úgy, hogy azelőtt használja őket, mielőtt bárki más tenné), és ha az efféle javakat és a rájuk vonatkozó kizárólagos uralom jogát nem objektív, fizikai értelemben határoznák meg. Hiszen ha senkinek sem volna joga uralni bármi mást saját testén kívül, akkor mindannyian megszűnénk létezni, és a normák igazolásának problémája egyszerűen nem merülne fel. Tehát abból a tényből fakadóan, hogy az ember életben van, érvényesnek kell előfeltételezni a más dolgokra vonatkozó tulajdonjogokat. Senki nem tudna másképp érvelni, aki életben van.

Ráadásul, ha az ember nem eredeti birtokbavétellel tenne szert az efféle javak feletti kizárólagos uralom jogára – azaz nem azáltal, hogy objektív kapcsolatot létesít önmaga és egy bizonyos szűkös erőforrás között, mielőtt bárki más tenné – hanem helyette azt feltételeznék, hogy a későn érkezők követelhetik e javakat, akkor senkinek sem volna szabad tennie semmit, hiszen az embernek szüksége volna az összes későn érkező beleegyezésére, mielőtt azt tehetné, amit szeretne. Sem mi, sem elődeink, sem utódaink nem volnának képesek túlélni, ha ezt a szabályt követnék. Ahhoz, hogy bárki – múltban, jelenben vagy jövőben – érveljen bármiről, lehetségesnek kell lennie a túlélésének, ennek érdekében pedig nem lehet úgy tekinteni a tulajdonjogokra, mint amikben az érintettek száma meghatározatlan és időtlen. Ehelyett úgy kell gondolnunk a tulajdonjogokra, mint amik bizonyos egyének bizonyos időpontban történő cselekvéséből erednek. Máskülönben senkinek nem volna lehetséges, hogy először egy meghatározott időpontban mondjon valamit, majd másvalakinek, hogy válaszoljon rá. Egyszerűen ellentmondás azt mondani, hogy a libertarizmus első–használó–első–tulajdonos szabálya figyelmen

kívül hagyható vagy igazolatlan, hiszen az, hogy az ember ezt kimondhatja, előfeltételezi független döntéshozó egységként való létezését egy adott időpontban.

Végül a cselekvés és a propozíció–alkotás szintén lehetetlen volna, ha az eredeti birtokbavétellel megszerzett dolgokat nem objektív, fizikai értelemben definiálnánk (és ha ennek megfelelően az agresszió definíciója nem 'egy másik személy tulajdonának *fizikai* épsége elleni támadás' volna), hanem szubjektív értékek és értékítéletek szempontjából. Míg minden ember képes irányítani, hogy cselekedetei megváltoztatják-e valaminek a fizikai épségét, addig annak irányítása, hogy az ember cselekedete befolyásolja-e valaki tulajdonának az értékét, más emberek kezében rejlik és az ő értékítéletükön múlik. Az embernek meg kellene kérdeznie az egész világnépességet és meg kellene egyeznie mindenkivel, hogy biztosra menjen, hogy tervezett cselekvése nem változtatja meg egy másik személy a tulajdonáról alkotott értékítéletét. Nyilván mindenki rég halott volna, mire ez megvalósulna. Továbbá az elképzelés, miszerint óvni kellene a tulajdonértékeket, argumentatív módon védelmezhetetlen, hiszen ahhoz, hogy az ember emellett érveljen, előfeltételezni kell, hogy a cselekvés megengedett bármilyen tényleges megegyezést megelőzően. (Ha nem volna megengedett, az ember nem is tudná megfogalmazni ezt a propozíciót.) Viszont ha megengedett, ez csak az objektív tulajdonhatárok miatt lehetséges, azaz olyan határok miatt, amelyeket mindenki önmagától felismer anélkül, hogy előtte mindenki mással egyetértésre kelljen jutnia az értékekkel és értékítéletekkel kapcsolatban.

Azzal, hogy életben van és megfogalmaz bármilyen propozíciót, az ember demonstrálja, hogy a libertárius magántulajdon–etikán kívül minden etika érvénytelen.

Ha ez nem így volna, és a későn érkezőknek legitim követeléseik volnának a dolgokra, vagy ha szubjektíven definiálnák a tulajdonolt dolgokat, senki sem volna képes túlélni, mint fizikailag független döntéshozó egység bármely adott pillanatban. Tehát soha senki nem volna képes felvetni egyetlen érvényesnek vallott proposíciót sem.

Ezzel a magántulajdon–etika a priori igazolásának végére értem. Néhány, a korábban érintett témával, a libertarizmus e „praxeológiai” bizonyítása és a haszonelvű, illetve a természetjogi álláspont közötti összefüggéssel kapcsolatos megjegyzéssel tenném teljessé a diskurzust.

A haszonelvű álláspont végső cáfolatát magában foglalja az iménti bizonyítás. Demonstrálja, hogy érvényesnek kell előfeltételezni az ember teste és eredetileg birtokba vett javai fölötti exkluzív irányítási jogát pusztán ahhoz, hogy valaki megfogalmazza a haszonelvű álláspontot. Pontosabban, a libertarizmus konzekvencialista oldalával kapcsolatban, a bizonyítás bemutatja annak praxeológiai lehetetlenségét: nem függhet bizonyos kimenetelektől a kizárólagos uralom jogainak kiosztása. Az ember soha nem volna képes cselekedni és állítani valamit, hacsak nem volnának magántulajdonjogok a későbbi kimenetel előtt. A konzekvencialista etika praxeológiai abszurditás. Ehelyett „apriorisztikusnak” vagy azonnalinak kell lennie bármilyen etikának ahhoz, hogy lehetővé tegye, hogy az ember itt és most cselekedhessen és ezt vagy azt állíthassa ahelyett, hogy fel kelljen függesztenie a cselekvést későbbre. A várj–a–kimenetelre etika pártján állók közül senki sem volna közöttünk, hogy mondjon valamit, ha komolyan venné saját tanácsát. Illetve annyira, amennyire még mindig közöttünk

vannak a haszonelvűség támogatói, cselekedeteikkel demonstrálják, hogy a konzekvencialista tan hamis, és azt hamisnak kell tekinteni. A cselekvés és az állítás megköveteli a magántulajdonjogokat a jelenben, és nem várhat arra, hogy csak később osszák ki őket.

A természetjogi állásponttal kapcsolatban a praxeológiai bizonyítás – bármennyire támogatja az álláspontját egy racionális etika lehetőségességével kapcsolatban, és bár teljesen egyetért a következtetésekkel, amiket ez a tradíció elért (kiváltképp Murray N. Rothbard) – legalább két megkülönböztető előnnyel rendelkezik. Egyfelől általános vita tárgyává vált a természetjogi állásponttal kapcsolatban – még a máskülönben rokonszenvező megfigyelők körében is – hogy az emberi természet fogalma túlságosan zavaros ahhoz, hogy ki lehessen következtetni belőle egy meghatározott magatartás–szabálykészletet. A praxeológiai megközelítés megoldja ezt a problémát annak felismerésével, hogy nem az emberi természet szélesebb fogalma, hanem a propozicionális cserék és az argumentáció szűkebb fogalma az, aminek az etika eredeztetésének kezdőpontjául kell szolgálnia. Ráadásul ennek a választásnak van egy *a priori* igazolása olyan értelemben, hogy az igaz vagy hamis, helyes vagy helytelen kérdése nem merül fel a propozicionális cseréktől függetlenül. Tehát senki nem volna képes ellentmondás nélkül kétségbe vonni egy ilyen kezdőpontot. Végül az érvelés követeli meg a magántulajdon elismerését, tehát a magántulajdon–etika érvényességének argumentatív kétségbevonása praxeológiailag lehetetlen.

Másfelől ott a logikai szakadék a „van” és a „kell lennie” állítások között, amelyet a természetjog–pártiak képtelenek voltak sikeresen áthidalni – leszámítva néhány általános, kritikus megjegyzés megfogalmazását a

tény-érték kettősség végső érvényességével kapcsolatban. Itt a libertarizmus praxeológiai bizonyítása azzal az előnnyel bír, hogy teljesen értékmentes igazolást ad a magántulajdonnak. Teljes mértékben a van-állítások birodalmában marad, és sosem próbál származtatni egy „kell lennie-t” egy „van”-ból. Az érv szerkezete ez: (a) az igazolás propozicionális igazolás (a priori igaz van-állítás); (b) az argumentáció előfeltételezi az ember testének tulajdonlását és az eredeti birtokbavétel elvét (a priori van-állítás); és (c) tehát nem igazolható argumentációs módon semmilyen eltérés ettől az etikától (a priori igaz van-állítás). A bizonyítás úgyszintén ajtót nyit a tény-érték kettősség természetének megértéséhez: A „kell lennie” állításokat nem lehet „van” állításokból származtatni. Különböző logikai birodalmakba tartoznak. Viszont úgyszintén világos, hogy az ember nem is állíthatja, hogy vannak tények és értékek, ha nem léteznek propozicionális cserék, és hogy a propozicionális cserék gyakorlata előfeltételezi a magántulajdon-étika érvényességének elfogadását. Más szóval a megismerés és az igazságkeresés, mint olyan, normatív alappal rendelkezik, és a normatív alap, amelyen a megismerés és az igazság nyugszik, a magántulajdonjogok elismerése.

A TERMÉSZETES ELIT, AZ ÉRTELMISÉG ÉS AZ ÁLLAM

Az állam egy területi monopóliummal rendelkező elnyomó szerv, amely folyamatosan, intézményesített módon véthet a magántulajdon ellen és zsákmányolhatja ki a magántulajdon birtokosait kisajátítás, adóztatás vagy szabályozás révén.

Hogyan jönnek azonban létre államok? Az eredetükkel kapcsolatban két elmélet létezik. Az egyik elmélet szerint, melyhez olyan nevek kötődnek, mint Franz Oppenheimer, Alexander Rüstow és Albert J. Nock, az államok annak következtében jöttek létre, hogy egyes embercsoportok leigáztak másokat. Ez az állam "külsarjas" (exogén) eredetének elmélete. Ezt a nézetet azonban mind történelmi, mind elméleti alapon komoly kritikák érték olyan néprajzkutatók és antropológusok részéről, mint Wilhelm Mühlmann. E bírálók rámutatnak, hogy nem minden állam külső hódítás nyomán jött létre. Tulajdonképpen kronológiailag tévesnek tartják azt az elméletet, miszerint az első államok úgy jöttek létre, hogy nomád pásztorok uralmuk alá hajtottak letelepedett földműveseket. Továbbá ez a nézet elméletileg is hibás, amennyiben a hódítás már államszerű szervezetet feltételez a hódítók körében. Ezért az exogén elmélet az alapvetőbb, endogén elméletre támaszkodhat csak.

Ilyen elmélettel állt elő Bertrand de Jouvenel. Nézete szerint az államok a természetes elitből nőttek ki: a magántulajdonnal rendelkező személyek önkéntes tranzakcióinak eredménye nem egalitáriánus, hanem hierarchi-

kus és elitista. A tehetségük révén néhányan minden társadalomban bekerülnek az elitbe. A vagyonszerzés, a bölcsesség és a bátorság révén ezek az egyének természetes befolyás birtokába jutnak és véleményük, ítéletük széles körű tiszteletnek örvend. Továbbá a tervezett párválasztás, házasság, valamint a polgári és a genetikai öröklés törvényei révén a természetes tekintélyből fakadó pozíciókat valószínűsíthetően néhány nemes család viszi tovább. Az ilyen, hosszú ideje kiemelkedő teljesítményt nyújtó, előrelátásról és példamutató magatartásról tanúságot tévő családok fejeihez fordulnak az emberek egymás közti ügyes–bajos ellentéteikkel. A természetes elit vezetői bíróként és rendcsinálóként tevékenykednek, gyakran teljesen ingyen, mert befolyással rendelkező emberként ezt kötelességüknek gondolják, vagy a polgári igazságszolgáltatást privát módon előállított “közjóságnak” tartják.

Az állam kialakulásához vezető apró, de döntő lépés pontosan a bírói és rendfenntartói szerep monopolizálása. Ez megtörtént, amint az önkéntesen elismert természetes elit egy tagja a többiek ellenkezésével szembeállva el tudta érni, hogy egy bizonyos területen az összes konfliktust egyedül az ő személye elé terjesszék. Az érdekelt felek többé nem választhattak más bírót vagy rendfenntartót.

A MONARCHIA EREDETE

Ha megértjük, hogy az állam a természetes elit egy korábbi, hierarchikusan felépülő rendjéből nőtt ki, akkor az is világossá válik, hogy az emberiség a történelme során az idő nagyobbik részében miért monarchikus (és nem demokratikus) rendben élt, már amikor egyáltalán

alá volt rendelve valamilyen kormányznak. Természetesen voltak kivételek: az athéni demokrácia, Róma Kr. e. 31-ig, a velencei, a firenzei és a genovai köztársaságok a reneszánsz idején, a svájci kantonok 1291 óta, Hollandia 1648-tól 1673-ig és Anglia Cromwell alatt. Ilyen esetek azonban ritkán fordultak elő, és egyik sem hasonlított a modern, az egy ember-egy szavazat elvét követő demokratikus rendszerekre. Ehelyett ezek is igen elitisták voltak. Athénban például a népességnek legfeljebb 5%-a szavazott és tölthetett be hatalmi pozíciót. Az I. világháború végéig az emberiség nem hagyta maga mögött igazán a monarchikus kort.

HATALMI MONOPÓLIUM

Attól a pillanattól fogva, hogy a természetes elit egy tagjának sikerült monopolizálnia az igazságszolgáltatás és a békefenntartás tevékenységét, a törvény és a törvény betartatása egyre drágábbá vált. Ahelyett, hogy e szolgáltatást ellenszolgáltatás nélkül vagy pusztán önkéntes kompenzációért cserébe nyújtották volna, kötelezően fizetendő adóból finanszírozták azt. Ezzel egy időben a törvény minősége elkezdett romlani. Ahelyett, hogy védelmezné az ősi tulajdonjogokat és az igazság általános és szilárd elveit alkalmazná, a monopolhelyzetben lévő bíró a saját kénye szerint alakítja a fennálló törvényeket, elvégre nem kell az ügyfelei elvesztésétől tartania, ha nem bizonyul pártatlannak.

Hogyan nyílt lehetőség e lépésre, a törvény és a rend egy király által való monopolizálására, amely előre megjósolható módon az igazságszolgáltatás árának emelkedéséhez és minőségének hanyatlásához vezetett? A természetes elit többi tagja nyilván ellenzett minden ilyen törekvést, így a végül királlyá avanszáló személyek éppen

ezért álltak a “nép” vagy a “közember” oldalára. A mindig népszerű irigységre apellálva a királyok az embereknek egyrészt olcsóbb és jobb igazságszolgáltatást ígértek a feljebbvalóik (a király versenytársai) megadóztatása — megalázása — révén. Másrészt segítségül hívták az értelmiségiek osztályát.

AZ ÉRTELMISÉGIEK SZEREPE

A szellemi szolgáltatások iránti igény elvárásaink szerint az életszínvonal emelkedésével együtt nő. A legtöbb embert azonban inkább a gyakorlatias, világi ügyek érdeklik, és a szellemi erőfeszítéseknek kis hasznát látják. Az Egyházon kívül egyedül a természetes elit tagjai vetik igénybe az értelmiségiek szolgálatait: gyerekeik tanítóiként, személyes tanácsadóként, titkárként és könyvtárosként. Az értelmiségiek munkalehetőségei bizonytalanok voltak, fizetésük pedig általában alacsony. Továbbá, míg a természetes elit tagjai csak ritkán voltak maguk is értelmiségiek (azaz olyan emberek, akik idejük nagy részét tudományos elfoglaltsággal töltik), és inkább gyakorlatias tevékenységeket űztek, tipikusan legalább olyan értelmesek voltak, mint értelmiségi alkalmazottaik, így azok érdemeit csak szerény elismerésben részesítették.

Nem meglepő tehát, hogy a túlzott önérettől szenvedő értelmiségiek rossz néven vették ezt a helyzetet. Milyen igazságtalan, hogy azok, akiket ők tanítottak — a természetes elit tagjai — valójában a feljebbvalóik és kényelmes életet élnek, míg ők — az értelmiségiek — viszonylag szegények és nem függetlenek. Az sem csoda, hogy a király könnyen maga mellé állíthatta az értelmiségieket miközben az igazságszolgáltatás monopolizálására

törekedett. A monarchia ideológiai támogatásáért cserébe a király nem csak jobb munkalehetőséget, magasabb státuszt kínált, hanem udvari tudósként végre visszafizethettek a természetes elitnek a tiszteletlenségükért.

Az értelmiségiek helyzete azonban csak szerény mértékben javult. Egy monarchiában az uralkodó (a király) élesen elkülönül az alattvalóktól, akik tudják, hogy sohasem lehet belőlük uralkodó. Emiatt nem csak a természetes elit, hanem a közemberek is jelentős ellenállást fejtettek ki a király hatalmának bármilyen növelésével szemben. Ezért a király számára rendkívül nehéz volt adókat emelni, így az értelmiségiek munkalehetőségei igen korlátozottak maradtak. Emellett a király, ha már megszilárdította pozícióját, nem bánt sokkal jobban a tudósaival, mint a természetes elit. És mivel a király nagyobb terület irányított, mint a természetes elit egy tagja valaha, a kegyeiből sokkal veszélyesebb volt kiesni, ami bizonyos szempontból még kiszolgáltatottabbá tette az értelmiségieket.

Vezető értelmiségiek életrajza — Shakespeare-től Goethe-ig, Descartes-tól Locke-ig, Marxtól Spencserig — nagyjából ugyanazt a mintát mutatja: egészen a XIX. század második feléig a munkájukat magánszemélyek, a természetes elit tagjai, hercegek vagy királyok fizették. Ha kiestek pártfogójuk kegyeiből, gyakran váltottak állást és földrajzilag rendkívül mobilisek voltak. Bár ez gyakran pénzügyi bizonytalanságot jelentett, hozzájárult nem csak az értelmiségiek (számos nyelv ismeretével is jelzett) egyedien kozmopolita szemléletéhez, hanem szokatlan szellemi függetlenségéhez is. Ha egy pártfogó meg akarta vonni a támogatását, sok másik boldogan alkalmazta őket. A szellemi és a kulturális élet ott virágzott a

leginkább, és a gondolkodók függetlensége ott volt a legnagyobb, ahol a király vagy központi kormány helyzete viszonylag gyenge volt és a természetes elit viszonylag erős maradt.

A DEMOKRÁCIA FELEMELKEDÉSE

Az állam, a természetes elit és az értelmiség kapcsolatában csak a monarchiából a demokráciába való átmenet során állt be lényeges változás. A monarchiával szembeni történelmi ellenállás kiváltó oka az volt, hogy a monopóliumhelyzetben lévő bíróként és békefenntartóként működő királyok megnövelték az igazságszolgáltatás árát és eltorzították az ősi törvényeket. Azonban e jelenség okaival kapcsolatban megmaradtak a téveszmék. Voltak, akik felismerték, hogy a probléma nem az elittel vagy a nemességgel van, hanem a monopóliummal. Velük szemben azonban jelentős számbeli fölényben voltak azok, akik tévesen az uralkodó elitista jellegét okolták a problémákért, és akik mellett érveltek, hogy meg kell tartani a törvényt és a törvény betartásának monopóliumát, csupán a szembeűnő királyi pompát kell helyettesíteni a “néppel” és a “közember” feltételezett tisztességével. Innen ered a demokrácia történelmi sikere.

Milyen ironikus, hogy monarchiákat ugyanazok a társadalmi erők rombolták le, amelyeket a királyok korábban ösztönöztek és szolgálatukba állítottak, amikor a bírói szerepkörből elkezdtek kizárni a többi versengő természetes tekintélyt: a közember irigysége a feljebbvalóival szemben és az értelmiségiek vágya az őket állítólag megillető társadalmi pozíció iránt. Amikor a királyok jobb és olcsóbb igazságszolgáltatásra vonatkozó ígéretei üresnek bizonyultak, az értelmiség a királyok által korábban körüludvarolt egalitáriánus érzéseket az uralkodók

ellene fordította. Ennek megfelelően logikusnak tűnt, hogy a királyokat is le kell taszítani a trónjukról és az általuk kezdeményezett egalitáriánus irányelveket el kell vinni azok végső konklúziójáig, ami nem más, mint az igazságszolgáltatás monopolisztikus irányítása a közember által. Pontosabban az értelmiség, mint a közember szószólója által.

Ahogy azt megjósolja az elemi közgazdaságtani elmélet, a monarchikus hatalomból a demokratikus, egy ember–egy szavazat elven alapuló rendszerbe való átmenettel és a királynak a néppel való kiváltásával a dolgok rosszabbra fordultak. Az igazságszolgáltatás ára csillagászativá nőtt, míg a törvény minősége folyamatosan csökken. Ez az átmenet végső soron azt jelentette, hogy egy magántulajdonban lévő kormányra — magánkézen levő monopóliumra — alapozott rendszer helyén létrejött egy köztulajdonban levő kormányra — köztulajdonban levő monopóliumra — alapuló rendszer.

A “közlegelők tragédiájához” hasonló eset állt elő. Nem csak a királynak, hanem mindenkinek jogában állt rátennie a kezét bárki más tulajdonára. Ennek következtében nőtt a kormányzati kizsákmányolás (az adók) mértéke, a törvény olyan szintre süllyedt, ahol az általános és sérthetetlen igazság elve eltűnt, és helyébe lépett a törvényhozás által létrehozott törvény fogalma (azaz a létrehozott, és nem felfedezett, eleve “adott” törvény), és a társadalom időpreferenciája (jelenközpontúsága) elkezdett nőni.

A király birtokolta a területét, és továbbadhatta a fiának, így próbálta megőrizni annak értékét. Egy demokratikus vezető csupán egy ideiglenes gondnok, ezért a tőkejavak kárára próbálja maximalizálni a kormány bevételeit, így pazarol.

Íme néhány következmény: az I. világháború előtti monarchikus korban a kormány kiadásai ritkán haladták meg a GNP 5 százalékát. Azóta ez tipikusan 50% körüli értékre emelkedett. Az első világháború előtt állami alkalmazásban az összes munkavállaló kevesebb, mint 3%–a dolgozott. Ez azóta 15–20%–ra nőtt. A monarchikus kor jellegzetessége volt az ércpénz (arany), melynek vásárlóereje fokozatosan nőtt. Ezzel szemben a demokrácia kora a papírpénz kora is, melynek értéke állandóan csökken.

A királyok is egyre jobban eladósodtak, de békeidőben többnyire legalább csökkentették az adósságukat. A demokratikus korban az államadósság háborúban és békeben egyaránt hihetetlen magasságokba emelkedett. A reálkamat a monarchikus korban fokozatosan úgy 2,5%–ra csökkent. Azóta a reálkamat (a névleges kamat az inflációhoz igazítva) 5% körüli értékre emelkedett — amely megfelel a XV. századi értéknek. Törvényhozás gyakorlatilag nem létezett a XIX. század vége előtt. Manapság egy év alatt törvények és szabályozások tizezreit fogadják el. A növekvő jövedelmek ellenére csökken a megtakarítások mértéke ahelyett, hogy növekedne, és a családok széthullását, valamint a bűnözés mértékét jelző számok állandóan növekednek.

A TERMÉSZETES ELIT SORSA

Az állam sokkal jobban járt a demokratikus hatalommal, a “nép” pedig sokkal rosszabbul, mióta “saját magát” kezdte uralni, de mi a helyzet természetes elittel és az értelmiséggel? Ez előbbit illetően a demokrácia sikerrel járt ott, ahol a király csak szerény kezdeti eredményeket ért el: a természetes elit és a nemesség felszámolásában. A nagy családok vagyona elfolyt az életben és a halál után

is behajtott különadókon. E családok hagyományos gazdasági függetlensége, szellemi előrelátása, erkölcsi és lelki vezető szerepe elveszett és elfelejtődött.

Gazdagok ma is vannak, de vagyonukat az esetek többségében közvetlenül vagy közvetve az államnak köszönhetik. Ezért gyakran még inkább függenek az állam folyamatos kegyeitől, mint sok jelentősen szegényebb ember. Tipikusan nem régi múltú, vezető családok fejei többé, hanem “újjazdagok.” Viselkedésüket nem az erény, a bölcsesség, a méltóság és az ízlés jellemzi, hanem ugyanazt a jelenközpontú, opportunista és hedonista proletár tömegkultúrát tükrözi, melyben mindenki mással osztoznak. Ezért – hála az égnek! – az ő nézeteiknek sincs több súlya a közvélemény alakításában, mint bárki másénak.

A demokrácia elérte, amiről Keynes csak álmodott: “az összes járadékélvező fájdalommentes kimúlását.” Keynes állítása, miszerint “hosszú távon mindannyian meghalunk”, pontosan kifejezi modern idők demokratikus szellemét: a jelenközpontú hedonizmust. Bár természetellenes, ha valaki nem gondol a saját életén túlra, az effajta gondolkodásmód általánossá vált. A munkások nemesítése helyett a demokrácia proletarizálta az elitet és szisztematikusan eltorzította a tömegek gondolkodását és ítélőképességét.

AZ ÉRTELMISÉG SORSA

Másfelől, miközben a természetes elitet megsemmisítették, az értelmiség előkelőbb és befolyásosabb társadalmi pozícióra tett szert. Nagyrészt megvalósították céljukat, és ők váltak az uralkodó osztállyá, irányítva az államot és ellátva a monopolisztikus bíró szerepét.

Ezzel nem azt mondjuk, hogy minden demokratikusan megválasztott politikus értelmiségi (bár kétségkívül több értelmiségiből lesz elnök vagy miniszterelnök, mint ahányból király lett). Végül is más képességek kellenek ahhoz, hogy valaki értelmiségi legyen, mint ahhoz, hogy valaki magához vonzza a tömeget és sikeresen pénzt gyűjtsön. Azonban még a nem-értelmiségekben is működik az értelmiségek agy mosása, hiszen állami iskolákban, egyetemeken tanítják őket az állam által foglalkoztatott értelmiségek, és majdnem minden tanácsadójukat is ebből a körből választják.

Szinte nincs olyan elismert közgazdász, filozófus, történész és társadalomtudós, akit a természetes elit valamelyik tagja foglalkoztatna privát módon. És az a kevés, aki a régi elitből megmaradt, és esetleg felfogadná őket, már nem engedheti meg magának anyagilag. Ehelyett a tudósok ma túlnyomórészt közalkalmazottak, még ha névleg magánintézményeknek vagy alapítványoknak dolgoznak is. Szinte teljesen védettek a fogyasztók szeszélyeitől (“végleges kinevezéssel” dolgoznak), a számuk drámaian megnőtt, és fizetésük messze meghaladja a valódi piaci értéküket. Ezzel egy időben a szellemi termékük minősége folyamatosan esik.

Amit írnak, az többnyire lényegtelen és érthetetlen. És ami még rosszabb, ha valami valamennyire is lényeges és érthető, az ördögien állampárti. Vannak kivételek, de ha az összes tudós az állam valamely ágában dolgozik, aligha meglepő, hogy egyre terebélyesebb szellemi termékük megbízás vagy mulasztás révén állampárti propaganda. Manapság többen propagálják a demokráciát, mint a monarchiát valaha az emberiség történelme során.

Az állampártiság irányába való, látszólag megállíthatatlan eltolódást jól példázza a Chicago iskola, Milton

Friedman, valamint az ő elődei és utódai sorsa. Az 1930-as, 40-es években a Chicago iskolát szélsőbaloldalinak tekintették, mégpedig jogosan, hiszen maga Friedman védelmezte például a központi bankot és a papírpénzt az aranystandarddal szemben. Teljes szívvel támogatta a jóléti állam elvét a garantált minimálbérre (negatív jövedelemadó) vonatkozó javaslatával, bár a minimálbér mértékét nem tudta megállapítani. Progresszív jövedelemadózást szorgalmazott, hogy megvalósíthassa kifejezetten egalitáriánus céljait (és személyesen segített megvalósítani azt az intézkedést, hogy a munkaadók vonják le az adóelőleget). Friedman azt az ötletet is helyeselte, hogy az állam adót vethessen ki pozitív szomszédsági hatással járó javak termelésének elősegítésére, vagy legalábbis a szerinte ilyen hatással járó javak támogatására. Ebből természetesen az következik, hogy szinte semmi sincs, amit az állam nem pénzkelhetne adóból.

Emellett Friedman és követői támogatták az összes sekélyes filozófia legsekélyesebbikét: az erkölcsi és ismeretelméleti relativizmust. Szerintük nem léteznek alapvető erkölcsi igazságok és az összes tényszerű, tapasztalati tudásunk a legjobb esetben is csak elméletileg igaz. Mégsem kétkedtek soha abban, hogy léteznie kell az államnak, és az államnak demokratikusnak kell lennie.

Ma, fél évszázaddal később, a Chicago–Friedman iskolát jobboldalinak és a szabad piac hívének tartják, noha álláspontjuk lényegesen nem változott. Sőt, ezt az iskolát tekintik a jobboldalon a még elfogadható vélemény határvonalának, melyet csak a szélsőségesek lépnek át. Ekkora változást idéztek elő a közalkalmazottak a közvéleményben.

Vizsgáljuk meg néhány további megjelenési formáját az értelmiség által előidézett állampárti eltorzulásnak. Ha

megnézzük a választási statisztikákat, nagyjából a következő képet láthatjuk: minél több időt tölt valaki oktatási intézményekben (például PhD fokozata van, nem pedig főiskolai végzettsége), annál valószínűbb, hogy az illető állampárti ideológiát követ és annak megfelelően is szavaz. Továbbá, az adók minél nagyobb részét fordítják az oktatásra, annál rosszabbak a felsőoktatási felvételi eredmények és a szellemi teljesítmény egyéb mérőszámai, és gyanítom, hogy annál mélyebbre süllyednek az erkölcs és a polgári viselkedés normái.

Vagy vegyük a következőt: 1994-ben “forradalomról” beszéltek és az az amerikai képviselőház elnökét, Newt Gingrich-et “forradalmárnak” nevezték, amikor elismerően nyilatkozott a New Dealről és a társadalombiztosításról, vagyis a pozitív diszkriminációról és az erőszakos integrációról, melyek felelősek a tulajdonjogok szinte teljes lerombolásáért, valamint a szerződéskötés, a társulás és a szétválás szabadságának eróziójáért. Miféle forradalom az, amelyben a forradalmárok teljes mértékben elfogadják az állampárti elveket és a jelen katasztrófális helyzetének kiváltó okait? Ez nyilván csak egy velejéig állampárti értelmiségi közegben tekinthető forradalomnak.

A TÖRTÉNELEM ÉS AZ ESZMÉK

A helyzet reménytelennek tűnik, de nem az. Először is, fel kell ismernünk, hogy nem folytatódhat így a végtelenségig. A demokratikus kor aligha lehet a “történelem vége”, ahogy a neokonzervatívok el szeretnék velünk hitetni, mivel a folyamatnak van egy gazdasági oldala is.

A piac működésébe való beavatkozások elkerülhetetlenül növelni fogják a problémákat, amelyeket meg akartak oldani velük, ami újabb és újabb szabályozásokhoz

fog vezetni, míg el nem érjük a teljes szocializmust. Ha a mai trend folytatódik, bizton állíthatjuk hogy a Nyugat demokratikus jóléti társadalmi éppen úgy össze fognak omlani, mint a keleti blokk “népköztársaságai” az 1980-as évek végén. Nyugaton évtizedek óta stagnálnak sőt helyenként csökkennek a reálbérek. Az államadósság és a “társadalombiztosítási” rendszerek következtében a gazdasági összeomlás nem is tűnik olyan távolinak. Ugyanakkor a társadalmi ellentétek is veszélyesen megnövekedtek.

Talán ki kell várjunk a gazdasági összeomlást, mielőtt a jelenlegi állampárti trend megfordul. Azonban még az összeomlás esetén is szükség van valami másra. Az összeomlás nem vezet automatikusan az állam megszűnéséhez. A dolgok rosszabbra is fordulhatnak.

Tulajdonképpen a Nyugat közelmúltbeli történelmében csak két olyan eset volt, ahol az állami hatalom, ha ideiglenesen is, de egyértelműen csökkent valamilyen katasztrófa következtében: Nyugat-Németországban a II. világháború után Ludwig Erhard alatt és Chile-ben Pinochet tábornok alatt. A válság mellett szükség van eszmékre — helyes eszmékre — és emberekre, akik képesek megérteni és alkalmazni azokat, amint a lehetőség felmerül.

Ha azonban a történelem menete nem megváltoztathatatlan, márpedig nem az, akkor a katasztrófa se nem törvényszerű, se nem elkerülhetetlen. Végző soron a történelem menetét az eszmék határozzák meg, legyenek azok igazak vagy hamisak, és az emberek, akiket ezek az igaz vagy hamis eszmék cselekvésre készítenek. A katasztrófa csak akkor elkerülhetetlen, ha a hamis eszmék uralkodnak. Ha azonban a közvéleménybe bekerülnek és

elfogadásra találnak a helyes eszmék — és az eszméket elvileg szinte azonnal meg lehet változtatni — nem kell katasztrófának történnie.

AZ ÉRTELMISÉG SZEREPE

Ezzel eljutottunk oda, hogy az értelmiségnek és a természetes elitnek, már annak, ami megmaradt ez utóbbiból, milyen szerepet kell vállalnia a közvélemény radikális megváltoztatásában. Az elvárások mindkét oldalon magasak, de akármilyen magasak legyenek is, el kell azokat fogadniuk, mint természetes kötelességüket, ha el akarják kerülni a katasztrófát, vagy sikeresen ki akarnak lábalni belőle.

Bár a legtöbb értelmiségi romlott és nagyrészt felelős a ma tapasztalható torzulásokért, a segítségük nélkül lehetetlen megvalósítani az ideológiai forradalmat. A közalkalmazásban álló értelmiségiek hatalmát csak értelmiség-ellenes értelmiségiek törhetik meg. Szerencsére az egyéni szabadság, a magántulajdon, a szerződési és társulási szabadság, a személyes felelősség eszméi, valamint az államhatalmat a szabadság és a tulajdon elsődleges ellenségének tekintő gondolkodásmód nem fog kihúnyni, amíg létezik az emberi faj, mégpedig egyszerűen azért, mert a felsorolt gondolatok igazak, és az igazság önmagát erősíti. Nem fognak eltűnni a múlt azon gondolkodóinak a könyvei sem, akik leírták ezeket az eszméket. Azonban az is szükséges, hogy legyenek olyan élő gondolkodók, akik elolvassák ezeket a könyveket, akik emlékeznek, újra leírják, újra alkalmazzák, csiszolják és továbbfejlesztik az eszméket, és akik képesek és hajlandók is személyesen kifejezésre juttatni őket és nyíltan szembeszállni értelmiségi társaikkal.

E két követelmény — a szellemi képességek és a jellem — közül a második a fontosabb, különösen manapság. Tisztán szellemi szempontból a dolog viszonylag könnyű. A legtöbb, nap, mint nap hallott állampárti érv könnyen visszautasítható, mint erkölcsi vagy gazdasági képtelenség. Az olyan értelmiségiek sem ritkák, akik magánvéleménye nem egyezik azzal, amit nyilvánosan hirdetnek. Nem pusztán tévednek. Szándékosan írnak és mondanak olyan dolgokat, amelyekről tudják, hogy nem igazak. Nem az ész hiányzik belőlük, hanem az erkölcs. Ebből az következik, hogy nem csak a hamissággal kell megküzdeni, hanem a gonosszal is — ami sokkal nehezebb és merészebb feladat. A jobb tudás mellett bátorság is kell hozzá.

Értelmiség-ellenes értelmiségiként számíthatunk rá, hogy meg akarnak vesztegetni. Megdöbbenő, hogy egyeseket milyen könnyű korrumpálni: pár száz dollár, egy szép kirándulás vagy fényképezkedés a hatalmasságokkal gyakran elég, hogy valaki eladja magát. Az ilyen kísértést megvetéssel vissza kell utasítani. A gonosszal való küzdelemben továbbá el kell tudni fogadni, hogy sosem lehetünk “sikeresek”. Nem számíthatunk gazdagságra, csodálatos előléptetésekre, szakmai hírnévre. Az értelmiségi “hírnevet” egyébként is gyanakvással kell fogadni.

Nem csak azt kell elfogadni, hogy a tudományos közösség peremére szorul az ember, de arra is számítani kell, hogy a kollégák mindent megtesznek a tönkretételünk érdekében. Vegyük csak Ludwig von Mises és Murray N. Rothbard sorsát! A XX. század két legnagyobb közgazdásza és filozófusa nem talált elfogadásra és munkára az akadémiai világban. Mégis kitartottak egész életükben,

és egy jottányit sem engedtek. Sosem veszítették el méltóságukat és nem adták meg magukat a pesszimizmusnak. Éppen ellenkezőleg. Az állandó megpróbáltatásokkal szemben tántoríthatatlanok, sőt vidámak maradtak, és észvesztő termelékenységgel dolgoztak. Elég volt nekik, hogy az igaznak, csakis az igaznak szentelték magukat.

A TERMÉSZETES ELIT SZEREPE

Ezen a ponton van szerepe természetes elit maradékának. Az igazi értelmiségiek, mint Mises és Rothbard nem végezhetik el a feladatukat a természetes elit nélkül. Az összes akadály ellenére Mises és Rothbard hallathatta a hangját, nem voltak némaságra ítélve. Tanítottak és publikáltak. Beszélhettek közönség előtt és inspirálhatták az embereket meglátásaikkal és eszméikkel. Ez lehetetlen lett volna mások támogatása nélkül. Misesnek ott volt Lawrence Fertig és a William Volker Alapítvány, akik fizették a bérét a New York-i Egyetemen, Rothbardnak pedig a Ludwig von Mises Institute, amely támogatta őt, segítette a könyvei kiadásában és népszerűsítésében, és biztosította az intézményes kereteket, melyek lehetővé tették számára, hogy azt mondja és írja, amit ki kellett mondani és le kellett írni, és amit ma már nem lehet ki mondani vagy leírni az akadémiai világban és a hivatalos, állampárti médiában.

Egyszer régen, a demokrácia előtti korban, amikor az egalitáriánizmus eszméje még nem tette tönkre a legtöbb, anyagilag és szellemileg független embert, a népszerűtlen értelmiségieket magánszemélyek támogatták. De ki engedheti meg manapság magának, hogy személyi titkárként, tanácsadóként vagy gyerekei tanáráként alkalmazzon egy tudóst? Akik ezt még mindig megtehetik, azok

legtöbbször mélyen benne vannak a kormány és a nagy cégek egyre korruptabb szövetségében, és ugyanazokat az értelmiségi kreténeket pártolják, akik az állampárti egyetemi világot uralják. Példának okért gondoljunk csak Rockefellerre vagy Kissingerre.

Így tehát a magántulajdon, a szerződési, társulási és elkülönülési szabadság, a személyes felelősségvállalás igazságainak támogatása, valamint a tévedésekkel, hazugságokkal és az állampártiság, a relativizmus, az erkölcsi romlás és a felelőtlenység gonoszával szembeni fellépés feladatát csak közösen vállalhatjuk fel az erőforrások egyesítésével és az olyan szervezetek támogatásával, mint a Ludwig von Mises Institute, amely egy, a nyugati civilizáció értékeinek szentelt, független intézet, ami még fizikailag is távol áll a hatalom folyosóitól. Kutatási programjai, oktatói tevékenysége, publikációi és konferenciái az erkölcs és a szellemi tisztesség szigeteként emelkednek ki a romlottság tengeréből.

Természetesen egy tisztességes ember első kötelessége saját maga és a családja. Annyi pénzt kell keresnie — a szabad piacon —, amennyit csak tud, mivel minél több pénzt keres, annál hasznosabb az embertársai számára.

Ez azonban nem elég. Egy gondolkodó el kell, hogy kötelezze magát az igazság mellett, akár kifizetődik az rövid távon, akár nem. A természetes elit tagjainak kötelességei szintén messze túlmutatnak saját magukon és családjukon.

Minél sikeresebbek üzletemberként és szakemberként, és minél többen ismerik el sikereiket, annál fontosabb, hogy példát mutassanak: hogy az erkölcsös viselkedés legmagasabb szintjének megfelelően próbálják élni

életüket. Ezt azt jelenti, hogy kötelességüként, sőt nemes kötelességüként kell elfogadniuk, hogy nyíltan, büszkén és a lehető legbőkezűbben támogassák azokat az értékeket, amelyeket helyesnek és igaznak tartanak.

Cserébe szellemi ösztönzést, táplálékot és erőt kapnak, valamint a tudatot, hogy nevük örökké fog élni, mint kiemelkedő egyének neve, akik a tömeg fölé emelkedtek, és maradandóan hozzájárultak az emberiség boldogulásához.

A Ludwig von Mises Institute nagyszerű intézmény lehet, a valódi tanulás visszaállításának modellje, az oktatás és a kutatás majdnem egyetemi szintű helyszíne. Még ha életünkben nem is látjuk eszméink diadalát, tudni fogjuk és örökké büszkék leszünk rá, hogy mindent beleadtunk és azt tettük, amit minden őszinte és nemes embernek tennie kellett.

MARXISTA ÉS OSZTRÁK OSZTÁLYELEMZÉS

Ebben a tanulmányban a következőkről lesz szó: Először ismertetni fogom a marxista történelem–elmélet kemény magját képező tételeket. Leszögezem, hogy lényegében mindegyikük helyes. Aztán meg fogom mutatni, miként származtatják ezeket az igaz tételeket a marxizmusban hamis kezdőpontból. Végül be fogom mutatni, miként adhat az osztrák közgazdaságtani iskola a Mises–Rothbard hagyomány alapján helyes, de kategorikusan különböző magyarázatot érvényességükre.

Hadd kezdjem a marxista hitrendszer kemény magjával:¹

(1) „Az emberiség történelme osztályharcok története.”² Az emberiség történelme egy viszonylag apró uralkodó osztály és a kizsákmányoltak nagyobb osztálya közötti harcok története. A kizsákmányolás fő formája gazdasági: Az uralkodó osztály eltulajdonítja a kizsákmányoltak produktumát, vagy ahogyan azt a marxisták mondják, „elsajátítja a társadalmi többletterméket és saját fogyasztási céljaira használja fel azt”.

(2) Az uralkodó osztályt a kizsákmányoló helyzetének fenntartására és a kizsákmányolással eltulajdonított

¹ A következőkről lásd Karl Marx és Friedrich Engels, *A kommunista kiáltvány*; *A Tőke*, 3 kötet; kortárs marxisták közül Ernest Mandel, *Marx's Economic Theory*; ua. *Late Capitalism*; Paul Baran és Paul Sweezy, *Monopoly Capital*; egy nem–marxista szemszögből Leszek Kolkowski, *Main Currents of Marxism*; G. Wetter, *Sovietideologie heute*, 1. kötet; W. Leonhard, *Sovietideologie heute*, 2. kötet.

² Marx és Engels, *A kommunista kiáltvány* (1. szakasz).

többlettermék maximalizálására törekvő közös érdeke egyesíti. Sosem adja fel szándékosan hatalmát vagy kizsákmányolásból származó jövedelmét. Ehelyett harcokkal kell elérni hatalmának vagy jövedelmének bármely csökkenését, e harcok kimenetele pedig végső soron a kizsákmányoltak osztálytudatától függ, azaz attól, hogy tudatában vannak-e vagy sem, illetve mennyire vannak tudatában saját helyzetüknek, valamint szövetkeznek-e tudatosan osztályuk más tagjaival a kizsákmányolás közös ellenzése céljából.

(3) Az osztályuralom főképp a tulajdonjogok kiosztásának bizonyos elrendezésében, vagy marxista terminológiával bizonyos „termelési relációkban” ölt testet. Ezen elrendezés vagy ezen termelési relációk védelmezése céljából az uralkodó osztály megalkotja és uralja az államot, a kényszer és erőszak apparátusát. Az állam az „osztályigazság” rendszerének fenntartásával érvényre juttat és segít újratermelni egy adott osztálystruktúrát és hozzájárul egy ideológia megalkotásához és támogatásához, amelyet arra terveztek, hogy legitimálja az osztályuralom létét.

(4) Az uralkodó osztályon belüli versengés folyamata megteremti az egyre növekvő koncentráció és központosítás hajlamát. A kizsákmányolás többpólusú rendszerét idővel lecseréli egy oligarchikus vagy monopolisztikus rendszer. Egyre kevesebb és kevesebb kizsákmányoló központ marad működésben, és amelyek megmaradnak, egyre inkább hierarchikus rendbe olvadnak. Kívülről pedig – tehát az internacionális rendszerben – ez a belső központosító folyamat (minél előrehaladottabb, annál intenzívebben) imperialista államközi háborúkhöz, illetve a kizsákmányoló uralom területi terjeszkedéséhez fog vezetni.

(5) Végül pedig, ahogyan a kizsákmányoló uralom központosítása és terjeszkedése fokozatosan megközelíti végső célját, a világhuralmat, az osztályuralom egyre inkább összeegyeztethetetlené válik a „termelőerők” további fejlődésével és előmenetelével. Egyre jellemzőbbé válik a gazdasági stagnálás, megsokasodnak a krízisek, és megteremtik a kizsákmányoltak forradalmi osztálytudatának kiemelkedéséhez szükséges „objektív viszonyokat”. A helyzet megéri az osztály nélküli társadalom felállításához, „az állam elhalásához,” ahhoz, hogy „a személyek feletti kormányzás helyébe dolgoknak az igazgatása”³ lépjen, és következményképp a sosem látott gazdasági bőséghez.

Ezek a tételek tökéletesen igazolhatók, ahogy azt meg fogom mutatni. Viszont sajnálatosan a marxizmus – amely mindegyiket vallja – az, ami bármely más ideológiai rendszernél többet tett azért, hogy hiteltelentse érvényességüket azzal, hogy egy nyilvánvalóan abszurd kizsákmányolás–elméletből vezeti le őket.

Mi ez a marxista kizsákmányolás–elmélet? Marx szerint a kizsákmányolás jellemzi az olyan pre–kapitalista társadalmi rendszereket, mint a rabszolgaságot és a feudalizmust. Ez nem vitatott. Végtére is a rabszolga nem szabad munkás, és nem mondható, hogy nyer abból, hogy rabigába hajtják. Ehelyett a rabszolga hasznossága csökken a rabszolgatartó által kisajátított vagyon növekedésének érdekében. A rabszolga és a rabszolgatartó érdekei valóban ellentétesek. Ugyanez igaz a hűbérúrra, aki bérleti díjat csikar ki a parasztból, aki eredetileg birtokba vett földön dolgozik. A földesúr haszna a paraszt

³ *A kommunista kiáltvány* (2. szakasz, utolsó 2 bekezdés); Friedrich Engels, *Von tier Autorität*; ua. *Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft*.

vesztesége. És ugyanúgy nem vitatott, hogy mind a rabszolgaság, mind a feudalizmus gátolják a termelőerők ki-fejlődését. Sem a rabszolga, sem a jobbágy nem lesz olyan termelékeny, mint amilyen a rabszolgaság vagy a jobbágy-ság nélkül volna.

A ténylegesen új marxista elképzelés az, hogy a kizsákmányolással kapcsolatban lényegében semmi sem változott a kapitalizmusban – tehát akkor, ha a rabszolga szabad munkássá válik, vagy ha a paraszt úgy dönt, más által eredetileg birtokba vett földet gondoz, és bérleti díjat fizet ezért cserébe. Marx *A Tőke* első kötetének híres 24. „Az úgynevezett eredeti felhalmozás” című fejezetében történelmi beszámolót ad a kapitalizmus megjelenéséről, amiben úgy érvel, hogy a kezdeti kapitalista tulajdon számos vagy akár a legtöbb része rablás, bekerítés és hódítás eredménye. Hasonlóképp a 25., a „Gyarmatosítás modern elméletéről” szóló fejezetben erősen kihangsúlyozásra kerül a szerep, amit az erő és az erőszak kapott a kapitalizmus – mai szóhasználattal – harmadik világba történő exportálásában. Kétségkívül mindez általános-ságban helyes, és mindeddig semmi vita nincs arról, hogy az efféle kapitalizmus a kizsákmányoló jelzöt kapja. Viszont fel kell figyelni arra, hogy itt Marx egy trükkhöz foly-amodik. Azzal, hogy történelmi vizsgálódásokba kezd, és felébreszti az olvasó felháborodását a számos tőkés va-gyon képződése mögött meghúzódó brutalitás iránt, va-lójában átlépi a jelen kérdést, és kikerüli a tény, hogy té-tele valójában egy teljesen különböző tétel: méghozzá az, hogy még az úgymond „tisztá” kapitalizmusban (tehát egy olyan rendszerben, ahol a tőke eredeti felhalmozása kizárólag eredeti birtokbavétel, munka és megtakarítás eredménye) is kizsákmányolást folytat a tőkés, aki mun-

kaerőt bérel fel arra, hogy a tőkével foglalkozzon. Valójában Marx e tétel bizonyítását tartotta a legfőbb hozzájárulásának a gazdasági elemzés területén.

Mi tehát a bizonyítéka a tiszta kapitalizmus kizsákmányoló jellegére?

Ez a bizonyítás abból a megfigyelésből áll, hogy a tényezők árai, különösképpen a tőkés által a munkásoknak fizetett bérek alacsonyabbak, mint a kibocsátás ára. Például a munkásnak akkora bért fizetnek, amely három nap alatt megtermelhető fogyasztói javakat képvisel, de valójában öt napot dolgozik a béréért, és több fogyasztói cikket termel, mint amennyit fizetségként kap. A két extra nap termelését – marxista terminológiával az érték-többletet – elsajátította a tőkés. Tehát – Marx szerint – kizsákmányolás történik.⁴

⁴ Lásd Marx, *A Tőke*, I. kötet; a legrövidebb bemutatása *Lohn, Preis, Profit* művében olvasható. Valójában szükség volna egy másik évrre is a pontosabb marxista tétel bizonyításához, miszerint kizárólag a munkaszolgáltatás tulajdonosát zsákmányolják ki (a másik eredeti termelési tényező, a föld tulajdonosát viszont nem). Hiszen ha igaz lenne, hogy a tényezők és a kibocsátás árai közötti különbséget kizsákmányoló kapcsolat alkot, ez csak azt mutatná, hogy a tőkés, aki munkaszolgáltatást vesz bérből egy munkatulajdonostól és földszolgáltatást egy földtulajdonostól, kizsákmányolja vagy a munkát, vagy a földet, vagy egyszerre a munkát és a földet. Természetesen itt a munkaérték–elmélet feladata biztosítani a hiányzó láncszemet azzal, hogy a munkát tenné az érték egyedüli forrásának. Megkímélem magamat ezen elmélet cáfolatának feladatától. Mára kevesen maradtak – még a magukat marxistának vallók között is – akik nem látják a munkaérték–elmélet hibásságát. Ehelyett az érv kedvéért elfogadom a javaslatot, amit például az önjelölt „analitikus marxista,” John Roemer fogalmazott meg (*A General Theory of Exploitation and Class*; *ua Value, Exploitation and Class*) miszerint a kizsákmányolás elmélete analitikusan elválasztható a munkaérték–elmélettől; és hogy megfogalmazható egy „általánosított árucikk–kizsákmányolás elmélet,” amely igazolható függetlenül attól, hogy igaz-e a munkaérték–elmé-

Mi a baj ezzel az elemzéssel?⁵ A válasz nyilvánvalóvá válik, amint felmerül a kérdés, milyen elképzelhető okból fogadna el a munkás egy ilyen egyezséget! Azért fogadja el, mert a bérfizetése jelenlegi javakat képvisel – míg saját munkaszolgáltatása csak jövőbeli javakat – és magasabbra értékeli a jelent. Elvégre úgy is dönthetne, hogy nem adja el a munkaszolgáltatását a tőkésnek, hogy önmaga arassa le kibocsátása „teljes értékét”. De ez természetesen azt jelentené, hogy többet kellene várnia arra, hogy bármilyen fogyasztói jószág elérhetővé váljon a számára. Munkaszolgáltatása árusításával azt demonstrálja, hogy előnyben részesíti a kisebb mennyiségű fogyasztói jószágot a jelenben a lehetségesen nagyobb mennyiségűnél egy jövőbeli időpontban. Másrészt viszont, miért akarna a tőkés egyezsége lépni a munkással? Miért ajánlana jelen javakat (pénzt) a munkásnak olyan szolgáltatásokért cserébe, amelyek csak később teremnek gyümölcsöt? Nyilvánvalóan nem szeretne kifizetni mondjuk 100 dollárt most, ha ugyanennyit kapna egy év múlva. Ebben az esetben, miért ne tartaná meg a pénzt egyszerűen egy évig, miközben élvezheti annak az extra hasznát, hogy ténylegesen birtokolja azt a teljes idő alatt? Ehelyett arra kell számítania, hogy a 100 dollárnál nagyobb összeget kap a jövőben ahhoz, hogy feladja a 100 dollárt most a munkásnak kifizetett bér formájában. Arra kell számítania, hogy képes profitot, vagy ponto-

let. Még egy általánosított árucikk–kizsákmányolás elmélet sem biztosít menekülőutat a következtetés elől, miszerint a marxista kizsákmányolás–elmélet teljesen hibás.

⁵ A következőkről lásd Eugen von Böhm–Bawerk, *The Exploitation Theory of Socialism–Communism* (South Holland, Ill.: Libertarian Press, 1975); ua. *Shorter Classics of Böhm–Bawerk* (South Holland, Ill.: Libertarian Press, 1962).

sabban kamatos megtérülést keresni. Illetve másféleképpen is megköti őt az időpreferencia, azaz a tény, hogy egy cselekvő változatlanul a korábbi javakat részesíti előnyben a későbbiekkel szemben. Hiszen ha az ember képes nagyobb összegre szert tenni a jövőben azzal, hogy feláldoz egy kisebbet a jelenben, miért nem eszközöl több megtakarítást a tőkés, mint amennyit valójában? Miért nem bérel több munkást, ha mindegyikük további kamatos megtérülés reményével kecsegtet? A válasznak ismét nyilvánvalónak kell lennie: mivel a tőkés fogyasztó is, és ezen nem változtathat. Megtakarításának és befektetésének mennyiségét korlátozza az, hogy a munkához hasonlóan neki is szüksége van a jelenlegi javak kínálatára, amely „elegendő ahhoz, hogy biztosítsa az összes olyan igénye kielégülését, amelyet a várakozási időben sürgetőbbnek vél, mint az előnyöket, amelyet a termelési periódus még nagyobb hosszabbítása biztosítana.”⁶

Tehát az a baj Marx kizsákmányolás–elméletével, hogy nem érti az időpreferencia, mint az emberi cselekvés egyetemes kategóriája jelenségét.⁷ Annak, hogy a munkás nem kapja meg „teljes értékét,” semmi köze nincs a kizsákmányoláshoz, pusztán tükrözi aényt, hogy egy ember sehogy máshogy nem képes elcsereálni a jövőbeli javakat jelenbeli javakra, csak kedvezményel. A rabszolga és a rabszolgartató esetével ellentétben – ahol az utóbbi az előbbi kárára jut előnyhöz – a szabad munkás és a tőkés közötti kapcsolat kölcsönösen előnyös. A

⁶ Ludwig von Mises, *Human Action* (Chicago: Regnery, 1966), 407. o.; lásd még Murray N. Rothbard, *Man, Economy and State* (Los Angeles: Nash, 1970), 300–301. o.

⁷ Az időpreferenciára alapuló kamatelmélettel kapcsolatban a 6. és 7. jegyzetben hivatkozott munkák mellett lásd még Frank Fetter, *Capital, Interest and Rent* (Kansas City: Sheed Andrews and McMeel, 1977).

munkás azért lép az egyezménybe, mert időpreferenciáját tekintve előnyben részesíti a kisebb mennyiségű jelenlegi jószágot a nagyobb jövőbelivel szemben; a tőkés pedig azért egyezik bele, mert időpreferenciáját tekintve fordított a preferencia-sorrendje, és magasabbra sorolja a nagyobb mennyiségű jövőbeli jószágot, mint a kisebb mennyiségű jelenlegit. Érdekeik nem ellentétben, hanem összhangban állnak. Ha a tőkés nem várna kamatos megtérülést, a munkás rosszabbul járna, mert többet kellene várnia, mint amennyit szeretne; és ha a munkás nem részesítené előnyben a jelenlegi javakat, a tőkés rosszabbul járna, mivel hosszadalmasabb úthoz és kevésbé hatékony termelési módszerekhez kellene folyamodnia, mint amiket szeretne használni. És a kapitalista bérrendszer sem tekinthető a termelőerők további fejlődése korlátozójának, ahogy azt Marx állítja. Ha a munkásnak nem engednék, hogy eladja munkaszolgáltatását, a tőkésnek pedig, hogy megvegye azt, a termelés nem magasabb, hanem alacsonyabb volna, mivel a termelésnek viszonylag kisebb szintű tőkefelhalmozással kellene történnie.

Marx kijelentéseivel éppen ellentétesen, a társadalmisított termelés rendszerében a termelőerők fejlődése nem új magasságokba érne, hanem drámaian lezuhanna.⁸ Hiszen a tőkefelhalmozást nyilvánvalóan meghatározott egyéneknek meghatározott időben és térben kell végezniük eredeti birtokbavétellel, termeléssel és/vagy megtakarítással. Mindegyik esetben annak reményével hajtják végre, hogy a jövőbeli javak termelésé-

⁸ A következőkről lásd Hans-Hermann Hoppe *A Theory of Socialism and Capitalism* (Boston: Kluwer Academic Publishers, 1989); ua. „Miért bukik meg minden szocializmus”; ua. „The Economics and Sociology of Taxation”.

nek növekedéséhez fog vezetni. Az érték, amit egy cselekvő a tőkéjének tulajdonít, azt az értéket tükrözi, amit az összes a tőkének betudható jövőbeli jövedelemnek tulajdonít, időpreferenciájának fokával diszkontálva. Ha – mint a kollektívan birtokolt termelési tényezők esetén – egy cselekvőnek többé nem biztosítják az általa felhalmozott tőke feletti exkluzív uralmat, hanem részleges uralmat kapnak a nem eredeti birtokba vevők, nem-termelők és nem-megtakarítók, csökken számára a várt jövedelem és tehát a tőkejavak értéke. Emelkedni fog időpreferenciája effektív rátája. A szűkös erőforrások kevesebb eredeti birtokbavétele fog történni, illetve kevesebb megtakarítást fognak eszközölni a már meglevő tőkejavak karbantartásához és az új tőkejavak termeléséhez. A termelési periódus, a termelési struktúra lépcsőzetessége lerövidül, és viszonylagos elszegényedés fog következni.

Ha Marx elmélete a tőkés kizsákmányolásáról, és elképzelései arról, hogyan lehet véget vetni a kizsákmányolásnak és felállítani az egyetemes bőséget, annyira hamisak, hogy már nevetségesek, nyilvánvaló, hogy bármilyen abból levonható történelemelméletnek is hamisnak kell lennie. Vagy ha igaz volna, ahhoz helytelen következtetéssel jutottak. Ahelyett, hogy hosszasan elmagyaráznánk a Marxista érv összes hibáját, ahogy az kiindul a tőkés kizsákmányolás elméletből és a fentebb leírt történelemelméletéhez ér, a rövidebb utat fogom választani. Fel fogom vázolni a lehető legrövidebb módon a helyes – Osztrák, Misesi–Rothbardi – kizsákmányolás–elméletet; felvázolom, miként lehet ezzel az elmélettel megérteni a történelem osztályelméletét; és út közben kihangsúlyozok néhány kulcskülönbséget e között az osztályelmélet között és a marxista között, illetve rámutatok néhány rokonságra az osztrákizmus és a marxizmus között, amely

abból a közös meggyőződésből fakad, miszerint valóban létezik kizsákmányolás és uralkodó osztály.⁹

⁹ Mises hozzájárulásai az osztály- és kizsákmányoláselmélethez rendszertelenek. Viszont írásain át felvázol olyan szociológiai és történelmi interpretációkat, amelyek osztályelemzések, hacsak hallgatólagosan is. Itt kiváltképp említésre méltó remek elemzése a kormány és a banki elit közötti együttműködésről, amelyet annak érdekében hoztak, hogy elpusztítsák az aranystandardot, és ezzel növeljék inflációs hatalmukat, mint a saját érdeküket szolgáló tisztességtelen, kizsákmányoló vagyon- és jövedelem-elosztás eszközét. Lásd például *Monetary Stabilization and Cyclical Policy*; *Socialism*; *The Clash of Group Interests and Other Essays* műveit. Viszont Mises nem ad rendszerezett státuszt az osztályelemzésnek és a kizsákmányolás elméletnek, mivel végső soron félreérti a kizsákmányolást, mint ami pusztán egy szellemi hiba, amit eloszlathat a helyes gazdasági érvelés. Nem figyel fel teljes mértékben arra, hogy a kizsákmányolás éppúgy – és talán még inkább – egy morális-motivációs probléma is, ami mindenféle gazdasági érveléstől függetlenül fennáll. Rothbard hozzáadja saját meglátásait az Osztrák közgazdaságtan Misesi szerkezetéhez, és a hatalom illetve a hatalmi elit elemzését a gazdaságelmélet és a történelmi-szociológiai magyarázatok szerves részévé teszi; és szisztematikusan kiterjeszti a kizsákmányolás elleni Osztrák érvet, hogy magába foglalja az etikát is a gazdaságelmélet mellett – tehát hogy magába foglaljon egy igazságosság-elméletet is egy hatékonyság-elmélet mellett, hogy az uralkodó osztályt meg lehessen támadni, mint ami immorális. Rothbard hatalmi, osztály- és kizsákmányolás-elméletéről lásd *Power and Market*; *For a New Liberty*; *The Mystery of Banking*; *America's Great Depression*. Az Osztrák osztályelemzés fontos tizenkilencedik századi elődjéért lásd Leonard Liggo, "Charles Dunoyer and French-Classical Liberalism," *Journal of Libertarian Studies* 1, no. 3 (1977); Ralph Raico, "Classical Liberal Exploitation Theory," *Journal of Libertarian Studies* 1, no. 3 (1977); Mark Weinburg, "The Social Analysis of Three Early 19th Century French Liberals: Say, Comte, and Dunoyer," *Journal of Libertarian Studies* 2, no. 1 (1978); Joseph T. Salerno, "Comment on the French Liberal School," *Journal of Libertarian Studies* 2, no. 1 (1978); David M. Hart, "Gustave de Molinari and the Anti-Statist Liberal Tradition," 2 rész, *Journal of Libertarian Studies* 5, no. 3 és 4 (1981).

Az Osztrák kizsákmányolás–elmélet kezdőpontja egyszerű és világos, amilyennek lennie kell. Valójában az már felállításra került a marxista elmélet elemzése során: A kizsákmányolás jellemezte a kapcsolatot a rabszolga és a rabszolgatartó, a jobbágy és a hűbérúr között. De semmilyen kizsákmányolás lehetőségessége nem volt fellelhető a tiszta kapitalizmusban. Mi az elvi különbség e kettő között? A válasz: az eredeti birtokbavétel elvének elismerése vagy el–nem–ismerése. A parasztot kizsákmányolják a feudalizmusban, mivel nem rendelkezik exkluzív uralommal a föld felett, aminek ő hajtotta végre eredeti birtokbavételét, mint ahogy a rabszolgát is, mivel nem rendelkezik exkluzív uralommal eredetileg birtokba vett teste felett. Ha viszont mindenki exkluzív uralommal rendelkezik saját teste felett (azaz szabad munkás) és az eredeti birtokbavétel elve alapján cselekszik, semmilyen kizsákmányolás nem lehetséges. Logikailag abszurd azt állítani, hogy egy ember, aki birtokba vesz javakat, amiket előtte senki más nem vett birtokba, vagy aki az efféle javakat a jövőbeli javak termeléséhez alkalmazza, vagy aki megtakarítja a jelenben birtokba vett vagy termelt javakat azok jövőbeli kínálatának növelése érdekében, ezzel ki tudna zsákmányolni valakit. Semmit nem vettek el senkitől e folyamat során, és valójában további javakat hoztak létre. És éppoly abszurd volna azt állítani, hogy egy megegyezés különböző eredeti birtokba vevők, megtakarítók és termelők között nem–kizsákmányolással kisajátított javaikra vagy szolgáltatásaikra vonatkozóan valahogyan gaztettet foglalhatna magába. Ehelyett akkor van kizsákmányolás, amikor bárminemű *eltérés* történik az eredeti birtokbavétel elvétől. A kizsákmányolás akkor történik, amikor egy személy sikeresen magának követeli az olyan szűkös javak feletti részleges vagy

teljes uralmat, amit nem ő vett eredetileg birtokba, nem ő takarított meg vagy termelt, és amire nem szerződésesen tett szert egy előző termelő–tulajdonostól. A kizsákmányolás az eredeti birtokba vevők, termelők és megtakarítók kizsákmányolása a később érkező nem–eredeti birtokba vevők, nem–termelők, nem–megtakarítók és nem–szerződők által; az olyan emberek kizsákmányolása, kik tulajdonkövetelése munkára és szerződésre alapulnak, olyan emberek által, akik követelése a semmiből származnak, és akik nem veszik figyelembe mások munkáját és szerződéseit.¹⁰

Szükségtelen megjegyezni, hogy az így definiált kizsákmányolás az emberi történelem szerves részét képezi. Az ember növelheti vagyontát vagy eredeti birtokbavétel, termeléssel, megtakarítással és szerződéssel – vagy azaz, hogy megfosztja birtokától az eredeti birtokba vevőket, termelőket, megtakarítókat vagy szerződőket. Nincs más módja. Mindkét módszer természetes az ember számára. Az eredeti birtokbavétel, termelés és szerződés mellett mindig voltak nem–termelő és nem–szerződéses tulajdonszerzések. És a gazdasági fejlődés folyamán, mint ahogy a termelők és szerződők alkothatnak társaságokat, vállalkozásokat és cégeket, úgy a kizsákmányolók is alkothattak nagyméretű kizsákmányoló vállalkozásokat: kormányokat és államokat. Az uralkodó osztály (ami ismét rétegződhet belülről) eredetileg az efféle kizsákmányoló társaság tagjaiból áll. És amint megalapul egy uralkodó osztály egy adott terület felett, és kisajátítja gazdasági erőforrásokat a kizsákmányolt termelők osztályától,

¹⁰ Erről lásd még Hoppe, *A Theory of Socialism and Capitalism*; ua. "The Justice of Economic Efficiency"; ua. "A magántulajdon etikájának végső igazolásáról".

minden történelem középpontja valóban a kizsákmányolók és kizsákmányoltak közötti küzdelemmé válik. Tehát a történelem, helyesen elbeszélve, lényegében az uralkodók – kik próbálják maximalizálni kizsákmányolással eltulajdonított jövedelmüket – és az uraltak – kik próbálnak ellenszegülni e tendenciának és visszafordítani azt – győzelmei és vereségei. A történelem e kiértékelése az, amiben egyetértenek az Osztrákok és a marxisták, és az oka annak, miért áll fenn egy jelentős intellektuális affinitás az Osztrák és a marxista történelmi vizsgálódások között. Mindkettő ellentétben áll azzal a történetírással, ami csak gazdaságilag vagy erkölcsileg egyenlő cselekvést vagy interakciót lát; és mindkettő ellenzi azt a történetírást, ami ahelyett, hogy egy értéksemleges álláspontot venne fel, azt gondolja, hogy saját önkényesen bevezetett szubjektív értékítéletének kell biztosítania a történelmi narratívák mércéjét. Ehelyett a történelmet a szabadság és kizsákmányolás, élösködés és gazdasági elszegényedés, a magántulajdon és annak elpusztítása függvényében kell elbeszélni – máskülönben az elbeszélés hamis.¹¹

Míg a produktív vállalatok jönnek és mennek az önkéntes támogatás vagy annak hiánya folytán, egy uralkodó osztály sosem azért jön létre, mert kereslet van rá, és nem is mond le, ha lemondását kimutathatóan követelik. Bármennyire csúri-csavarja a képzeletét, az ember nem mondhatja, hogy saját kirablásukat követelték az eredeti birtokba vevők, termelők, megtakarítók és szerződők. Azt kényszerrel kell elfogadtatni velük, ez pedig

¹¹ E motívummal kapcsolatosan lásd Lord Acton, *Essays in the History of Liberty* (Indianapolis: Liberty Fund, 1985); Franz Oppenheimer, *System der Soziologie* 2. kötet: *Der Staat* (Stuttgart: G. Fischer, 1964); Alexander Rüstow, *Freedom and Domination* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1986).

perdöntően bizonyítja, hogy a kizsákmányoló társulatra egyáltalán nincs kereslet. Azt sem mondhatja az ember, hogy az uralkodó osztály megdönthető, ha az ember tartózkodik az azzal való tranzakcióktól, mint ahogyan az ember megdönthet egy produktív vállalatot. Hiszen az uralkodó osztály jövedelmére nem-termelő és nem-szerződéses tranzakciókon keresztül tesz szert, így nincsenek rá hatással a bojkottok. Ehelyett, ami lehetségessé teszi egy kizsákmányoló társulat megjelenését, és az egyetlen, ami képes ledönteni azt, az a közvélemény – vagy marxista terminológiával az osztálytudat – egy bizonyos állapota.

Egy kizsákmányoló áldozatokat teremt, az áldozatok pedig potenciális ellenségek. Lehetséges, hogy tartósan le lehet törni erővel ezt az ellenállást, mint például abban az esetben, amikor egy embercsoport egy körülbelül egyenlő méretű embercsoportot zsákmányol ki. Viszont az erőnél többre van szükség a kizsákmányolás kiterjesztéséhez egy nála sokkal nagyobb népesség felett. Ahhoz, hogy ezt megtörténjen, a társulatnak szert kell tennie a köz támogatására. A népesség többségének legitimnek kell tartania a kizsákmányoló tetteket. Ez az elfogadás lehet aktív lelkesedés vagy passzív beletörődés. De elfogadásnak kell lennie olyan értelemben, hogy a többségnek fel kell adnia annak gondolatát, hogy aktívan vagy passzívan ellenálljon a nem-termelő és nem-szerződéses tulajdonszerzések bármely próbálkozásának. Az osztálytudatnak gyengének, alulfejlettnak és bizonytalanoknak kell lennie. A kizsákmányoló társaság sikerrel járhat mindaddig, amíg ez fennáll, még akkor is, ha nincsen rájuk tényleges kereslet. Csak akkor törhető meg az uralkodó osztály hatalma, amennyiben a kizsákmányolók és kirabol-tak világosan meglátják saját helyzetüket, és osztályuk

másik tagjaival szövetkeznek egy ideológiai mozgalom keretein belül, amely hangot ad az osztály nélküli társadalom gondolatának, ahol eltörölnek minden kizsákmányolást. Csak akkor omolhat össze hatalmuk, amennyiben a kizsákmányolt közösség többsége tudatosan egy ilyen mozgalom részévé válik és ennek megfelelően hangot ad közösen vallott felháborodásának az összes nemtermelő vagy nem-szerződéses tulajdonszerzés ellen, megvetést tanúsít mindenki ellen, aki ilyen cselekedeteket hajt végre, és tudatosan nem járul hozzá semmivel ahhoz, hogy sikeressé tegye őket (nem említve, hogy aktívan megpróbálja akadályozni őket).

A feudális és abszolutista uralmak fokozatos eltörlése, illetve az egyre kapitalistább társadalmak felemelkedése Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban, ezzel együtt pedig a sosem látott gazdasági növekedés és a növekvő népességszámok a kizsákmányoltak egyre növekedő osztálytudatának eredménye volt, akiket ideológiailag egyesített a természetjogok és a liberalizmus tana. Ebben az Osztrákok és a marxisták egyetértenek.¹² Viszont nézeteltéréseik vannak a következővel kapcsolatban: E liberalizációs folyamat visszafordulása, illetve a kizsákmányolás fokozatos növekedése ezekben a társadalmakban a tizenkilencedik század utolsó harmada óta – ami kiváltképp fokozódott az Első Világháború óta – az osztálytudat elvesztésének az eredménye. Ami azt illeti, az Osztrák nézőpontból a marxizmusnak kell viselnie a legtöbb szemrehányás e fejleményért, mivel félreirányította a figyelmet a kizsákmányolás helyes, az eredeti bir-

¹² Lásd erről Murray N. Rothbard, "Left and Right: The Prospects for Liberty" In *Egalitarianism As a Revolt Against Nature and Other Essays* (Washington, D.C.: Libertarian Review Press, 1974).

tokba vevő / termelő / megtakarító / szerződő vs. *nem* bir-
tokba vevő / termelő / megtakarító / szerződő modelljé-
től a bérkereső vs. tőkés hibás modelljére, így összeza-
varva a dolgokat.¹³

A magánjog felett álló közjog rendszerének megalko-
tása a legalapvetőbb intézményes kifejeződése az ural-
kodó osztály felállításának egy nála számtalanszor na-
gyobb kizsákmányolt osztály fölé kényszerrel és a közvé-
lemény manipulációjával (azaz a kizsákmányoltak osz-
tálytudatának alacsony szintjével). Az uralkodó osztály
azzal különíti el magát és védelmezi pozícióját, mint ural-
kodó osztály, hogy egy alkotmányt alkalmaz társulata
működésére. Egyrésről egy alkotmány bizonyos fokú

¹³ Minden ennek ellentétét állító szocialista propaganda ellenére, a tőkésék és munkások, mint ellenséges osztályok marxista leírása úgy-
szintén zsákutcába fut bizonyos empirikus megfigyelések esetén: Lo-
gikai szempontból az emberek végtelen módon sorolhatók külön-
böző osztályokba. Az ortodox pozitivistá metodológia szerint (amit
hamisnak tekintek, viszont hajlandó vagyok itt elfogadni az érv ked-
véért) az az osztályozási rendszer a jobb, ami jobban segíti az előrejel-
zést. Viszont az emberek osztályozása mint tőkésék és munkások
(vagy mint a különböző fokú tőkesség és munkásság képviselői) gy-
akorlatilag használhatatlan annak megjósolásában, milyen álláspontot
fog az ember képviselni a fundamentális politikai, szociális és gazda-
sági kérdésekben. Ezzel ellentétben az emberek helyes osztályozása,
mint adótermelők és a szabályozottak vs. adófogyasztók és a szabályo-
zók, valójában nagy előrejelző-erővel bír. A szociológusok e felett
nagyban elsiklottak a szinte egyetemesen vallott marxista előítéleteik
miatt. Viszont a mindennapi tapasztalat elsöprő mértékben megerő-
síti a tézisémet: Derítsd ki, közalkalmazott-e valaki (illetve rangját és
fizetését), és befolyásolják-e vagy milyen mértékben befolyásolják a
közszektoron kívül álló személy jövedelmét és vagyonát a közszektor
vásárlásai és/vagy szabályozásai; az emberek attól függően fognak
szisztematikusan eltérni a fundamentális politikai kérdésekre adott
válaszukban, hogy a közvetlen vagy közvetett adófogyasztó, vagy az
adótermelő osztályba tartoznak-e!

jogi stabilitást teremt azzal, hogy formálissá teszi az államapparátus belső működését, illetve kapcsolatát a kizsákmányolt populációval. Minél inkább az alkotmányba és a közjogba ültetik az ismerős és népszerű magánjogot, az annál inkább hozzájárul a kedvező közvélemény megteremtéséhez. Másrésztől, bármely alkotmány és közjog az uralkodó osztály kivételes státuszát is formálissá teszi az eredeti birtokbavétel elvével kapcsolatban. Formálissá teszi az állam képviselőinek jogát ahhoz, hogy nem-termelő és nem-szerződéses tulajdonszerzésben vegyenek részt, és végleg alárendeljék a magánjogot a közjognak.

A köz- és magánjog dualizmusában, illetve a közjog uralmában és annak a magánjogba való beszivárgásában érvénybe lép az osztályigazság – azaz a dualizmus, amelyben egy törvénykészlet vonatkozik az uralkodókra és egy másik az uraltakra. Nem azzal vezetik be az osztályigazságot – ahogy azt a marxisták gondolják – hogy elismeri a törvény a magántulajdonjogokat. Ehelyett az osztályigazság pontosan ott jön létre, ahol törvényes megkülönböztetés áll fenn egy osztály között, akik a közjog alatt cselekednek és akiket a közjog védelmez, illetve egy másik osztály között, akik egyfajta alárendelt magánjog alatt cselekednek és akiket az védelmez. Pontosabban tehát hibás a marxista államelmélet alapvető proposíciója. Az állam nem azért kizsákmányoló, mert védelmezi a tőkés tulajdonjogait, hanem mert ő maga kivételt képez az alól a korlátozás alól, hogy tulajdonra produktívan és szerződésesen kell szert tennie.

Viszont eme alapvető tévhit ellenére a marxizmus megközelít néhány fontos meglátást az állam műveleteinek logikája kapcsán, mivel helyesen kizsákmányolóként látja az államot (ellentétben például a Public Choice iskolával, amely egy normális társulatként látja azt a

többi mellett).¹⁴ Egyrészt felismeri az újraelosztó állami politika stratégiai funkcióját. Kizsákmányoló társulatként az államnak minden pillanatban érdeke az alacsony szintű osztálytudat az uraltak között. A tulajdon és jövedelem újraelosztása – a *divide et impera* politikája – az állam eszköze, amellyel megosztja a közösséget és elpusztítja a kizsákmányoltak egyesítő osztálytudatának kialakulását. Továbbá magának az államhatalomnak az újraelosztása is a kizsákmányolás elleni ellenállás csökkentésének az eszköze – azzal, hogy demokratizálják az állam alkotmányát, megnyitnak minden uralkodói pozíciót mindenki előtt, és mindenkit felruháznak a joggal ahhoz, hogy részt vegyen az állami személyzet és politika meghatározásában. Aztán pedig, az állam valóban – ahogy azt a marxisták látják – az ideológiai propaganda és misztifikáció nagy központja: a kizsákmányolás valójában szabadság; az adó valójában önkéntes hozzájárulás; a nem-szerződéses kapcsolatok valójában „fogalmilag” szerződések; senki sem uralkodik senki felett, hanem mindannyian önmagunk felett uralkodunk; az állam nélkül nem volna sem törvény sem biztonság; a szegények elpusztulnának, satöbbi. Mindez a gazdasági kizsákmányolás legitimálására tervezett ideológiai építmény része.¹⁵ És végül a marxistáknak úgyszintén igazuk van, amikor meglátja a szoros kapcsolatot az állam és a vállalatok, kiváltképp a banki elit között – bár az erre adott magyarázatuk hibás. Az oka nem az, hogy a burzsoá réteg úgy látja az államot,

¹⁴ Lásd James Buchanan és Gordon Tullock, *The Calculus of Consent* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962), 19. o.

¹⁵ Lásd Hans-Hermann Hoppe, *Eigentum, Anarchie, und Staat* (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1987); ua. *A Theory of Socialism and Capitalism*.

mint ami biztosítja magántulajdonjogokat és a szerződéseket, és ezért támogatja azt. Épp ellenkezőleg, helyesen annak látják, ami valójában, tehát a magántulajdon teljes ellentétének, és emiatt érdekli őket annyira. Minél sikeresebb egy vállalkozás, annál nagyobb az állami kizsákmányolás potenciális veszélye, de úgyszintén annál nagyobb a lehetséges nyereség, ami elérhető, ha képes megkaparintani a kormány speciális védelmét, és ezzel felszabadíthatja magát a kapitalista verseny terhe alól. Ezért érdekelt az üzleti réteg az államban és az abba való beszivárgásban. Az uralkodó elit pedig érdekelt az üzleti réteggel való közeli együttműködésben annak pénzügyi ereje miatt. A banki elit különleges fontossággal bír, mivel az állam – kizsákmányoló társulatként – természetes módon szeretné birtokolni a pénzhamisítás teljes autonómiáját.

Az állam könnyen elérheti e célját és felállíthatja a központi bank által irányított államilag monopolizált pénz és kartellizált bankolás rendszerét, ha felajánlja a saját pénzhamisításából származó zsákmány egy részét a banki elitnek, és nekik is megengedi a pénzhamisítást a saját hamis bankjegyei mellett a részleges tartalékolású bankrendszer rezsimében. És az uralkodó osztály tulajdonképpen sokkal hatalmasabbra növeli az államapparátust ezzel a közvetlen pénzhamisítási kapcsolattal közte, a bankrendszer, és közvetetten a bank nagy kliensei között, egészen a polgári társadalom idegközpontjáig – ami nem nagyon különbözik, legalábbis látszólag – a képtől, amit a marxisták szeretnek lefesteni a banki és üzleti elit illetve az állam közötti együttműködésről.¹⁶

¹⁶ Lásd Hans–Hermann Hoppe, „Banking, Nation States and International Politics” *Review of Austrian Economics* 4 (1990); Murray N. Rothbard, *The Mystery of Banking*, 15–16. fejezet.

Az uralkodó osztályon belüli illetve a különböző uralkodó osztályok közötti versengés előidézi az egyre nagyobb koncentráció hajlamát. Ebben igaza van a marxizmusnak. Viszont hibás kizsákmányolás–elmélete ismét ahhoz vezet, hogy rosszul állapítsa meg e tendencia okát. A marxizmus úgy látja, hogy ez a hajlam a kapitalista verseny velejárója. Viszont a versengés épp hogy *nem* a zéró összegű interakció egy formája mindaddig, amíg az emberek tiszta kapitalizmusban vesznek részt. Az eredeti birtokba vevő, a termelő, a megtakarító és a szerződő nem mások kárára tesznek haszonra szert. Nyereségük vagy teljesen érintetlenül hagyja mások fizikai birtokát, vagy valójában kölcsönös haszonnal jár (mint minden szerződéses csere esetében). Tehát a kapitalizmus számlájára írhatók az abszolút vagyon növekedései. De e rendszer alatt nem mondható semmilyen viszonylagos koncentrációra irányuló szisztematikus tendencia léte.¹⁷ Ezzel szemben nem csak az uralkodók és az uraltak, hanem a versengő uralkodók közötti kapcsolatot jellemzik a zéró összegű kapcsolatok. A kizsákmányolás – a nem–termelő és nem–szerződéses tulajdonszerzés – csak addig lehetséges, amíg van valami, amit el lehet tulajdonítani. Viszont ha szabad verseny volna a kizsákmányolás bizniszében, nyilvánvalóan nem maradna semmi eltulajdonítható. Tehát a kizsákmányolás megköveteli a monopóliumot egy adott terület és népesség felett; és a kizsákmányolók közötti verseny természetéből fakadóan eliminatív, és szükségszerűen előidézi a kizsákmányoló társulatok viszonylagos koncentrációjára irányuló tendenciát, illetve

¹⁷ Lásd erről kiváltképp Rothbard, *Man, Economy and State*, 10. fejezet, főképp a „The Problem of One Big Cartel” szakaszt; emellett Mises, *Socialism*, 22–26. fejezet.

a mindegyik kizsákmányoló társulaton belüli központosítás hajlamát. A kapitalista vállalatok helyett az államok kifejlődése nyújtja e tendencia legfőbb illusztrációját: Most jelentősen kevesebb állam rendelkezik kizsákmányoló uralommal jóval nagyobb területek felett, mint az előző évszázadokban. És minden államapparátusban folyamatosan jelen van a központi kormány hatalma növelésének tendenciája a területi és helyi parcellák kárára. Viszont ugyanezen oknál fogva az államapparátuson kívül is láthatóvá vált a viszonylagos koncentráció hajlama. Nem – ahogy annak mostanra világosnak kell lennie – a kapitalizmus bármely természetes vonása miatt, hanem azért, mert az uralkodó osztály kiterjesztette hatalmát a polgári társadalom felett az állam-bank-biznisz szövetség megteremtésével, és kiváltképp a központi bank rendszerének felállításával. Ha tehát lezajlik az államhatalom koncentrációja és központosítása, teljesen természetes, hogy ezt a bankok és az ipar viszonylagos koncentrációjának és kartelleződésének párhuzamos folyamata fogja kísérni. Az államhatalom növekedésével növekszik a társult banki és üzleti réteg azon hatalma, amellyel eltörölheti vagy hátrányos helyzetbe hozhatja a gazdasági versenytársakat a nem-termelő és/vagy nem-szerződéses eltulajdonításokkal. Az üzleti koncentráció a gazdasági élet „államizációjának” tükörképe.”¹⁸

Az államhatalom kiterjesztésének és a rivális kizsákmányolási központok elpusztításának fő eszköze a há-

¹⁸ Erről lásd Gabriel Kolko, *The Triumph of Conservatism* (Chicago: Free Press, 1967); James Weinstein, *The Corporate Ideal in the Liberal State* (Boston: Beacon Press, 1968); Ronald Radosh és Murray N. Rothbard, szerk., *A New History of Leviathan* (New York: Dutton, 1972); Leonard Liggio és James J. Martin, szerk., *Watershed of Empire* (Colorado Springs, Colo.: Ralph Myles, 1976)..

ború és a katonai uralom. Az államközi versengés magába foglalja a háborúra és imperializmusra irányuló hajlamot. Kizsákmányolási központokként érdekük természetükből fakadóan antagonisztikus. Továbbá azzal, hogy – belsőleg – mindegyikük irányítása alatt áll az adóztatás és az abszolút pénzhamisítás eszköze, lehetségessé válik az uralkodó osztály számára, hogy mások fizessenek a háborúikért. Természetesen ha az embernek nem magának kell fizetnie kockázatos ügyleteiért, hanem másokat kényszeríthet arra, hajlamosabb lesz nagyobb kockázatokat vállalni és gyorsabban meghúzni a ravaszt, mint máskülönben.¹⁹ A marxizmus, az úgynevezett burzsoá társadalomtudományokkal ellentétben helyesen látja a tényeket: a történelemben valóban ügködik az imperializmus hajlama; és a legfőbb imperialista hatalmak valóban a legelőrehaladottabb kapitalista nemzetek. Viszont magyarázatuk ismét hibás. Az *állam*, mint egy intézmény, ami kivételt képez a tulajdonszerzés kapitalista szabályai alól az, ami természetéből adódóan agresszív. A kapitalizmus és az imperializmus közötti szoros korreláció történelmi bizonyítéka pedig csak látszólag mond ennek ellent. Igen könnyen megmagyarázza a tény, hogy egy államnak (viszonylagos értelemben) elegendő gazdasági erőforrással kell rendelkeznie ahhoz, hogy győzedelmesen emelkedjen ki az államközi háborúkból. *Ceteris paribus*, a bőségebb erőforrásokkal rendelkező állam fog nyerni. Kizsákmányoló társulatként az állam természetéből fakadóan pusztító hatással van a vagyonra és a

¹⁹ Az állam és a háború közötti kapcsolatról lásd Ekkehart Krippendorff, *Staat und Krieg* (Frankfurt/M.: Suhrkamp, 1985); Charles Tilly, „War Making and State Making as Organized Crime,” In Peter Evans et al. szerk., *Bringing the State Back In* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985); illetve Robert Higgs, *Crisis and Leviathan* (New York: Oxford University Press, 1987).

tőkefelhalmozásra. A vagyont kizárólag a polgári társadalom termeli; és minél gyengébb az állam kizsákmányoló ereje, annál több vagyont és tőkét halmoz fel a társadalom. Tehát bármennyire is ellentmondásosnak hangozzon elsőre, minél gyengébb vagy liberálisabb az állam belügyeiben, annál fejlettebb a kapitalizmus; az államot gazdagabbá teszi, ha egy fejlett kapitalista gazdaságból vonhat el; és egy gazdagabb állam tehát egyre sikeresebb és sikeresebb terjeszkedő háborúkat folytat. Ez a kapcsolat az, ami megmagyarázza, miért volt kezdetben Nyugat-Európa, és kiváltképp Nagy-Britannia a vezető imperialista hatalom, és miért került át ez a szerep a 20. században az Egyesült Államokhoz.

És adható egy hasonló viszont ismét teljesen nem-marxista magyarázat arra a megfigyelésre, amire mindig rámutatnak a marxisták, miszerint a banki és üzleti elit általában a katonai hatalom és a birodalmi terjeszkedés leglelkesebb támogatója. Ez nem azért van, mert szükséges a kizsákmányolás a kapitalista piacok terjeszkedéséhez, hanem mert szüksége van az állam által védelt és privilegizált üzleteknek arra, hogy külföldön is élvezhessék ezt a védelmet, és hogy nem-szerződéses és nem-termelő tulajdonszerzésekkel akadályozzák a külföldi versenytársakat a belföldi versenyhez hasonlóan – vagy talán annál is jobban. A banki és üzleti elit akkor támogatja kifejezetten az imperializmust, ha ez annak ígéretével kecsegtet, hogy saját szövetséges államuk katonai uralmat fog gyakorolni egy másik felett. Hiszen akkor, a katonai erőfölény pozíciójából lehetségessé válik az, amit *monetáris imperializmusnak* nevezhetünk. Az uralkodó állam hatalmát a nemzetközileg koordinált infláció politikájának kikényszerítésére fogja használni. Saját központi bankja fogja meghatározni a pénzhamisítás sebességét, az

uralt államok központi bankjainak pedig megparancsolják, hogy az uralkodó állam pénznemét használják tartalékvalutának, és azt alapként használva infláljanak. Így az uralkodó állammal együtt a banki és üzleti elit, mint akik legelsőknek kapják kézhez a hamis tartalékvalutát, szinte költségtelenül ki tudja fosztani a külföldi tulajdonosokat és jövedelemtermelőket. Ez a nemzeti állam és elit feletti külföldi állam és külföldi elit kettős kizsákmányolását eredményezi, ami hosszú gazdasági függőséget és az uralkodó nemzethez viszonyítva gazdasági stagnálást okoz. Ez a – nagyon un–kapitalista – helyzet jellemzi az Egyesült Államok illetve az amerikai dollár státuszát, és ad okot az amerikai gazdasági kizsákmányolás és dollár–imperializmus – helyes – vádjára.²⁰

Végül a kizsákmányoló erők egyre növekvő koncentrációja és centralizációja gazdasági stagnáláshoz vezet, és ebből fakadóan megteremti az objektív viszonyokat azok végső pusztulásához és egy osztály nélküli társadalom felállításához, amely képes példátlan gazdasági bőséget megteremteni.

Viszont a marxista állításokkal ellentétben ez nem valamiféle történelmi törvény eredménye. Valójában semmiféle rendíthetetlen történelmi törvény nem létezik, ahogy azt a marxisták képzelik.²¹ Nem is a profitráta csökkenésének az eredménye a szerves összetételű tőke növekedésével (azaz a konstans tőke arányának növekedése a variábilissal szemben), ahogy azt Marx gondolja.

²⁰ A katonai és monetáris imperializmus elméletének részletezett változatáért lásd Hoppe, *Banking, Nation States and International Politics*.

²¹ Erről kiváltképp lásd Ludwig von Mises, *Theory and History* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises institute, 1985), főleg 2. rész.

Mint ahogy a munkaérték–elmélet is rendbehozhatatlanul hibás, úgy a profitráta süllyedő tendenciája is, ami azon alapszik. Az érték, kamat és profit forrása nem a munkaráfordítás, hanem a cselekvés, azaz a szűkös eszközök felhasználása célok elérése végett olyan cselekvők által, akiket szorít az időpreferencia és a bizonytalanság (tökéletlen tudás). Nincs ok feltételezni tehát, hogy a szerves összetételű tőke változásai bármilyen szisztematikus kapcsolatban állnak a kamat és profit változásaival.

Ehelyett a nagyobb fokú osztálytudat kialakulását (azaz az uralkodó osztály megdöntésének szubjektív feltételeit) stimuláló krízisek valószínűsége – Marx egyik kedvenc kifejezését használva – a kizsákmányolás dialektikája miatt növekedik, amit már érintettem az előzőek során: a kizsákmányolás pusztítóan hat a vagyontévesztésre. Tehát a kizsákmányoló társulatok (államok) versengése során a kevésbé kizsákmányolók vagy liberálisabbak lesznek hajlamosak felülmúlni a kizsákmányolóbbakat, mivel bőségesebb erőforrások állnak a rendelkezésükre. Az imperializmus folyamata kezdetben viszonylag felszabadító hatással jár az uralma alá kerülő társadalmakra. Egy viszonylag kapitalistább társadalmi modellt exportálnak a viszonylag kevésbé kapitalista (kizsákmányolóbb) társadalmakba. Ez stimulálja a termelőerők fejlődését: elősegíti a gazdasági integrációt, kiterjeszti a munkamegosztást és felállít egy valódi világpiacot. Ennek hatására a népességszámok megemelkednek, és példátlan magasságokba szöknek a gazdasági jövőről alkotott várakozások.²² Viszont ahogyan feláll a kizsákmányoló uralom, az államközi versengés pedig csökken

²² Itt meg lehet említeni, hogy Marx és Engels, legfőképp *Kommunista Kiáltványukban* éltették a kapitalizmus történelmileg progresszív jel-

vagy akár eltűnik az imperialista terjeszkedés folyamatában, fokozatosan szertefoszlanak az uralkodó állam belső kizsákmányoló hatalmának, adóztatásának és regulációjának külső korlátai. Elkezd növekedni a belső kizsákmányolás, adóztatás és szabályozás, ahogyan az uralkodó osztály egyre közelebb jut végső világalmai céljához. Beköszönt a gazdasági stagnálás és kielégítetlenül maradnak a – világszerte fennálló – magasabb várakozások. És ez – a magas várakozások és egy gazdasági valóság, amely egyre elmarad tőlük – a forradalmi lehetőség kiemelkedésének klasszikus helyzete.²³ Felbukkan a kiemelkedő krízisek ideológiai megoldásának kétségbeesett szüksége, azon tény széleskörű felismerésével, hogy az állami

lemét, és alig győzték dicsérni példátlan teljesítményéért. Ami azt illeti, miután áttekintette a *Kiáltvány* releváns passzusait, Joseph A. Schumpeter azt a következtetést vonta le:

Soha, ismétlem, és kiváltképp a burzsoá civilizáció egyetlen modern védelmezője nem írt le soha semmi ilyesmit, sosem alkottak meg egy kivonatot az üzleti osztály mellett, ami ennyire alapos és ennyire széles látókörű annak kapcsán, miket ért el, és mit jelent az az emberiségnek. („The Communist Manifesto in Sociology and Economics,” In *Essays of Joseph A. Schumpeter* [Port Washington, N.Y.: Kennikat Press, 1951], 293. o.).

A kapitalizmus e nézetéből adódóan Marx egészen addig elment, hogy védelme alá vette például India a britek általi meghódítását, mint egy történelmileg progresszív fejlemény. Lásd Marx hozzájárulását a *New York Daily Tribune* 1853. június 25.-i, július 11.-i, augusztus 8.-i számához (Marx és Engels, *Werke* [Kelet Berlin: Dietz, 1960], 9. kötet). Mint egy kortárs marxista, ki hasonló nézeteket vall az imperializmusról, lásd Bill Warren, *Imperialism: Pioneer of Capitalism* (London: New Left Books, 1981).

²³ A forradalom elméletéről lásd kiváltképp Charles Tilly, *From Mobilization to Revolution* (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1978) és *As Sociology Meets History* (New York: Academic Press, 1981).

uralom, az adóztatás és a reguláció – távol attól, hogy ilyen megoldást adna – valójában azt a problémát alkotják, amit le kell küzdeni. Ha a gazdasági stagnálás, krízisek és ideológiai csaldódottság e helyzetében felajánlanak egy pozitív megoldást a szisztematikus és átfogó libertárius filozófia formájában, összekapcsolva annak gazdasági párjával: az Osztrák közgazdaságtannal; és ha ezt az ideológiát elterjeszti egy aktivista mozgalom, akkor az aktivizmus számára elsöprö mértékben pozitívvá és ígére tessé válik a forradalmi lehetőség lángra lobbantása. Megszaporodnak az anti-államista nyomások, és elhozzák az uralkodó osztály és az állam, mint kizsákmányolásának eszköze hatalmának megdöntésére irányuló ellenállhatatlan tendenciát.²⁴

Viszont ha és amennyiben ez megtörténik, az a marxista modellel ellentétben nem a termelőeszközök társadalmi tulajdonlását fogja jelenteni. Valójában a társadalmi tulajdonlás nem csak gazdaságilag nem hatékony, ahogy az már kifejtésre került; inkompatibilis az állam „elhalásának” elképzelésével.²⁵ Hiszen ha a termelési eszközöket kollektívan birtokolják, és ha realizztikusan feltételezzük, hogy nem egyezik mindenki véleménye (csodával egyező módon) azzal kapcsolatban, miként használják fel ezeket a termelési eszközöket, akkor pontosan a társadalmilag tulajdonolt termelési tényezők azok, amelyek megkövetelik a folytatólagos állami cselekvést, azaz egy intézményt, ami erőszakkal rákényszeríti az

²⁴ A késői kapitalizmus krízis-jellemének osztrák-libertárius elemzéséért, illetve egy forradalmi libertárius osztálytudat megjelenésének kilátásaiért lásd Rothbard, „Left and Right,” ua. *For a New Liberty*, 15. fejezet; ua. *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1982), V. rész.

²⁵ A Marxista államelmélet belső következtelenségeiről lásd még Hans Kelsen, *Sozialismus und Staat* (Bécs, 1965).

egyik ember akaratát egy másikra, aki nem ért vele egyet. Ehelyett az állam elhalása, és ezzel a kizsákmányolás vége és a szabadság, illetve a példátlan gazdasági bőség kezdete a tisztán magántulajdon–társadalom felállítását jelenti, amit nem szabályoz semmi, csak a magánjog.